

Maximus Ecclesiæ Calulcæ episcopus subscripsi. A
 Bibianus Ecclesiæ Agennensis episcopus subscripsi.
 Aphthonius Ecclesiæ Anqualesimæ episcopus subscripsi.
 Douterius Ecclesiæ Viennensis episcopus subscripsi.
 Lætho Ecclesiæ Constantinæ vel Brionensis episcopus subscripsi.
 Passivus Ecclesiæ Agensis episcopus subscripsi.
 Clematus Ecclesiæ Carpentoratensis episcopus subscripsi.

Vellesius Ecclesiæ Vappocensis episcopus subscripsi.
 Aridius Ecclesiæ Nevernensis episcopus subscripsi.
 Hilarius Ecclesiæ Denlensis episcopus subscripsi.
 Clementinus Ecclesiæ Apteusis episcopus subscripsi.
 Palladius Ecclesiæ Telonensis episcopus subscripsi.
 Basilus Ecclesiæ Glamaticæ episcopus subscripsi.
 Avolus Ecclesiæ Aquensis episcopus subscripsi.

CONCILIA HISPANIÆ.

XXXVIII

CONCILIUM ELIBERITANUM

DECEM ET NOVEM EPISCOPORUM, CONSTANTINI TEMPORIBUS EDITUM EODEM TEMPORE QUO ET NICÆNA SYNODUS HABITA EST ^b.

281-282 Cum consedisent sancti et religiosi episcopi in ecclesia Eliberitana, hoc est: Felix episcopus Accitanus, Osius episcopus Cordubensis, Sabinus episcopus Hispalensis, Camerianus episcopus Taccitanus, Sinagius episcopus Epagrensis, Secundinus [B.R., Secundus] episcopus Castulonensis, Pardus episcopus Menteanus, Flavianus [T. 1, 2, Flavius] episcopus Eliberitanus, Cantenius episcopus Urcitanus, Liberius episcopus Emeritanus, Valerius episcopus Casaraugustanus, Decentius episcopus Legionensis, Melantius episcopus Toletanus, Januarius episcopus de Fibularia, Vincentius episcopus Ossobonensis, Quintianus episcopus Elborensis, Succesus episcopus de Eliocroca, Eutythianus episcopus Rantitanus, Patricius episcopus Malacitanus: item presbyteri ^c, Restitutus presbyter de Epora, Natalis presbyter Ursona, Maurus presbyter Iliturgi, Lamponianus de Carbula, Barbatas de Astigi, Felicissimus de Aleva, Leo Acinippo, Liberalis de Eliocroca, Januarinus a Lauro, Januarianus Barbe, Victorinus Egabro, Titus Ajune, Eucharius Municipio, Silvanus Segalvinia, Victor Ulia, Januarius Urci, Leo Gemella, Tarrinus Castellona, Luxurius de Drona, Emeritus Baria, Eumantius Solia, Clementianus Ossigi, Eutythes Carthaginensis, Julianus Corduba: die Iduum Maiarum apud Eliberim residentibus cunctis, astantibus diaconibus et omni plebe, episcopi universi dixerunt:

1. De his qui post baptismum idolis immolaverunt.

Placuit inter eos: Qui post fidem baptismi salutaris adulta ætate ad templum idolis idolaturus accesserit, et fecerit quod est crimen capitale ^d, quia est

^a In Codicibus: *Eliberritanum*.

^b *Æ.*, T. 1, 2, *æra* CCLXIII.

^c Presbyterorum nomina desumpta sunt ex Codicibus U. et G., in quibus nonnulla locorum nomina depravata reperiuntur, quæ prout in ipsis exstant

B summi sceleris, placuit nec in finem eum communionem accipere.

II. De sacerdotibus Gentilium qui post baptismum immolaverunt.

Flamines qui post fidem lavacri et regenerationis sacrificaverunt, eo quod geminaverint scelera, accedente homicidio vel triplicaverint facinus coherente mœchia, placuit eos nec in finem accipere communionem.

III. De eisdem si idolis munus tantum dederunt.

Item flamines qui non immolaverint, sed munus tantum dederint, eo quod se a funestis abstinerint sacrificiis, placuit in finem eis præstare communionem, acta tamen legitima pœnitentia: item ipsi si post pœnitentiam fuerint mœchati, placuit ulterius his non esse dandam communionem, ne illuisse ^e de dominica communionem videantur.

283 IV. De eisdem si catechumeni adhuc immolaverunt [U., G., immolarent] quando baptizentur.

Item flamines si fuerint catechumeni et se a sacrificiis abstinerint, post triennii tempora placuit ad baptismum admitti debere.

V. Si domina per zelum ancillam occiderit.

Si qua femina [T. 2, domina] furore zeli accensa flagris verberaverit ancillam suam, ita ut intra [U., G., infra] tertium diem animam cum cruciatu effundat, eo quod incertum sit voluntate an casu occiderit; si voluntate, post septem annos, si casu, post quinquennii tempora ^f, acta legitima pœnitentia ad communionem placuit admitti; quod si infra tempora constituta fuerit infirmata, accipiat communionem.

VI. Si quicumque per maleficium hominem interfecerit.

Si quis vero maleficio interficiat alteram, eo quod

exprimere satius duximus.

^d *Æ.*, B.R., T. 1, 2, *principale*.

^e U., G., *post baptismum regenerationis*.

^f *Æ.*, B.R., T. 1, 2, U., G., *luisse*.

^g T. 1, 2, *post quinquennium, acta*.

sine idololatria perficere scelus non potuit, nec in finem impertiendam esse illi [U., G., ei] communionem.

VII. *De pœnitentibus mœchiæ si rursus mœchaverint.*

Si quis forte fidelis post lapsum mœchiæ, post tempora constituta acta pœnitentia, denuo fuerit fornicatus, placuit nec in finem habere eum communionem.

VIII. *De feminis quæ relictis viris suis aliis nubunt.*

Item femina, quæ nulla præcedente causa reliquerint viros suos et alteris se copulaverint, nec in finem accipiunt communionem.

IX. *De feminis quæ adulteros maritos relinquunt et aliis nubunt.*

Item femina fidelis, quæ adulterum maritum reliquerit fidelem et alterum ducit, prohibetur ne ducat: si duxerit non prius accipiat communionem, nisi quem reliquit de sæculo exierit, nisi forsitan necessitas infirmitatis dare compulerit.

X. *De relicta catechumeni si alterum duxerit.*

Si ea quam catechumenus reliquit duxerit maritum, potest ad fontem lavacri admitti: hoc et circa feminas catechumenas 284 erit observandum. Quod si fuerit fidelis quæ ducitur ab eo qui uxorem inculpatam relinquit, et cum scierit illum habere uxorem, quam sine causa reliquit, placuit in finem huiusmodi dari communionem ^a.

XI. *De catechumena si graviter ægrotaverit.*

Intra quinquennii autem tempora catechumena si graviter fuerit infirmata, dandum ei baptismum placuit, non denegari.

XII. *De mulieribus quæ lenocinium fecerint.*

Mater vel parens vel quemlibet fidelis, si lenocinium exerceuerit, eo quod alienum venderit corpus vel potius suum, placuit eam nec in finem accipere communionem.

XIII. *De virginibus Deo sacratis si adulteraverint.*

Virgines quæ se Deo dicaverunt, si pactum perdidierint virginitatis, atque eidem libidini servierint non intelligentes quid admiserint, placuit nec in finem eis dandam esse communionem. Quod si semel persuasæ aut infirmi corporis lapsu vitiatæ omni tempore vitæ suæ huiusmodi feminæ egerint pœnitentiam, ut abstineant se a coitu, eo quod lapsæ potius videntur, placuit eas in finem communionem accipere debere.

XIV. *De virginibus sæcularibus si mœchaverint.*

Virgines quæ virginitatem suam non custodierint, si eosdem qui eas violaverint duxerint et tenuerint maritos, eo quod solas nuptias violaverint, post annum sine pœnitentia reconciliari debebunt; vel si alios cognoverint viros, eo quod mœchatae sunt, placuit per quinquennii tempora acta legitima pœnitentia admitti eas ad communionem oportere.

XV. *De conjugio eorum qui ex Gentilitate veniunt.*

Propter copiam puellarum gentilibus minime in

^a B. R. : placuit huic in finem non dandam esse communionem. T. 1, 2, placuit huic nec in finem dandam.

^b U., ne circumeuntes provincias, quæstuosas nundinas

A matrimonium dandæ sunt virgines Christianæ, ne ætas in flore tuens in adulterium animæ resolvatur.

XVI. *De puellis fidelibus ne infidelibus conjugantur.*

Hæretici si se transferre noluerint ad Ecclesiam catholicam, nec ipsis catholicas dandas esse puellas; sed neque Judæis neque hæreticis dare placuit, eo quod nulla possit esse societas fidei cum infidele: si contra interdictum 285 fecerint parentes, abstinere per quinquennium placet.

XVII. *De his qui filias suas sacerdotibus Gentilium conjugunt.*

Si qui forte sacerdotibus idolorum filias suas conjugerint, placuit nec in finem eis dandam esse communionem.

XVIII. *De sacerdotibus et ministris si mœchaverint.*

Episcopi, presbyteres et diacones si in ministerio positi detecti fuerint quod sint mœchati, placuit propter scandalum et propter profanum crimen nec in finem eos communionem accipere debere.

XIX. *De clericis negotia et nundinas sectantibus.*

Episcopi, presbyteres et diacones de locis suis negotiandi causa non discedant, nec circumeuntes provincias quæstuosas nundinas sectentur ^b: sane ad victum sibi conquirendum aut filium aut libertum aut mercenarium aut amicum aut quemlibet ^c mittant; et si voluerint negotiari, intra provinciam negotientur.

XX. *De clericis et laicis usurariis.*

Si quis clericorum detectus fuerit usuras accipere, placuit eum degradari et abstinere. Si quis etiam laicus accepisse probatur usuras, et promiserit correptus jam se cessaturum nec ulterius exacturum, placuit ei veniam tribui: si vero in ea iniquitate duraverit, ab Ecclesia esse prociendum.

XXI. *De his qui tardius ad ecclesiam accedunt.*

Si quis in civitate positus tres dominicas ad ecclesiam non accesserit, paucis tempore abstinere, et correptus esse videatur.

XXII. *De catholicis in hæreses transeuntibus, si revertantur.*

Si quis de catholica Ecclesia ad hæreses transiit fecerit rursusque recurrerit, placuit huic pœnitentiam non esse denegandam eo quod cognoverit peccatum suum; qui etiam decem annis agat pœnitentiam, cui post decem annos præstari communio debet; si vero infantes fuerint transducti, quod non suo vitio peccaverint incunctanter recipi debent [B. R., debebunt].

286 XXIII. *De temporibus jejuniorum.*

Jejunii superpositiones [Æ., T. 2, superpositiones] per singulos menses placuit celebrari, exceptis diebus duorum mensium Julii et Augusti propter quorundam infirmitatem.

XXIV. *De his qui in peregre baptizantur, ut ad clerum non veniant.*

Omnis qui in peregre fuerint baptizati, eo quod eas sectantes in periculo incurrant.

^c U., quemlibet fidelem.

rum minime sit cognita vita, placuit ad clerum non A lent, eo quod sæpe sub obtentu orationis latenter esse promovendos in alienis provinciis, scelera committunt.

XXV. De epistolis communicatorii confessorum.

Omnes qui attulerit litteras confessorias sublato nomine confessoris, eo quod omnes sub hac nominis gloria passim concutiant simplices, communicatoriæ ei dandæ sunt litteræ.

XXVI. Ut omni sabbato jejunetur.

Errorum placuit corrigi, ut omni sabbati die superpositiones celebremus.

XXVII. De clericis, ut extraneas feminas in domo non habeant.

Episcopus vel quilibet alius clericus aut sororem aut filiam virginem dicatam Deo tantum secum habeat: extraneam nequaquam habere placuit.

XXVIII. De oblationibus eorum qui non communicant.

Episcopum placuit ab eo, qui non communicat, munus^a accipere non debere.

XXIX. De energumenis qualiter habeantur in ecclesia.

Energumenus qui ab erratico spiritu exagitur, hujus nomen neque ad altare cum oblatione esse recitandum, nec permittendum ut sua manu in ecclesia ministret.

XXX. De his qui post lavacrum mœchati sunt, ne subdiacones fiant.

Subdiaconos eos ordinari non debere qui in adolescentia sua fuerint mœchati, eo quod postmodum per subreptionem ad altiore gradum promoveantur: vel si qui sunt in præteritum ordinati, amoveantur.

287 XXXI. De adolescentibus qui post lavacrum mœchati sunt.

Adolescentes qui post fidem lavacri salutaris fuerint mœchati, cum duxerint uxores, acta legitima pœnitentia placuit ad communionem eos admitti.

XXXII. De excommunicatis presbyteris, ut in necessitate communionem dent.

Apud presbyterum, si quis gravi lapsu in ruinam mortis incidit, placuit agere pœnitentiam non debere, sed potius apud episcopum: cogente tamen infirmitate necesse est presbyterum communionem præstare debere, et diaconem si ei jusserit sacerdos.

XXXIII. De episcopis et ministris, ut ab uxoribus abstineant.

Placuit in totum prohibere episcopis, presbyteris et diaconibus vel omnibus clericis positus in ministerio abstinere se a conjugibus suis, et non generare filios: quicumque vero fecerit, ab honore clericatus exterminetur

XXXIV. Ne cerei in cœmeteriis incendantur.

Cereos per diem placuit in cœmeterio non incendi, inquieti enim sanctorum spiritus non sunt. Qui hæc non observaverint arceantur ab Ecclesiæ communionem.

XXXV. Ne feminæ in cœmeteriis pervigilent.

Placuit prohiberi ne feminæ in cœmeteriis pervigilent.

^a Æ., B.R., T. 1, 2, G., munera.

^b Æ., B.R., E. 3, T. 1, 2, nec.

^c T. 1, diem Pentecostes post Pascha celebremus non

XXXVI. Ne picturæ in ecclesia fiant.

Placuit picturas in ecclesia esse non debere, ne b quod colitur et adoratur in parietibus depingatur.

XXXVII. De energumenis non baptizatis.

Eos qui ab immundis spiritibus vexantur, si in fine mortis fuerint constituti, baptizari placet; si fideles fuerint, dandam esse communionem. Prohibendum etiam ne lucernas hi publice accendant; si facere contra interdictum voluerint, abstineantur a communionem.

288 XXXVIII. Ut in necessitate et fideles baptizent.

Loco peregre navigantes aut si ecclesia proxima non fuerit, posse fidelem, qui lavacrum suum in seipsum habet nec sit bigamus, baptizare in necessitate infirmitatis positum catechumenum, ita ut si supervixerit ad episcopum eum perducatur, ut per manus impositionem perfici possit.

XXXIX. De Gentilibus si in discrimine baptizari expetunt.

Gentiles si in infirmitate desideraverint sibi manum imponi, si fuerit eorum ex aliqua parte honesta vita, placuit eis manum imponi et fieri Christianos.

XL. Ne id quod idolothyum est fideles accipiant.

Prohiberi placuit, ut cum rationes suas accipiunt possessores, quidquid ad idolum datum fuerit accepto non ferant: si post interdictum fecerint, per quinque annos spatia temporum a communionem esse arceandos.

C XLI. Ut prohibeant domini idola colere servis suis.

Admoneri placuit fideles, ut in quantum possunt prohibeant ne idola in domibus suis habeant: si vero vinu metuunt servorum, vel se ipsos puros conservent; si non fecerint, alieni ab Ecclesia habeantur.

XLII. De his qui ad fidem veniunt, quando baptizentur.

Eos qui ad primam fidem credulitatis accedunt, si bonæ fuerint conversationis, intra biennium temporum placuit ad baptismi gratiam admitti debere, nisi infirmitate compellente coegerit ratio velocius subvenire periclitanti vel gratiam postulanti.

XLIII. De celebratione Pentecostes.

Pravam institutionem emendari placuit juxta auctoritatem Scripturarum, ut cuncti diem Pentecostes celebremus, ne si quis non fecerit^e novam hæresem induxisse notetur.

XLIV. De meretricibus paganis si convertantur.

Meretrix quæ aliquando fuerit^d et postea habuerit maritum, si postmodum ad credulitatem venerit, iucunctanter placuit esse recipiendam.

289 XLV. De catechumenis qui ecclesiam non frequentant.

Qui aliquando fuerit catechumenus et per insulta tempora nunquam ad ecclesiam accesserit, si eum de clero quisque cognoverit esse Christianum, aut testes aliqui exstiterint fideles, placuit ei baptismum

quadragesimam nisi quinquagesimam: qui non fecerit.

^d U., quæ pagana aliquando fuerit.

non negari, eo quod veterem hominem dereliquisse A stant, placuit post biennium accipere communionem. videtur ^a.

XLVI. De fidelibus si apostataverint quandiu penitent.

Si quis fidelis apostata per infinita tempora ad ecclesiam non accesserit, si tamen aliquando fuerit reversus nec fuerit idolator, post decem annos placuit communionem accipere.

XLVII. De eo qui uxorem habens sæpius mœchatur.

Si quis fidelis habens uxorem non semel sed sæpe fuerit mœchatus, in fine mortis est conveniendus: quod si se promiserit cessaturum, detur ei communicatio: si resuscitatus rursus fuerit mœchatus, placuit ulterius non ludere eum de communione pacis.

XLVIII. De baptisatis ut nihil accipiat clericus.

Emendari placuit, ut hi qui baptizantur, ut fieri solebat, nummos in concha non mittant, ne sacerdos quod gratis accepit pretio distrahere videatur: neque pedes eorum lavandi sunt a sacerdotibus vel [T. 1, sed] clericis.

XLIX. De frugibus fidelium ne a Judæis benedicantur.

Admoneri placuit possessores, ut non patiantur fructus suos, quos a Deo percipiunt cum gratiarum actione, a Judæis benedici, ne nostram irritam et infirmam faciant benedictionem: si quis post interdictum facere usurpaverit, penitus ab Ecclesia abjiciatur.

L. De Christianis qui cum Judæis vescuntur.

Si vero quis clericus vel fidelis cum Judæis cibum sumpserit, placuit eum a communione abstinere ut debeat emendari.

Ll. De hæreticis, ut ad clericum non promoveantur.

Ex omni hærese fidelis si venerit, minime est ad clericum promovendus: vel si qui sunt in præteritum ordinati, sine dubio deponantur.

290 LII. De his qui in ecclesia libellos famosos ponunt.

Hi qui inventi fuerint famosos in ecclesia ponere anathematizentur.

LIII. De episcopis qui excommunicato alieno communicant.

Placuit cunctis, ut ab eo episcopo quis recipiat communionem, a quo abstinens in crimine aliquo quis fuerit; quod si alius episcopus præsumpserit eum admitti, illo adhuc minime faciente vel consentiente a quo fuerit communione privatus, sciat se hujusmodi causas inter fratres esse cum status sui periculo præstaturum.

LIV. De parentibus qui fidem sponsaliorum frangunt.

Si qui parentes fidem fregerint sponsaliorum, triennii tempore abstinantur; si tamen idem sponsus vel sponsa in gravi crimine fuerint deprehensi, erunt excusati parentes: si in eisdem fuerit vitium et polluerint se, superior sententia servetur.

LV. De sacerdotibus Gentilium qui jam non sacrificant.

Sacerdotes qui tantum coronas portant nec sacrificant nec de suis sumptibus aliquid ad idola præ-

^a E., T. 1, 2, U., quod in veterem hominem deliquisse videatur.

LVI. De magistratibus et duumviris.

Magistratus vero uno anno quo agit duumviratam, prohibendum placet [T. 1, 2, placuit] ut se ab Ecclesia cohibeat.

LVI. De his qui vestimenta ad ornandam pompam deriderunt.

Matronæ vel earum mariti vestimenta sua ad ornandam sæculariter pompam non dent; et si locerint, triennio abstinantur.

LVIII. De his qui communicatorias litteras portant, ut de fide interrogentur.

Placuit ubique et maxime in eo loco, in quo prima cathedra constituta est episcopatus, ut interrogentur hi qui communicatorias litteras tradunt, an omnia recte habeant suo testimonio comprobata.

291 LIX. De fidelibus, ne ad Capitotium causa sacrificandi ascendant.

Prohibendum ne quis Christianus, ut Gentilis, ad idolum Capitotii causa sacrificandi ascendat et videat; quod si fecerit, pari crimine teneatur: si fuerit fidelis, post decem annos acta pœnitentia recipiatur.

LX. De his qui destruentes idola occiduntur.

Si quis idola fregerit et ibidem fuerit occisus, quantum in Evangelio ^b scriptum non est neque invenitur sub apostolis unquam factum, placuit in numerum eum non recipi martyrum.

LXI. De his qui duabus sororibus copulantur.

Si quis post obitum uxoris suæ sororem ejus duxerit, et ipsa fuerit fidelis, quinquennium a communione placuit abstinere, nisi forte velocius dari pacem necessitas coegerit infirmitatis.

LXII. De aurigis et pantomimis si convertantur.

Si auriga aut pantomimus credere voluerint, placuit, ut prius artibus suis renuntient et tunc demum suscipiantur, ita ut ulterius ad ea non revertantur: qui si facere contra interdictum tentaverint, projiciantur ab Ecclesia.

LXIII. De uxoribus quæ filios ex adulterio nascunt.

Si qua per adulterium absente marito suo conceperit, idque post facinus occiderit, placuit nec in finem dandam esse communionem eo quod geminaverit scelus.

LXIV. De feminis quæ usque ad mortem cum alienis viris adulterant.

Si qua usque in finem mortis suæ cum alieno viro fuerit mœchata, placuit nec in finem dandam ei esse communionem: si vero eum reliquerit, post decem annos accipiat communionem acta legitima pœnitentia.

LXV. De adulteris uxoribus clericorum.

Si cujus clerici uxor fuerit mœchata et scierit eam maritus suus mœchari et non eam statim projecerit, nec in finem accipiat communionem, ne ab his qui exemplum bonæ **292** conversationis esse debent, ab eis videantur scelerum magisteria procedere.

^b G., quatenus quia in Evangelio.

LXVI. *De his qui privignas suas ducunt.*

Si quis privignam a suam duxerit uxorem, eo quod sit incestus, placuit nec in finem dandam esse communionem.

LXVII. *De conjugio catechumenæ femine.*

Prohibendum ne qua fidelis vel catechumena aut comatos aut viros cinerarios b habeant : quæcunque hæc fecerint a communione arceantur.

LXVIII. *De catechumena adultera quæ filium necat.*

Catechumena si per adulterium conceperit et præfecerit, placuit eam in fine baptizari.

LXIX. *De viris conjugatis postea in adulterium lapsis.*

Si quis forte habens uxorem semel fuerit lapsus, placuit eum quinquennium agere debere pœnitentiam et sic reconciliari, nisi necessitas infirmitatis coegerit ante tempus dari communionem : hoc et circa feminas observandum.

LXX. *De feminis quæ concisci maritis adulterant.*

Si cum conscientia mariti uxor fuerit mœchata, placuit nec in finem dandam ei [B. R., U., G., eis] esse communionem : si vero eam reliquerit, post decem annos accipiat communionem, si eam cum sciret adulteram aliquo tempore in domo sua retinuit.

LXXI. *De stupratoribus puerorum.*

Stupratoribus puerorum nec in finem dandam esse communionem.

LXXII. *De viduis mœchis si eundem postea maritum duxerint.*

Si qua vidua fuerit mœchata et eundem postea habuerit maritum, post quinquennium tempus acta legitima pœnitentia placuit eam communioni reconciliari : si alium duxerit relicto illo, nec in finem dandam esse communionem ; vel si fuerit ille fidelis quem accepit, communionem non accipiet, nisi post decem annos acta legitima pœnitentia, 293 vel si infirmitas coegerit velocius dari communionem.

LXXIII. *De delatoribus.*

Delator si quis exstiterit fidelis, et per delationem ejus aliquis fuerit proscriptus vel interfectus, placuit eum nec in finem accipere communionem ; si levior causa fuerit, intra quinquennium accipere poterit communionem : si catechumenus fuerit, post quinquennium tempora admittetur ad baptismum.

LXXIV. *De falsis testibus.*

Falsus testis prout est crimen abstinerebitur : si ta-

a T. 1, Si quis antenatam privignam.

b Ex Æ., B.R., T. 1, U. In A. E. 3, cenorarios. In

A men non fuerit mortale quod objecit et probaverit quod non tacuerit, biennii tempore abstinerebitur ; si autem non probaverit, convento clero placuit per quinquennium abstinere.

LXXV. *De his qui sacerdotes vel ministros accusant nec probant.*

Si quis autem episcopum vel presbyterum vel diaconum falsis criminibus appellerit et probare non poterit, nec in finem dandam ei esse communionem.

LXXVI. *De diaconibus si ante honorem peccasse probantur.*

Si quis diaconum se porniserit ordinari et postea fuerit detectus in crimine mortis quod aliquando commiserit, si sponte fuerit confessus, placuit eum acta legitima pœnitentia post triennium accipere communionem : quod si alius eum detexerit, post quinquennium acta 294 pœnitentia accipere communionem laicam debere.

LXXVII. *De baptizatis qui nondum confirmati moriuntur.*

Si quis diaconus regens plebem sine episcopo vel presbytero aliquos baptizaverit, episcopus eius per benedictionem perficere debet : quod si ante de sæculo recesserint, sub fide qua quis credidit poterit esse justus.

LXXVIII. *De fidelibus conjugatis, si cum Judæa vel Gentili mœchata fuerint.*

Si quis fidelis habens uxorem cum Judæa vel Gentili fuerit mœchatus, a communione arceatur : quod si alius eum detexerit, post quinquennium acta legitima pœnitentia poterit dominicæ sociari communioni.

LXXIX. *De his qui tabulam ludunt.*

Si quis fidelis aleam, id est tabulam luserit nummis, placuit eum abstinere ; et si emendatus cessaverit, post annum poterit communioni reconciliari.

LXXX. *De libertis.*

Prohibendum ut liberti, quorum patroni in sæculo fuerint, ad clerum non promoveantur.

LXXXI. *De feminarum epistolis.*

Ne feminæ suo potius absque maritorum nominibus laicis scribere audeant ; quæ fideles sunt vel literas alicujus pacificas ad suum solum nomen scriptas accipiant.

T. 2, generarios

XXXIX

CONCILIIUM TARRACONENSE

DECEN EPISCOPORUM, HABITUM ERA DLIV, ANNO SEXTO THEODURICI REGIS, CONSULATU PETRI, SUB DIE VIII IDUS NOVEMBRIS.

295-296 Antiqua Patrum statuta de his censis videntur, quæ in tempore aut ad illos relata pervenerunt aut certe acta testimonio proprio comprobaverunt : cujus rei et nos sequentes exemplum,

illa quæ nunc sunt placuit observanda decernere, ut præterita absque ambage custodianur, et præsentis observatione sint firma. Igitur eum in unum pariter convenissemus in urbem Tarraconensem quæ est

metropolitana ^a, titulos subter annexos conscripsimus A
observandos.

I. *Ut etiam ad proxima; sanguinis clerici cum testimo-
nio vadant.*

De his, quibus cura pro parentelæ proximitate ha-
bere permittitur, ut ea cautela earum necessitates
sustentent, ut pietatis beneficia quæ eis sunt neces-
saria a longius præbeant: ipsi vero pro visendis eis
cum ingressi fuerint, celeri salutatione recurrant nec
inibi faciant mansionem: qui tamen cum ad earum
visitationem pergunt, testem solatii sui fide et cæte
probatum adhibeant secum. Si quis hæc a nobis sta-
tuta contempserit, si clericus est, loci sui dignitate
privetur; si [G., sin] vero religiosus vel monachus,
in cella monasterii reclusus pœnitentiæ lamentis
incurbat, ubi singulari afflictione panis et aquæ B
victum ex abbatis ordinatione percipiat.

II. *Ut clerici emendi vilius vel vendendi carius non per-
mittantur.*

Sicut canonum statutis firmatum est, quicumque in
clero esse voluerit emendi vilius vel vendendi carius
studio non utatur: certe si hæc voluerit exercere,
cohibeatur a clero.

III. *Ut clerici si solidum præstiterint sine usura reci-
pian.*

Si quis vero clericus solidum in necessitate præ-
stiterit, hoc de vino vel frumento accipiat, quod
mercandi causa tempore statuto decretum fuerit ve-
nundari: cæterum si speciem non habuerit neces-
sariam, ipsum quod dedit sine ullo augmento reci-
piat.

IV. *Ut nullus episcopus vel infra positus die dominico
causas judicare præsumat.*

Ut nullus episcoporum aut presbyterorum vel cle-
ricorum die dominico propositum cujuscunque causæ
negotium audeat judicare, nisi hoc tantum, ut Deo
statuta solemnia peragant: cæteris vero diebus con-
viventibus personis illa quæ justa sunt habeant li-
centiam judicandi, excepto criminalia negotia.

V. *Ut qui in metropolitana civitate non ordinatur epi-
scopus, post duos menses se metropolitanano præ-
sentet.*

Si quis in metropolitana civitate non fuerit episco-
pus ordinatus, posteaquam suscepta benedictione
[Æ., T., ordinatione] per metropolitanani litteras ho-
norem fuerit episcopatus adeptus, id optimum esse D
decrevimus, ut postmodum statuto tempore, id est,
impletis duobus mensibus, se metropolitanani sui re-
præsentet aspectibus, ut ab illo monitis ecclesiasticis
instructus plenius quod [Æ., E. 5, U., G., quid]
observare debeat recognoscat: quod si forte hæc
implere neglexerit, in synodo increpatus a fratribus
corrigatur; quod si infirmitate aliqua ne hoc impleat
fuerit præpeditus, hoc suis litteris metropolitanano iu-
dicare procuret.

297 VI. *Ut episcopus, qui a metropolitanano commo-
nitus ad synodum non venerit, excommunicetur.*

Si quis episcoporum [T. 4, 2. U., episcopus] com-

^a A. E. 3, metropolitana observatione fundata.

^b Æ., B.R., E. 3, inibi. U., G., in vico.

monitus a metropolitanano ad synodum nulla gravi in-
tercedente necessitate corporali venire contempserit,
sicut statuta Patrum sanxerunt, usque ad futurum
concilium cunctorum episcoporum charitatis commu-
nitione privetur.

VII. *Ut diœcesani clerici septimanas teneant et die sab-
bati omnes in unum conveniant.*

De diœcesanis ecclesiis vel clero id placuit definiri,
ut presbyteri vel diaconi qui ibi ^b constituti sunt cum
clericis septimanas observent; id est ut presbyter
unum faciat hebdomadam, qua expleta succedat ei
diaconus similiter, ea scilicet conditione servata, ut
omnis clerus die sabbati ad vespas sit paratus, quo
facilius die dominico solemnitas cum omnium præ-
sentia celebretur: ita tamen ut omnibus diebus vesp-
era et matutina celebrentur, quia desistente clero,
quod est pessimum, comperimus in basilicis nec lu-
minaria ministrari. Si qui sane negligentia vitio hæc
implere noluerint, noverint se secundum statuta
canonum pro modo personarum canonicæ disciplinæ
subdendos.

VIII. *Ut annis singulis episcopi diœcesem visitent, et
ut non plus quam tertium de parochiis accipiant.*

Multorum casuum experientia magistrante reperti-
mus nonnullas diœcesanas esse ecclesias destitutas:
ob quam rem id constitutione decrevimus, ut antiquæ
consuetudinis ordo servetur, et annuis vicibus ab
episcopo diœceses visitentur, ut si qua forte basilica
reperta fuerit destituta ordinatione ipsius reparetur;
quia tertia ex omnibus per antiquam traditionem ut
C accipiat ab episcopis novimus statutum.

IX. *De clericis et ostiariis qui adulteris mulieribus ad-
miscantur, ut a clero projiciantur.*

Si quis lectorum adulteræ mulieri voluerit misceri
vel adhærere consortio, aut relinquat adulteram, aut
a clero habeatur extraneus: similis sententia ostia-
riorum manebit scholam.

X. *Ut nullus episcopus pro judiciis munera accipiat.*

Observandum quoque decrevimus, ne quis sacer-
dotum vel clericorum more sæcularium 298 judi-
cum audeat accipere pro impensis patrocinii mu-
nera, nisi forte in ecclesia oblata gratuita, quæ non
favore muneris videantur accepta, sed collatione de-
votionis illata; quia si qua ista [G., sic qui ista] pro-
bantur accipere, veluti exactores fenoris aut usura-
rum possessores secundum statuta Patrum se nove-
rint degradandos ^c.

XI. *Ut monachus missus alicubi ministerium clerica-
lus agere non præsumat, nec negotiator nec execu-
tor existat.*

Monachi a monasterio foras egredientes ne aliquod
ministerium ecclesiasticum præsumant agere prohi-
bemus, nisi forte cum abbatis imperio: similiter ut
nullus eorum, id est monachorum, forensis negoti-
i susceptor vel executor existat, nisi id quod monas-
terii exposcit utilitas, abbate sibi nihilominus impe-
rante, canonum ante omnia Gallicanorum de eis con-
stitutione servata.

^c Ex cæteris Codicibus, præter A., in quo legi-
tur: denegandos.

XII. *Ut si episcopus intestatus obierit, inventarium de rebus ejus clerici faciant et nullus ex inde aliquid auferat.*

Sicubi defunctus fuerit episcopus intestatus, post depositionem ejus a presbyteris et diaconibus de rebus ipsius breve fideliter conscribatur a minimo usque ad maximum, id est de utensilibus [G., utensilibus] vel omni supellectile, ita tamen ut si quis exinde vel præsumpsisse vel occulte fuerit tulisse convictus, secundum furti tenorem restituat universa.

XIII. *Ut episcopus diœcesanos presbyteros et quosdam ex laicis convenire ad synodum litteris moneat.*

Epistolæ tales per fratres a metropolitano sunt dirigendæ, ut non solum a cathedralibus ecclesiis presbyteros, verum etiam de diœcesanis ad concilium trahant, et aliquos de filiis Ecclesiæ sæcularibus secum adducere debeant.

Joannes in Christi nomine episcopus Tarraconensis civitatis constitutiones a nobis concriptas [G., factas] subscripsi.

^a *Æ., B.R., Carthaginensis metropolis. T. 1, Carthaginis metropolis.*

^b *Ex Æ., B.R., E. 3, T. 1, 2, G. In A., U., Tortosana.*

Paulus in Christi nomine episcopus Emporitane civitatis subscripsi.

Hector in Christi nomine episcopus Carthaginensis metropolitanæ ^a subscripsi.

Frontinianus [T. 1, Fontianus] in Christi nomine episcopus Gerundensis civitatis subscripsi.

Agricius in Christi nomine episcopus Barcinonensis civitatis subscripsi.

Orontus in Christi nomine episcopus Eliberitanæ civitatis subscripsi.

299 Vincentius in Christi nomine episcopus Cæsaraugustanæ civitatis subscripsi.

Ursus in Christi nomine episcopus Dertosanæ ^b civitatis subscripsi.

^B Cynidius ^c in Christi nomine episcopus **300** Ausonitanæ civitatis subscripsi ^d.

Nibrusus in Christi nomine minimus sacerdotum constitutionem sanctorum canonum subscripsi, ecclesie Egarensis minister.

^c *Ex Æ., E. 3, T. 2, U., G. In A., Dinudius. B.R., T. 1, Caudius.*

^d *U., ep. s. opus Ausonæ subscripsi.*

XL

CONCILIUM GERUNDENSE

SEPTEM EPISCOPORUM, HABITUM ÆRA DLV, ANNO SEPTIMO [B.R., TERTIO] THEODORICI REGIS, SEXTO IDUS JUNIAS, AGAPETO VIRO CLARISSIMO CONSULE.

I. *Ut unaquæque provincia in officio Ecclesiæ unum C* *ordinem teneat.*

De institutione missarum, ut quomodo in metropolitana Ecclesia fiunt, ita in Dei nomine in omni Tarraconensi provincia tam ipsius missæ ordo quam psallendi vel ministrandi consuetudo servetur.

II. *Ut litanie post Pentecosten a quinta feria usque in sabbatum celebrentur.*

De litanis, ut expleta solemnitate Pentecostes sequens septimana a quinta feria usque in sabbatum per hoc triduum abstinentia celebretur.

III. *De secundis litanis faciendis Kalendis Novembribus.*

Item secundæ litanie faciendæ Kalendis Novembribus, ea tamen conditione servata, ut si iisdem diebus dominica intercesserit, in alia hebdomada secundum prioris abstinentiæ observantiam a quinta feria incipiantur, et in sabbato vespere missa facta fiantur: quibus tamen diebus a carnibus et a vino decrevimus abstinendum.

IV. *Ut pascha tantum et natali Domini baptismus detur, exceptis his qui in languore consistunt.*

De catechumenis baptizandis id statutum est, ut quia in Paschæ solemnitate vel natalis Domini, quando magis solemnitatis celebritas major est, rarioribus ad baptizandum veniunt, cæteris solemnitatibus infirmi tantummodo debeant baptizari, quibus quocunque tempore convenit baptismum non negari.

V. *Ut unius diei infans, si in discrimine est, baptizetur.*

De parvulis vero qui nuper materno utero **301** editi sunt placuit constitui, ut si infirmi ut assolet fuerint et lac maternum non appetunt, etiam eadem die qua nati sunt, si oblati fuerint, baptizentur.

VI. *Ut conjugati ab episcopo usque ad subdiaconum non sine testimonio vivant.*

De ^a conversatione vitæ a pontifice usque ab subdiaconem post suscepti honoris officium si qui ex conjugatis fuerint ordinati, ut sine testimonio alterius fratris non utantur auxilio: cum sorore jam ex conjugate facta non habitent; quod si habitare voluerint, alterius fratris utantur auxilio cujus testimonio vita eorum debeat clarior apparere.

^D VII. *Ut qui sine uxore ordinantur extraneas in domo non habeant.*

De his vero qui sine conjugibus ordinantur et familias domus habent, habito secum pro vitæ conversatione fratre in testimonium, non per quamcunque feminei sexus personam ejus substantia gubernetur, nisi aut per puerum aut per amicum suam domum debet ordinare: si vero matrem in domo habuerit aut sororem, secundum priorum canonum statuta per earum personas ejus debet contutari substantia.

VIII. *De laicis qui viduam aut dimissam acceperint, ut in clericum non admittantur.*

Si quis vero de laicis post uxorem aliam cujus-

^a *Ex Æ. desumptus canon hic, qui in reliquis Codicibus neque sensum neque syntaxin exhibet.*

cunque conditionis cognoverit mulierem, in clero A nullatenus admittatur.

IX. *De his qui publice penitentiam non accipiunt sed tantum viaticum, ut in clero promoveantur.*

is vero qui aegritudinis languore depressus **302** penitentiam benedictionem, quod viaticum deputamus, per communionem acceperit, et postmodum revalens caput penitentiam in ecclesia publice non subdiderit, si prohibitis vitis non detinetur obnoxius, admittatur ad clerum.

X. *De a discretionis penitentium: qui possunt ad ecclesiasticos ordines promoveri vel qui non possunt.*

Hi qui in discrimine constituti penitentiam accipiunt nulla manifesta scelera constantes, sed tantum peccatores se predicantes; hujusmodi si revaluerint, possunt etiam per morum probitatem ad gradus ecclesiasticos pervenire: qui vero ita penitentiam ac-

^a Ex *Æ.* depromitur canon iste, cum desit in *A.* et cæteris.

^b Canon hic in reliquis Codicibus præter *Æ.* nu-

cipiunt, ut aliquod mortale peccatum perpetrasse publice fateantur, ad clerum vel honores ecclesiasticos pervenire nullatenus possunt, quia se confessione propria notaverunt.

XI. *Ut b omnibus diebus respertinis et matutinis oratio dominica dicatur.*

Ita nobis placuit, ut omnibus diebus post matutinis et vespertas oratio dominica a sacerdote profertur.

Joannes in Christi nomine episcopus subscripsi.
Frontinianus in Christi nomine episcopus subscripsi.

Paulus in Christi nomine episcopus subscripsi.
Agripius ^c in Christi nomine episcopus subscripsi.
Cynidius in Christi nomine episcopus subscripsi.
Nibidius in Christi nomine episcopus subscripsi.
Orontius in Christi nomine episcopus subscripsi.

mero decimo notatur, quia præcedens in ipsis defuerat.

^c B.R., T. 1, U., G., *Agripius.*

XLI

CONCILIIUM CÆSARAUGUSTANUM I

DUODECIM EPISCOPORUM, IV NONAS OCTOBRIS.

Cæsaraugusta in secretario residentibus episcopis Fitadio [U., Hitadio], Delfino, Eutychio, Ampelio, Auxentio, Lucio, Itacio [U., Etacio], Splendonio [B.R., Splendiuo], Valerio, Symposio, Cartherio et Idacio [U., Hidacio], ab universis dictum est: Recitentur sententiæ. Lucius episcopus legit.

303 **I.** *Ut femine fideles a virorum alienorum castibus separentur.*

Ut mulieres omnes Ecclesiæ catholicæ et fideles a virorum alienorum lectione et castibus separentur, vel ad ipsas legentes alia studio vel docendi vel discendi conveniant, quoniam hoc Apostolus jubet. Ab universis episcopis dictum est: Anathema futuros qui hæc concilii sententiã non observaverint.

II. *Ut diebus dominicis nullus jejuset nec diebus Quadragesimas ab ecclesia absentet.*

Item legit: Ne quis jejuset die dominica causa temporis aut persuasionis aut superstitionis, et quadragesimarum die ab ecclesiis non desint nec habitent latibula cubiculorum ac montium qui in his suspitionibus perseverant, sed exemplum et præceptum **D** custodiam sacerdotum et ad alienas villas agendorum conventuum causa non conveniant. Ab universis episcopis dictum est: Anathema sit qui hoc commiserit.

III. *Ut qui eucharistiam in ecclesia accipit et ibi eam non sumit anathematizetur.*

Item legit: Eucharistiæ gratiam si quis probatur acceptam in ecclesia non sumpsisse, anathema sit in perpetuum. Ab universis episcopis dictum est: Placet.

^a *Æ.*, T. 2, observaverit, his decretis anathema.

IV. *Ut tribus hebdomadis quæ sunt ante Epiphaniam ab ecclesia nemo recedat.*

Item legit: Viginti et uno die quo a XVI Kalendas Januarias usque in diem Epiphaniæ **304** qui est VIII Idus Januarias continuis diebus nulli liceat de ecclesia absentare, nec latere in domibus, nec secedere in villam, nec montes petere, nec nudis pedibus infodere, sed concurrere ad ecclesiam: quod qui non observaverit de susceptis, anathema sit in perpetuum ^a. Ab universis episcopis dictum est: Anathema sit.

V. *Ut qui a suis episcopis privantur ab aliis non recipiantur.*

Item lectum est: Ut hi qui per disciplinam aut sententiã episcopi ab Ecclesia fuerint separati ab aliis episcopis non sint recipiendi; quod si scientes episcopi fecerint, non habeant communionem. Ab universis episcopis dictum est: Qui hoc commiserit, episcoporum non habeat communionem.

VI. *Ut clericus qui propter licentiam monachus vult esse excommunicetur.*

Item legit: Si quis de clericis propter luxum vanitatemque præsumptam de officio suo sponte discesserit, ac se velut observatorum legis in monacho videri voluerit esse quam clericum, ita de Ecclesia repellendum ut nisi rogando atque observando [T. 1, 2, U., obsecrando] plurimis temporibus satisfecerit, non recipiatur. Ab universis episcopis dictum est: Ita fiat.

VII. *Ut doctoris sibi nomen non imponat cui concessum non est.* A 305 VIII. *Ut ante quadraginta annos sanctimoniales virginæ non velentur.*

Item lectum est : Ne quis doctoris sibi nomen imponat præter has personas quibus concessum est, secundum id quod scriptum est. Ab universis episcopis dictum est : Placet.

* Deest hic canon in U.

Item lectum est : Non velantas esse virgines, quæ se Deo voverint, nisi quadraginta annorum probata ætate, quam sacerdos comprobaverit. Ab universis episcopis dictum est : Placet.

XLII

CONCILIIUM CÆSARAUGUSTANUM II

ANNO VII RECAREDI REGIS, ÆRA DCXXX.

I. Cum in Dei nomine in urbem Cæsaraugustanam provinciæ Tarraconensis ex permissu gloriosi atque sanctissimi principis Recaredi regis in anno septimo regni ejus congregati fuisset pro Dei timore tractantes, ut placuit sanctæ ac venerabili synodo, ut presbyteri qui ex hæresi Ariana ad sanctam catholicam Ecclesiam conversi sunt, qui sanctam et puram fidem atque castissimam tenuerint vitam, accepta denuo benedictione presbyteratus sancte et pure ministrare debeant: cæteri vero qui hanc superscriptam vitam adimplere vel tenere neglexerint, ab officio depositi sint in clero. Ita et de diaconibus sicut et de presbyteris constitutum est.

II. Statuit sancta synodus, ut reliquæ in quibuscunque locis de Ariana hæresi inventæ fuerint prolatae a sacerdotibus, in quorum ecclesiis reperiuntur, pontificibus præsentatæ igne probentur: quod si a quibuslibet occultatæ fuerint et deteguntur, a sacrosanctæ catholicæ Ecclesiæ cœtu segregentur.

III. Statuit sancta synodus, ut episcopi de Ariana hæresi venientes, si quas ecclesias sub nomine catholicæ fidei consecraverint, necdum benedictione

* Deest hoc concilium in omnibus Codicibus præter Æ., ex quo desumptum est.

B percepta, a catholico sacerdote consecrentur denuo. Sub die Kalendarum Novembrium anno quo supra.

Artemius in Christi nomine episcopus Tarraconensis provinciæ metropolitanus hanc constitutionem subscripsi.

Sepronius in Christi nomine episcopus hanc constitutionem subscripsi.

Stephanus in Christi nomine episcopus subscripsi.

Julianus in Christi nomine episcopus subscripsi.

Simplicius in Christi nomine episcopus subscripsi.

Asterius in Christi nomine episcopus subscripsi.

Mumius in Christi nomine episcopus subscripsi.

Lillolus in Christi nomine episcopus subscripsi.

Magnus in Christi nomine episcopus subscripsi.

Joannes in Christi nomine episcopus subscripsi.

Galanus in Christi nomine episcopus subscripsi.

Julianus in Christi nomine episcopus subscripsi.

Antedius in Christi nomine diaconus agens vicem domini mei Gavini episcopi subscripsi.

Stephanus in Christi nomine diaconus agens vicem domini mei Aquilini episcopi subscripsi.

XLIII

CONCILIIUM CÆSARAUGUSTANUM III.

HABITUM SUB DIE KALARUM NOVEMBRIUM, ANNO IV ORTHODOXI ATQUE FERENISSIMI DOMINI EGICANI REGIS, ÆRA DCCXXIX.

307-308 Sacerdotes Domini, quos non solum divina pietas ad magisterium provehit sacram, sed etiam et speculatores instituit plebium, ea se debent auctoritatis munire sententia, quo et divinis sine intermissione insistant præceptis et cunctam plebem dignis condiligant exemplis. Et ideo quia nos divina celsitudo ex jussu excellentissimi et piissimi magnique Dei cultoris domini nostri Egicani principis in hanc Cæsaraugustanam urbem coadunari præcepit, et ita sub omnimoda specialitate instituit, ut reserante falce justitiæ æquitatis consolidetur materies, et quidquid cujuslibet indiscreta pernicies a sanctis institutionibus patrum de ordinibus ecclesiasticis divellit nostris elucubratis sententiis Deo mediante lumine deducatur veritatis: Idcirco dum nobis de

D sanctæ Trinitatis mysterio secundum formulam Nicæni concilii triduo mutua fuisset collatio, ea quæ se cœtui nostro ad ædificationem totius plebis ingesserunt conspicua diligentique ratione pertractantes, quas necessaria exsulerint Christo opitulante, cofus nos causa salutis ad hoc provocavit studium, ha brevibus atque continuatis capitulis cuncta definitimus, et ad perennitatis suæ robur ea quæ a nobis acta vel definita sunt propriæ manus nostræ exaratione firmare procuravimus.

I. *Ut non liceat episcopis citra dies dominicos consecrationes ecclesiarum exercere.*

In sanctum et satis venerabile concilium residentibus nuntiatum est nobis, eo quod aliqui pontifices, regulam veritatis prætermittentes, ecclesias quas a

* Deest hoc concilium in Codicibus B.R., E. 5, T. 1, 2, U., G.

fidelibus pia devotione construuntur extra dies dominicos consecrant. Si ergo, cum quisque nostrum mortalium ad sacerdotale promovetur officium, nullatenus patimur ut in reliquis diebus nisi tantum dominicis festivitibus hi qui honoris digni habentur officio in ordine præfiantur ecclesiastico, quanto magis ut sancta deificata templa, quæ ab hominibus fidelibus censentur honorificanda, sine diebus dominicis perhibeantur consecranda? Cujusque nos talium præsumptiones pontificum non solum sanctorum Patrum cohibeantur prohibere sententia, sed et propria deliberatione censemus, ut nulli penitus pontificum in quibuscunque provinciis constituto amodo liceat præter certos dies dominicos ecclesias sanctas consecrare.

II. *Ut confinitimi episcopi de sacra solemnitate paschali annua vice primatum suum inquireant.*

Siquidem sancta institutio Patrum de solemnitate paschali præcipiat, ut omnes confinitimi episcopi annua vicissitudine primatum suum inquireant quo tempore Paschæ festum peragant, tamen quia didicimus nonnullos episcopos sententiam Patrum transgressos propter quod etiam debuerunt usquequaque vigilantes manere, placuit omnibus nobis ut abinceps cuncti confinitimi episcopi nullam sibi occasionem objicientes aut longinquitate itineris præcaventes annua recursione de festivitate paschali tempore congruo primatum suum, sub cujus potestatis manserint regimine, inquireant, ut quo die et tempore illis Paschæ festum pronuntiaverit sollicita veneratione peragant.

III. *Ut monasteria diversoria sæcularium non fiant.*

Sanctorum Patrum decrevit sententia, ne monasteria diversoria sæcularium fiant. Unde quia novimus quosdam abbates, quibus regulariter cura regendarum animarum commissa est, dum quasi patrono affectu aditum sæcularibus in monasteriis attribuunt, diversas insolentias monachis ibidem Deo deservientibus ingerunt, dum et eorum operationem, quo se divinæ pietatis placituros alacri curiositate exhibent, deprehendunt, et vitam et mores illorum quadam mentis pernicie **309** infuuste detrahendo deturpare non desinunt, et iterum, quod pessimum est, dum extraneis passim commorandi aditus infra claustra monasterii confertur, grave inolescit vitium monachorum, quo et vitam suam per lucra mundialia sectantes degenerant, et se a proprio cœnobio voluptuosa fuditate dissociant. Quæ res ad hoc nostrum paterna pietate demulcet animos, ut ea contineamus, quæ et sanctis animabus juveninis solamen impendant et præsumptiones sæcularium removeant. Quamobrem placuit universo cœtui nostro hoc statuere vel potius definire, ut nullus abinceps sæcularium seu potestative seu etiam vel ex permissu abbatis vel cujuslibet monachorum infra claustra monasteriorum hospitandi vel commorandi habeat receptaculum, excepto quos vita probabiles, egenos aut paupertate depressos inspecto præviderit abbatis, quos et suscipere bene-

vola voluntate in monasteriis et alendis elemosynis modis omnibus sinimus. De reliquis autem personis sæcularibus, sicuti a nobis est superius præmissum, nullum penitus patimur infra claustra monasteriorum habere receptaculum. Cæterum si secretius aut sequestratim a monasterio ad id quod constructum pro supervenientibus domicilium patuerit, ibi eos suscipere abbates vel monachos oportebit, quatenus et vita eorum remotis sæculi conturbationibus in omni opere deifico probabilis inveniat, et nullius vanissimis detractionibus dehonestantur, aut certe quod inhonestum est, ne per talium susceptiones dissolutionem incurrant et a bono proposito vitam suam extorrem efficiant.

B IV. *De libertis qui ab episcopis ex familia ecclesie manumittuntur.*

Non est dubium a sanctis Patribus definitum fuisse, ut omnes liberti qui ab episcopis ex propriis familiis Ecclesiæ manumissionis gratia titulantur post decedentis episcopi obitum, mox ut alius supervenerit episcopus, infra anni spatium libertates suas representent, quo secundum canonis sententiam per suas professiones debitam originis suæ conditionem agnoscant. Sed quia ita speciali modo sancta decrevit synodus, ut si ipsi liberti infra anni spatium supervenienti suo pontifici cartulas libertatis suæ præsentare neglexerint, protinus eos in pristinum servitutis redigant conditionem; et licet illi congruentius satique luculentius retractatum fuerit, hoc tamen a nobis conspicuum perpenditur, quo non solum et prædia ecclesiarum debita auctoritate disponimus, sed etiam et oppressis pium suffragium porrigimus, per quod et cupiditas sacerdotalis **310** frustretur et imbecillitas pauperum sublevetur. Quia ergo comperimus quosdam pontifices, potius lucra sua ampliare studentes quam de mercedis opere Domino placentes, libertos quos ex familia Ecclesiæ a suis præcessoribus inveniunt, pro eo quod cartulas libertatis suæ infra consultum tempus non præsentent, statim eos in propriam servitutem redigere; hoc pietatis studio generali modo subrogamus beneficium, ut si iidem liberti forsitan ignoraverint ordinem canonum aut certe, ut assolent fieri, ad præsentandas libertates suas tepuerint, ipsius pontificis sollicitudo, innox in sedem sibi creditam successerit, per clericum aut domesticos perquirere procurabit quos decedentes episcopi de familiis Ecclesiæ manumissionis gratia titulerunt, ut eodem [*E.*, eosdem] pontifice præmonente ipsi liberti cartulas libertatis suæ representent, qualiter nec liberti Ecclesiæ de institutione canonum ignorantes se esse perhibeant, nec sacerdotis callida voluntas patescat, unde contra ordinem reducantur manumissi ad originem servitutis. Quod si pontifice præmonente contempserint infra anni spatium suas libertates propriæ sedis episcopo pandere, licitum sit ei secundum canonum sanctiones in jure suæ Ecclesiæ reducere servituros.

¶. *Ut defuncto principe superstes regina statim et vestem sæcularem deponat et in cœnobio virginum mancipetur permansura.*

Licet plenissime in concilio Toletano de principum relictis institutum fuisset, ut nulli licitum esset superstitem reginam in conjugio ducere, aut sordidis contactibus maculare neque seruturibus regibus nec cuilibet hominum esset permissum; tamen nostri ordinis causa est, ut creberrime ad hoc aciem mentis nostræ condirigamus, quæ animæ intuemur exhibere profectum. Unde quia præteritis temporibus multas scimus atque cognovimus principum relictas post eorum vocationem pro apice regni, quem regendo in cunctis tenuerunt, nullam reverentiam honoris eis adhiberi a populis, sed passim unicuique probatum est diversas assumentes occasiones non solum latenter in earum contrarietate insidias moliantur, verum etiam, quod veritati contrarium est, procaciter verba contumeliosa in conventu multorum eas afficiunt, et, quod omni religione abominandum atque horrendum est, de his detrudere non sistant, quas in caterva populi ceruunt commorare; proinde paterna pietate commoti atque condigna circa tantum culmen providentes, per hujus decreti nostri periginam non solum quæ in prædicto concilio exarata sunt de conjugio principum custodiri **311** perenniter atque firma stabilitate decernimus permanere, sed etiam ea quæ sunt conspicua honestati necessaria modo annectere procuramus: ut servatis in omnibus sanctionibus canonum totius Toletani concilii, quæ de principum relictis promulgatæ atque definitæ esse noscuntur, deinceps relictæ principis superiores sententiam illibato animo pudice servans statim accersito ab hoc sæculo principe vestem sæcularem deponat, et alacri curiositate religionis habitum assumat. Quam etiam et confestim in cœnobio virginum mancipandam esse censemus, ut ab omni turbine mundi remota, nequaquam cui-

Æ., potestati in publico ingeratur.

libet locus attribuat, per quod aut contumelium tantæ potestati ingeratur ^a aut subdita plebi hæsisse pateat quorum ante dudum noscitur domina fuisse; sed infra claustra mo asterii jugi sedulitate persistens atque sanctimoniali vitam perageas de regno temporalis opitulatione divina ad regnum æternitatis mereatur pervenire.

Quicumque igitur superiores constitutiones, quæ salubri consilio a nobis definitæ esse noscuntur, violaverit vel execrari quacunquæ factione pertentaverit aut permiserit, noverit se excommunicationis percepturum sententiam atque etiam exsilii damnationis diuturno tempore incurere jacturam.

312 Peracis quoque a nobis quæ congrua fuerunt de ordinibus ecclesiasticis, in primis immensas laudes omnipotenti Deo Patri et Filio et Spiritui sancto, cui cura est pacem et unitatem Ecclesiæ suæ sanctæ catholicæ providere, deferimus; deinde orthodoxo et serenissimo domino nostro Egicano regi, ejus institutu et devotissimo instituto in hoc coadunari nœruimus synodali conventu, multiplices gratiarum actiones persolvimus, qui non solum nostrorum animos ad corrigendos ordines ecclesiasticos excitavit, sed etiam et populum per oracula regni sui voto gratuito ab impensione tributi reddidit absolutum: pro quo beneficii studio, quo plebi suæ tanta largitus est dona, Dominum Jesum Christum, qui nos potentia virtutis suæ decoravit, pretiosa ac propria effusione sanguinis sui redemit, exoramus ut ipse regnum ejus in pace sub multimoda annorum curricula solidet, gentemque et universam patriam in tranquillitate conservet, et contra hostem adversum victricis Christi dextera victorem efficiat semper, quo expletis hujus extensis vitæ temporibus ad æternum beatitudinis præmium pervenire mereatur illæsus, præstante Domino nostro Jesu Christo, cui est honor, summa virtus et potestas in sæcula sæculorum. Amen.

XLIV

CONCILIUM ILERDENSE

OCTO EPISCOPORUM, GESTUM ÆRA DLXXXIV, ANNO XV THEODORICI ^a REGIS, SUB DIE VII IDUS AUGUSTAS.

I. *De his qui altario ministrant, ut a sanguine omni munitioni reddantur, ea tamen ratione [Æ., ratione se abstineant.]*

De his clericis qui in obsessionis necessitate positi fuerint id statutum est, ut qui altario ministrant et Christi sanguinem tradunt vel vasa sacro officio deputata contractant, ab omni humano sanguine etiam hostili abstineant: quod si in hoc incidierint, **313** duobus annis tam officio quam communione priventur, ita ut his duobus annis vigiliis, jejuniis, orationibus et eleemosynis pro viribus quas Dominus donaverit expientur, et ita demum officio vel com-

munitioni reddantur, ea tamen ratione [Æ., ratione servata], ne ulterius ad officia potiora promoventur; quod si infra præfinitum tempus negligentiores circa salutem suam extiterint, protelandi [Æ., proadjudicandi] ipsius poenitentiae tempus in potestate maneat sacerdotis.

II. *De his qui abortum faciunt vel natos suos extinguunt.*

Hi vero qui male conceptos ex adulterio factos vel editos necare studuerint, vel in uteris matrum po-

^a B. P., G., Tcudi. U, Theoderici.

tionibus aliquibus colliserint, in utroque sexu adulteris post septem annorum curricula communio tribuatur, ita tamen ut omni tempore vitæ suæ stetit et humilitati insistant, officium eis ministrandi recuperare non liceat; attamen in choro psallentium a tempore receptæ communionis intersint: ipsi venæficis in exitu tantum, si facinora qua omni tempore vitæ suæ desseverint, communio tribuatur.

III. *De monachis, ut clerici ordinentur cum voluntate abbatis, et quæ monasterio offeruntur non auferantur, et de basilicis quas laici fecerint.*

De monachis vero id observari placuit quod synodus Agathensis vel Aurelianensis [B.R., Arelatensis] noscitur decrevisse: hoc tantummodo adjiciendum, ut pro Ecclesiæ utilitate quos episcopus probaverit in clericatus officium cum abbatis voluntate debeant ordinari. Ea vero quæ in jure monasterii de facultatibus offeruntur, in nullo diocæsana lege ab episcopis contingantur. Si autem ex laicis quisquam a se factam basilicam consecrari desiderat, nequaquam sub monasterii specie, ubi congregatio non colligitur vel regula ab episcopo non constituitur, eam a diocæsana lege audeat segregare.

IV. *De incestis, ut quandiu in scelere sunt inter catechumenos habeantur.*

De his qui se incesti pollutione commaculant placuit, ut quousque in ipso detestando et illicito carnis contubernio perseverant, usque ad missam tantum catechumenorum in ecclesia admittantur; cum quibus etiam nec cibum sumere ulli Christianorum, sicut ait Apostolus vel jussit, oportet.

314 V. *De his qui altario serviunt si subito carnis fragilitate corruerint.*

Hi qui altario Dei deserviunt, si subito stenda carnis fragilitate corruerint et Domino respiciente digne pœnituerint, ita ut mortificato corpore cordis contriti sacrificium Deo offerant, maneat in potestate pontificis vel veraciter afflictos non diu suspendere, vel desidiosos prolixiori tempore ab Ecclesiæ corpore segregare; ita tamen ut sic officiorum suorum loca recipiant, ne possint ad altiora officia ulterius promoveri: quod si iterato velut canes ad vomitum reversi fuerint, non solum dignitate officii careant, sed etiam sanctam communionem nisi in exitu percipiant.

VI. *De his qui viduæ pœnitenti vel religiose virginis stuprum intulerint.*

Qui pœnitenti viduæ vel virgini religiose vim stupri intulerit, si se ab eo sequestrare noluerit, pariter a communione et a Christianorum consortio segregetur: si vero illa quæ vim pertulit ad sanctam religionem redierit, in illo sole quoadusque publice pœniteat data sententia perseveret.

VII. *De his qui sacramento se obligant ne ad pacem redeant.*

Qui sacramento se obligaverit ut litigans cum quolibet ad pacem nullo modo redeat, pro perjurio uno anno a communione corporis et sanguinis Domini segregatus reatum suum elemosynis, stetitibus et quantis potuerit jejuniis absolvat [E., T. 2,

abluit]: ad charitatem vero quæ operis multitudinem peccatorum celeriter festinet venire.

VIII. *Si clericus servum vel discipulum de ecclesia traxerit, ut pœnitentiam agat.*

Nullus clericorum servum aut discipulum suum ad ecclesiam confugientem extrahere audeat vel flagellare præsumat; quod si fecerit, donec digne pœniteat a loco cui honorem non dedit segregetur.

IX. *De his qui rebaptizati sunt quantum pœniteant.*

De his qui in prævaricatione rebaptizati sine aliqua necessitate vel tormento dilapsi sunt, placuit ut circa eos illa Nicænæ synodi statuta serventur quæ de prævaricatoribus censita esse noscuntur; id est ut septem annis inter catechumenos orent, et 315 duobus inter catholicos, et postea moderatione et elementa episcopi fidelibus in oblatione et eucharistia communicent.

X. *De his qui jubente episcopo omnia culpa ab Ecclesia exire contempserint.*

Qui jubente sacerdote pro quacunque culpa ab ecclesia exire contempserint, pro noxa contumaciæ tardius recipiantur ad veniam.

XI. *De clericis qui in mutua eadem proruperint.*

Si clerici in mutua eadem proruperint, prompta dignitas officiorum in tali excessu contumeliam pertulerit, a pontifice districtius vindicetur.

XII. *De his qui contra canones ordinati sunt ut deponantur.*

Qui contra decreta canonum indiscrete clericos usque nunc ordinarunt, eis Dominus vel sancta et ecclesiastica cbaritas ignoscat: amodo vero si in talia ausu proruperint, decretum canonum, quod circa eorum personas statutum est, id est, ut nullum ordinare audeant, observetur, vel qui deinceps ordinati fuerint deponantur; hi vero qui tales hactenus ordinati sunt nullo tempore promoveantur [E., T. 2, amoveantur].

XIII. *De catholicis qui filios suos baptismati hæreticorum dederunt.*

Catholicus qui filios suos in hæresi baptizandos obtulerit, oblatio illius in ecclesia nullatenus recipiatur.

XIV. *De catholicis, ut cum rebaptizatis non conversentur.*

Cum rebaptizatis fideles religiosi nec in cibo participant.

XV. *Ut clerici cum extraneis mulieribus non habitent.*

Familiaritatem extranearum mulierum licet ex toto sancti Patres antiquis monitionibus præceperint ecclesiis evitandam, id nunc tamen nobis visum est, ut qui talis probabitur, post primam et secundam monitionem si emendare neglexerit, donec in vitio perseverat officii sui dignitate privetur; quod si se Deo juvante correxerit, sancto ministerio restauretur.

316 XVI. *Si sacerdos moritur, quid de rebus ecclesiæ observetur.*

Licet de re hujuscemodi quam constituere sæubri ordinatione decernimus prisca auctoritas canonum

nequaquam siluerit, sed evidenti sanctione præceperit, ut cujuscunque ecclesiæ pontifice defuncto non passim pro libitu suo in earum rerum direptionem, quas obiens derelinquit, quisquis irruat domumque subvertat, sed sacerdos qui exsequiarum tempore adest omnia quæ ad utilitatem et conservationem pertinent debeat diligentem circumspectionem munire: tamen quia hæc ipsa sanctio, quod pejus est, a multis clericis cognoscitur violari, ita ut occumbente sacerdote expectorato affectu totaque discipline severitate posthabita immaniter quæ in domo pontificali reperiuntur invadant et abradant, id nunc omnes hujus placiti vel constituti inter nos censura placuit custodire: ut defuncto antistite vel etiam adhuc in supremis agente, nullas clericorum cujuscunque ordinis, officii gradusve sit, quidquam de domo auferre præsumat, vel de utilitate quæ instrumenti domus esse noscitur, id est mobili vel immobili rei ecclesiasticæ conetur invadere, nihil furto, nihil vi, nihil dolo supprimens, auferens atque abscondens, sed is cui domus commissa est, subjunctis sibi cum consilio cleri uno vel duobus fidelissimis, omnia usque ad tempus pontificis substituendi debeat conservare, vel his qui in domo inveniuntur clericis consuetam alimoniam administrare. Substitutus antistes suscepta ea, prout decessor suus ordinavit vel huic Deus imperaverit [U., inspiraverit], uti cum his debeat quos cognoverit discipline et charitati decessoris sui fideliter paruisse. Quod si quisquam post hæc cujuscunque ordinis, ut superius dictum est, clericus quacunque occasione de domo ecclesiæ vel de omni facultate quidpiam probatus

A fuerit abtulisse vel forsitan dolo aliquo suppressisse, reus sacrilegii prolixiori anathemate condemnatur, et vix quoque peregrina ei communio annua concedatur: quia durum est ut hi quos constat in servitio Domini cum primæ sedis antistite desudasse, illorum, qui suarum rerum incubatores vel utilitatibus servientes atque vacantes fuisse noscuntur, despectibus aliquatenus crucientur.

Sergis [U., Sergius] in Christi nomine episcopus has constitutiones, secundum quod nobis cum fratribus nostris Deo inspirante complacuit, relegi et subscripsi.

Justus in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Carontius in Christi nomine episcopus his **317** constitutionibus interfui et subscripsi.

Joannes in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Paterius in Christi nomine Ecclesiæ catholicæ Barcinonensis episcopus acquievi et subscripsi.

Maurilio [B.R., T. 1. U., G., Maurilio] in Christi nomine Ecclesiæ catholicæ Dertosanæ episcopus acquievi et subscripsi.

318 Taurus [U., Maurus] in Christi nomine Ecclesiæ Egarenensis [In Codd., Agarenensis] episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Februarius in Christi nomine episcopus Herde. sis his constitutionibus interfui et subscripsi.

Gratus in Christi nomine presbyter directus a domino meo Staphylis [T. 2, U., Stabili] episcopo his constitutionibus interfui et subscripsi.

XLV

CONCILIIUM VALLETANUM

SEX EPISCOPORUM, HABITUM ERA ^a DLXXXVII, ANNO XV THEODORICI [U., THEUDERICI] REGIS, SUB DIE II NONAS DECEMBRIS.

1. Ut Evangelium post Apostolum legatur.

In nomine Domini nostri Jesu Christi Valles in concilio congregati dum de ecclesiastica regula tractaremus, antiquos canones relegentes, inter cætera hoc censimus observandum, ut sacrosancta Evangelia ante manerum illationem vel missam catechumenorum in ordine lectionum post Apostolum legantur, quatenus salutaria præcepta Domini nostri Jesu Christi vel sermonem sacerdotis non solum fideles sed etiam catechumeni ac poenitentes, sed et omnes qui e diverso sunt, audire licitum habeant: sic enim pontificum prædicatione audita nonnullos ad fidem attractos evidenter scimus.

II. Ut defuncto episcopo de rebus ipsius vel Ecclesiæ nullus quidquam præsumat.

Hoc etiam placuit, ut episcopo ab hoc sæculo, jubente Domino, accessito, clerici ab omni omnino suppellectili vel quacunque in domo ecclesiæ vel epi-

C scopi in libris, in speciebus, utensilibus, vasculis, frugibus, gregibus, animalibus vel omni omnino re rapaces manus abstineant et nihil latronum more diripiant; qui si nec canonum auctoritate cohibiti fuerint, omnia quæ pervaserint, metropolitani vel omnium comprovincialium sacerdotum districtione coacti, in pristinum statum redintegrare cogantur, ut nihil antistiti vel dispensatori futuro necessarium sub hac justa constitutione depereat. Quod ut confidentius justitia manente servetur, secundum Regiensis synodi constituta, episcopo a corpore recedente, vicinior illi accedat episcopus, qui ex more exsequiis celebratis statim Ecclesiæ ipsius curam districtissime gerat, ne quid ante ordinationem futuri pontificis inhiantium clericorum subversioni vel direptioni jam licent: ita ut de repertis omnibus inspectio censitio descriptioque fidelissima, si fieri potest, intra octavas defuncti sub diligenti presentis episco-

^a Æ., B.R., T. 1, 2, U., G., æra DLXXXIV.

pi peragatur : dehinc ad metropolitanam notitiam habita ordinatio vel descriptio deferatur, **319** ut ejus electione talis persona ordinandæ domus ecclesiasticæ procuretur, quæ valeat consueta clericis stipendia dispensare, et creditarum sibi rerum, si forsitan tarditas in episcopo ordinando successerit, metropolitano congruis temporibus reddere rationem : ut sub hac salubri constitutione clerici stipendiis suis omnino contenti labores non diripiant episcopi decedentis, et ad vacuum ecclesiæ domum futurus pontifex non sine dolore succedat, sed magis de prædecessoris sui dimisso possit et ipse gaudere et aliis ministrare.

III. *Ut propinqui morientis episcopi de rebus ejus nihil usurpent sine metropolitani et comprovincialium conscientia.*

Simili quoque modo parentibus et propinquis decedentis episcopi, si intestatus obierit, denuntietur ut sine metropolitani vel comprovincialium sacerdotum conscientia nihil de rebus defuncti occupare pertentent, ne forte in hæreditariis rebus etiam aliqua ad Ecclesiam pertinentia vel permixta usurpent, sed aut usque ad ordinationem futuri expectent antistitis aut certe si longum fuerit ad metropolitani, ut dictum est, ordinationem recurrant. Si quis autem immemor divini timoris contra hæc sancita synodica clericus quisque vel laicus venire improbamente tentaverit, et communionem et consortio privetur Ecclesiæ, quia durum est ut ad illam conveniat quam expoliare non metuit, nisi forte spiritui melliori correptus, dum a præsumptione cessaverit, recuperet indulgentiam : si autem rationabiliter modesteque unusquisque repetat quod sibi jure debetur, ei absque aliqua animadversione a metropolitano vel cui injunxerit aut res aut ratio non negetur. Hoc etiam omnes canone constringendi, qui in præteritum res Ecclesiæ vel episcopi usurpantes diripuerunt.

IV. *De exsequiis morientis episcopi qualiter humetur.*

Illud etiam provido consilio decernentes, ut quia sæpe sanctorum antistitum per absentiam commendatoris episcopi exsequiæ differuntur, ita ut veneranda pontificis membra, dum tardius funerantur, injuriæ omnino subjaceant, episcopus, qui post mortem fratris ad sepeliendum eum solet invitatus

^a *Æ., E. 3, episcopus hæc capitula subscripsi, sicque in reliquis subscriptionibus. B. R., episcopus*

A occurrere, infirmum magis et adhuc in corpore positum admonitus visitare non differat : ut aut de relevatione consacerdotis amplius **320** gaudeat, aut certe de ordinatione domus suæ fratrem admoveat ejusque probabilem voluntatem in effectum transmittat, ac recedentem a sæculo post oblatum in ejus commendationem sacrificium Deo, mox sepultura tradat diligentissime et superius constituta canonica non differat adimplere. Si autem ut fieri solet antistes obitu repentino discesserit, et collimitanei sacerdotes de longinquo minime adesse potuerint, uno die tantum cum nocte exanimatum corpusculum sacerdotis non sine fratribus ac religiosorum frequentia vel psallentium excubatione servatum a presbyteris cum omni diligentia in loco conditum seorsum non statim humetur, sed honorifice commendetur, donec sine mora invitato undecunque pontifice, ab ipso ut concedet solemniter tumuletur, ut et injuriæ tollatur occasio et mos antiquus in sepeliendis sacerdotibus servetur.

V. *De vagis et inobedientibus clericis.*

Hoc etiam placuit, ut vagus atque instabilis clericus sive etiam in diaconii ministerio vel presbyterii officio constitutus, si episcopi a quo ordinatus est præceptis non obedierit, ut in delegata sibi Ecclesia officium dependat assiduum, quousque in vitio permanserit et communionem et honore privetur.

VI. *Ut clericum alienum nullus ordinet, nec sit clericus qui non sponderit locum ubi sit delegatus.*

C Ut nullus alienum clericum secundum decreta canonum sine consensu episcopi sui audeat ordinare, sed nec illum sanctorum sacerdotum quisquam ordinet, qui locum se futurum primitus non sponderit [*G., ostenderit*], ut per hoc nullus a regula vel disciplina ecclesiastica deviare permittatur impune.

Celsinus in Christi nomine episcopus subscripsi ^a.
Justinianus [*T. 1, Justinus*] in Christi nomine episcopus subscripsi.

Reparatus in Christi nomine episcopus subscripsi.
Setabius in Christi nomine episcopus subscripsi.
Briagius in Christi nomine episcopus subscripsi.
Ampelius in Christi nomine episcopus subscripsi.
Sallustius in Christi nomine archidiaconus vicarius domini mei Marcelli episcopi subscripsi.

^a *hæc constituta subscripsi, sicque postmodum in cæteris.*

XLVI

CONCILIIUM TOLETANUM

DECIM ET NOVEM EPISCOPORUM, ACTUM ARCADIÏ ET HONORI TEMPORIBUS, SUB D' E V I I D U M SEPTEMBRIUM, STILICONE CONSULE, ÆRA ^a CCCCKXXV.

321-322 Convenientibus episcopis in ecclesia Toletana (*Æ., Toletana*) id est, Patruinus, Marcellus, Aphrodisius, Alacianus ^b, Jucundus, Severus, Leonas, Hilarus, Olympius, Florus, Orticius, Asturius,

^a *Æ., U., Æra CCCCKXXVIII. B. R., Æra CCCCKXXVI. T. 1, Æra CCCCKXX.*

Lampius, Serenus, Leporius, Eustochius, Aurelianus, Lampadius, Exuperantius de Gallæcia Lucensis conventus, municipii Celenis, omnes decem et novem isti sunt qui et in aliis gestis adversus Priscillian-

^b *Æ., U., G., Licinianus. R. R., Lucianus, T. 2, Licianus.*

sectatores et hæreses, quam astruxerat, libellarem a direxere sententiam : eosdemque presbyteris, assistantibus diaconibus et cæteris qui intererant concilio congregatis, Patruinus episcopus dixit : Quoniam singuli cœpimus in ecclesiis nostris facere diversa, et inde tanta scandala sunt, quæ usque ad schisma perveniunt, si placet communi consilio decernamus quid ab omnibus episcopis in ordinandis clericis sit sequendum : mihi autem placet et constituta primitus concilii Nicæni perpetuo esse servanda, nec ab his esse recedendum. Episcopi dixerunt ; Hoc omnibus placet, ita ut si quis cognitis gestis concilii Nicæni aliud quam statutum est facere præsumpsit, et non in eo perseverandum putaverit, tunc excommunicatus habeatur, nisi per correptionem (Æ., correctionem) fratrum emendaverit errorem.

I. De presbyteris et diaconibus si post ordinationem filios genuerint.

Placuit, ut diacones vel integri vel casti sint et continentis vitæ, etiam si uxores habeant, in ministerio constituentur, ita tamen ut si qui etiam ante interdictum, quod per Lusitanos episcopos constitutum est, incontinenter cum uxoribus suis vixerint, presbyteri honore non cumulentur : si quis vero ex presbyteris ante interdictum filios susceperit, de presbyterio ad episcopatum non admittatur (T. 1, permittatur).

II. Ut pœnitens, si necessitas cogat, lector aut ostiarius fiat.

Item placuit, ut de pœnitente non admittatur ad clerum, nisi tantum necessitas aut usus exegerit inter ostiarios deputatur vel inter lectores, ita ut Evangelia et Apostolum non legat : si qui autem ante ordinati sunt subdiacones, inter subdiacones habeantur, ita ut manum non imponant aut sacra non contingant. Ex pœnitente vero dicimus de eo, qui post baptismum aut pro homicidio, aut pro diversis criminibus gravissimisque peccatis publicam pœnitentiam gerens (Æ., agens), sub cilicio divino fuerit reconciliatus altario.

III. De his qui viduas acceperint ne diacones fiant.

Item constituit sancta synodus, ut lector fidelis, si viduam alterius uxorem acceperit, amplius nihil sit, sed semper lector habeatur aut forte subdiaconus.

IV. Ut subdiaconus, si defuncta uxore aliam duxerit, ostiarius fiat.

Subdiaconus autem defuncta uxore si aliam duxerit, et ab officio in quo ordinatus fuerat removeatur, et habeatur inter ostiarios vel inter lectores, ita ut Evangelium et Apostolum non legat, propterea ne qui ecclesie servierit publicis officiis servire videatur: qui vero tertium, quod nec dicendum aut audiendum est, acceperit, abstentus biennio, postea inter laicos reconciliatus per pœnitentiam communicet.

323 V. Ut si cujuslibet ordinis clericus tardius ad ecclesiam venerit deponatur.

Presbyter vel diaconus, vel subdiaconus, vel quilibet ecclesie deputatus clericus, si intra civitatem fuerit vel in loco in quo est ecclesia, aut castellum, aut vicus

aut villa, et ad ecclesiam ad sacrificium quotidianum non venerit, clericus non habeatur, si castigatus per satisfactionem veniam ab episcopo noluerit promereri. **VI. Ut religiosa puella rorum familiaritatem non habeat.**

Item ne qua puella Dei aut familiaritatem habeat cum confessore aut eum quolibet laico, sive sanguinis alieni, aut convivium sola, nisi ubi sit seniorum frequentia, aut honestorum, aut viduarum honestarumque, ubi honeste confessor quilibet cum plurimorum testimonio convivio interesse possit : eum lectoribus autem in ipsorum domibus non admittendas penitus nec videndas, nisi forte consanguinea soror sit, vel uterina.

VII. Ut clericus cui uxor peccaverit, præter necem, potestatem habeat distringendi eam, et cum ea cibum non sumat.

Placuit, ut si cuicumque clericorum uxores peccaverint, ne forte licentiam peccandi plus habeant, accipiant mariti earum hanc potestatem præter necem custodiendi, ligandi in domo sua, ad jejunia salutaria non mortifera cogentes, ita ut invicem sibi clerici pauperes auxilium ferant, si servitia forte non habeant; cum uxoribus autem ipsis quas peccaverint nec cibum sumant, nisi forte ad timorem Dei acta pœnitentia revertantur.

VIII. De eo qui post baptismum militaverit, ut ad diaconium non promoveatur.

Si quis post baptismum militaverit et chlamydem sumpserit aut cingulum, etiam si gravia non admiserit, si ad clerum admissus fuerit, diaconii dignitatem non accipiat.

IX. Ut nulla professa vel vidua absente sacerdote in domo sua sacerdotale officium vel lucernale impleat.

Nulla professa vel vidua, absente episcopo vel presbytero, in domo sua antiphonas cum confessore vel servo suo faciat : lucernarium vero nisi in ecclesia non legatur, aut si legitur in villa, præsentem episcopo, vel presbytero, vel diacono legatur.

324 X. Ut nullus obligatum cuiquam absque consensu domini vel patroni clericum faciat.

Clericos, si obligati sunt vel pro æquatione, vel genere alicujus domus, non ordinandos, nisi probata vitæ fuerint et patronorum consensus accesserit.

XI. Ut si quis potentium quemlibet exspoliaverit et ad momentum episcopo non reddiderit, excommunicetur.

D Si quis de potentibus clericum aut quemlibet pauperiorem aut religiosum exspoliaverit, et mandaverit ad ipsam episcopus ut eum audiat et is contempserit, invicem mox scripta perecurrant per omnes provincias episcopos et quoscunque adire potuerint, ut excommunicatus habeatur donec audiatur ut reddat aliena,

XII. Ut nullus clericus de episcopo suo recedat et ad alium se transferat.

Item, ut liberum ulli clerico non sit discedere de episcopo suo et alteri episcopo communicare, nisi forte ei, quem episcopus alius libenter habeat de hæreticorum schismate discedentem et ad fidem catho-

^a Ab hac voce peccaverint incipit Codex E. 4.

^b E. 4, T. 1, potestatis.

licam revertentem. Si quis autem de catholicis discesserit, et in communione eorum vel palam vel occulte, qui vel excommunicati sunt, vel per sententiam jam notati, fuerint inventi, habeant illorum ad quos ire voluerunt etiam in damnatione consortium.

XIII. *De his qui in ecclesiam intrant et non communicant, ut excommunicentur.*

De his qui intrant in ecclesiam et deprehenduntur nunquam communicare, admoneantur ut si non communicant ad poenitentiam accedant; si communicant non semper abstineant; si non fecerint, abstineant.

XIV. *De eo qui accepit eucharistiam et non sumpsit ut sacrilegus repellatur.*

Si quis autem acceptam a sacerdote eucharistiam non sumpsit, velut sacrilegus propellatur.

XV. *De his qui excommunicantur a sacerdotibus, ut nullus ad eos accedat.*

Quisquis laicus abstinetur, ad hunc vel ad domum ejus clericorum vel religiosorum nullus accedat: similiter et clericus si abstinetur a clericis evitetur; si quis cum illo colloqui **325** aut convivare fuerit deprehensus, etiam ipse abstinetur: sed hoc pertinet ad eos clericos qui ejus sunt episcopi, et ad omnes qui communiti fuerint de eo qui abstinetur, sive laico quolibet, sive clerico.

XVI. *Ut devota si adulteraverit, decem annis poeniteat: si maritum duxerit non permittendam ad poenitentiam, nisi maritus discesserit.*

Devotam peccantem non recipiendam in ecclesiam, nisi peccare desierit et desinens egerit aptam poenitentiam decem annis: recipiat communionem: prius autem quam in ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Christianæ mulieris accedat; quod si admissa fuerit, etiam hæc quæ eam receperit habeatur abstanta: corruptorem etiam par poena constringat. Quæ autem maritum acceperit, non admittatur ad poenitentiam, nisi adhuc vivente ipso marito caste vivere coeperit, aut postquam ipse discesserit.

XVII. *De eo qui uxorem habet, si concubinam habuerit, ut non communicet.*

Si quis habens uxorem fidelis concubinam habeat, non communicet: cæterum is qui non habet uxorem et pro uxore concubinam habeat, a communione non repellatur; tantum aut unius mulieris, aut uxoris, aut concubinæ, ut ei placuerit, sit conjunctione contentus: alias vero vivens abiciatur donec desinat, et per poenitentiam revertatur.

XVIII. *Si sacerdotis vidua vel levitæ maritum acceperit, in fine tantum communicet.*

Si qua vidua episcopi, aut presbyteri, aut diaconi

^a Æ., B.R., E. 3, 4, T. 1, 2, G., devitetur.

^b Ex Æ., B.R., U., G. In E. 3, T. 2, sacramentum subveniat. In A., et reliquis: a sacramento subveniat, forte pro subveniatur.

^c Æ., B.R., E. 4, recesserit.

^d B.R., E. 4, facere.

^e Æ., diem festum Paschæ. U., diem sanctum Paschæ.

A maritum acceperit, nullus clericus, nulla religiosa cum ea convivium sumat; nunquam communiceet, morientium tantum [T. 2, tamen] ei sacramenta ^b subveniant.

XIX. *Si sacerdotis vel diaconi filia religiosa peccaverit, in fine tantum communicet.*

Episcopi, sive presbyteri, sive diaconi, filia si devota fuerit et peccaverit et maritum duxerit, si eam pater, vel mater in affectum receperint, a communione habeantur alieni: pater vero causas in concilio se noverit præstaturum; mulier autem non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit poenitentiam; si autem vivente eo recesserit **326** et poenituerit et petierit communionem, in ultimo die vitæ deficiens accipiat communionem.

B XX. *Ut præter episcopum nullus chrisma conficatur.*

Quamvis pene ubique custodiatur ut absque episcopo chrisma nemo conficiatur, tamen quia in aliquibus locis vel provinciis presbyteri dicuntur chrisma conficere, placuit ex hac die nullum alium nisi episcopum chrisma conficere ^d et per dioceses destinare, ita ut de singulis ecclesiis ad episcopum ante diem Paschæ ^e diaconi destinentur aut subdiaconi, ut confectum chrisma ab episcopo destinatum ad diem Paschæ possit occurrere. Episcopum [T. 2, episcopo] sane certum est omni tempore licere chrisma conficere, sine conscientia autem episcopi nihil penitus faciendum: statutum vero est diaconem non chrismare sed presbyterem absente episcopo, præsentem vero si ab ipso fuerit præceptum. Hujusmodi constitutionem meminerit semper archidiaconus vel præsentibus, vel absentibus episcopis, suggerendam, ut eam aut episcopi custodiant aut presbyteri non relinquunt.

Patruinus episcopus subscripsi.

Marcellus episcopus subscripsi.

Aphrodisius ^f episcopus subscripsi.

Licianus ^g episcopus subscripsi.

Jucundus episcopus subscripsi.

Severus episcopus subscripsi.

Leonas episcopus subscripsi.

Hilarius episcopus subscripsi.

Olympius episcopus subscripsi.

Orticius episcopus subscripsi.

Asturinus episcopus subscripsi.

Lampius episcopus subscripsi.

Serenus episcopus subscripsi.

Florus episcopus subscripsi.

Leporius episcopus subscripsi.

Eustochius episcopus subscripsi.

Aurelianus episcopus subscripsi.

Lampadius episcopus subscripsi.

Exuperantius episcopus subscripsi.

^f Æ., T. 1, 2, Aphrodisius, cum initio concilii scripsissent Aphrodisius.

^g Perpendatur scriptorum oscitatio: Codices qui in prælatione concilii scripserant Alicianus, nunc Licianus scribunt; qui antea Lucianus, postea Licianus; quique ante Licianus, in subscriptionibus Lucianus.

Regulæ fidei catholicæ contra omnes hæreses et quam maxime contra Priscillianos, quas episcopi Tarraconenses, Carthaginenses, Lusitani et Bælici fecerunt, et cum præcepto papæ Urbis a Leonis ad Balconium [B., R., Balaconium] episcopum Gallicæ transmisserunt. Ipsi etiam et supra scripta viginti canonum capitula statuerunt in concilio Toletano.

Credimus in unum verum Deum Patrem, **327** et Filium; et Spiritum sanctum, visibilibus et invisibilibus factorem, per quem creata sunt omnia in cælo et in terra: hunc unum Deum et hanc unam esse divinæ substantiæ Trinitatem: Patrem autem non esse ipsum Filium, sed habere Filium qui Pater non sit: Filium non esse Patrem, sed Filium Dei de Patris esse naturæ: Spiritum quoque Paraclitum esse, qui nec Pater sit ipse, nec Filius, sed a Patre Filioque procedens. ^b Est ergo ingenuus Pater, genitus Filius, non genitus Paraclitus, sed a Patre Filioque procedens. Pater est cujus vox hæc est audita de cælis: *Hic est Filius meus in quo mihi bene complacui; ipsum audite.* Filius est qui ait: *Ego a Patre exivi et a Deo veni in hunc mundum.* Paraclitus Spiritus est de quo Filius ait: *Nisi abiero ego ad Patrem, Paraclitus non veniet ad vos.* Hanc Trinitatem personis distinctam, substantiam unitam virtute et potestate et majestate indivisibilem, indifferentem: præter hanc nullam credimus divinam esse naturam, vel angeli vel spiritus, vel virtutis alicujus quæ Deus esse creditur. Hunc igitur Filium Dei Deum natum a Patre ante omne omnino principium sanctificasse uterum Mariæ virginis, atque ex ea verum hominem sine virili generatum semine suscepisse, duobus duntaxat naturis, id est deitatis et carnis, in unam convenientibus omnino personam, id est Dominum nostrum Jesum Christum: nec imaginarium corpus aut phantasmatis alicujus in eo fuisse, sed solidum atque verum: hunc et esurisse, et sitisse, et doluisse, et flevisse, et omnes corporis injurias pertulisse: postremo a Judæis crucifixum et sepultum, et tertia die resurrexisse: conversatum postmodum cum discipulis suis, quadragesima post resurrectionem die ad cælum ascendisse: hunc Filium hominis etiam Dei Filium dici: filium autem Dei Deum hominis filium appellari. Resurrectionem vero futuram humanæ credimus carni: animam autem hominis non divinam esse substantiam aut Dei partem, sed creaturam dicimus divina voluntate creatam.

I. Si quis autem dixerit aut crediderit a Deo omnipotentis mundum hunc factum non fuisse, atque ejus omnia instrumenta, anathema sit.

II. Si quis dixerit atque crediderit Deum Patrem eundem esse Filium vel Paraclitum, anathema sit.

328 III. Si quis dixerit vel crediderit Dei Filium eundem esse Patrem vel Paraclitum, anathema sit.

IV. Si quis dixerit vel crediderit Paraclitum vel Patrem esse vel Filium, anathema sit.

V. Si quis dixerit vel crediderit carnem tantum sine anima a Filio Dei fuisse susceptam, anathema sit.

VI. Si quis dixerit vel crediderit Christum Innascibilem esse, anathema sit.

VII. Si quis dixerit vel crediderit deitatem Christi convertibilem fuisse, vel passibilem, anathema sit.

VIII. Si quis dixerit vel crediderit alterum Deum esse præter legis, alterum Evangeliorum, anathema sit.

IX. Si quis dixerit vel crediderit ab altero Deo mundum factum fuisse, et non ab eo de quo scriptum est: *In principio fecit Deus cælum et terram,* anathema sit.

X. Si quis dixerit vel crediderit corpora humana non resurgere post mortem, anathema sit.

XI. Si quis dixerit vel crediderit animam humanam Dei portionem vel Dei esse substantiam, anathema sit.

XII. Si quis dixerit vel crediderit alias scripturas, præter quas Ecclesia catholica recipit, in auctoritate habendas vel esse venerandas, anathema sit.

XIII. Si quis dixerit vel crediderit deitatis et carnis unam esse in Christo naturam, anathema sit.

XIV. Si quis dixerit vel crediderit esse aliquid quod se extra divinam Trinitatem possit extendere, anathema sit.

XV. Si quis astrologiæ vel mathesi existimat esse credendum, anathema sit.

XVI. Si quis dixerit vel crediderit conjugia hominum, quæ secundum legem divinam licita habentur, execrabilia esse, anathema sit.

XVII. Si quis dixerit vel crediderit carnes avium seu pecudum, quæ ad escam datæ sunt, non tantum pro castigatione corporum abstinendas, sed execrandas esse, anathema sit.

XVIII. Si quis in his erroribus Priscilliani sectam sequitur vel profitetur, ut aliud in salutari baptismo contra sedem sancti Petri faciat, anathema sit.

^a B.R., T. 2, urbis Romæ Leonis. E. 4, urbis ad Balconium.

^b Deficit periodus hæc in BR.

^c Ex T. 1. In A. et reliquis: in salutare baptismi.

XLVII

CONCILIIUM TOLETANUM SECUNDUM.

OCTO EPISCOPORUM, HABITUM SUB DIE XV KALENDAS JUNIAS, ANNO QUINTO REGNI DOMINI NOSTRI AMALARICI REGIS, ÆRA DLXV.

329-330 Cum in voluntate Domini apud Toletanam urbem sanctorum episcoporum presentia convenisset, et de institutis Patrum canonumque decretis commemoratio haberetur, id nobis in unum positum placuit: ut si qua in antiquis canonibus minime commemorata sunt, salubri tractatu ac diligenti consideratione instituantur; si qua vero in anterioribus conciliis sunt decreta, sed abusione temporum hactenus sunt neglecta, reditivæ ordinationis censuram obtineant, quatenus dum in his quæ ad cultum fidei pertinent studium religionis observationis impendimus, Dei nostri misericordiam facilius impetremus.

I. De his quos parentes ab infantia clericatus officio manciparunt, si postea voluntatem habent nubendi.

De his quos voluntas parentum a primis infantia annis clericatus officio mancipavit hoc statuimus observandum: ut mox detonsi vel ministerio electorum [BR., lectorum] cum traditi fuerint in domo ecclesie sub episcopali presentia a præposito sibi debeant erudiri; at ubi octavum decimum ætatis suæ compleverint annum, coram totius cleri plebisque conspectu voluntas eorum de expetendo conjugio ab episcopo perscrutetur, quibus si gratia castitatis Deo inspirante placuerit et professionem castimonie suæ absque conjugali necessitate se sponderint servaturos, hi tanquam appetitores arctissimæ vitæ a lenissimo Domini jugo subdantur, ac primum subdiaconatus ministerium habita probatione professionis suæ a vicesimo anno suscipiant; quod si inculpabiliter ac inoffense vicesimum et quintum annum ætatis suæ peregerint, ad diaconatus officium, si scienter implere posse ab episcopo comprobantur, promoveri. Cavendum tamen est his, ne quando suæ sponsonis immemores ad terrenas nuptias aut ad furtivos concubitus ultra recurrant; quod si forte fecerint, ut sacrilegii rei damnentur, et ab Ecclesia habeantur extranei: his autem quibus voluntas propria interrogationis tempore desiderium nubendi persuaserit, concessam ab apostolis sententiam auferre non possumus, ita ut cum provecæ ætatis in conjugio positi renuntiuros se pari consensu operibus carnis sponderint, ad sacros gradus aspirent.

II. De clerico qui ad aliam ecclesiam transit et qui eum susceperit.

Similiter placuit custodiri, ne qui de his qui tali educatione imbuuntur, qualibet occasione cogente, propriam relinquentes ecclesiam ad aliam transire

presument: episcopus vero qui eum suscipere absque conscientia proprii sacerdotis fortasse presumpserit, totius fraternitatis reum esse se noverit, quia durum est ut eum quem alius rurali sensu ac squalore infantie exiit, alius suscipere aut vindicare presumat.

III. Ut nullus a subdiaconatu et supra cum extranea habitet muliere.

Illud vero præterea speciali ordinatione decrevimus quod nec antiqua concilia in universis pene canonibus siluerunt, ut nullus clericorum a gradu subdiaconatus et supra in consortii familiaritate habeat mulierem, vel ingenuam, vel libertam, aut ancillam, sed si sunt ei hujuscemodi servitia, matri vel sorori alique propinquitati contradat **331** et quidquid suis manibus profecerint proprio domino deferatur; aut si propinquitas memorata deest, alia domus ad earum habitaculum requiratur, dummodo nulla occasio introeundi domum clerici femine permittatur, unde aut laqueum possit incurrere, aut noxialis fama innocenti fortasse possit innari. Sane si deinceps post hanc datam admonitionem quisquis harum consortio frui voluerit, noverit se non solum a clericatus officio retrahi vel ecclesie foribus pelli, sed etiam ab omnium catholicorum clericorum vel laicorum communionem privari, nulla prorsus vel colloqui consolatione relicta, quatenus malæ consuetudinis abrasa rubigo in posteros radices suæ veneno serpere non possit.

IV. Ut quidquid de jure Ecclesie clerici tenuerint, post obitum eorum ad Ecclesiam revertatur.

Si quis sane clericorum agella vel vineolas in terris ecclesie sibi fecisse probatur sustentandæ vitæ causa, usque ad diem obitus sui possideat; post suum vero de hac luce discessum juxta priorum canonum constitutiones jus suum Ecclesie sancte restituat, nec testamentario ac successorio jure aliquam hæredum probæredumve reliquat, nisi fortitan cui episcopus pro servitiis ac præstatione Ecclesie largiri voluerit.

V. De his qui proximis suis se copulant, ut a communione Christi separantur.

Nam et hæc salubriter præcavenda sancimus, ne qui s fidelium propinquam sanguinis sui, usquequo affinitatis lineamenta generis successione cognoscit, in matrimonio sibi desideret copulari, quoniam scriptum est: *Omnis homo ad proximam sanguinis sui non accedat ut revelet turpitudinem ejus: nec sine denuntiatione sententiæ, nam paulo post infert*

^a Æ., B.R., E. 3, 4, U., G., viæ.

^b Ex omnibus Codicibus, præter A., in quo: ordine.

et dicit : *Anima quæ fecerit de abominationis istis quid-
piam, peribit de medio populi sui.* Si quis ergo hujus
decreti nostri temerator extiterit ac vetitum violare
præsumperit, tanto graviore se mulctandum senten-
tia recognoscat, quanto eam propinquiorem cui co-
pulari se maluit suæ originis esse non ambigit, tan-
toque aanosioris excommunicationis tempore et a
Christi corpore et fraternitatis consortio sequestretur,
quanto fuerit propinquioris sanguinis contagio-
ne pollutus. Hujus institutionis regulam qui subscri-
bimus irrefragabili auctoritate nos spondemus ser-
vatos : si quis autem tam nostrum vel eorum qui
nunc sanctæ synodo ex hac provincia defuerunt
huic tam salubri **332** ordinationi obviare præ-
sumperit vel solerter adimplere neglexerit, con-
victus totius fraternæ charitatis aliquandiu habeatur
extraneus.

Sane juxta priorum canonum decreta concilium
apud fratrem nostrum Montanum episcopum, si Do-
minus voluerit, futurum pronuntiamus, ita ut frater
et coepiscopus noster Montanus, qui in metropoli
est, ad comprovinciales nostros Domini sacerdotes
litteras de congreganda synodo adveniente tempore
liberè destinare. Nunc ergo in nomine Domini finitis
his quæ in collationem venerunt, gratias agimus
omnipotenti Deo, deinde domino glorioso Amalarico
regei divinam clementiam postulantes, qui innumeris
annis regni ejus ea quæ ad cultum fidei perveniunt
peragendi nobis licentiam præstet. Amen.

Montanus, in Christi nomine episcopus, his consti-
tutionibus adquevi, relegi et subscripsi die et anno
quo supra.

Pancarius episcopus his constitutionibus adquevi,
relegi et subscripsi die et anno quo supra.

Canonius episcopus his constitutionibus adquevi,
relegi et subscripsi die et anno quo supra.

Paulus episcopus his constitutionibus adquevi,
relegi et subscripsi die et anno quo supra.

Domitianus episcopus his constitutionibus adque-
vi, relegi et subscripsi die et anno quo supra.

Marcianus, * in Christi nomine episcopus, ob cau-
sam fidei catholicæ in Toletana urbe exsilio deputatus,
sanctorum fratrum meorum constitutionibus interfui,
relegi et subscripsi die et anno quo supra.

Nibradius, in Christi nomine episcopus ecclesiæ
catholicæ Egarenis, hanc constitutionem consacer-
dotum meorum in Toletana urbe habitam, cum post
aliquantum temporis advenissem, salva auctoritate
præcorum canonum, relegi, probavi et subscripsi.

Justus, in Christi nomine ecclesiæ catholicæ Urge-
litanz episcopus, hanc constitutionem consacerdotum
meorum in Toletana urbe habitam, cum post ali-
quantum temporis advenissem, salva auctoritate
præcorum canonum, relegi, probavi et subscripsi.

* *Æ.*, B.R., Marrucinus. E. 3, 4, T. 1, 2, U., Mar-
rucinus.

† Desunt hæc epistolæ in *A.*, *Æ.*, E. 2. Desumptæ

*Domini^b dilectissimis fratribus illisque territorii
Palentini Montanus episcopus in Domino Deo æter-
nam salutem.*

Cunctarum ecclesiarum Domini potissimos præules
per Ezechielem prophetam terribilis illa communitorii
dicio sub speculatoris nomine concutit, dicens : *Fili
hominis, speculatorem dedi te domui Israel : audiens
ergo 333 ex ore meo sermonem annuntiabis eis ex
me. Si, dicente me ad implum : Impie, morte morieris :
non annuntiaveris ei, neque locutus fueris, ut avertatur
a via sua impia et vivat ; ipse quidem in iniquitate sua
moriatur, sanguinem autem ejus de manu tua requiram :*
et cætera, quæ hujus lectionis ordo de admonitis
admonitque anima exquirendum ostendit. Hac ergo
voce permotus hujus officii necessitudinem me
suscepisse non nesciens studere curavi, ne cujusquam
perditi animam de manu mea Christus requirat
[T. 1, 2, inquirat], præsertim cum Toletanz urbi
metropolitanum privilegium vetus consuetudo tradi-
derit, et eo magis non solum parochiarum, sed et
urbium cura hujus urbis sollicitet sacerdotem. Ergo,
ut Apostolus dicit : *Quid horum vultis ? in virga veaiam
ad vos ? an in charitate et spiritu mansuetudinis ?* nova
namque præsumptio præsidentium vobis presbytero-
rum nostros pulsavit auditus, si tamen nova tantum
et non detestabilis dici possit, quæ ab initio fidei
catholicæ nunquam præter nunc subrepisse [U.,
surrexisse] probatur, ut id quod per manus summi
pontificis trinæ divinitatis invocatio sanctificare
consuevit, presbyter ignarus disciplinæ conficere sibi
chrisma præsumeret. Hoc si ignaviæ est, tam demens
sacerdos esse non debuit ; si præsumptionis est, hunc
schismaticum esse quis nesciat, qui inauditam rem
et religioni contrariam, senescente jam mundo, talis
temerator inducat ? Revolvatur manibus vestris, o
presbyteri, sacratissimus Numeri liber, in quo vestri
officii in septuaginta seniorum personis auspiciatus
est honor, et inventietis quorum negotiorum vobis
prærogativa concessa sit. Adjutores vos Deus nostri
laboris secundo dignitatis gradu esse voluit, non
temeratores sacrarum quarundam rerum esse per-
misit. Sic Nadab et Abind ignem offerentes alienum,
id est sui officii non debitum, divinus ignis absumpsit.
Sic Chore, Dathan atque Abiron Moysi Dei gratia et
divinis eloquiis præferenti invidentibus ac dicentibus :
D *Non soli tibi locutus est Deus, quia omnis congregatio
sancta est, novis schismaticis interitus novæ perditio-
nis advenit, ut jejuno ore insatiabiliter terra sorberet,
quos indignatio divina damnasset. Quid memo-
rem Oziam, qui non contentus regalibus fascibus, ne
fongeretur et sacerdotis officio contra Jus sæpè
potestatis velatus cætharno oblationem expiationis
solis sacerdotibus debitam dum offerre pararet, sic
actione cælesti lepra perfunditur, ut munere sacer-
dotie et regni exosus usque ad obitum permaneret ?
Ozam pariter, quantum ad ipsam erat, devoto officio
juvencis calcitrantibus ne arca Dei laboretur susti-
sunt ex B.R., cum variantibus cæterorum lectio-
nibus.*

nere parantem divinitus percussio illata consumpsit, **334** ostendere scilicet volens, quia nullis omnino causis, nec sub occasione humilitatis præsumentibus, divina officia et sacramenta cœlestia ab eo, cui non incurabit officium, contingi aliquatenus debent. Caveant ergo, caveant hi qui sibi putant esse licitum quod aliis non ignorant esse illicitum, ne similis eos horum, quos memoravimus, pœna percellat. An forsitan sanctorum Patrum regulas et constitutiones synodicas ignoratis, quibus præcipiuntur ut parochianeses presbyteri non per viliores personas, sed aut per semetipsos, aut per rectores sacrariorum annuis vicibus chrisma a præsidente sibi episcopo petant? Credo quod qui petere jusserunt potestatem consecrandi penitus abstulerunt. Providebit ergo charitas vestra, ne post hujus humilitatis nostræ interdictum, donec et consuetus vobis a Domino præparatur antistes, quisquis vetita [E. 4, vetera] iterare præsumat et incipiat graviolem ecclesiasticæ districtiois sustinere censuram. Utatur quisquis honoris sui concessio privilegio, quod proprium scit ordinis presbyterii, non quod summi pontificatus est improbus minister assumat. Quisquis post hanc admonitionem in hujuscemodi rebus aliquatenus fuerit deprehensus, anathematis insolubili vinculo se noverit esse damnandum: cui in hoc ipsum non parum humanitatis conceditur, quod nunc eum transire patimur impunitum. Sane si Dominus voluerit, cum tempus paschalis festivitatis advenerit, si vobis ad petendum impossibile est, datis litteris vestris indicare debebitis, et nos sacri hujus liquoris ultro poterimus transmittere gratiam, dummodo non præsumatur illicita. Pari ratione cognovimus quod ad consecrationem basilicarum alienæ sortis a vobis episcopi invitentur, et licet sint unus fidei copula nobiscum in Christo connexi, tamen nec provincie privilegium, nec rerum Domini noscitur utilitatibus convenire, quia jam ad ipsum hujuscemodi fama perlata est; ideoque salubri ordinatione censuimus, ut si quando talis necessitas incubuerit, litteris nos informare debeatis, et aut per nos, aut per eum qui nobis ex fratribus et coepiscopis nostris visus fuerit et consecratio ecclesiarum, Deo auspice, poterit celebrari. Præterea perditissimam Priscillianistarum sectam non tam actis ^a quam nomine a vobis præcipue novimus honorari. Rogo, quæ est ista dementia in ejus amore superflue labi, quem in opere non velis imitari? Nam ut pauca de ejus spurcitiis in notitiam vestri deducam, exceptis iis quæ in divinitatem profanus erupit et ore sacrilego blasphemavit, omnium vitiorum in eodem congeries veluti in sordiam sentina confluit, ut sectatricum pudorem impuderatus **335** adulter eriperet, et ut ad sceleris nefarii effectum facilius perveniret, maleficium usum gesta ejus assignant. Quid tamen id hoc religioni congruum fidelis cujusquam anima veneratur, qui non solum a sanctis sacerdotibus refutatus est, verum etiam mundani principes justitia legum suarum eum pro memorati sceleris qualitate damnarunt? Hunc

^a E. 4. T. 1. 2, *sectam tam actis.*

A talem fuisse plenius discet qui beatissimi ac religiosissimi viri Thuribii episcopi ad sanctum papam urbis Romæ Leonem libros editos legit, in quibus hanc sordidam hæresim explanavit, aperuit et occultam tenebris suis perfidieque nube velatam in propatulo misit. Ex ipsis etenim libris, qualiter cavere, quid respondere contra sacrilegos possit pius lector inveniet. Unde quæso ut, perfidiam cum auctore damnantes atque anathematizantes, rectæ fidei regulam teneatis, et de omnibus suprascriptis cautiones exhibere vos procuretis, quo facilius nec mihi de taciturnitate possit esse damnatio, et vobis de obedientia fructum maximum coram Salvatore Deo nostro providere possitis. Pax Domini cum omnibus vobis. Amen.

B *Domino eximio præcipuoque christicolæ, domino et filio Thuribio Montanus episcopus.*

Alumnus te fidei catholicæ et sanctæ religionis amicum etiam in actis mundialibus conversantem valde et novimus et probavimus. Cum enim adhuc floreris in sæculo, ita claritudinis tuæ vita perpatuit, ut secundum sententiam Domini et quæ sunt Cæsaris Cæsari non negares, et Deo quæ sua sunt devota mente persolveres. Jure etenim auctorem te divini cultus in hac præsertim provincia nominabo. Putasne quanta tibi apud Deum maneat merces, cujus solertia vel instinctu et idolatriæ error abscessit, et Priscillianistarum detestabilis ac pudenda ^b secta contabuit? si tamen adhuc ejus nomen honorare desistant, ejus per tuam admonitionem collapsa esse opera non ignorant. Nam de terrenorum dominorum fide quid loquar? cui ita tuum impendisti laborem, ut feroces cohabitantium tibi animos ad salubrem regulam et normam regularis disciplinæ perduceres. Præstabit divina clementia quia id quod summo labore conatus es, præcibus **336** et oratione perficeres. Quæ tamen ex Palentino conventu ad vos pervenerint celsitudini vestræ indicare curavi, quo facilius per vestram increpationem nefanda præsumptio in posterum conquiescat. Quidam ut ad nos perlatus est presbyteri ausu temerario res sacras non tam consecrare quam violare præsumunt, et cunctis ab initio fidei catholicæ sæculis inusitatum sui ordinis hominibus, nisi tantum summis pontificibus debitum, jus conserationis chris-mæ, nescio quo typo an dementia dicam, indubitanter assumunt, quod quam sacrilegum sit, piissimam conscientiam tuam latere non credo, et ideo spero ut pro enervanda hac ipsa superfluitate severissimi sacerdotis auctoritate utaris, et tantæ rei temeratores districtioni increpatione coerceas. Qui si post datam admonitionem nefas iterare præsumperint, contumacia eorum sententia convenienti damnabitur. Simili ratione cognovimus, eo quod necessitudine consecrandarum basilicarum fratres nostri alienæ sortis episcopi in locis istis invitati conveniant; et licet sit in toto orbe sponsæ Christi thalamus unus ejusque antistites una in eodem sint fibula charitatis et fidei unione connexi; quod tamen privilegium

^b E. 4, T. 1, 2, *pudibunda.*

decessori nostro, necnon dominis et fratribus nostris Carpetaniæ vel Celtiberiæ episcopis vester coepiscopus fecit, in exemplaribus claritati vestræ direximus ut scire possitis, improba petitio qualem potuisset habere profectum. Et certe municipia, id est Segobia, Brittablo et Cauca eidem non quidem rationabiliter, sed pro nominis dignitate concessimus, ne collata benedictio, persona vagante, vilesceret. Quod ipsi tantummodo, dum adjavit, præstitum fuisse cognoscite. Ille ergo providere volumus, ut

consuetudinem antiquam nulla ratione prætermittere debeatis; quod si hæc nostra admonitio in vobis nihil profecerit, necesse nobis erit domini nostri exinde auribus intinare, pariter et filio nostro Ergani suggerere, et hujusmodi ausum præcepta culminis ejus vel districtio judicis non sine vestro detrimento severissime vindicabunt: tanta enim, tribuente Domino, ejus est pietas, ut nihil de hoc quod jus antiquum custodisse probatur, immutari permittat. Divina vos custodiat Trinitas. Amen.

XLVIII CONCILIIUM TOLETANUM TERTIUM.

SEXAGINTA DUORUM EPISCOPORUM, IN QUO ARIANA HERESIS IN HISPANIA CONDEMNATUR.

337-338 In nomine Domini nostri Jesu Christi, anno regnante quarto gloriosissimo atque piissimo et Deo fidelissimo domino Recaredo rege, die viii Iduum Maiarum, æra dcccxxvii, hæc sancta synodus habita est in civitate regia Toletana ab episcopis totius Hispaniæ vel Galliæ qui infra scripti ^a sunt.

Cum pro fidei suæ sinceritate idem gloriosissimus princeps omnes regiminis [BR., E. 4, regni] sui pontifices in unum convenire mandasset, ut tam de ejus conversione quam de gentis Gothorum innovatione in Domino exsultarent, et divinæ dignationi pro tanto munere gratias agerent, sanctissimus idem princeps sic venerandum concilium alloquitur dicens: « Non incognitum reor esse vobis, reverentissimi sacerdotes, quod propter instaurandam disciplinæ ecclesiasticæ formam ad nostræ vos serenitatis præsentiam devocaverim: et quia decursis retro temporibus hæresis imminens in tota Ecclesia catholica agere synodica negotia denegabat, Deus cui placuit per nos ejusdem hæresis obicem depellere admonuit instituta de more ecclesiastica reparare. Ergo sit vobis jucunditatis, sit gaudii quod mos canonicus prospectu Dei per nostram gloriam ad paternos reducit terminos; prius tamen admonere pariter et exhortor, jeuniis vos et vigiliis atque orationibus operam dare, ut ordo canonicus quem a sacerdotalibus sensibus detraxerat longa ac diuturna oblivio, quæ ætas nostra se nescire [BR., senescere] fatetur, divino vobis rursus dono pateat. » Ad hæc autem gratias Deo agentes et religiosissimo principi, universo concilio in laudibus acclamante, triduanum est exinde prædicatum jejunium; sed cum die octava Iduum Maiarum in unum cætum [T. 2, agmen] Dei sacerdotes adessent, et oratione præmissa unusquisque sacerdotum competenti loco resedisset, ecce in medio eorum adfuit serenissimus princeps, seque cum Dei sacerdotibus orationi communicans, divino deinceps lumine plenus, sic ad loquendum exorsus est dicens: « Non credimus vestram latere sanctitatem quanto

B tempore in errore Arianorum laborasset Hispania, et non multos post discessus genitoris nostri dies quibus nos vestra beatitudo fidei catholicæ sanctæ cognovit esse socios, credimus generaliter magnum et æternum gaudium habuisse; et ideo, venerandi patres, ad hanc vos peragendam congregari decrevimus [T. 2, jussimus] synodum, ut de hominibus nuper advenientibus ad Christum ipsi æternas gratias Domino deferatis: quicquid vero verbis apud sacerdotium vestrum nobis agendum erat de fide atque spe nostra quam gerimus, in hunc tomum conscripta atque allegata notescimus: relegatur enim in medio vestri, et judicio synodali examinata per omne succiduum tempus gloria nostra ejusdem fidei testimonio decorata clarescat. »

C Susceptus est autem ab omnibus Dei sacerdotibus offerente rege sacrosanctæ fidei tomus, et pronuntiantie notario clara voce recensitus est ita: Quamvis Deus omnipotens pro utilitatibus populorum regni nos culmen subire tribuerit, et moderamentum non paucarum regiæ nostræ curæ commiserit, meminimus tamen nos mortali conditione præstringi, nec posse felicitatem futuræ habitudinis aliter promereri, nisi nos cultui veræ fidei deputemus, et Conditori nostro saltem confessione qua dignus ipse est placeamus; pro qua re quanto subditorum gloria regali extollimur, tanto providi esse debemus in his quæ ad Deum sunt vel nostram spem angere vel gentibus a Deo nobis creditis consulere. Cæterum quid pro tantis beneficiorum collationibus ^d omnipotentia divinæ valemus tribuere, quando omnia ipsius sunt et bonorum nostrorum nihil egeat, nisi ut in eum sic tota devotione credamus, quem admodum per Scripturas sacras se ipse intelligi voluit et credi præcepit? id est ut confiteamur esse Patrem qui genuit ^e ex sua substantia Filium, sibi coæqualem et coæternum, non tamen ut ipse idem sit natus et genitor, sed persona **339-340** alius sit Pater qui genuit, alius sit Filius qui fuerit generatus, unius

^a Æ., B.R., T. 1, subscripturi sunt. E. 3, T. 2, scripturi sunt. E. 4, subscripti sunt.

^b Æ., B.R., E. 4, T. 1, 2, omnibus.

^c Ex Æ., B.R., E. 4, T. 1, 2. In A. et reliquis: consolationibus.

^d Æ., B.R., E. 4, T. 1, 2, U., genuerit.

tamen uterque substantiæ divinitate subsistat : Pater ex quo sit Filius, ipse vero ex nullo sit alio Filius qui habeat Patrem, sed sine initio et sine diminutione in ea qua Patri coequalis et coeternus est divinitate subsistat : Spiritus æque sanctus confiteendus a nobis et prædicandus est a Patre et Filio procedere, et cum Patre et Filio unius esse substantiæ ; tertiam vero in Trinitate Spiritus sancti esse personam, qui tamen communem habeat cum Patre et Filio divinitatis essentialiam : hæc enim sancta Trinitas unus est Deus Pater et Filius et Spiritus sanctus, cujus bonitate omnis licet bona sit condita creatura, per assumptam tamen a Filio humani habitus formam a damnata progenie reformamur ad beatitudinem pristinam. Sed sicut veræ salutis indicium est Trinitatem in unitate, et unitatem in Trinitate sentire, ita erit consummatæ [T. 2, consummatio] justitiæ si eandem fidem intra universalem Ecclesiam teneamus et apostolica monita in apostolico positi fundamento servemus. Vos tamen Dei sacerdotes meminisse oportet quanta hucusque Ecclesia Dei catholica per Hispanias adversæ partis molestiis laboraverit, dum et catholici constantem fidei suæ tenerent et defenderent veritatem, et hæreses pertinaciori animositate propriæ a niterentur perfidiæ : me quoque, ut re ipsa conspiciatis, calor fidei accensum in eo Dominus excitavit, ut depulsa obstinatione infidelitatis et discordiæ submoto furore populum, qui sub nomine religionis famulabatur errori, ad agnitionem fidei et Ecclesiæ catholicæ consortium revocarem. Adest enim omnis gens Gothorum inclita et fere omnium gentium genuina virilitate opinata, quæ licet suorum pravitate doctorum a fide hactenus vel unitate Ecclesiæ fuerit catholica segreta, toto nunc tamen mecum assensu concordans ejus Ecclesiæ communioni participatur, quæ diversarum gentium multitudinem materno sinu suscipit et charitatis uberibus nutrit, de qua propheta canente dicitur : *Domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus*. Nec enim sola Gothorum conversio ad cumulum nostræ mercedis accessit, quinimo et Suevorum gentis infinita multitudo, quam præsidio cœlesti nostro regno subjecimus; alieno enim licet in hæresim deductam vicio, nostro tamen ad veritatis originem studio revocavimus. Proinde, sanctissimi Patres, hæc nobilissimas gentes, quæ lucris per nos dominicis applicatæ sunt, quasi sanctum et placabile sacrificium per vestras manus æterno Deo offero; erit enim mihi immarcescibilis corona vel gaudium in retributione justorum, si hi populi qui nostra ad unitatem Ecclesiæ solertia transcucurrerunt, fundati in eadem et stabili permanant. Sicut enim divino nutu nostræ curæ fuit hos populos ad unitatem Christi Ecclesiæ pertrahere, ita sit vestræ decibilitatis catholicis eos dogmatibus institere, quo in toto cognitione veritatis instructi, noverint ex solido errorem hæresis perniciosæ respuere, et veræ fidei tramitem ex claritate retinere, vel catholicæ Ecclesiæ commu-

^a T. 2, propriam niterentur vindicare perfidiam.

^b Æ. B. R., E. 4, T. 2, profiteri.

sancti chrisomati vel manus impositionem Paraclitum intra Dei Ecclesiam perceperunt Spiritum, quem unum et æqualem cum Patre et Filio constantes ejusque dono in sinu Ecclesiæ sanctæ catholicæ collocatæ sunt, si eorum aliqui hanc rectam et sanctam confessionem nostram minime credere voluerint, iram Dei cum anathemate æterno percipiant, et de interitu suo fidelibus gaudium et infidelibus sint in exemplum. Huic vero confessioni nempe sanctas scripturarum conciliorum constitutiones contexti, et testimonio divino tota cordis simplicitate subscripsi.

Fides a sancto Nicæno concilio edita.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem : et ^a cætera. Ita perhibuit, cum in Nicæno concilio constituta est a sanctis episcopis, Recaredus rex.

Fides quam exposuerunt c. Patres consona magnæ Nicænæ synodo.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem : et ^b cætera.

Tractatus Chalcedonensis concilii.

Suffecerat quidem ad plenissimam pietatis : et reliqua ^c. Itaque hoc locutus est prædictus rex :

Ego Recaredus rex fidem hanc sanctam et veram confessionem, quam una per totum orbem catholica coequebatur Ecclesia, corde retinens, ore affirmans, mea dextera, Deo protegente, subscripsi.

Ego Daddo gloriosa regina hanc fidem, quam credidi et suscepi, mea manu de toto corde subscripsi.

Tunc acclamatum est in laudibus Dei et in favore principis ab universo concilio : Gloria Deo Patri et Filio et Spiritui sancto, cui cura est pacem et unitatem Ecclesiæ suæ sanctæ catholicæ providere : Gloria Domino nostro Jesu Christo, qui pretio sanguinis sui Ecclesiam catholicam ex omnibus gentibus congregavit : Gloria Domino nostro Jesu Christo, qui tam illustrem gentem unitæ veræ fidei copulavit, et unam gregem, et unum pastorem instituit : Cui a Deo æternum meritum [*Æ.*, gaudium] nisi vero catholico Recaredo regi? Cui a Deo æterna corona nisi vero orthodoxo Recaredo regi? Cui præsens gloria et æterna nisi vero amanti Dei Recaredo regi? Ipse novarum plebium in Ecclesia catholica conquisitor : Ipse mereatur veraciter apostolicum meritum qui apostolicum implevit officium : Ipse sit Deo et hominibus amabilis qui tam mirabiliter Deum glorificavit in terris, præstante Domino Jesu Christo ^d qui cum Deo Patre vivit et regnat in unitate Spiritus sancti in sæcula sæculorum. Amen.

Fidei confessio episcoporum, presbyterorum vel primorum Gothicæ gentis qui infra scripserunt.

Præcipiente autem universo venerabili concilio atque jubente, suis episcoporum catholicorum ad

^a Scribitur integrum Nicænum symbolum in reliquis Codicibus præter A., in quo hæc ad marginem legitur nota : *Hoc invenies in synodo Nicæna.*

^b Habetur fides Constantinopolitanæ synodi in omnibus Codicibus excepto A., in quo ad marginem scribitur : *Similiter hoc reperies in Constantinopolitano concilio.*

A episcopos et religiosos vel majores natu ex hærese Ariana conversos ejusmodi allocutione exoratus est dicens : Officii nostri cura et fidelissimi atque gloriosissimi principis admonitione propellimur diligenter a vestra charitate perquirere, vel quid damnetis in hærese aut quid intra Dei sanctam catholicam credatis Ecclesiam : nam sicut dicente Psalmista didicimus, *Incipite Domino in confessione* ; optimum est vestræque saluti conveniens patam confiteri quod creditis, et sub auditu universorum anathematizare quod respuitis. Tunc prorsus optime poteritis evangelicæ atque apostolicæ fidei particeps fieri, si eandem fidem catholicam ex confessione catholica incipiat vel propria subscriptione firmetis, et sicuti Deo jam de bona consensione cogniti estis conscientia, ita proximis vos fidei sanctæ adstipulatione monstretis : eo itaque fiet, ut et vos Christi esse corporis membra significetis et nostra exiguitas nihil dubium, nihil infidum unquam de vestra suspicetur fraternitate, dum patebit vos tabem perfidiæ Arianae cum omnibus dogmatibus, regulis, officiis, communionem, Codicibus prædamnare, et detestandæ hæresos exspoliati contagione, innovati quodammodo intra Ecclesiam Dei splendide habitu veræ fidei charitatis. Tunc episcopi omnes una cum clericis suis primoresque gentis Gothicæ pari consensione dixerunt : Licet hoc quod fraternitas **343** atque paternitas vestra a nobis cupit audire vel fieri, jam olim conversionis nostræ tempore egerimus, quando secuti gloriosissimum dominum nostrum Recaredum regem ad Dei Ecclesiam transivimus, et perfidiam Arianae cum omnibus superstitionibus suis anathematizavimus pariter et abjecimus ; nunc vero propter charitatem et devotionem, quam vel Deo, vel Ecclesiæ sanctæ catholicæ meminimus nos debere, non tantum hæc eadem quæ petitis promptissime agere properamus, sed et si qua adhuc congrua fidei esse prospicitis nobis de charitate persuadite ; nos etiam scemel rectæ fidei amor in eam devotionem advexit, ut omne, quod nobis verius fraternitas vestra patefecerit, teneamus et liberali fateamur confessione.

I. Omnis ergo qui fidem et communionem ab Ario venientem, et hucusque a nobis resentam adhuc tenere desiderat, et de tota cordis intentione non desinat, anathema sit.

II. Quicumque Filium Dei Dominum Jesum Christum negaverit a paterna substantia sine initio genitum, et æqualem Patri esse vel consubstantialem, anathema sit.

III. Quicumque Spiritum sanctum non credit aut non crediderit a Patre et Filio procedere, eumque

^c Latius exprimitur hic tractatus in cæteris Codicibus præter A. et *Æ.*, in quibus hæc exhibentur ad marginem depicta verba : *Id integre investigabis in Chalcedonensi concilio.*

^d *Æ.*, T. 2. *Domino nostro Jesu Christo.*

^e Ex *Æ.*, B.R. in A. et reliquis : *attestandæ.*

non dixerit cœternum esse Patri et Filio et cœsentientiam, anathema sit.

IV. Quicumque in Patre et Filio et in Spiritu sancto et personas non distinguit, et unius divinitatis substantiam non agnoscit, anathema sit.

V. Quicumque Filium Dei Dominum nostrum Jesum Christum et Spiritum sanctum esse Patre minoras asseruerit et gradibus separaverit, creaturamque esse dixerit, anathema sit.

VI. Quicumque Patrem et Filium et Spiritum sanctum unius substantiæ, omnipotentis et æternitatis esse non crediderit, anathema sit.

VII. Quicumque nescire Filium Dei quæ Pater sciat dixerit, anathema sit.

VIII. Quicumque initium Filio Dei et Spiritui sancto deputaverit, anathema sit.

IX. Quicumque Filium Dei secundum divinitatem suam visibilem aut passibilem ausus fuerit profiteri, anathema sit.

X. Quicumque Spiritum sanctum, sicut Patrem et Filium, verum Deum et omnipotentem esse non credit, anathema sit.

XI. Quicumque alibi fidem et communionem catholicam præter Ecclesiam universalem esse credit, illam dicimus Ecclesiam quæ Nicæni, et Constantinopolitani, et primi Ephesini et Chalcedonensis concilii decreta tenet pariter et honorat, anathema sit.

XII. Quicumque Patrem, et Filium, et Spiritum sanctum honore, et gloria, et divinitate separat et disjungit, anathema sit.

XIII. Quicumque Filium Dei et Spiritum sanctum cum Patre non crediderit esse glorificandos et honorandos, anathema sit.

XIV. Quicumque non dixerit : Gloria et honor Patri et Filio et Spiritui sancto, anathema sit.

XV. Quicumque rebaptizandi sacrilegum opus bonum esse credit aut crediderit, agit aut egerit, anathema sit.

XVI. Quicumque libellum detestabilem duodecimo anno Leovigildi regis a nobis editum, in quo continetur Romanorum ad hæresim Arianam transductio, et in quo gloria Patri per Filium in Spiritu sancto male a nobis instituta continetur; hunc libellum si quis pro vero habuerit, athena sit in æternum.

XVII. Quicumque Arminense concilium non ex toto corde respnerit et damnaverit, anathema sit.

XVIII. Constemur enim nos ex hærese Ariana toto corde, tota anima, et de tota mente nostra ad Ecclesiam catholicam fuisse conversos : nulli dubium est nos nostrosque decessores errasse in hærese Ariana, et fidem evangelicam atque apostolicam nunc intra Ecclesiam catholicam didicisse. Proinde fidem sanctam quam præfatus religiosissimus dominus noster patefecit in medio concilii et manu sua subscripsit, hanc et nos tenemus, hanc confitemur pariter et suscipimus, hanc in populis prædicare atque docere promittimus. Hæc est vera fides quam

omnis Ecclesia dum per totum mundum tenet catholicam esse creditur et probatur : cui hæc fides non placet aut non placuerit, sit anathema Maranatha in adventu Domini nostri Jesu Christi.

XIX. Qui fidem spernit Nicæni concilii, anathema sit.

XX. Qui fidem concilii Constantinopolitani centum quinquaginta episcoporum veram esse non dixerit, anathema sit.

XXI. Qui fidem Ephesinæ synodi primæ et Chalcedonensis non tenet et delectatur, anathema sit.

XXII. Qui concilia omnium orthodoxorum episcoporum consona conciliorum Nicæni, Constantinopolitani, primi Ephesini et Chalcedonensis, non recipit, anathema sit.

B XXIII. Proinde damnationem hanc perfidiæ et communicationis Arianae et omnium conciliorum hæresim Arianam foventium cum anathemate eorum propria manu subscripsimus : constitutiones vero sanctorum conciliorum Nicæni, Constantinopolitani, Ephesini et Chalcedonensis, quas gratissima aure audivimus et consensione nostra veras esse probavimus, de toto corde, et de tota anima, et de tota mente nostra subscripsimus, nihil ad cognitionem veritatis lucidius arbitrantes quam quod supradictorum conciliorum continent auctoritates. De Trinitate autem et unitate Patris et Filii **345** et Spiritus sancti nihil his verius, nihil lucidius unquam potest vel poterit demonstrari : de mysterio incarnationis unigeniti Filii Dei pro salute humani generis, quo et vera probatur humanæ naturæ sine peccati contagione susceptio et permanet incorruptæ in eo divinitatis plenitudo, dum et natura utraque non deperit et una sit ex utraque Domini nostri Jesu Christi persona, satis plena in his conciliis probatur patefieri veritate et a nobis creditur omni remota dubitatione. Si qui unquam hanc fidem sanctam depravare, corrumpere, mutare tentaverint aut ab eadem fide vel communionem catholicam, quam nuper sumus Deo miserante adepti, egredi, separari vel dissociari voluerint, sint Deo et universo mundo crimini infidelitatis in æternum obnoxii. Floreat autem Ecclesia sancta catholica per omnem mundum pacatissime et emineat doctrina, sanctitate et potestate : si qui intra eam fuerint, crediderint, communicaverint, hi audiant ad dexteram Patris positi : *Venite, benedicti Patris mei, percipite regnum quod vobis paratum est a constitutione mundi.* Si qui autem ab ea recesserint ejusque detraxerint fidei et communionem respuerint, hi audiant ore divino in die judicii : *Discede a me, maledicti, nescio vos, ite in ignem æternum qui paratus est a diabolo et angelis ejus.* Sint ergo damnata in cœlo et in terra quæcunque per hanc catholicam fidem damnantur, et sint accepta in cœlo et in terra quæcunque in hanc fidem accipiuntur, regnante Domino nostro Jesu Christo, cui cum Patre et Spiritu sancto est gloria in sæcula sæculorum. Amen.

• *Æ.*, B.R., E. †, T. †, *præparatus.*

Fides a sancto Nicæno concilio edita.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem ^a.

*Fides quam exposuerunt centum quinquaginta Patres
consona magnæ Nicænæ synodo.*

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem ^b.

Tractatus Chalcedonensis concilii.

Sublocerat quidem ad plenissimam ^c.

346 *Damnatio ^d Arianae hæresis.*

Ugnas, in Christi nomine episcopus, anathematizans hæresis Arianae dogmata superius damnata, fidem sanctam hanc catholicam, quam in Ecclesiam catholicam veniens credidi, manu mea de toto corde subscripsi.

Ubligisclus ^e, in Christi nomine episcopus, anathematizans hæresis Arianae dogmata superius damnata, fidem hanc sanctam catholicam, quam in Ecclesiam catholicam veniens credidi, manu mea de toto corde subscripsi.

Murila, in Christi nomine episcopus, anathematizans hæresis Arianae dogmata superius damnata, fidem hanc sanctam catholicam, quam in Ecclesiam catholicam veniens credidi, manu mea de toto corde subscripsi.

Sunnila, in Christi nomine civitatis Vesensis episcopus, anathematizans hæresis Arianae dogmata superius damnata, fidem hanc sanctam catholicam, quam in Ecclesiam catholicam veniens credidi, manu mea de toto corde subscripsi.

Gardingus, in Christi nomine civitatis Tudensis, episcopus, anathematizans hæresis Arianae dogmata superius damnata, fidem hanc sanctam catholicam, quam in Ecclesiam catholicam veniens credidi, manu mea de toto corde subscripsi.

Becbila ^f, in Christi nomine civitatis Lucensis episcopus, anathematizans hæresis Arianae dogmata superius damnata, fidem hanc sanctam catholicam, quam in Ecclesiam catholicam veniens credidi, manu mea de toto corde subscripsi.

Arvitus ^g in Christi nomine civitatis Portucalensis episcopus, anathematizans hæresis Arianae dogmata superius damnata, fidem hanc sanctam catholicam, quam in Ecclesiam catholicam veniens credidi, manu mea de toto corde subscripsi ⁱ.

Froisclus, in Christi nomine civitatis Dertosanae episcopus, anathematizans hæresis Arianae dogmata superius damnata, fidem hanc sanctam catholicam,

^a Exprimitur integre Nicænum symbolum in reliquis Codicibus præter A. et Æ., qui hanc exhibent marginalem notam: *Hoc plentius in concilio Nicæno invenitur.*

^b Latius scribitur Constantinopolitanum symbolum in cæteris Codicibus, exceptis A. et Æ., in quibus ad marginem legitur: *Similiter inveniens hoc in Constantinopolitano concilio.*

^c Habetur late expressus hic tractatus in reliquis Codicibus, præter A., et Æ., in quibus hæc inscribitur marginalis nota: *Hoc in Chalcedonensi concilio reperies copiosius.*

^d Ex U. in A., Æ., *Ubi damnata est Ariana hære-*

quam in Ecclesiam catholicam veniens credidi, manu mea de toto corde subscripai.

Similiter et reliqui presbyteri et diacones ex hærese Ariana conversi subscriperunt.

Signum Gussini ^j viri illustris proceri.

Fonsa vir illuster anathematizans subscripsi.

347 Afrita vir illuster anathematizans subscripsi ^k.

Aila vir illuster anathematizans subscripsi ^l.

Ella vir illuster anathematizans subscripsi.

Similiter et omnes seniores Gothorum subscriperunt.

Post confessionem igitur et subscriptionem omnium episcoporum et totius gentis Gothicæ seniorum gloriosissimus dominus noster Recaredus rex, pro reparandis simul et confirmandis disciplinæ ecclesiasticæ moribus, Dei sacerdotes taliter affatus est dicens: Regia cura usque in eum modum protendi debet et dirigi, quem plenam constet veritatis et scientiæ capere rationem; nam sicut in rebus humanis gloriosius eminet potestas regia, ita et prospiciendæ commoditati comprovincialium major debet esse et providentia. At nunc, beatissimi sacerdotes, non in eis tantummodo rebus diffundimus solertiam nostram quibus populi sub nostro regimine positi pacatissime gubernentur et vivant, sed etiam in adiutorio Christi extendimus nos ad ea quæ sunt cælestia cogitare, et quæ populos fideles efficiunt satagimus non nescire. Cæterum si totis nitendum est

viribus humanis moribus modum ponere et insolentium rabiem regia potestate refrenare, si quieti et paci propagandæ opem debemus imperdere, multo magis est adhibenda sollicitudo desiderare et cogitare divina, inhiare sublimia et ab errore retractis populis veritatem eis serena luce ostendere: sic enim agit qui multiplici bono se a Deo remunerari confidit; sic enim audit qui super id quam quod ei committitur auget, dum illi dicitur: *Quidquid supererogaveris ego cum rediero reddam tibi.* Ergo quia jam fidei nostræ, et confessionis formam plena serie vestra beatitudo recensuit, simulque et sacerdotum nostrorumque procerum fides atque confessio sanctitati vestræ perpalluit, hoc adhuc necessario pro firmitate catholicæ fidei nostra Deo suppliciter instituisse decrevit auctoritas, ut propter roborandam gentis nostræ novellam conversionem omnes Hispaniarum et Galliæ Ecclesiæ hanc regulam servent: ut omnes sacrificii tempore aut communionem

sis. In reliquis deest hic titulus.

^e In omnibus Codicibus, excepto A., Murila præponitur Ubiligisclus.

^f Ex reliquis præter A., in quo: *Tudesinae.*

^g B.R., E. 4, T. 1, 2, *Bocilla, U., Bocilla.*

^h E. 4, T. 1, 2, *Argiovitus.*

ⁱ Ex reliquis Codicibus præter A., in quo legitur: *signum feci.*

^j Æ., *Gusiani.* E. 4, T. 1, 2, *Quissini.*

^k B.R., T. 1, 2, *Agila.*

^l E. 4, T. 1, 2, *Eila.*

^m Æ., B.R., E. 3, 4, U., *communicationem.*

corporis Christi vel sanguinis juxta orientalium partium morem unanimiter clara voce sacratissimum fidei recenseant symbolum, ut primum populi quid credulitate teneant fateantur et sic corda fide purificata ad Christi corpus et sanguinem percipiendum exhibeant. Dum enim constitutio hæc fuerit perenniter conservata in Dei Ecclesia et fidelium ex solido corroboratur **348** credulitas, et perfidia infidelium confutata ad id quod repetitum sæpius recognoscit facillime inclinatur; nec se quisquam jam de ignorantia fidei excusabit a culpa, quando universorum ore cognoscit quid catholica teneat et credat Ecclesia. Omnibus ergo capitulis, quæ adhuc per vestram sanctitatem regulis ecclesiasticis adjicienda sunt, hoc pro fidei sanctæ reverentia et firmitate proponite ^a, quod de proferendo symbolo nostra, Deo docente, decrevit serenitas: de cætero autem pro inhibendis insolentium moribus, mea vobis consentiente clementia, sententiis terminata districtioribus, et firmitate disciplina quæ facienda non sunt prohibite, et ea quæ fieri debent immobili constitutione firmate.

CAPITULA QUÆ IN DEI NOMINE SANCTA SYNODUS CONSTITUIT.

I Ut conciliorum statuta et præsum Romanorum decreta custodiantur.

Post damnationem hæresis Arianae et fidei sanctæ catholice expositionem hoc sanctum præcepit concilium: ut quia iam nonnullis vel hæresis vel gentilitatis necessitate per Hispaniarum ecclesias canonicis prætermissus est ordo, dum et licentia abundaret transgrediendi et discipline optio negaretur, dumque omnis excessus hæresis fovetur patrocinio, ut ^b abundantiam mali temperet districtio discipline, pace Ecclesie Christi misericordia reparata, omne quod præcorum canonum auctoritas prohibet sit resurgente disciplina inhibendum, et agatur omne quod præcepit fieri; ut necesse in suo vigore conciliorum omnium constituta, simul et synodice sanctorum præsum Romanorum epistolæ; nullus deinceps ad promerendos honores ecclesiasticos contra vetita canonum aspiret indignas; nihil ex hoc fiat, quod sancti Patres spiritu Dei pleni sanxerunt debere non fieri, et qui præsumperit severitate priorum canonum distringatur.

II. Ut in omnibus ecclesiis die dominica symbolum recitetur.

Pro reverentia sanctissimæ fidei et propter corroborandas hominum invalidas mentes consultu piissimi et gloriosissimi domini Recaredi regis sancta constituit synodus: ut per omnes ecclesias Hispaniæ, Galliæ vel Galliciæ secundum formam orientalium ecclesiarum, concilii Constantinopolitani hoc est centum quinquaginta episcoporum symbolum **349** fidei recitetur, ut priusquam dominica dicatur oratio voce clara a populo prædicetur [T. 4, 2, recitetur], quo et fides vera manifestum testimonium habeat et ad

^a B.R., E. 4, præponite.

^b Ex cæteris Codicibus præter A. et E. 3, in quibus adest hæc lectio: et abundantia mali teperet districtio

A Christi corpus et sanguinem prælibandum pectora populorum fide purificata accedant.

III. Ut ne quis extra necessitatem rem Ecclesie alienet.

Hæc sancta synodus nulli episcoporum licentiam tribuit res alienare Ecclesie, quoniam et antiquioribus canonibus prohibentur: si quid vero quod utilitatem non gravet Ecclesie pro suffragio monachorum ad suam parochiam pertinentiam dederint, firmum maneat; peregrinorum vero vel clericorum et egenorum necessitati salvo jure Ecclesie præstare permittuntur pro tempore quo potuerint.

IV. Ut liceat episcopo unam ex parochiis basilicam monasterium facere.

Si episcopus unam de parochiis ecclesiis suis monasterium dicere [U., G., ditare] voluerit, ut in ea monachorum regulariter congregatio vivat, hoc de consensu concilii sui habeat licentiam faciendi; qui etiam si de rebus Ecclesie pro eorum substantia aliquid quod detrimentum Ecclesie non exhibeat eidem loco donaverit, sit stabile: rei enim bonæ statuendæ sanctum concilium dat assensum.

V. Ut sacerdotes et levite caste cum uxoribus suis vivant.

Comperit est a sancto concilio episcopos, presbyteres et diacones venientes ex hærese, carnali adhuc desiderio uxoribus copulari: ne ergo de cætero fiat, hoc præcipitur quod et prioribus canonibus terminatur: ut non liceat eis vivere libidinosa societate, sed manente inter eos fide conjugali communem utilitatem habeant, et non sub uno conclavi mancant, vel certe, si suffragat virtus, in aliam domum suam uxorem faciat habitare, ut castitas et apud Deum et homines habeat testimonium bonum. Si quis vero post hanc conventionem obscene cum uxore elegerit vivere, ut lector habeatur: qui vero semper sub canone ecclesiastico jacuerint, si contra veterum imperata in suis cellulis mulierum quæ infamem suspicionem possunt generare consortium habuerint, illi canonicè quidem distringantur, mulieres vero ipsæ ab episcopis venundatæ pretium ipsum pauperibus erogetur ^c.

350 VI. Ut servus Ecclesie ab episcopo manumissus a patrocinio Ecclesie nunquam discedat, et ut liberti aliorum ab episcopo defendantur.

D De libertis autem id Dei præcipiunt sacerdotes: ut si qui ab episcopis facti sunt secundum modum cui canones antiqui dant licentiam, sint liberi, et tamen a patrocinio Ecclesie tam ipsi quam ab eis progeniti non recedant. Ab aliis quoque libertati traditi et ecclesiis commendati, patrocinio episcopali regantur, et ne cuiquam doneatur a principe hoc episcopus postulet.

VII. Ut ad mensam episcopi Scripture divinæ legantur.

Pro reverentia Dei sacerdotum id universa sancta constituit synodus: ut quia solent crebro mensis

discipline.

^c B.R., E. 4, T. 1, ab episcopis emendatæ in monasterium puellorum: servitura dabuntur omnibus.

otiosæ fabulæ interponi; in omni sacerdotali convi-
vio lectio Scripturarum divinarum misceatur; per
hoc enim et animæ ædificantur ad bonum et fabulæ
non necessariæ prohibentur [Æ., reprobantur].

VIII. *Ut clericus de familia fieri a principe non
donetur.*

Jubente [F. 1, innuente] autem atque consen-
tiente domino piissimo Recaredo rege id præceptum
sacerdotale concilium, ut clericos ex familia fisci
nullus audeat a principe donatos expetere, sed red-
dito capitis sui tributo Ecclesiæ Dei cui sunt alliga-
ti, usque dum vivent regulariter administrent.

IX. *Ut ecclesiæ Arianorum ad catholicum episcopum
in cujus diœcesi sunt pertineant.*

Decreto hujus concilii hoc statuitur, ut ecclesiæ
quæ fuerunt in hæresi Ariana nunc autem sunt cat-
holicæ, ad eos episcopos cum suis rebus pertineant,
ad quos parochiæ ipsæ in quibus ecclesiæ sunt per-
tinere videntur.

X. *Ut viduis pro castitate violentiam nullus inferat,
et ut mulier invita virum non ducat.*

Pro consulto castitatis quod maxime hortamento
concilii proficere debet, annuente gloriosissimo do-
mino nostro Recaredo rege, hoc sanctum affirmat
concilium, ut viduæ quibus placuerit tenere castita-
tem nulla vi ad nuptias iterandas venire cogantur;
quod si priusquam profiteantur continentiam nubere
351 elegerint, illis nubant quos propria voluntate
voluerint habere maritos. Similis conditio et de vir-
ginibus habeatur, nec extra ^a voluntatem parentum
vel suam cogantur maritos accipere: si quis vero
propositum castitatis viduæ vel virginis impenderit,
a sancta communione et a liminibus ecclesiæ ha-
beatur extraneus.

XI. *Ut pœnitens pœnitentiam agat.*

Quoniam comperimus per quasdam Hispaniarum
ecclesias non secundum canonem sed fœdissime
b pro suis peccatis homines agere pœnitentiam, ut
quotiescunque peccare voluerint c toties a presby-
tero se reconciliari expostulent, ideo pro coercenda
tam execrabili præsumptione, id a sancto concilio
jubetur, ut secundum formam canonicam antiquo-
rum detur pœnitentia, hoc est ut prius eum quem
sui pœnitet facti a communione suspensum faciat
inter reliquos pœnitentes ad manus impositionem
crebro recurrere; expleto autem satisfactionis tem-
pore, sicuti sacerdotalis contemplatio probaverit
eum communioni restituat: hi vero qui ad priora
vitia vel infra pœnitentiæ tempus vel post reconci-
liationem relabuntur, secundum priorum canonum
severitatem damnentur.

XII. *De his qui pœnitentiam postulant: si vir, prius
tondeatur; si femina, prius habitum mutet.*

Quicumque ab episcopo vel presbytero sanus vel
infirmus pœnitentiam postulat, id ante omnia epi-
scopus observet et presbyter, ut si vir est, sive
sanus, sive infirmus, prius eum tondeat et sic pœ-

^a B. N., E. 4, T. 1. citra.

^b T. 2, fœdissime. U., fœdissimam.

^c In reliquis præter A., liberit.

A nitentiam ei tradat: si vero mulier fuerit, non
accipiat pœnitentiam nisi prius mutaverit habitum;
sæpius enim laicis tribuendo desidiöse pœnitentiam,
ad lamentanda rursum facinora post acceptam pœ-
nitentiam relabuntur.

XIII. *Ut clerici qui seculares judices appetunt
excommunicentur.*

Diuturna indisciplinatio et licentiæ inlicita præ-
sumptio usque adeo illicitis ausibus aditum pate-
fecit, ut clerici concletricos suos, relicto pontifice
suo, ad judicia publica pertrahant: proinde statui-
mus hoc de cætero non præsumi; sed si quis hoc
præsumserit facere, et causam perdat et a com-
munionem efficiatur extraneus.

352 XIV. *De Judæis.*

B Suggestente concilio, id gloriosissimus dominus no-
ster canonibus inserendum præcepit, ut Judæis non
liceat Christianas habere uxores, vel concubinas, ne-
que mancipium Christianum in usus proprios com-
parare: sed et si qui filii ex tali conjugio nati sunt
assumendos esse ad baptismum; nulla officia publica
eos opus est agere per quæ eis occasio tribuatur
pœnam Christianis inferre: si qui vero Christiani
ab eis Judaico ritu sunt maculati vel etiam circum-
cisi, non reddito pretio, ad libertatem et religionem
redeant Christianam.

XV. *Ut servi fisci qui ecclesias construunt dotem
faciant et a principe confirmetur.*

Si qui ex servis fiscalibus fortasse ecclesiæ con-
struxerint easque de sua paupertate ditaverint, hoc
procuret episcopus prece sua auctoritate regia con-
firmari.

XVI. *Ut episcopi cum iudicibus idola destruant, et ut
domini idolatriam servis prohibeant.*

Quoniam pene per omnem Hispaniam sive Galliam
idolatriæ sacrilegium inolevit, hoc cum consensu
gloriosissimi principis sancta synodus ordinavit, ut
omnis sacerdos in loco suo una cum iudice territorii
sacrilegium memoratum studiose perquirat, et ex-
terminari inventa non differat; homines vero, qui ad
talem errorem concurrunt, salvo discrimine animæ,
qua potuerint animadversione coerceant: quod si
neglexerint, sciant ^d se utriusque excommunicationis
periculum esse subituros. Si qui vero domini extir-
pare hoc malum a possessione sua neglexerint vel
familie suæ prohibere noluerint, ab episcopo et ipsi
a communione pellantur.

XVII. *Ut episcopus cum iudicibus necatores filiorum
actori disciplina corripiat.*

Dum multæ querelæ ad aures sancti concilii de-
ferrentur, inter cætera tantæ crudelitatis est opus
quantum quantum ferre condescendum aures sacer-
dotum non possent, ut in quibusdam Hispaniæ par-
tibus filios suos parentes interimant fornicationis
avidis, nescii pietatis; quibus si tædium est filios
numerosius augere ^e, prius se ipsos debent castigare
a fornicatione: nam dum causa propaganda prolis

^d T. 2, scient utique.

^e In reliquis, præter A. et E. 3, agere.

sortiantur conjugia, hi et parricidio et fornicationi A tenentur obnoxii, qui fetus necando proprios decent se non pro 353 filiis sed pro libidine sociari. Proinde tantum nefas ad cognitionem gloriosissimi domini nostri Recaredi regis perlatum est, cujus gloria dignata est iudicibus eorundem partium imperare, ut hoc horrendum facinus diligenter cum sacerdote requirant ^a, et adhibita severitate prohibeant: ergo et sacerdotes locorum hæc sancta synodus dolentius convenit, ut idem scelus cum iudice enrosius quærant et sine capitali vindicta acriori disciplina prohibeant.

XYIII. Ut semel in anno synodus fiat et iudices et actores fisci præsententur.

Præcipit hæc sancta et venerabilis ^b synodus, ut stante priorum auctoritate canonum quæ bis in anno præcepit congregari concilia, consulta itineris longitudine et paupertate ecclesiarum Hispaniæ, semel in anno in locum quem metropolitanus elegerit episcopi congregentur. Iudices vero locorum vel actores fiscium patrimoniorum ex decreto gloriosissimi domini nostri simul cum sacerdotali concilio autumnali tempore die calendarum Novembrium in unum conveniant, ut discant quam pie et iuste cum populis agere debeant, ne in angariis aut in operationibus superfluis sive privatum onerent sive fiscalem gravent. Sint etenim prospectatores ^c episcopi secundum regiam admonitionem, qualiter iudices cum populis agant, ut aut ipsos præmonitos corrigant aut insolentias eorum auditibus principis innotescant; quod si correptos emendare nequiverint, et ab Ecclesia et a communione suspendant: a sacerdote vero et a senioribus deliberetur, quod provincia siue suo detrimento præstare debeat iudicium. Concilium autem non solvatur, nisi locum prius elegerint quo succedenti tempore iterum ad concilium veniant, ut jam non necesse habeat metropolitanus episcopus pro congregando concilio litteras destinare, si in priori concilio tempus omnibus denuntietur et locus.

XIX. Ut Ecclesia cum rebus ejus ad episcopi ordinationem pertineat.

Multi contra canonum constituta sic ecclesias quas ædificaverint postulant consecrari, ut dotem quam ei Ecclesiæ contulerint censeant ad episcopi ordinationem non pertinere, quod factum et in præterito displicet et in futurum prohibetur; sed omnia secundum ^d constitutionem antiquam ad episcopi ordinationem et potestatem pertineant.

354 XX. Ut episcopus angariis vel indictiones in diocese non imponat.

Multorum querela hanc constitutionem exegit, quia cognovimus episcopos per parochias suas non sacerdotaliter sed et crudeliter deservire ^d, et dum scriptum sit: *Forma estote gregis neque dominantes in clero*, exactiones diocesi suæ vel damna infligunt: ideo excepto quod veterum constitutiones a parochiis habere jubent episcopos, alia quæ hucusque præsumpta

^a In cæteris, exceptis A. et E. 3, perquirant.

^b In reliquis, præter A. et E. 3, veneranda.

^c BR., prospectores. E. 4, T. 1, prospectores Christi.

A sunt denegentur, hoc est neque in angariis presbyteres aut diacones neque in aliquibus fatigent ^e indictionibus, ne videamur in Ecclesia Dei exactores potius quam Dei pontifices nominari. Illi vero clerici tam locales quam diocesanii qui se a^b episcopo gravari cognoverint, querelas suas ad metropolitanum deferre non differant, qui metropolitanus non moretur ejusmodi præsumptiones districte coercere.

XXI. Ut non liceat iudicibus clericos vel servos Ecclesiæ in suis angariis occupare.

Quoniam cognovimus in multis civitatibus ecclesiarum servos et episcoporum vel omnium clericorum a iudicibus vel actoribus publicis in diversis angariis fatigari, omne concilium a pietate gloriosissimi domini nostri poposcit, ut tales deinceps ausus inhibeat, sed servi suprascriptorum officiorum in eorum usibus vel Ecclesiæ elaborent: si quis vero iudicum, aut actorum clericum, aut servum clerici vel Ecclesiæ in publicis ac privatis negotiis occupare voluerit, a communione ecclesiastica cui impedimentum facit efficiatur extraneus.

XXII. Ut religiosorum corpora psallendo tantum deducantur.

Religiosorum omnium corpora qui divina vocatione ab hac vita recedunt cum psalmis tantummodo et psallentium vocibus debere ad sepulcra deferri; nam funebre carmen quod vulgo defunctis cantari solet, vel peccatoribus se proximos aut familias cedere, omnino prohibemus. Sufficiat autem quod in spe resurrectionis Christianorum corporibus famulatus divinatorum impenditur anticorum; prohibet enim nos ^c Apostolus nostros lugere defunctos dicens: *De dormientibus autem nolo vos contristari sicut et cæteri qui spem non habent*: et Dominus non flevit Lazarum mortuum, sed ad hujus vitæ ærumnas ploravit resuscitandum: si enim potest hoc episcopus, omnes Christianos agere prohibere **355** non moretur; religiosis tamen omnino aliter fieri non decere censemus, sic enim Christianorum per omnem mundum humari oportet corpora defunctorum.

XXIII. Ut in sanctorum natalitiis ballematiæ prohibeantur.

Exterminanda omnino est irreligiosa consuetudo quam vulgus per sanctorum solemnitates agere consuevit, ut populi qui debent officia divina attendere ^d saltationibus et turpibus invigilent canticis, non solum sibi nocentes sed et religiosorum officii perstreptentes: hoc enim ut ab omni Hispania depellatur, sacerdotum et iudicium a concilio sancto curæ committitur.

Edictum regis in confirmationem concilii.

Gloriosissimus et piissimus dominus noster Recaredus rex: Universorum sub regni nostris potestate consistentium amatores nos suos divina faciens veritas nostris principaliter sensibus inspiravit, ut causa instaurandæ fidei ac disciplinæ ecclesiasticæ episcopos omnes Hispaniæ nostro præsentandorum culmini jubere

^d E., 4, T. 1, 2, deservire.

^e Ex cæteris, præter A., in quo, fatigentur.

mus. Præcedenti autem diligenti et cauta deliberatione sive quæ ad fidem conveniunt, seu quæ ad morum correctionem respiciunt, cum omni sensu maturitate et intelligentiæ gravitate constat esse digesta. Nostra proinde auctoritas id omnibus hominibus ad regnum nostrum pertinentibus jubet, ut si qua definita sunt in hoc sancto concilio habito in urbe Toletana anno regni nostri feliciter quarto, nulli contemnere liceat, nullus præterire præsumat: capitula enim quæ sensibus nostris placita et disciplinæ congrua a præsentis conscripta sunt synodo, in omni auctoritate sive clericorum, sive laicorum, sive quorumcunque hominum observentur et maneat: id est:

I. De observatione priorum canonum.

II. De symbolo proferendo a populis in Ecclesia.

III. De episcopis, ut eis non liceat rem alienare Ecclesiæ.

IV. Ut episcopo liceat unam de parochianis ecclesiis monasterium facere.

V. Ut episcopis, presbyteris et diaconibus ex hærese converis jam non liceat misceri uxoris: vel quod hi qui semper catholici fuerunt in cellulis suis cum mulieribus extraneis non morentur.

VI. Quod liberti ab episcopis vel ab aliis facti et ecclesiis commendati permanere debeant liberi.

VII. Quod lectio in omnibus sacerdotalibus mensis legi debeat.

VIII. Quod clericos ex familiis fisci nostri nullus unquam a rege postulet, et qui acceperit irrita talis donatio maneat.

356 IX. De ecclesiis ab hærese translatis, ut ad eos episcopos in quorum sunt parochiis pertineant.

X. De viduis: quod quæ voluerint continentiam teneant, et quæ nubere elegerint quibus voluerint nubant: eaque et de virginibus.

XI. Quod pœnitentes secundum modum canonum antiquorum debeant agere pœnitentiam.

XII. Quod qui voluerint pœnitentiam agere prius tonsentur aut habitum mutent.

XIII. Quod non liceat duos clericos in forum causare publicum.

XIV. Quod Judæis uxores vel concubinas Christianas habere, sive comparare mancipia Christiana, et judaizare non liceat, vel publica officia peragere.

XV. Quod manere debeat firmum si servi fisci nostri ecclesias fecerint easque de peculio suo ditaverint.

XVI. Quod idolatriæ cultura a sacerdotibus vel a iudicibus exquirenda est atque exterminanda.

XVII. Quod qui filios suos necaverint a sacerdotibus vel a iudicibus distringantur.

XVIII. Quod semel in anno ad concilium sacerdotes et iudices, atque actores patrimonii nostri debeant convenire.

XIX. Quod ecclesiarum omnium dotes ad episcopi ordinationem debeant pertinere.

^a *Æ.*, B.R., E. 3, T. 4, 2, U., G., *Migetius*. E. 4, *Nigetius*.

XX. Quod sacerdotes moderanter agere debeant per parochias suas.

XXI. Quod servi Ecclesiæ sive clericorum non debeant a iudicibus vel nostris actoribus in aliqua angaria fatigari.

XXII. Quod religiosorum corpora cum hymnis et canticis tantum deferenda sint ad sepulera.

XXIII. Quod ballematiæ et turpes cantici prohibendi sunt a sanctorum solemnibus.

Has omnes constitutiones ecclesiasticas quas summam breviterque præstrinximus, sicut plenius in canone continentur, manere perenni stabilitate sancimus: si quis ergo clericus aut laicus harum sanctionum obediens esse noluerit; si episcopus, presbyter, diaconus aut clericus fuerit; ab omni concilio excommunicationi subiaceat: si vero laicus fuerit et honestioris loci persona est, medietatem facultatum suarum amittat fisci viribus profuturam; si vero inferioris loci persona est, amissione rerum suarum multatus in exsilium deputetur.

Flavius Recaredus rex hanc deliberationem quam cum sancta definitivimus synodo confirmans subscripsi.

Masona in Christi nomine Ecclesiæ catholicæ Emeritensis metropolitana episcopus provinciæ Lusitanicæ, his constitutionibus, quibus in urbe Toletana interfui, annuens subscripsi.

357 Euphemius in Christi nomine Ecclesiæ catholicæ Toletanæ metropolitanus episcopus provinciæ Carpetanæ, his constitutionibus, quibus in urbe Toletana interfui, annuens subscripsi.

Leander in Christi nomine Ecclesiæ catholicæ Hispanensis metropolitanus episcopus provinciæ Bæticæ, his constitutionibus, quibus in urbe Toletana interfui, annuens subscripsi.

Micetius ^a in Christi nomine Narbonensis Ecclesiæ metropolitanus episcopus Gallicæ provinciæ his constitutionibus, quibus in urbe Toletana interfui, annuens subscripsi.

Pantardus ^b in Christi nomine Ecclesiæ catholicæ Bracharensis metropolitanus Gallicæ provinciæ, episcopus, his constitutionibus, quibus in urbe Toletana interfui, annuens tam pro me quam pro fratre meo Nitigisio, episcopo de civitate Luci, subscripsi.

Ugnas in Christi nomine Barcinonensis Ecclesiæ episcopus, his constitutionibus, quibus interfui, annuens subscripsi.

Murila in Christi nomine Valentiniæ Ecclesiæ episcopus, his constitutionibus, quibus interfui, annuens subscripsi.

Andonius in Christi nomine Ecclesiæ Oretanæ episcopus his constitutionibus, quibus interfui, annuens subscripsi.

Sedatus in Christi nomine Beterrensensis Ecclesiæ episcopus annuens subscripsi.

Palmatius in Christi nomine Ecclesiæ Pacensis episcopus subscripsi.

^b B.R., *Pantardius*. E. 4, T. 4, *Pantardus*.

Joannes in Christi nomine Montesanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Mutto Sabitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Petrus Ossonobensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Stephanus Tarraconensis ^a Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Gabinus Oscensis ^b Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Neufila Tudensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Paulus Olyssiponensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Sophronius Egarensis ^c Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Joannes Egabrensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Benenatus Elenensis ^d Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Polybius Ilerdensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Joannes Dumiensis Ecclesiæ ^e episcopus subscripsi.

358 Proculus Segobriensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ermarius ^f Lauibrensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Simplicius Caseraugustanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Constantius Portucalensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Simplicius Urgellitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Asterius Aucensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Agapius Cordubensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Stephanus Iliberitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Petrus Arcavicensis Celtiberiæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ubiligisotus Ecclesiæ Valentis ^g episcopus subscripsi.

Joannes Belensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Sunnita Besensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Philippus Lamecensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Aquilinus Ansonensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Dominicus Iriensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Sergius Carcasonensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Basilus Iliplensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Leutherius Salamanticensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Eulalius Italicensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

^a B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., *Tirassoneusis*.

^b *Æ.*, T. 2, *Ossonensis*.

^c E. 4, T. 1, *Agarensis*.

^d *Æ.*, E. 4, T. 1, 2, *Elenensis*.

^e *Æ.*, B. R., E. 3, 4, T. 1, 2, *monasterii*.

^f *Æ.*, T. 2, *Ermuricus*, T. 1, *Ermuricus*.

^g *Æ.*, B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., *Valentinæ*.

^h *Æ.*, T. 1, 2, U., G., *Froisclus*. B. R., *Froisclus*

Julianus Dertosanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Froisclus ^h episcopus subscripsi.

Theodorus Bastitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Petrus Iliberitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Beccila Lucensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Petrus Segoviensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Gardingus Tudensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Tigradius Agathensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Argiovitus Portucalensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Liliolus Accitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

359 Celsinus Valentianæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Theodorus ⁱ Castulonensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Vel. tus Tuccitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Protogenes Ecclesiæ Sagontinæ episcopus subscripsi.

Mumius Calagurritanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Alicius Gerundensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Posidonius Emilianensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Taladius Astoricensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Agrippinus civitatis Lutuvensis ^j provincis Gallis episcopus subscripsi.

C Liliolus Pampilonensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Hyacinthus Cauriensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Galanus archipresbyter Emporitane Ecclesiæ, agens vicem domini mei Fructuosi episcopi, subscripsi.

Servandus diaconus Ecclesiæ Astigitane, agens vicem domini mei Pergasi ^k episcopi, subscripsi.

Ildemirus archipresbyter Aurienensis Ecclesiæ, agens vicem domini mei Lepati episcopi, subscripsi.

Genesis in Christi nomine archidiaconus Ecclesiæ Magalonensis, vicem agens domini mei Botui episcopi, subscripsi.

D Valerianus archidiaconus Ecclesiæ Nemausensis, agens vicem domini mei Paladii episcopi, subscripsi.

Homilia ^l sancti Leandri in laudem Ecclesiæ ob conversionem gentis post concilium et confirmationem canonum edita.

Festivitatem hanc omnium esse solemniorum festivitatum novitas ipsa significat, quoniam sicut nova est conversio tantarum plebium causa, ita et noviora

item ibi ecclesiæ episcopus.

ⁱ *Æ.*, T. 2, *Theudericus*.

^j *Æ.*, T. 2, U., *Lutonensis*.

^k B. R., E. 3, *Pegasi*. T. 1, *Pagasi*. T. 2, *Pagari*.

^l Deest hæc homilia in A. et E. 3. Desumpta est ex Codice B. R. cum variantibus reliquorum lectionibus.

sunt solito Ecclesiæ gaudia. Nam multas solemnitates per anni decursum celebrat Ecclesia, in quibus tametsi habet gaudia consueta, nova vero sicut in hac non habet. Aliter enim gaudet de rebus semper possessis, aliter de lucris magnis his nuper inventis. Pro qua re et nos ideo majoribus gaudiis elevamur, quia repente novos Ecclesiam parturisse populos in tuemur, et quorum asperitatem quondam gemebamus, de eorum nunc gaudemus credulitate. Ergo materia gaudii nostri tribulationis præteritæ occasio fuit. Gemebamus dum gravaremur, dum exprobraremur, sed gemitus illi id egerunt, ut hi qui per infidelitatem **360** nobis erant sarcina fierent nostra per suam conversionem corona. Hoc denique gratulative profert in psalmis Ecclesia dicens: *In tribulationibus dilatasti me*: et Sara dum sæpe a regibus concupiscitur, nec maculam pudicitiae sentit, et Abraham causa pulchritudinis suæ divitem facit: ab ipsis enim regibus Abraham ditatur a quibus Sara (concupiscitur. Condigne ergo Ecclesia catholica gentes, quas sibi æmulas senserit fidei suæ decore, ad sui eas sponsi, hoc est Christi lucra transducit, et per ea regna suum virum divitem reddit per quæ se inquietari persenserit. Sic enim dum ex initio lacessitur vel invidentium dentibus mordetur, dum premitur, eruditur, et dum insectatur, dilatatur, quoniam patientia sua æmulorum suos aut superat aut lucratur. Dicit enim ad eam divinus sermo: *Multe filiae congregaverunt divitias, tu autem supergressa es universas*. Non mirum quod hæreses filiae dicuntur, sed attendendum quod loco spinarum ponantur: filiae sunt eo quod ex semine Christiano generentur; spinæ sunt, eo quod foris a Dei paradiso, hoc est extra catholicam Ecclesiam nutriantur; et hoc non conjectura sensus nostri sed Scripturæ divinæ auctoritate probatur, dicente Salomone: *Sicut liliam inter spinas, sic amica mea inter filias*. Ergo ne magnum vobis videretur quod hæreses dixerint filias, continuo eas nominat esse spinas. Hæreses, inquam, aut in aliquem angulum mundi aut in unam gentem inveniuntur versari; Ecclesia vero catholica, sicut per totum mundum tenditur, ita et omnium gentium societate constituitur. Recte ergo hæreses in cavernis quibus latent congregant ex parte divitias: Ecclesia autem catholica in specula totius mundi locata prætergreditur universas. Exulta ergo et lætare, Ecclesia Dei; gaude et consurge, unum corpus Christi; induere fortitudine et juba exultatione, quoniam tui mœores in gaudium sunt mutati, et tristitiæ habitam in amictum lætitiæ versum est. Ecce repente oblita sterilitatis et paupertatis tuæ uno partu populos innumeris genuisti Christo tuo, nam dispendiis tuis proficiis tuoque damno suberescis. Tantas denique est sponsus tuus, cujus imperio regeris, ut dum te patitur deprædari ad modicum, rursus et prædara tuam ad te reducat, et hostes tuos tibi conquirat. Sic autem agricola, sic piscator [*E.*, pastor], dum lucra attendit futura, quæ se-

^a E. 4, T. 1, 2, locupletata.

minat et quæ hano inaccesserit non imputat damna. Tu proinde jam ne fleas, ne lugeas temporaliter quosdam recessisse a te, quos cernis cum magna lucris rediisse ad te. Exulta ergo fidei confidentia et tui capitis merito fide esto **361** robusta, dum quæ recolis o'im repromissa nunc cernis ^b fuisse completa. Ait enim in Evangelio ipsa Veritas: *Oportebat Christum mori pro gente et non tantum pro gente, sed ut filios Dei qui erant dispersi congregaret in unum*. Tu profecto in psalmis proclamans, odientibus pacem dicens: *Magnificate Dominum tecum et exaltemus nomen ejus in unum*. Et rursus: *In conveniendo populos in unum et regna ut serviant Domino*. Quam dulcis sit charitas, quam delectabilis unitas, non nesciens per prophetica vaticinia, per evangelica oracula, per apostolica documenta, non nisi connexionem gentium prædicas, nisi unitatem populorum suspiras, nisi pacis et charitatis bona disseminas. Lætare ergo in Domino eo quod non sis fraudata desiderio tuo, nam quos tanto tempore gemitu teste et oratione continua concepisti, nunc post glacies hiemis, post duritiam frigoris, post austeritatem nivis, velut jucunditatem agrorum frugem, et lætos verni flores vel arridentes vinearum stipiibus palmites, repente in gaudio peperisti. Ergo, fratres, tota hilaritate animi exultemus in Domino, et jubilemus Deo Salvatori nostro. Hoc de cætero per ea quæ jam sublata sunt, ea quæ adhuc expectantur implenda vera esse credamus. Quæ enim præfata sunt, Domino dicente: *Alias oves habeo quæ non sunt ex hoc ovili, et illas oportet ad me adduci, ut sit unus grex et unus pastor*; ecce contuemur fuisse completa. Pro qua re non dubitemus totum mundum posse in Christum credere, atque ad unam Ecclesiam convenire, quoniam rursus ipso testificante didicimus in Evangelio: *Et prædicabitur, inquit, hoc Evangelium regni in universo orbe in testimonium omnibus gentibus*: et tunc, inquit, *veniet consummatio*. Si ergo remanserit pars aliqua mundi vel gens barbara quam fides non irradiaverit Christi, profecto credituram atque in unam Ecclesiam esse venturam nullo modo dubitemus, si ea quæ Dominus dixit vera esse putamus. Ergo, fratres, reposita est loco malignitatis humilitas, et errori occurrit veritas, ut quia superbia linguarum diversitate ab unione gentes separaverat, eas rursus gremio germanitatis colligeret charitas, et quemadmodum unus possessor est totius mundi Dominus, ita et possessionis ejus esset unum cor et animus unus. *Pete a me, ait, et dabo tibi gentes hæreditatem tuam et possessionem tuam terminos terræ*. Propterea et ex uno homine propagatum est omne hominum genus, ut qui ex illo uno procederent unum saperent, unitatem quærerent et diligerent. Ordo ergo naturalis exposcit, ut qui ex uno homine trahunt originem mutam teneant charitatem, nec dissentiat a fidei veritate qui non disjungitur naturali propagine. Hæreses **362** vero et divisiones e fonte manant vitiorum: unde quisquis ad unitatem

^b E., repromissa, opere nunc cernis.

venit ex vitio ad naturam reddit; quia sicut natura est fieri ex pluribus unitatem, sic est vitii fraternitatis declinare dulcedinem. Erigamur ergo tota mente in gaudia, ut quia gentes studio decertandi perierant, sibi in amicitiam Christus unam Ecclesiam procuraret, in qua eas rursus reduceret concordia charitatis. De hac profecto Ecclesia vaticinatur propheta dicens: *Domus mea domus orationis vocabitur omnibus gentibus.* Et iterum: *Erit, inquit, in novissimis diebus pręparatus mons domus Domini in vertice montium, et elevabitur super colles, et fluent ad eum omnes gentes, et ibunt populi multi et dicent: Venite, ascendamus ad montem Domini et ad domum Dei Jacob.* Mons enim Christus est: et domus Dei Jacob una Ecclesia est ejus, ad quam et gentium concursus et populorum pronuntiat confluere conventum. De qua rursus in alio loco dicit propheta: *Surge, illuminare, Jerusalem, quia venit lumen tuum, et gloria Domini super te orta est; et ambulabunt, ait, gentes in lumine tuo, et reges in splendore ortus tui: leva in circuitu oculos tuos et vide: Omnes isti congregati sunt et venerunt tibi: et adificabunt, inquit, filii peregrinorum muros tuos, et reges eorum ministrabunt tibi.* Qui ut notesceret quę ventura essent genti vel populo, quę ab unitis Ecclesię communionem recidissent, secutus est: *Gens enim et regnum quod non servierit tibi peribit.* Alio denique loco similiter ait: *Ecce gentem quam nesciebas vocabis, et gentes quę non cognoverunt te ad te current.* Unus enim est Christus Dominus, cujus est una per totum mundum Ecclesia sancta possessio. Ille igitur caput, et ista corpus, de quibus in principio Genesis dicitur: *Erunt duo in carne una:* quod Apostolus in Christo intelligit et in Ecclesia. Dum ergo ex omnibus gentibus unam vult Christus habere Ecclesiam, quicunque

extraneus est ab ea, licet Christiano nomine nuncupetur, Christi tamen corporis compage non tenetur. Hæresis enim quę respuit catholicę Ecclesię unitatem, eo quod adulterino amore diligit Christum, non uxoris sed concubinę obtinet locum, quoniam vera duos dicit Scriptura esse in carne una, videlicet Christum et Ecclesiam, quo locum meretricis nullum invenit tertia. *Una est enim, ait Christus, amica mea, una est sponsa mea, una est genitricis suę filia.* De quo item eadem Ecclesia pronuntiat dicens: *Ego dilecto meo et dilectus meus mihi.* Quęrant nunc hæreses a quo constuprentur vel cujus sint prostibulum factę, quoniam ab immaculato toro recesserunt Christi, a quo quanto pretiosam esse novimus copulam charitatis, tanto Deum hac celebritate laudemus, quod gentes, pro quibus **363** sanguis fusus est Unigeniti sui, non passus est extra unum ovile diaboli dentibus devorari. Lugeat igitur veterosus prædo suam prædam amisisse, quia impletum videmus quod propheta vaticinante audivimus: *Equidem, inquit, hæc captivitas a forte tollitur, et quod ablatum fuerat a robusto salvatur.* Parietem enim discordię quem fabricaverat diabolus pax Christi destruxit, et domus quę divisione in mutuam certabat cædem, uno jam Christo lapide angulari conjungitur. Dicamus ergo omnes: *Gloria in **364** excelsis Deo, et in terra pax hominibus bonę voluntatis:* nullum enim præmium charitati compensatur. Ideo omni gaudio præponitur, quia pax et charitas facta est, quę omnium virtutum obtinet principatum. Superest autem ut unanimiter unum omnes regnum effecti tam pro stabilitate regni terreni quam felicitate regni cœlestis Deum precibus adeamus, ut regnum et gens, quę Christum glorificavit in terris, glorificetur ab illo non solum in terris sed etiam in cœlis. Amen.

XLIX

CONCILIIUM TOLETANUM QUARTUM.

SEXAGINTA SEX EPISCOPORUM HISPANIÆ ET GALLIÆ, ANNO TERTIO REGNANTE DOMINO NOSTRO GLORIOSISSIMO PRINCIPE SISENANDO, DIE NONARUM DECEMBRIS, ERA ^a DCLXXI.

Dum studio amoris Christi ac diligentia religiosissimi Sisenandi regis Hispaniæ atque Galliæ sacerdotes apud Toletanam urbem in nomine Domini convenissemus, ut ejus imperiis atque jussis communis a nobis agitaretur de quibusdam Ecclesię disciplinis tractatus, primum gratias Salvatori nostro Deo omnipotentis egimus, post hæc antefato ministro ejus excellentissimo et glorioso regi, cujus tanta erga Deum devotio exstat ut non solum in rebus humanis sed etiam in causis divinis sollicitus maneat. Hic quippe dum in basilica beatissimę et sanctę martyris ^b Leocadię omnium nostrum pariter jam cœtus adesset, tali pro merito fidei suę cum magnificentissimis et nobilissimis viris ingressus primum coram sacerdo-

tibus Dei humo prostratus cum lacrymis et gemitibus pro se interveniendum Deo ^c postulavit; deinde religiosa prosecutione synodum exhortatus est ut patrum decretorum memores ad conservanda in nobis jura ecclesiastica studium præberemus, et illa corrigere quę dum per negligentiam in usum venerunt contra ecclesiasticos mores licentiam sibi de usurpatione fecerunt. Talibus igitur ejus monitis congaudentes necessarium existit juxta ejus nostrumque votum tractare quę competunt, sive in sacramentis divinis quę diverso atque illicito modo in Hispaniarum ecclesiis celebrantur, seu quę in moribus prave usurpata noscuntur: et quoniam generale concilium agimus, oportet primum nostrę vocis sermonem de

^a E. 4, T. 1, ERA DCLXX.

^b Æ., B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G. confessoris.

^c In reliquis, præter A. et E. 3, Domino.

Deo esse, ut post professionem fidei sequentia operis nostræ vota quasi super fundamentum firmissimum disponantur.

I. De evidenti catholicæ fidei veritate^a.

Secundum divinas Scripturas et doctrinam quam a sanctis Patribus accepimus, Patrem et Filium et Spiritum sanctum unius deitatis atque substantiæ consistemus: in personarum diversitate Trinitatem credentes, in divinitate **365** unitatem prædicantes nec personas confundimus, nec substantiam separamus. Patrem a nullo factum vel genitum dicimus: Filium a Patre non factum sed genitum asserimus: Spiritum vero sanctum nec creatum nec genitum, sed procedentem ex Patre et Filio profitemur: ipsum autem Dominum Jesum Christum Filium Dei et Creatorem omnium ex substantia Patris ante sæcula genitum descendisse ultimo tempore, pro redemptione mundi, a Patre; qui nunquam desiit esse cum Patre; incarnatus est enim ex Spiritu sancto et sancta gloriosa Dei genitrice virgine Maria et natus ex ipsa solus; idem Christus Dominus Jesus unus de sancta Trinitate anima et carne perfectum sine peccato suspiciens hominem, manens quod erat, assumens quod non erat, æqualis Patri secundum divinitatem, minor Patri secundum humanitatem, habens in una persona duarum naturarum proprietates; naturæ enim in illo duæ, Deus et homo, non autem duo filii et dii duo, sed idem una persona in utraque natura; perferens passionem et mortem pro nostra salute, non in virtute divinitatis sed in infirmitate humanitatis, descendit ad inferos, ut sanctos qui ibidem tenebantur erueret, devictoque mortis imperio resurrexit; assumptus deinde in cælos venturus est in futuro ad iudicium vivorum et mortuorum; cujus morte et sanguine mundati remissionem peccatorum consecuti sumus, resuscitandi ab eo in die novissima in ea qua nunc vivimus carne et in ea qua resurrexit idem Dominus forma, percepturi ab ipso, alii pro justitiæ meritis vitam æternam, alii pro peccatis supplicii æterni sententiam. Hæc est catholicæ Ecclesiæ fides: hanc confessionem conservamus atque tenemus, quam quisquis firmissime custodierit perpetuam salutem habebit.

II. De uno ordine in ministeriis vel officiis in cunctis ecclesiis celebrando.

Post rectæ fidei confessionem, quæ in sancta Dei Ecclesia prædicatur, placuit, ut omnes sacerdotes qui catholicæ fidei unitate complectimur, nihil ultra diversum aut dissonum in ecclesiasticis sacramentis agamus, ne quælibet nostra diversitas apud ignotos seu carnales schismatis errorem videatur ostendere, et multis existat in scandalum varietas ecclesiarum. Unus igitur ordo orandi atque psallendi a nobis per omnem Hispaniam atque Galliam conservetur, unus modus in missarum solemnitatibus, unus in vespertinis matutinisque officiis, nec diversa sit ultra in

^a Ex *Æ.*, B. R., E. 3, T. 1, 2, deprompti sunt omnes canonum huius concilii tituli, qui desunt in A. et reliquis.

A nobis ecclesiastica consuetudo qui una fide continemur et regno; hoc enim et antiqui canones decreverunt, ut unaquæque **365** provincia et psallendi et ministrandi parem consuetudinem teneat.

III. De qualitate conciliorum, vel quare aut quando fiant.

Nulla pene res disciplinæ mores ab Ecclesia Christi depulsi quam sacerdotum negligentia, qui, contemptis canonibus, ad corrigendos ecclesiasticos mores synodum facere negligunt: ob hoc a vobis universaliter definitum est, ut quia juxta antiqua Patrum decreta bis in anno difficultas temporis fieri concilium non sinit, saltem vel semel a nobis celebretur; ita tamen ut si fidei causa est, aut quælibet alia Ecclesiæ communis, generalis totius Hispaniæ et Galliæ synodus convocetur; si vero nec de fide nec de communi Ecclesiæ utilitate tractabitur, speciale erit concilium uniuscujusque provinciæ, ubi metropolitanus elegerit peragendum. Omnes autem qui causas adversus episcopos aut iudices vel potentes aut contra quoslibet alios habere noscuntur ad idem concilium concurrant, et quæcunque examine synodali a quibuslibet prave usurpata inveniuntur, regii executoris instantia justissime his quibus jura sunt reformentur, ita ut pro compellendis iudicibus vel sæcularibus viris ad synodum metropolitani studio idem executor a principe postuletur. Quinto decimo autem calendarum Juniarum congreganda est in unaquaque provincia synodus propter vernale tempus, quando herbis terra vestitur et pabula germinum inveniuntur.

IV. Formula secundum quam debeat sancta synodus in Dei nomine fieri.

Hora itaque diei prima ante solis ortum ejiciantur omnes ab ecclesia, obseratisque foribus cunctis ad unam januam per quam sacerdotes ingredi oportet ostiarii stent: et convenientes omnes episcopi pariter introeant et secundum ordinationis suæ tempus resideant. Post ingressum omnium episcoporum atque concessum vocentur deinde presbyteres quos causa probaverit introire, nullus se inter eos ingerat diaconorum; post hos ingrediantur diacones probabiles quos ordo poposcerit interesse, et corona facta de sedibus episcoporum presbyteres a tergo eorum resideant, diacones in conspectu episcoporum stent; deinde ingrediantur laici qui electione concilii interesse meruerint; ingrediantur quoque et notarii quos ad recitandum vel excipiendum ordo requirit et obserentur januæ; sedentesque in diurno silentio sacerdotes et cor totum habentes ad Deum, dicat archidiaconus: *Orate*: statimque omnes in terra prostrabuntur, et orantes ^b diutius **367** tacite cum fleibus atque gemitibus, unus ex episcopis senioribus surgens orationem palmam fundat ad Dominum, cunctis adhuc in terra jacentibus. Finita autem oratione et responso ab omnibus: *Amen*, rursus dicat diaconus: *Erigite vos*; et confestim omnes sur-

^b Recte scriptum fuisset *sedentibus.... sacerdotibus.... habentibus.... orantibus.*

gant, e. cum omni timore Dei et disciplina tam episcopi quam presbyteres sedeant, sicque omnibus in suis locis in silentio censedentibus diaconus alba indutus Codicem canonum in medium proferens, capitula de conciliis agendis pronuntiet, finitisque titulis metropolitanus episcopus concilium alloquatur dicens: Ecce, sanctissimi sacerdotes, recitatae sunt ex canonicis praeceptorum Patrum sententiae de concilio celebrando; si qua igitur quempiam vestrum actio commovet, coram suis fratribus proponat. Tunc si aliquis quaecumque querelam quam contra canones agit in audientiam sac. rdotalem protulerit, non prius ad aliud trausatur capitulum, nisi primum quae praeposita est actio terminetur; nam et si presbyter aliquis aut diaconus, clericus sive laicus, de his qui foris steterint concilium pro qualibet re crediderit appellandum, Ecclesiae metropolitanae archidiacono causam suam intimet, et ille concilio denuntiet: tunc illi et introeundi et proponendi licentia concedatur. Nullus autem episcoporum a cœtu communi secedat antequam hora generalis secessionis adventat: concilium quoque nullus solvere audeat nisi fuerint cuncta determinata, ita ut quaecumque deliberatione communi finiuntur episcoporum singulorum manibus subscribantur: tunc enim Deus suorum sacerdotum interesse credendus est, si, tumultu omni abjecto, sollicitè atque tranquille ecclesiastica negotia terminentur.

V. *De annuntiatione Paschæ ante Epiphaniam inter episcopos exquirenda.*

Solet in Hispaniis de solemnitate paschali varietas existere prædicationis, diversa enim observantia laterculorum paschalis festivitatis interdum errorem parturit: proinde placuit, ut ante tres menses Epiphaniarum metropolitani sacerdotes litteris se invicem inquirant, ut communi scientia edocti diem resurrectionis Christi et comprovincialibus suis insinuent et uno tempore celebrandum annuntient.

VI. *De trina et simpla in baptismo mersione.*

De baptismi autem sacramento propter quod in Hispaniis quidam sacerdotes trinam, quidam simplam mersionem faciunt, a nonnullis schisma esse conspicitur et unitas fidei scindi videtur; nam dum partes diverso et 368 quasi contrario modo agunt, alii alios non baptizatos esse contendunt: proinde quid a nobis in hac sacramenti diversitate sciendum [BR., sciendum] sit apostolicæ sedis informemur præceptis, non nostram sed paternam institutionem sequentes. Beatæ igitur memoriæ Gregorius Romanus Ecclesiae pontifex, qui non solum partes Italiae illustravit sed et longe existentes ecclesias sua doctrina perdocuit, efflagitante sanctissimo Leandro episcopo de hac Hispaniæ diversitate quid potius esset sequendum, inter cetera rescribens ei sic ait: De trina vero mersione baptismatis nihil respondi verius potest quam ipsi sensistis, quia in una fide nihil officit sanctæ Ecclesiae consuetudo diversa. Nos autem quod tertio mergimus triduanæ sepulturæ sacramenta signamus, ut dum tertio ab aquis infans educitur,

A resurrectio triduanæ temporis exprimitur: quod si quis forte etiam pro summæ Trinitatis veneratione existimet fieri, neque ad hoc aliquid obstitit baptizandum semel in aquis mergere, quia dum in tribus subsistentis una substantia est, reprehensibile esse nullatenus potest infantem in baptismate vel ter vel semel mergere, quando et in tribus mersionibus personarum Trinitas et in una potest divinitatis singularitas designari. Sed si nunc usque ab hæreticis infans in baptismate tertio mergebatur, sciendum apud vos esse non censeo, ne dum mersiones numerant divinitatem dividant, dumque quod faciebant faciunt, morem vestrum se vicisse gloriantur. Quapropter quia de utroque sacramento quod sit in sancto baptismo a tanta viro reddita est ratio quod utrumque B rectum, utrumque irreprehensibile in sancta Dei Ecclesia habeatur, propter vitandum autem schismatis scandalum vel hæretici dogmatis usum simplam teneamus baptismi mersionem, ne videantur apud nos qui tertio mergunt hæreticorum approbare assertionem, dum sequuntur et morem, et ne forte cuiquam sit dubium huius simpli mysterium sacramenti, videat in eo mortem et resurrectionem Christi significari; nam in aquis mersio quasi in infernum descensio est, et rursus ab aquis emersio resurrectio est. Item videant in eo unitatem divinitatis et Trinitatem personarum ostendi, unitatem dum semel mergimus, Trinitatem dum in nomine Patris et Filii et Spiritus sancti baptizamus. Panditur huius singularis baptismatis mysterium etiam sanctarum C Scripturarum exemplis, Paulo apostolo attestante. *Nolo vos ignorare, fratres, quoniam patres nostri omnes sub nube fuerunt, et omnes mare transierunt et omnes in Moyse baptizati sunt in nube et in mari: mare quippe Rubrum significat baptismum Christi sanguine consecratum, per quem populus Dei semel transit, ubi tamen tota erat Trinitas, 369 præcedente populum columma ignis et nubis; in igne quippe significabatur Pater, in columna Filius, in nube Spiritus sanctus. Jordanis quoque fluensa cum area populus Dei semel transit, per quod significatur simpla mersio baptismatis, cuius sacramento Ecclesia abluitor, et de sæculi huius laboribus per baptismum quasi per Jordanem ad terram cœlestis repositionis ingreditur.*

VII. *De celebrando officio in feria sexta Paschæ.*

Comperimus quod per nonnullas ecclesias in die sexta feria passionis Domini clausis basilicarum foribus nec celebraretur officium, nec passio Domini populis prædicetur, dum idem Salvator noster apostolis suis præcipiat dicens: *Passionem et mortem et resurrectionem meam omnibus prædicite*: ideoque oportet eodem die mysterium crucis, quod ipse Dominus cunctis annuntiandum voluit, prædicare, atque indulgentiam criminum clara voce omnem populum postulare, ut poenitentiae compunctione muniti venerabilem diem dominicæ resurrectionis remissis iniquitatibus suscipere mereamur, corporisque

ejus et sanguinis sacramentum mundi a peccato sumamus.

VIII. *De non solvendis jejuniis in feria sexta Paschæ.*

Quidam in die ejusdem dominicæ passionis ab hora nona jejunium solvunt, conviviis abutuntur, et dum sol ipse eadem die tenetris pallentis lumen subduxerit, ipsaque elementa turbata mœstiam totius mundi ostenderint, illi jejunium tanti diei polulant, epulisque inserviunt: et quia totum eundem diem universalis Ecclesia propter passionem Domini in mœrore et abstinentia peragit, quicumque in eo jejunium præter parvulos, senes et languidos, ante peractas indulgentiæ preces resolverit, a paschali gaudio depelletur [*Æ.*, *F.* 4, repellatur], nec in eo sacramentum corporis et sanguinis Domini percipiat, quia diem passionis ipsius per abstinentiam non honorat.

IX. *De benedicendo cereo et lucerna in pervigiliis Paschæ.*

Lucerna et cereus in pervigiliis Paschæ apud quasdam ecclesias non benedicuntur, et cur a nobis benedicantur inquirunt: propter gloriosum enim noctis ipsius sacramentum solemniter hæc benedicimus, ut sacræ resurrectionis Christi mysterium, quod tempore hujus votivæ noctis advenit, in benedictione sanctificati luminis suscipiamus; et quia hæc observatio per multarum loca terrarum regionesque Hispaniæ in ecclesiis commendatur, 370 dignum est ut propter unitatem pacis in Gallicanis ecclesiis conservetur: nulli autem impune erit qui hæc statuta contempserit, sed paternorum regulis subjacebit.

X. *De dominica oratione quotidie patenter pronuntianda.*

Nonnulli sacerdotum per Hispaniis reperiuntur qui dominicam orationem quam Salvator noster docuit et præcepit, non quotidie sed tantum die Dominica dicant, et quia ut sine intermissione oremus Apostoles docuit; qualiter autem oremus Christus præcepit dicens: *Cum autem oratis, dicite: Pater noster, qui es in cælis*: quomodo ergo quotidie non dicatur quod sine intermissione dici jubetur? nam in tantum quotidie hæc oratio dicenda est, quantum et ipso titulo utitur dum vocatur oratio quotidiana; sic enim eam sancti Patres nuncupaverunt, quod etiam apud doctores quorum illustris doctrina est invenitur. Sanctus quippe Cyprianus dicit: Itaque in oratione dominica panem nostrum, id est Christum dari nobis quotidie petimus, ut qui in Christo manemus et vivimus a sanctificatione et corpore ejus non recedamus. Sanctus Hilarius dicit: Panem nostrum quotidianum da nobis hodie: quid enim tam vult Deus quam ut quotidie Christus habitet in nobis, qui est panis vitæ et panis e cælo? et quia quotidiana oratio est, quotidie quoque ut detur oratur. Sanctus Augustinus dicit: De quotidianis autem brevibusque peccatis, sine quibus vita hæc non ducitur, quotidiana oratio fidelium satisfacit: eorum est enim dicere:

* B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., terrarum.

† In *Æ.*, B. R., E. 4, U., G., desunt omnia ab his

Pater noster, qui es in cælis; qui jam Patre tali regenerati sunt ex aqua et Spiritu sancto: delet igitur hæc quotidiana oratio minima quotidiana peccata, delet et illa a quibus vita fidelium etiam scelerata gesta pœnitendo in melius mutata discedit. Ergo sicut Christus præcepit, sicut Apostolus admonuit, et quemadmodum doctores ecclesiastici instituerunt, quia quotidie vel cogitatione vel verbo vel opere delinquimus, quotidie hanc orationem effundere in conspectu Dei debemus: quisquis ergo sacerdotum vel subjacentium clericorum hanc orationem dominicam quotidie aut in publico aut in privato officio præterierit propter superbiam, judicatus ordinis sui honore mulctetur.

XI. *De non cantando in Quadragesima Alleluia.*

Item cognovimus quosdam Hispaniæ sacerdotes quod in quadragesimæ diebus *Alleluia* decantent præter in ultima hebdomada paschæ, quod deinceps fieri interdicitur, statuente ut in omnibus prædictis quadragesimæ 371 diebus, quia tempus est non gaudii sed mœroris, *Alleluia* ideo non decantetur; tunc enim opus est fletibus ac jejuniis insistere, corpus cilicio et cinere in luere, animum mœroribus dejicere, gaudium in tristitiam vertere, quousque veniat tempus resurrectionis Christi, quando oporteat *Alleluia* in lætitia canere et mœrorem in gaudium commutare. Hoc enim Ecclesiæ universalis consensu [*T.* 2, consuetudo] in cunctis provinciarum a partibus roboravit, quod et a nobis omnibus ut conservetur per Hispanias Galliasque provincias oportebit: in temporibus quoque reliquorum calendarum Januariis, quæ propter errorem Gentilium aguntur, omnino *Alleluia* non decantabitur, in quibus etiam præter piscem et olus, sicut in illis quadragesima diebus, cæteris carnibus abstinetur et a quibusdam etiam nec vinum bibitur. Si quis igitur episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quilibet ex ordine clericorum fuerit repertus, qui arbitrium suum huic constitutioni æstimat præferendum, ordinis sui officio carere cogatur et communione ejusdem paschæ privetur.

XII. *Quod laudes non mox post Apostolum sed post Evangelium sint dicendæ.*

In quibusdam quoque Hispaniarum ecclesiis laudes post Apostolum decantantur priusquam Evangelium prædicetur, dum canones præcipiant post Apostolum non laudes, sed Evangelium pronuntiare, præsumptio est enim ut anteponantur ea quæ sequi debent; nam laudes ideo Evangelium sequuntur propter gloriam Christi quæ per idem Evangelium prædicatur; circa omnes igitur sacerdotes hic ordo deinceps retineatur: excommunicationis poenam suscepturi qui hunc ordinem perturbaverint.

XIII. *De hymnorum cantu non renuendo.*

De hymnis etiam canendis et Salvatoris et apostolorum habemus exemplum, nam et ipse Dominus hymnum dixisse perhibetur, Matthæo evangelista te-

vocibus: in temporibus, usque ad illas: Si quis igitur.

* *Æ.*, B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., annuntiare.

stante : *Et, hymno dicto, exierunt in montem Oliveti* : A **373** XVI. *De discretione Glorix in fine responsoriorum.*

Sunt quidam qui in fine responsiorum *Gloriam* non dicant propter quod interdum inconvenienter resonat; sed hæc est discretio, ut in lætis sequatur *Gloria*, in tristioribus repetatur principium.

XVII. *De Apocalypsis libro in omnibus recipiendo.*

Apocalypsis libri multorum conciliorum auctoritas et synodica sanctorum præsulum Romanorum decreta Joannis evangelistæ esse præscribunt, et inter divinos libros recipiendum constituerunt : et quia plurimi sunt qui ejus auctoritatem non recipiunt atque in Ecclesia Dei prædicare contemnunt, si quis eum deinceps aut non receperit aut a Pascha usque ad Pentecosten missarum tempore in ecclesia non prædicaverit, excommunicationis sententiam habebit.

XVIII. *Quod post benedictionem populo datam communicare debeant sacerdotes.*

Nonnulli sacerdotes post dictam orationem dominicam statim communicant, et postea benedictionem populo dant, quod deinceps interdicitur; sed post orationem dominicam et conjunctionem panis et calicis benedictio in populum sequatur, et tunc demum corporis et sanguinis Domini sacramentum sumatur, eo videlicet ordine ut sacerdos et levita ante altare communicent, in choro clerus, extra eorum populus.

XIX. *De ordinatione episcoporum.*

Perniciosa consuetudo nequaquam est relicenda, quæ majorum statuta præteriens omnem Ecclesiæ ordinem perturbavit, dum alii per ambitum sacerdotii appetunt, alii oblati muneribus pontificatum assumunt, nonnulli etiam sceleribus implicati vel sæculari militiæ dediti indigni ad honorem summi ac sacri ordinis pervenerunt; de quorum scilicet casu atque remotione oportuerat quidem statuendum, sed perturbatio quamplurima Ecclesiæ oriretur. Præteritis omissis, deinceps qui non promoveantur ad sacerdotium ex regulis canonum necessario credimus inserendum : id est qui in aliquo crimine detecti sunt, qui infamix nota aspersi sunt, qui scelera aliqua per publicam pœnitentiam admisisse confessi sunt, qui in hæresim lapsi sunt, qui in hæresi baptizati aut rebaptizati esse noscuntur, qui semel ipsos absciderunt, aut naturali defectu membrorum aut decessione aliquid minus habere noscuntur, qui **374** secundæ uxoris conjunctionem sortiti sunt aut numerosa conjugia frequentarunt, qui viduam vel marito relictam duxerunt aut corruptarum mariti fuerunt, qui concubinas ad fornicationes habuerunt, qui servili conditioni obnoxii sunt, qui ignoti sunt, qui neophyti vel laici sunt, qui seculari militiæ dediti sunt, qui curiæ nexibus obligati sunt, qui inscii litterarum sunt, qui nondum ad triginta annos pervenerunt, qui per gradus ecclesiasticos non accesserunt, qui ambitu honorem quærunt, qui muneribus honorem obtinere moliantur, qui a decessoribus in sacer-

XIV. *De hymno trium puerorum in cunctis missarum solemnibus decantando.*

Hymnum quoque trium puerorum, in quo universa cæli terræque creatura Deum collaudat et quem Ecclesia catholica per totum orbem diffusa celebrat, quidam sacerdotes in missa dominicorum dierum et in solemnitatibus martyrum canere negligunt : proinde hoc sanctum concilium instituit, ut per omnes ecclesias Hispaniæ vel Galliæ in omnium missarum solemnitate idem hymnus in pulpito decantetur : communionem amissuri qui et antiquam hujus hymni consuetudinem nostramque definitionem excerserint.

XV. *Ut in fine psalmorum : Gloria et honor Deo sit dicendum.*

In fine psalmorum non sicut a quibusdam lucusque *Gloria Patri*, sed *Gloria et honor Patri* dicatur, David propheta dicente : *Afferte Domino gloriam et honorem* : et Joannes evangelista in Apocalypsi audivit vocem cælestis exercitus dicentium : *Honor et Gloria Deo nostro sedenti in throno* : ac per hoc hæc duo sic oportet in terris dici, sicut in cælis resonant. Universis igitur ecclesiasticis hanc observantiam damus, quam quisquis præterierit communionis acturam habebit.

* *Æ.*, Ergo nec ipsi in ecclesiis canendi sunt, qui in sanctarum Scripturarum libris non inveniuntur?

dotium eliguntur; sed nec ille deinceps sacerdos erit, quem nec clerus, nec populus propriæ civitatis elegit, nec autoritas metropolitani vel comprovincialium ^a sacerdotum assensio exquisivit. Quicumque igitur deinceps ad ordinem sacerdotii postulatur, et in his quæ prædicta ^b sunt, exquisitus in nullo horum deprehensus fuerit atque examinatus probabilis vitæ atque doctrina exstiterit, tunc secundum synodalia vel decretalia constituta cum omnium clericorum vel civium voluntate ab universis comprovincialibus episcopis aut certe a tribus in sacerdotium die dominica consecrabitur, conniventibus cæteris, qui absentes fuerint, litteris suis, et magis auctoritate vel præsentia ejus, qui est in metropoli constitutus. Episcopus autem comprovincialis ibi consecrandus est ubi metropolitanus elegerit: metropolitanus autem non nisi in civitate metropoli, comprovincialibus ibidem convenientibus. Si quis autem deinceps contra prædicta vetita canonum ad gradum sacerdotii indignus aspirare contenderit, cum ordinatoribus suis adepti honoris periculo subiacebit.

XX. De numero annorum quo sacerdotes et levitæ ordinentur.

In veteri lego ab anno vicesimo et quinto levitæ tabernaculo servire mandantur, cujus auctoritatem in canonibus et sancti Patres secuti sunt. Nos et divinæ legis et conciliorum præcepti inimemores, infantes et pueros levitas facimus ante legitimam ætatem, ante experientiam vitæ: ideoque ne ulterius fiat a nobis et divinæ legis et canonicis admonemus sententiis, sed a viginti quinque annis ætatis levitæ consecrantur, et a triginta presbyteres ordinentur, ita ut secundum apostolicum præceptum probentur primum, et sic ministrent nullum crimen habentes.

XXI. De castitate sacerdotum.

Quicumque in sacerdotio Dei positi sunt **375** irreprehensibiles esse debent, Paulo apostolo attestante: *Oportet episcopum irreprehensibilem esse: inoffensus igitur et immaculatus decet Dei existere sacerdotes, nec ullo eos fornicationis contagio pollui, sed caste viventes mundos semetipsos celebrandis exhibeant sacramentis. Abstineamus ergo nos ab omni opere malo, et ab omni inquinamento carnis liberi maneamus, ut mundi corpore, purgati mente, possimus ad sacrificium Christi digni accedere et Deum pro delictis omnium deprecari.*

XXII. Ut episcopus in conclavi suo idoneum testimonium habeat.

Quamvis conscientiam puram apud Deum nos habere oporteat, tamen et apud homines famam optimam custodire convenit, ut juxta præceptum apostolicum non tantum coram Deo, sed etiam coram hominibus vitæ sanctæ testimonium habeamus; quidam enim hucusque sacerdotum non modicum scandalum creaverunt, dum in accusatione luxuriæ, in conver-

satione vitæ non bonæ famæ existunt. Ut igitur excludatur deinceps omnis nefanda suspicio aut casus, et ne detur ultra sæcularibus obtractandi locus, oportet episcopos testimonium probabilium personarum in conclavi suo habere, ut et Deo placeant, et conscientiam puram ^c et Ecclesiæ per optimam famam.

XXIII. Ut presbyter vel diaconus vitæ suæ habeant testimonium.

Non aliter placuit, ut quemadmodum antistites ita presbyteres atque levitæ quos forte infirmitas aut ætatis gravitas in conclavi episcopi manere non sinit, ut et iidem in cellulis suis testes vitæ habeant, vitamque suam sicut nomine ita et meritis teneant.

XXIV. De conversione clericorum: ut in uno conclavi sint.

Prona est omnis ætas ab adolescentia in malum, nihil enim incertius quam vita adolescentium; ob hoc constituendum oportuit, ut si qui in clero puberes aut adolescentes existunt, omnes in uno conclavi atrii commorentur, ut lubricæ ætatis annos non in luxuria sed in disciplinis ecclesiasticis agant deputati probatissimo seniori, quem et magistrum doctrinæ et testem vitæ habeant: quod si aliqui ex his pupilli existunt, sacerdotali tutela foveantur, ut et vita eorum a criminibus intacta sit, et res ab injuria improborum. Qui autem his præceptis reluctaverint, monasteriis deputentur, ut vagantes **376** animi et superbi severiori regula dstringantur.

XXV. Ut sacerdotes Scripturarum sanctarum et canonum cognitionem habeant.

Ignorantia mater cunctorum errorum maxime in sacerdotibus Dei vitanda est, qui docendi officium in populis susceperunt: sacerdotes enim legere sancta Scriptura admonet, Paulo apostolo dicente ad Timotheum: *Intende lectioni, exhortationi, doctrinæ, semper permane in his.* Sciant igitur sacerdotes Scripturas sanctas et canones, ut omne opus eorum in prædicatione et doctrina consistat, atque ædificent cunctis tam fidei scientia quam operum disciplina.

XXVI. De officiali libello parochianis presbyteris dando.

Quando presbyteres in parochias ordinantur, libellum officiale a sacerdote suo accipiant, ut ad ecclesias sibi deputatas instructi succedant, ne per ignorantiam etiam ipsis divinis sacramentis offendant, ita ut quando ad litanias vel ad concilium venerint, rationem episcopo suo reddant qualiter susceptum officium celebrant, vel baptizant.

XXVII. De professione parochianorum presbyterorum.

Quando presbyteres aut diacones per parochias constituuntur, oportet eos professionem episcopo suo facere, ut caste et pure ^d vivant sub timore Dei, ut dum eos talis professio alligat ^e, vitæ sanctæ disciplina retineat.

XXVIII. De ordine quo depositi iterum ordinantur.

Episcopus, presbyter, aut diaconus, si a gradu suo

^a Ex cæteris Codicibus, præter A., in quo: provincialiam.

^b Ex reliquis præter A. et E. 3, in quibus: prædicata.

^c A., B. R., E. 4, T. 1, U., G., per conversationem bonam.

^d T. 2, casti et puri.

^e B. R., E. 4, T. 1, U., G., obligat. T. 2, religio.

injuncto dejectus in secunda synodo Innocens reperiatur, non potest esse quod fuerat nisi gradus amissos recipiat, ut si episcopus fuerit recipiat coram altario de manu episcoporum orarium, annulum et baculum; si presbyter, orarium et pluvetam; si diaconus, orarium et albam; si subdiaconus, patenam et calicem; sic et reliqui gradus ea in reparationem sui recipiant, quæ cum ordinarentur perceperant.

XXIX. De clericis magos aut aruspices consulentibus.

Si episcopus quis, aut presbyter, sive diaconus, vel quilibet ex ordine clericorum, magos aut aruspices aut ariolos aut certe augures vel sortilegos vel eos qui profitentur artem aliquam, aut aliquos eorum similia exercentes, **377** consulere fuerit deprehensus, ab honore dignitatis suæ depositus monasterii penam excipiat, ibique perpetuè penitentiam deditus scelus admissum sacrilegii luat.

XXX. De sacerdotibus ad gentem extraneam nuntios mittentibus.

Constituti hostium sacerdotes, præter eos qui a regia potestate licentiam acceperunt, quodlibet mandatum ad gentem extraneam occulte accipere vel dirigere non præsumant: qui autem deprehenditur atque convincitur, denunciatus principi apud concilium condigna animadversione mulctabitur.

XXXI. De discretione causarum.

Sæpe principes contra quoslibet majestatis obnoxios sacerdotibus negotia sua committunt; sed quia sacerdotes a Christo ad ministerium salutis electi sunt, ibi consentiant regibus fieri iudices, ubi iurejurando supplicii indulgentia promittitur, non ubi discriminis sententia præparatur. Si quis ergo sacerdotum contra hoc commune consultum discussor in alienis periculis exstiterit, sit reus effusi sanguinis apud Christum, et apud Ecclesiam perdat propriam gradum.

XXXII. De cura populorum [T. 2, pupillorum] et pauperum.

Episcopi in protegendis populis [T. 2, pupillis] ac defendendis impositam a Deo sibi curam non ambigant, ideoque dum conspiciunt iudices ac potentes pauperum oppressores existere, prius eos sacerdotali admonitione redarguant; et si contempserint emendari, eorum insolentias regis auribus intinent, ut quos sacerdotalis admonitio non flectit ad justitiam, regalis potestas ab improbitate coercent. Si quis autem episcoporum id neglexerit, concilio reus erit.

XXXIII. Ne de facultatibus ecclesiarum, excepta tertia oblationum, episcopus aliquid auferat.

Avaritia radix cunctorum malorum, cujus sitis etiam sacerdotum mentes obtinet; multi enim fidelium in amorem Christi et martyrum in parochiis episcoporum basilicas construunt, oblationes conscribunt, sacerdotes hæc auferunt atque in usus suos convertunt: inde est quod cultores sacrorum deficiunt dum stipendia sua perdunt, inde labentium basilicarum ruinæ non reparantur, quia avaritia sacerdotum omnia auferunt. Pro qua re constitu-

tum est a præsentis concilio episcopos ita dioceses suas regere, ut nihil ex earum jure præsumant auferre, sed juxta priorum auctoritatem conciliorum tam de **378** oblationibus quam de tributis ac frugibus tertiam consequantur: quod si amplius quidpiam ab eis præsumptum exstiterit, per concilium restauretur, appellantis aut ipsis conditoribus, aut certe propinquis eorum si jam illi a sæculo decesserunt. Noverint autem conditores basilicarum in rebus quas eisdem ecclesiis conferunt nullam potestatem habere, sed, juxta canonum constituta, sicut Ecclesiam ita et dotem ejus ad ordinationem episcopi pertinere.

XXXIV. De tricennii tempore et propter provincias causarum discretione.

Quicumque episcopus alterius episcopi diocesim per triginta annos sine aliqua interpellatione possederit, quia secundum jus legis ejus jam videtur esse diocesis, admittenda non est contra eum actio respiciendi, sed hoc intra unam provinciam, extra vero nullo modo, ne dum diocesis defenditur provinciarum termini confundantur.

XXXV. De basilicis noviter constructis ad quem episcopum pertineant.

Sicut diocesim alienam tricennalis possessio tollit, ita territorii conventum non adimit, ideoque basilicæ quæ novæ conditæ fuerint ad eum procul dubio episcopum pertinebunt, cujus conventus esse constiterit.

XXXVI. De requisitione ab episcopis per singulos annos in parochiis peragenda.

Episcopum per cunctas dioceses parochiasque suas per singulos annos ire oportet, ut exquirat quid unaquaque basilica in reparationem sui indigeat; quod si ipse aut languore detentus, aut alius occupationibus implicatus id explere nequiverit, presbyteros probabiles aut diaconos mittat, qui et redditus basilicarum et reparationes et ministrantium vitam inquireant.

XXXVII. De promissi solutione ex rebus Ecclesiæ.

Quicumque episcopi suffragio cujuslibet aliquid ecclesiasticæ utilitati providerint et pro eo quodcumque modicum in remuneratione promiserint, promissi solutionem eos exsolvere oportebit, ita ut id ad concilium comprovinciale deductum eorum conventiva confirmetur, quia sicut Paulus apostolus ait: *Dignus est operarius mercedem suam accipere.*

XXXVIII. De suffragio fundatoribus ecclesiarum vel filiis eorum impertiendo.

Præbendum est a sacerdotibus vitæ solatium **379** indigentibus et maxime his quibus restituenda vicissitudo est: quicumque ergo fidelium de facultatibus suis Ecclesiæ aliquid devotione propria contulerint, si forte ipsi aut filii eorum redacti fuerint ad inopiam, ab eadem Ecclesia suffragium vitæ pro temporis usu percipiant. Si enim clericis vel monachis seu peregrinis aut quamlibet necessitatem sustinentibus pro solo religionis intuitu in usum res ecclesiasticæ largiuntur, quanto magis his consulendum est quibus retributione justa debetur?

XXXIX. De discretione presbyterorum et diaconorum, A
ut in utroque choro consistant.

Nonnulli diacones in tantam erumpunt superbiam, ut sese presbyteris anteponant atque in primo choro ipsi priores stare præsumant, presbyteris in secundo choro constitutis : ergo ut sublimiores sibi presbyteros agnoscaut, tam hi quam illi in utroque choro consistant.

XL. De uno orario a diaconibus utendo, nec ornato sed puro.

Orariis duobus nec episcopo quidem licet nec presbytero uti, quanto magis diacono qui minister eorum est? Unum igitur orarium oportet levitam gestare in sinistro humero, propter quod orat, id est prædicat, dexteram autem partem oportet habere liberam, ut expeditus ad ministerium sacerdotale discurrat : caveant igitur amodo levitæ gemino uti orario, sed uno tantum et puro nec ullis coloribus aut auro ornato.

XLI. De qualitate tonsuræ a cunctis clericis vel lectoribus habenda.

Omnes clericis vel lectores sicut levitæ et sacerdotes, detonso superius toto capite, inferius solam circuli coronam relinquunt, non sicut hucusque in Gallæciæ partibus facere lectores videntur, qui prolixis ut laici comis in solo capitis apice modicum circum tondunt, ritus enim iste in Hispaniis hæreticorum fuit; unde oportet ut pro amputando Ecclesiæ scandalo hoc signum dedecoris auferatur, et una sit tonsura vel habitus sicut totius Hispaniæ est usus. Qui autem hoc non custodierit fidei catholicæ reus erit.

XLII. De remotioe mulierum a consortio clericorum.

Cum clericis extraneæ feminæ nullatenus habitent, nisi tantum mater et soror, filia vel amita, in quibus personis nihil sceleris æstimari sedus naturæ permittit : id **380** enim et constitutio antiquorum Patrum decrevit.

XLIII. De venditione mulierum quæ clericis conjunctæ nascuntur.

Quidam clerici legitimum non habentes conjugium extranearum mulierum vel ancillarum suarum interdicta sibi consortia appetunt, ideoque quæcumque clericis taliter adjunctæ sunt, ab episcopo auferantur et veniuntur, illis pro tempore religatis ^b ad poenitentiam quos sua libidine infecerunt [*Æ. 4*, interfecerunt].

XLIV. De personis mulierum quas non convenit clericis copulari.

Clerici qui sine consulto episcopi sui uxores duxerint, aut viduam vel repudiatam vel meretricem in conjugium acceperint, separari eos a proprio episcopo oportebit.

XLV. De clericis qui arma sumpserint.

Clerici qui in quacunque seditione arma volentes sumpserint aut sumpserunt, reporti amisso ordinis sui gradu, in monasterium poenitentiae contradantur.

^a *Æ.*, B. R., E. 4, T. 1, conjunctæ.

^b *Æ.*, B. R., E. 4, ligatis. T. 1, U., G., relegatis.

XLVI. De clericis sepulcra demolientibus.

Si quis clericus in demolendis sepulcris fuerit deprehensus, quia facinus hoc pro sacrilegio legibus publicis sanguine vindicatur, oportet canonibus in tali scelere proditum a clericatus ordine subtrahi et poenitentiam triennio deputari.

XLVII. De absoluteione a laboribus vel indictionibus clericorum ingenuorum.

Præcipiente domino nostro atque excellentissimo Siseando rege, id constituit sanctum concilium, ut omnes ingenui clerici pro officio religionis ab omni publica indictione atque labore habeantur immunes, ut liberi Deo serviant nullaque præediti necessitate ab ecclesiasticis officiis retrahantur.

XLVIII. De institutione œconomorum.

Eos quos œconomos Græci vocant, hoc est qui vice episcoporum res ecclesiasticas tractant, sicut sancta synodus Chalcedonensis instituit, omnes episcopos de proprio clero ad regendas ecclesias habere oportet; qui autem deinceps contempserit, obnoxius eidem magno concilio erit.

XLIX. De professione monachorum.

Monachum aut paterna devotio aut propria **381** professio facit; quidquid horum fuerit, alligatum tenebit : proinde eis ad mundum reverti intercludimus aditum, et omnem ad sæculum interdiciamus regressum.

L. De clericis qui monachorum propositum appetunt.

Clerici qui monachorum propositum appetunt, quia meliorem vitam sequi cupiunt, liberos eis ab episcopo in monasteriis largiri oportet ingressus, nec interdicti propositum eorum qui ad contemplationis desiderium transire nituntur.

LI. De discretione potestatis episcoporum quam in monasteriis habere possunt.

Nuntiatum est præsentî concilio quod monachi episcopali imperio servili opere mancipentur et jura monasteriorum contra instituta canonum illicita præsumptione usurpentur, ita ut pene ex cœnobio possessio fiat atque illustris portio Christi ad ignominiam servitutemque perveniat; quapropter monemus eos qui ecclesiis præsunt, ut ultra talia non præsumant, sed hoc tantum sibi in monasteriis vindicent sacerdotes quod præcipiunt canones : id est monachos ad conversationem sanctam præmonere, abbates aliaque officia instituere, atque extra regulam acta corrigere. Quod si aliquid in monachis canonibus interdictum præsumperint aut usurpare quidpiam de monasterii rebus tentaverint, non deerit ab illis sententia excommunicationis qui se deinceps nequaquam substulerint ab illicitis.

LII. De monachis vagis.

Nonnulli monachorum egredientes a monasterio non solum ad sæculum revertuntur, sed etiam et uxores accipiunt : hi igitur revocati in idem monasterium a quo exierunt poenitentiae deputantur, ibique ^c deficiant crimina sua unde decesserunt.

^c Ab hoc voce : *ibique* usque ad finem canonis desunt omnia in A.

LII. *De religiosis vagis.*

Religiosi viri propriæ regionis qui nec inter clericos nec inter monachos habentur, sive hi qui per diversa loca vagi feruntur [Æ., vagitantur], ab episcopis in quorum conventu commanere noscuntur licentia eorum coerceatur, in clero aut in monasteriis deputati, præter hos qui ab episcopo suo aut propter ætatem, aut propter languorem fuerint absoluti.

LIV. *De discretione pœnitentium.*

Hi qui in discrimine constituti pœnitentiam **382** accipiunt nulla manifesta scelera constitentes, sed tantum peccatores se prædicantes, hujusmodi si revaluerint possunt etiam pro morum probitate ad gradus ecclesiasticos pervenire; qui vero ita pœnitentiam accipiunt ut aliquod mortale peccatum perpetrasse publice fateantur, ad clerum vel honores ecclesiasticos pervenire nullatenus possunt, quia se confessione propria notaverunt.

LV. *De pœnitentibus viris ac viduis sive virginibus.*

Quicumque ex sæcularibus accipientes pœnitentiam se totoderunt, et rursus prævaricantes laici effecti sunt, comprehensi ab episcopo suo ad pœnitentiam ex qua recesserant revocentur; quod si aliqui per pœnitentiam a irrevocabiles sunt nec admitti revertuntur, vere ut apostatæ coram Ecclesia anathematis sententia condemnentur. Non aliter et hi qui detonsi a parentibus fuerint aut sponte sua, amissis parentibus, se ipsos religioni voverunt, et postea habitus sæculares sunipserunt, et idem a sacerdote comprehensi ad cultum religionis acta prius pœnitentia revocentur; quod si reverti non possunt, vere ut apostatæ anathematis sententiæ subjiciantur. Quæ forma servabitur etiam in viduis virginibusque sacris ac pœnitentibus femineis quæ sanctimonialiam habitum induerunt, et postea aut vestem mutaverunt aut ad nuptias transierunt.

LVI. *De discretione viduarum sæcularium et sanctimonialium.*

Duo sunt genera viduarum, sæculares et sanctimoniales: sæculares viduæ sunt quæ adhuc disponentes nubere laicalem habitum non deposuerunt; sanctimoniales sunt quæ, jam mutato habitu sæculari, sub religioso cultu in conspectu sacerdotis vel ecclesiæ apparuerunt. Hæ si ad nuptias transierint, juxta Apostolum non sine damnatione erunt, quia se primum Deo voverentes postea castitatis propositum abjecerunt.

LVII. *De discretione Judæorum: qui non, vel qui credere vi cogantur.*

De Judæis autem hoc præcepit sancta synodus nemini deinceps ad credendum vim inferre, Cui enim vult Deus miseretur et quem vult indurat; non enim tales inviti salvandi sunt sed volentes, ut integra sit forma justitiæ: sicut enim homo proprii arbitrii voluntate serpenti obediens perit, sic vocante gratia Dei propriæ mentis conversione homo quisque credendo salvatur. Ergo non vi sed **383** liberi ar-

^a Æ., B. R., E. 4, per potentiam.

^b Æ., B. R., E. 4, erraverunt.

A birii facultate ut convertantur suadendi sunt, non potius impellendi. Qui autem jam pridem ad Christianitatem venire coacti sunt, sicut factum est temporibus religio-issimi principis Sisebuti, quia jam constat eos sacramentis divinis associatos et baptismi gratiam suscepisse et chrismate unctos esse et corporis Domini et sanguinis exstitisse participes, oportet ut fidem etiam quam vi vel necessitate susceperunt tenere cogantur, ne nomen Domini blasphemetur, et fides quam susceperunt vilis ac contemptibilis habeatur.

LVIII. *De his qui contra fidem Christi Judæis munus et favorem præstant.*

Tanta est quorundam cupiditas, ut quidam eam appetentes juxta quod ait Apostolus etiam a fide erraverint ^b; multi quippe hucusque ex sacerdotibus atque laicis accipientes a Judæis munera perfidiam eorum patrocinio suo forebant, qui non immerito ex corpore Antichristi esse noscuntur, quia contra Christum faciunt. Quicumque igitur deinceps episcopus sive clericus vel sæcularis illis contra fidem Christianam suffragium vel munere vel favore præstiterit, vere ut profanus et sacrilegus anathema effectus ab Ecclesia catholica et regno Dei efficiatur extraneus, quia dignum est ut a corpore Christi separetur qui inimicis Christi patronus efficitur.

LIX. *De Judæis dudum Christianis, et postea in priorem ritum conversis.*

Plerique qui ex Judæis dudum ad Christianam fidem promoti sunt, nunc blasphemantes in Christum non solum Judaicos ritus perpetrasse noscuntur, sed etiam et abominandas circumcisiones exercere præsumpserunt: de quibus consulto piissimi ac religiosissimi principis domini nostri Sisenandi regis hoc sanctum decrevit concilium, ut hujusmodi transgressores pontificali auctoritate correcti ad cultum Christiani dogmatis revocentur, ut quos voluntas propria non emendat animadversio sacerdotalis coerceat. Eos autem quos circumciderunt, si filii eorum sunt, a parentum consortio separentur; si servi, pro injuria corporis sui libertati tradantur.

LX. *De filiis Judæorum, ut a parentibus separati Christianis debeant deputari.*

Judæorum filios vel filias, ne parentum ultra involvantur errore ^c, ab eorum consortio separari decernimus deputatos aut monasteriis aut Christianis viris ac mulieribus **384** Deum timentibus, ut sub eorum conversatione cultum fidei discant atque in melius instituti tam in moribus quam in fide proficiant.

LXI. *De filiis fidelibus Judæorum, ne parentum prævaricatione a bonis suis exules fiant.*

Judæi baptizati si postea prævaricantes in Christum qualibet pœna damnati extiterint, a rebus eorum fideles filios excludi non oportebit, quia ut scriptum est: *Filius non portabit iniquitatem patris.*

^c Æ., B. R., E. 4. T. 1, 2, U., erroribus.

LXII. De Judæis baptizatis, qui infidelibus Judæis se sociant.

Sæpe malorum consortia etiam bonos corrumpunt; quanto magis eos qui ad vitia proni sunt? Nulla igitur ultra communio sit Hebræis ad fidem Christianam translatis cum his qui adhuc in veteri ritu consistunt, ne forte eorum participio subvertantur. Quicunque igitur amodo ex his qui baptizati sunt infidelium consortia non vitaverint, et hi Christiani donentur, et illi publicis cædibus deputentur.

LXIII. De Christianorum Judæorumque conjugiiis.

Judæi qui Christianas mulieres in conjugio habent admonentur ab episcopo civitatis ipsius, ut si cum eis permanere cupiunt, Christiani efficiantur; quod si admoniti noluerint, separentur, quia non potest infidelis in ejus permanere conjunctione quæ jam in Christianam translata est fides; filii autem qui ex talibus nati existunt, fidem atque conditionem matris sequantur: similiter et hi qui procreati sunt de infidelibus mulieribus et fidelibus viris Christianam sequantur religionem, non Judaicam superstitionem.

LXIV. De Judæis conversis et post prævaricantibus, ut ad testimonium non admittantur.

Non potest erga homines esse fidelis qui Deo exstiterit infidus^a: Judæi ergo, qui dudum Christiani effecti sunt et nunc in Christi fidem prævaricati sunt, ad testimonium dicendum admitti non debent, quamvis sese Christianos annuntient, quia sicut in fide Christi suspecti sunt, ita et in testimonio humano dubii habentur. Infirmari ergo oportet eorum testimonium qui in fide falsi docentur, nec eis esse credendum qui veritatis a se fidem abjiciunt.

LXV. Ne Judæi officia publica agant.

Præcipiente domino atque excellentissimo Sisenando rege, id constituit sanctum concilium, ut Judæi, aut hi qui ex Judæis sunt, officia publica nulloatenus appetant, quia sub hac occasione Christianis injuriam faciunt: ideoque judices provinciarum cum sacerdotibus eorum subreptiones fraudulenter elictas^b suspendant, et officia publica eos agere non permittant. Si quis autem judicum hoc permiserit, velut in sacrilegum excommunicatio proferatur, et is qui subreperit publicis cædibus deputetur.

LXVI. Ne Judæi mancipium Christianum habeant.

Ex decreto gloriosissimi principis hoc sanctum elegit concilium, ut Judæis non liceat Christianos servos habere, nec Christiana mancipia emere, nec ejuſquam consequi largitate; nefas est enim ut membra Christi serviant Antichristi ministris. Quod si deinceps servos Christianos vel ancillas Judæi habere præsumperint, sublatis ab eorum dominatu libertatem a principe consequantur.

LXVII. De libertis Ecclesiæ.

Et si qui nulla^c ex rebus suis pauperibus Christi distribuunt æterni Judicis voce in futurum condemnabuntur, quanto magis hi qui auferunt pauperibus

quod non dederunt? Quapropter episcopi qui nihil ex proprio suo Ecclesiæ Christi compensaverunt hanc divinam sententiam metuant, et liberos ex familiis Ecclesiæ ad condemnationem suam facere non præsumant; impium est enim ut qui res suas ecclesiis Christi non contulit damnum inferat et jus Ecclesiæ alienare intendat: tales igitur libertos successor episcopus absque aliqua oppositione ad jus Ecclesiæ revocabit, quia eos non æquitas sed improbitas absolvit.

LXVIII. De discretionem manumissorum Ecclesiæ.

Episcopus qui mancipium juris Ecclesiæ non relicto ecclesiastico patrocinio manumitti desiderat, duo meriti ejusdem et peculii coram concilio Ecclesiæ, cui præeminet, per commutationem subscribitibus sacerdotibus offerat, ut rata et justa inveniatur definitio commutantis; tunc enim liberam manumissionem sine patrocinio Ecclesiæ concedere poterit, qui eum quem libertati tradere disponit jam juri proprio acquisivit. Hujusmodi autem liberto adversus Ecclesiam cujus juris existit accusandi vel testificandi denegetur licentia; quod si præsumperit, placet ut stante commutatione in servitutem propriæ ecclesiæ revocetur, quam nocere conatur.

386 LXIX. Quod liberti ex familia Ecclesiæ pro compensatione acquisitæ rei possint fieri a sacerdotibus.

Consensus totius concilii defluvit, ut sacerdotes qui aut res suas Ecclesiæ relinquunt, aut nihil habentes aliqua tamen prædia aut familias ecclesiis suis conquirunt, licebit illis aliquos de familiis ejusdem Ecclesiæ manumittere juxta rei collatæ modum, quem antiqui canones decreverunt, ita ut cum peculio et posteritate sua ingenui sub patrocinio Ecclesiæ maneat, utilitates injunctas sibi juxta quod poterint prosequentes.

LXX. De professione libertorum Ecclesiæ.

Liberti Ecclesiæ, quia nunquam moritur eorum patrona, a patrocinio ejusdem nunquam discedant, nec posteritas quidem eorum, sicut priores canones decreverunt; ac ne forte libertas eorum in futura prole non pateat ipsaque posteritas naturali ingenuitate obnitens sese ab Ecclesiæ patrocinio subtrahat, necesse est ut tam idem liberti quam ab eis progeniti professionem episcopo suo faciant, per quam se ex familia Ecclesiæ liberos effectos esse fateantur, ejusque patrocinium non relinquunt, sed juxta virtutem suam obsequium ei vel obedientiam præbeant.

LXXI. De libertis Ecclesiæ ejusdem patrocinium relinquuntibus.

Liberti Ecclesiæ qui a patrocinio ejus discedentes quibuslibet personis adhæsorunt, si admoniti redire contempserint, manumissio eorum irrita sit, quia per inobedienciæ contemptum ingrati actione tenentur.

LXXII. De libertis patrocinio Ecclesiæ commendatis.

Liberti qui a quibuscunque manumissi sunt atque Ecclesiæ patrocinio commendati existunt, sicut re-

^a Æ., B. R., E. 4, T. 1, 2, infidelis.

^b Ex reliquis, præter A., in quo: relictas.

^c T. 1, *Etsi hi qui nulla*. T. 2, *Si qui nulla*.

^d Æ., B. R., E. 4, T. 1, *quia*.

gub: antiquorum Patrum constituerunt, sacerdotali defensione a cujuslibet insolentia protegantur sive in statu libertatis eorum seu in peculio quod habere noscuntur.

LXXIII. *De discretione libertorum qui ad ecclesiasticos honores pervenire possunt.*

Quicumque libertatem a dominis suis ita percipiunt, ut nullum sibi in eis obsequium patronus retinet, isti si sine crimine sunt a clericatus ordinem libere suscipiunt, quia directa manumissione absoluti noscuntur. Qui vero retento obsequio manumissi sunt, pro eo quod adhuc a patrono servituti **387** tenentur obnoxii, nullatenus sunt ad ecclesiasticum ordinem promovendi, ne quando voluerint eorum domini fiant ex clericis servi.

LXXIV. *De libertis Ecclesie qui ad sacerdotium promoveantur.*

De familiis Ecclesie constituere presbyteres et diacones per parochias liceat, quos tamen vitæ rectitudo et probitas morum commendat, ea tamen ratione ut antea manumissi libertatem status sui percipiant et denuo ad ecclesiasticos honores succedant: irreligiosum est enim obligatos existere servitute, qui sacri ordinis suscipiunt dignitatem. Quidquid autem talibus aut per libertatem concessum aut successione exstiterit debitum, aut a quolibet quocummodo collatum, non licebit eis quidquam inde in extraneas personas transmittere, sed omnia ad jus Ecclesie, a qua manumissi sunt, post eorum obitum pertinere: his quoque sicut et cæteris Ecclesie libertis accusandi vel testificandi adversus Ecclesiam aditus intercluditur; quod si aspiraverint, non solum libertatis beneficio carcant, sed etiam et honoris gradu quem non dignitate naturæ sed temporis necessitate ^a promeruerunt.

LXXV. *De commotione plebis ne in principes delinquatur: de electione principum: de commotione principum qualiter judicent: utque de execratione Sunitanis et conjugis ac prolis ejus: similiter et de Ceilane germano ejus, ac rebus eorum.*

Post instituta quædam ecclesiastici ordinis vel decreta quæ ad quorundam pertinent disciplinam, postrema nobis cunctis sacerdotibus sententia est pro robore nostrorum regum et stabilitate gentis Gothorum pontificale ultimum sub Deo iudice ferre decretum: multarum quippe gentium, ut fama est, tanta exstat perfidia animorum, ut fidem sacramento promissam regibus suis observare contemnant, et ore simulent juramenti professionem dum retineant mente perfidie impietatem, jurant enim regibus suis et fidem quam pollicentur prævaricant; nec metuunt volumen illud iudicii Dei, per quod inducitur maledictio multaque pœnarum comminatio super eos qui jurant in nomine Dei mendaciter. Quæ igitur spectabilibus populis contra hostes laborantibus erit? quæ fides ultra cum aliis gentibus in pace credenda? quod fœdus non violandum? quæ in hostibus jurata sponsio permanebit, quando nec ipsis propriis regibus juratam fidem **388** conservant? Quis enim adeo fu-

riosus est qui caput suum manu propria deseret? Illi ut notum est immemores salutis suæ propria manu se ipsos interimunt, in semetipsos suosque reges proprias convertendo vires, et dum Dominus dicat: *Nolite tangere christos meos*; et David: *Quis, inquit, extendet manum suam in christum Domini et innocens erit?* Illis nec vitare metus est perjurium nec regibus suis inferre exitium: hostibus quippe fides pacti datur nec violatur; quod si in bello fides valet, quanto magis in suis servanda est? Sacrilegium quippe est, si violeto a gentibus regum suorum promissa fides, quia non solum in eis sit pacti transgressio, sed et in Deum quidem in cujus nomine pollicetur ipsa promissio. Inde est quod multa regna terrarum cœlestis iracundia ita permutavit, ut per impietatem fidei et morum alterum ab altero solveretur: unde et nos cavere oportet casum huiusmodi gentium, ne similiter plaga seriamur præcipiti et pœna puniamur crudeli: si enim Deus angelis in se prævaricantibus non pepercit qui per inobedientiam cœleste habitaculum perdidit, unde per Esaiam dicit: *Inebriatus est gladius meus in celo*; quanto magis nos nostræ salutis interitum timere debemus, ne per infidelitatem eodem sævientis Dei gladio pereamus? Quod si divinam iracundiam vitare volumus et severitatem ejus ad clementiam provocare cupimus, servemus erga Deum religionis cultum atque timorem et usque in mortem custodiamus erga principes nostros pollicitam fidei atque sponsonem: non sit in nobis sicut in quibusdam gentibus infidelitatis subtilitas impia, non subdola mentis perfidia, non perjurii nefas, nec conjurationum nefanda molimina; nullus apud nos præsumptione regnum arripiat; nullus excitet mutuas seditiones civium; nullo meditetur interitus regum, sed defuncto in pace principe primatus totius gentis cum sacerdotibus successorem regni consilio communi constituant, ut dum unitatis concordia a nobis retinetur, nullum patriæ gentisque discidium per vim atque ambitum oriatur. Quod si hæc admonitio mentes nostras non corrigit et ad salutem communem cor nostrum nequaquam perducit, audite sententiam nostram: Quicumque igitur a nobis vel totius Hispaniæ populis qualibet conjuratione vel studio sacramentum fidei suæ, quod pro patriæ gentisque Gothorum statu vel conservatione regis salutis pollicitus est, temeraverit aut regem necesse atrectaverit, aut potestate regni exerit, aut præsumptione tyrannica regni fastigium usurpaverit, anathema sit in conspectu Dei Patris et angelorum, atque ab Ecclesia catholica quam perjurio profanaverit efficiatur extraneus et ab omni cœtu Christianorum **389** alienus cum omnibus impietatis suæ sociis, quia oportet ut una pœna teneat obnoxios quos similis error invenit implicatos. Quod iterum secundo replicamus dicentes: Quicumque amodo ex nobis vel cunctis Hispaniæ populis quolibet tractatu vel studio sacramentum fidei suæ, quod pro patriæ gentisque Gothorum

^a *Æ.*, B. R., *tempore necessitatis.*

statu vel conservatione regis salutis pollicitus est, A violaverit aut regem nece attraxerit, aut potestate regni exuerit, aut præsumptione tyrannica regni fastigium usurpaverit, anathema in conspectu Christi et apostolorum ejus sit, atque ab Ecclesia catholica quam perjurio profanaverit efficiatur extraneus et ab omni consortio Christianorum alienus, et damnatus in futuro Dei judicio habeatur cum participibus suis, quia dignum est qui talibus sociantur ipsi etiam damnationis eorum participationi obnoxii teneantur. Hoc etiam tertio acclamamus dicentes: Quicumque amodo ex nobis vel cunctis Hispaniæ populis qualibet mediatione vel studio sacramentum fidei suæ quod pro patriæ salute gentisque Gothorum statu vel incolumitate regis potestatis pollicitus est, violaverit aut regem nece attraxerit, aut potestate regni exuerit, aut præsumptione tyrannica regni fastigium usurpaverit, anathema sit in conspectu Spiritus sancti et martyrum Christi, atque ab Ecclesia Christi catholica quam perjurio profanaverit efficiatur extraneus et ab omni communione Christianorum alienus, neque partem justorum habeat sed cum diabolo et angelis ejus æternis supplicii condennetur una cum eis qui eadem conjuratione nituntur, ut par pœna perditionis constringat quos in pernicie prava societas copulat: et ideo si placet omnibus qui adestis hæc tertio reiterata sententia, vestræ vocis eam consensu firmate. Ab universo clero vel populo dictum est: Qui contra hanc vestram definitionem præsumpsit, anathema Maranatha, hoc est perditio in adventu Domini sit, et cum Juda Isariote partem habeat et ipse et socii eorum. Amen.

Quapropter nos ipsi sacerdotes omnem Ecclesiam Christi ac populum admonemus, ut hæc tremenda et toties reiterata sententia nullum ex nobis præsentem atque æterno condennet judicio, sed fidem promissam erga gloriosissimum dominum nostrum Sisenandum regem custodientes ac sincera illi devotione firmulantes, non solum divinæ pietatis clementiam in nobis provocemus, sed etiam gratiam antefati principis percipere mereamur. Te quoque præsentem regem futurosque ætatum sequentium principes humilitate qua debemus deposcimus, ut moderati et milites erga subjectos existentes cum 390 justitia et pietate D populos a Deo vobis creditos regatis, bonamque vicissitudinem qui vos constituit largitori Christo respondeatis, regnantes in humilitate cordis cum studio bonæ actionis, nec quisquam vestrum solus in causis capitum aut rerum sententiam ferat, sed consensu publico cum rectoribus ex judicio manifesto delinquentium culpa patescat, servata vobis inoffensis mansuetudine, in non severitate magis in illis quam indulgentia polleatis; ut dum omnia hæc auctore Deo pio a vobis moderamine conservantur, et reges in popu-

lis, et populi in regibus, et Deus in utrisque lætetur. Sane de futuris regibus hanc sententiam promulgamus: Ut si quis ex eis contra reverentiam legum superba dominatione et faste regio in flagitiis et facinore sive cupiditate crudelissimam potestatem in populis exercuerit, anathematis sententia a Christo Domino condennetur, et habeat a Deo separationem atque judicium propter quod præsumpsit prava agere et in perniciem regnum convertere.

De Suintilane vero qui scelera propria metuens se ipsum regno privavit et potestatis fabricibus exiit id cum gentis consilio decrevimus: Ut neque eundem vel uxorem ejus propter mala quæ commiserunt, neque filios eorum, unitati nostræ unquam consecuemus, nec eos ad honores a quibus ob iniquitatem dejecti sunt aliquando promoveamus, quique etiam sicut fastigio regni habentur extranei, ita et a possessione rerum quas de miserorum sumptibus hauserant maneat alieni, præter in id quod pietate piissimi principis nostri fuerint consecuti. Non aliter et Ceilanem memorati Suintilanis et sanguine et scelere fratrem, qui nec in germanitatis fœdere stabilis exstitit nec fidem gloriosissimo domino nostro pollicitam conservavit, hunc igitur cum conjugē suā, sicut et antefatos, a societate gentis atque consortio nostro placuit separari, nec in amissis facultatibus in quibus per iniquitatem creverant reduces fieri, præter in id quod consecuti fuerint pietate clementissimi principis nostri, cujus gratia et bonos donorum præmiis ditat et malos a beneficentia sua non separat.

Gloria autem et honor omnipotenti Deo in cujus nomine congregati sumus; post hæc pax, salus et diuturnitas piissimo et amatori Christi domino nostro Sisenando regi, cujus devotio nos ad hæc decretum salutiferum convocavit, corroboret Christi gloria regnum illius gentisque Gothorum in fide catholica, annis et meritis protegat illum usque ad ultimam senectutem summi Dei gratia, et post præsentis regni gloriam ad æternum regnum transeat, ut sine fine regnet 391 qui intra sæculum fideliter imperat, ipso præstante qui est rex regum et dominus dominorum cum Patre et Spiritu sancto in sæcula sæculorum. Amen.

Definitis itaque his quæ superius comprehensa sunt, annuente religiosissimo principe, placuit deinde nulla re impediens a quolibet nostrum ea quæ constituta sunt temerari, sed cuncta salubri consilio conservare: quæ quia profectibus Ecclesiæ et animæ nostræ conveniunt, etiam propriæ subscriptione ut permaneant roboramus.

I. Ego Isidorus in Christi nomine Ecclesiæ Hispaniæ metropolitaneus episcopus hæc statuta subscripsi.

II. Ego Sclua in Christi nomine Ecclesiæ Narbonensis metropolitaneus episcopus subscripsi.

• In reliquis, præter A., *comparticibus.*

• B. R., E. 4, *infatus.*

• In reliquis, præter A. et E. 3, *Deo nostro.*

• T. 2, *pro præsentis regni gloria.*

• Æ., B. R., E. 4. T. 1, 2, G., *feliciter.*

• Æ., *dominantium.*

• In A. et E. 3 additur: *et subscripserunt omnes.*

• Ex cæteris, præter A., in quo: *Isclua.*

III. Ego Stephanus in Christi nomine Ecclesie A Emeritensis metropolitanus episcopus subscripsi.

IV. Ego Justus in Christi nomine Ecclesie Tolentane metropolitanus episcopus subscripsi.

V. Ego Julianus in Christi nomine Ecclesie Bracarenensis metropolitanus episcopus subscripsi.

VI. Ego Audax in Christi nomine Ecclesie Tarraconensis metropolitanus episcopus subscripsi.

Stephanus Ausonensis Ecclesie episcopus subscripsi.

Petrus Ecclesie Beterrensis episcopus subscripsi.
Acutus Ecclesie Elenensis episcopus subscripsi.
Nunnitus Ecclesie Gerundensis episcopus subscripsi.

Conantius ^a Ecclesie Palentinæ episcopus subscripsi.

Clarentius Ecclesie Accitanæ episcopus subscripsi.

Sisuldus Ecclesie Emporitane episcopus subscripsi.

Vigintinus Ecclesie Vigastrensis episcopus subscripsi.

Bonifa Ecclesie Cauriensis episcopus subscripsi.

Hilarius ^b Ecclesie Complutensis episcopus subscripsi.

Eusebius Ecclesie Bastitanæ episcopus subscripsi.
Gabinus Ecclesie Calagurritanæ episcopus subscripsi.

Joannes Ecclesie Eleplensis episcopus subscripsi.

Sisielus Ecclesie Elborensis episcopus subscripsi.

392 Marcellus Ecclesie Urcitanæ episcopus subscripsi.

Deodatus Ecclesie Egabrensis ^c episcopus subscripsi.

Joannes Ecclesie Dertosanæ episcopus subscripsi.

Eusebius Ecclesie Valeriensis episcopus subscripsi.

Leudfredus Ecclesie Cordubensis episcopus subscripsi.

Jacobus Ecclesie Mentesanæ episcopus subscripsi.

Germanus Ecclesie monasterii Dumiensis episcopus subscripsi.

Samuel Ecclesie Iriensis episcopus subscripsi.

Profuturus Ecclesie Lamicensis episcopus subscripsi.

Servusdei Ecclesie Calabriensis episcopus subscripsi.

Montensis Ecclesie Egitaniensis episcopus subscripsi.

Remesarius Ecclesie Nemausensis episcopus subscripsi.

^a U., G., *Calantius*.

^b Desumpta hujus episcopi subscriptio ex B. R., E. 4, T. 1, 2, G., cum desit in reliquis.

^c Ex B. R., G. in A., E. 3, *Gabriensis*. E. 4, T. 1, 2, *Segabrensis*. U., *Agabrensis*. Deest in *Æ*.

Concordius Ecclesie Asturicensis episcopus subscripsi.

Hanarius Ecclesie Urgellitanæ episcopus subscripsi.

Eugenius Ecclesie Egarenensis episcopus subscripsi.

Florentius Ecclesie Setabitanæ episcopus subscripsi.

Theodoigius Ecclesie Abilensis episcopus subscripsi.

Abentius ^d Ecclesie Astigitanæ episcopus subscripsi.

Pimenius Ecclesie Asidonensis episcopus subscripsi.

Ætherius Ecclesie Eliberitanæ episcopus subscripsi.

Anatholius Ecclesie Lutiphensis ^e episcopus subscripsi.

Fructuosus Ecclesie Ilerdensis episcopus subscripsi.

Perseverantius Ecclesie Castulonensis episcopus subscripsi.

Musitacius Ecclesie Valentinæ episcopus subscripsi.

Wiarius Ecclesie Olyssiponensis episcopus subscripsi.

Antonius ^f Segobriensis ^g Ecclesie episcopus subscripsi.

Ansulphus Ecclesie Portucalensis episcopus subscripsi.

Serpentinus Ecclesie Illicitanæ episcopus subscripsi.

393 Suabila [T. 4, Suabia] Ecclesie Oretanensis episcopus subscripsi.

Metopius Ecclesie Britanniensis episcopus subscripsi.

Anastasius Ecclesie Tudensis episcopus subscripsi.

Elpidius Ecclesie Tirasonensis episcopus subscripsi.

Osdulfus Ecclesie Oscensis episcopus subscripsi.

Braulio Ecclesie Cæsaraugustanæ episcopus subscripsi.

Ansericus Ecclesie Segobiensis episcopus subscripsi.

D Ildisclus Ecclesie Segontiensis episcopus subscripsi.

Eparchius Ecclesie Italicensis episcopus subscripsi.

Lausus Ecclesie Vesensis episcopus subscripsi.

Modarius Ecclesie Pacensis episcopus subscripsi.

Hicilla Ecclesie Salamanticensis episcopus subscripsi.

394 Vasconius Ecclesie Lucensis episcopus subscripsi.

^d B. R., *Habentius*.
^e B. R., *Lutevensis*. E. 4, T. 1, 2, *Lutuensis*.
^f Desumpta hujus episcopi subscriptio ex B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., cum desit in reliquis.
^g U., G., *Egobriensis*.

Egila Ecclesiæ Oxomensis episcopus subscripsi.

Centaurus ^a Ecclesiæ Tuccitanæ presbyter, agens vicem domini mei Fidentii episcopi, subscripsi.

Renatus Ecclesiæ Copimbrisensis archipresbyter, agens vicem domini mei Ermulfi episcopi, subscripsi.

Marcus Ecclesiæ Auriensis presbyter, agens vicem domini mei David episcopi, subscripsi.

Joannes Ecclesiæ Barcinonensis presbyter, agens

^a B. R., E. 4, T. 1, 2, G., *Centaurus presbyter vicarius Fidentii Tuccitani episcopi subscripsi*; hæcque formula videntur in Codicibus in reliquis subscriptionibus.

A vicem domini mei Severi [^aE., Eusebii] episcopi, subscripsi.

Domarius Ecclesiæ Arcavicensis archidiaconus, agens vicem domini mei Carterii episcopi, subscripsi.

Stephanus Ecclesiæ Magalonensis archidiaconus, agens vicem domini mei Genesis episcopi, subscripsi.

Domnellus Ecclesiæ Carcasonensis archidiaconus, agens vicem domini mei Sollemnii episcopi, subscripsi.

L

CONCILIIUM TOLETANUM QUINTUM.

VIGINTI QUATUOR EPISCOPORUM, HABITUM ERA ^a DCLXIV, ANNO PRIMO DOMINI NOSTRI CHINTILANI REGIS.

Apud urbem Toletanam diversis ex provinciis Hispaniæ sacerdotes Domini in uno pacis collegio in basilica sanctæ martyris ^b Leocadiæ qui consedimus gratiarum actiones omnipotenti Domino persolvimus propter suam magnam misericordiam, cujus nutu in hanc convenimus concordiam, et gloriosi principis nostri Chintilani ^c regis initia, ob cuius salutis et felicitatis constantiam supernam imploramus clementiam, qui in medium nostri cœtus ingressus cum optimatibus et senioribus palatii sui supplex se omnium orationibus commendavit, suosque fideles ita facere sancta exhortatione [^{U.}, ^{G.}, oratione] coegit, atque hanc institutionem, quam ex præcepto ejus et decreto nostro sancimus, divina inspiratione præmisit.

395 I. De institutione novarum litaniarum.

Silicet ut in cuncto regno a Deo sibi concesso specialis et propria hæc religiosa omni tempore teneatur observantia, ut a die iduum Decembrium litanie triduo ubique annua successione peragantur et indulgentia delictorum lacrymis impetretur; quod si dies dominica intercesserit, in sequenti hebdomada celebrentur, ut quoniam abundante iniquitate et deficiente charitate eo usque protelatur malitia ut nova exercentur facinora, nova quoque hæc ipsa surgat consuetudo quæ possit ante omnipotentis oculos nostra esse purgatio.

II. De custodia salutis regum et defensione prolis præsentium principum.

Summa autem nobis vigilantia et grandi religionis cura providendum est, ut mala quæ assidue prohibita perpetrantur circuminspecta disciplina ecclesiastica extirpentur, non enim incassum scriptum est: *Pestilenti flagellato stultus sapientior erit.* Quamobrem quoniam præponderante onere delictorum experientia pene semper ac sæpe fieri discimus quod magnopere vitare debemus, quodque etiam custodituros nos cum divinis sacramentis spondimus temeritate violamus, ideo frequenter est compescendum quod

B crebro invenitur transgressum. Sed ne succedentes præcedentibus ac deinde sequentes invidiant anterioribus, ut cuncta quieta et pacata permaneant, hæc nostri concilii communiter considerata deferunt sententia: Ut servatis quæcunque in universali et magna synodo provisæ conscriptaque circa principum salutem et utilitatem sunt, hæc quoque adjecta custodiantur: videlicet, ut omni benignitate omnique firmitate circa omnem posteritatem principis nostri Chintilani regis teneatur dilectio et præbeatur rationale defensionis adminiculum, ne rebus juste provisæ aut etiam parentum digna provisione procuratis vel juris proprietate injuste fraudentur, ne a quoquam causæ illicitæ et exquisitæ lædendi eos præbeantur, ne quocunque modo quibuslibet rebus sprete dilectione molestantur; hæc enim licentia efficit et principes in subjectis suspectos et subjectos in bonis principum cupidos. Quocirca ne hæc præmissa temerentur et ut cupiditas radix omnium malorum auferatur, **396** contestamur omnes præsentis et absentes vel etiam futuris temporibus subsequentes coram Deo et angelis ejus, quod si quisquam nostræ contestationis temerator extiterit atque contemptor et quacunque argumentatione odiose eos molestare aut in aliquo fuerit conatus lædere, sit anathema in Christianorum omnium cœtu atque superno condemnatur judicio, sit exprobabilis omnibus catholicis et abominabilis sanctis angelis in ministerio Dei constitutis, sit in hoc sæculo perditus et in futuro condemnatus, quia tam rectæ provisioni noluit præbere consensum.

III. De reprobatione personarum quæ prohibentur adipisci regnum.

Inexpertis et novis morbis novam decet invenire medelam: quaspropter quoniam inconsiderate quorumdam mentes et se minime sapientes, quos nec origo ornat nec virtus decorat, passim putant licenter ad regis potestatis ^d pervenire fastigia, hujus

^a Ex B. R., E. 4, T. 1, 2. In A. et reliquis, *era* CLXXIV.

^b B. R., E. 4, T. 1, 2, *confessoris*.

^c B. R., E., 4, T. 1, 2, *Chintilæ*.

^d In reliquis, præter A. et E. 3, *majestatis*.

rei causa nostra omnium cum invocatione divina A profertur sententia : Ut quisquis talia meditatus fuerit, quem nec electio omnium provehit, nec Gothicæ gentis nobilitas ad hunc honoris apicem trahit, sit a consortio catholicorum privatus et divino anathemate condemnatus.

IV. *De his qui sibi regnum blandiuntur spe rege superasite.*

Ergo quia et religioni inimicum et omnibus a constat esse superstitiosum futura illicite cogitare et casus principum exquirere ac sibi in posterum providere, cum scriptum sit : *Non est vestrum nosse tempora vel momenta quæ Pater in sua posuit potestate* : hoc decreto censemus, ut quisquis inventus fuerit talia perquisisse et vivente principe in alium attendisse pro futura regni spe, aut alios in se propter id attraxisse, a conventu catholicorum excommunicationis sententia expellatur b.

V. *De his qui principes maledicere præsumunt.*

Sed et hoc pro pestilentiosis hominum moribus salubri deliberatione c censemus, ne quis in principem maledicta congerat, scriptum est enim a legislatore : *Principem populi tui ne maledixeris* : quod si quis fecerit, excommunicatione ecclesiastica plectatur, nam 397 si maledici regnum Dei non possidebunt, quanto magis talis ab Ecclesia necessario pellitur qui divinæ violator sententiæ invenitur ?

VI. *Ut regum fideles a successoribus regni a rerum jure non fraudentur pro servitutis mercede.*

Simili providentia pro fidelibus regum d nostra datur sententia : Ut quisquis superstes principum extiterit juste in rebus profligatis aut largitate e principis acquisitis nullam debeat habere jacturam ; nam si licenter et injusto fidelium perturbetur meritum, nemo optabit promptum ac fidele præbere obsequium dum cuncta nutant in incertum et in futuro discriminis formidatur causa : sed salutem et rebus eorum principalis pietas debeat præbere suffragia ; exemplis enim cæteri provocantur ad finem, cum fideles non fraudantur mercede.

VII. *Quod in celebritate cunctorum conciliorum synodus Toletana temporibus Sisenandi habita per pronuntiationem vocis clare ob custodiam sui cunctis debeat innotescere.*

Propter malam mentium facilitatem et memorie oblivionem hoc sacratissima statuit synodus : Ut in omni concilio episcoporum Hispaniæ universalis concilii decretum quod propter principum nostrorum est salutem constitutum, peractis omnibus in synodo publica voce debeat pronuntiari, quatenus sæpe replicato auribus vel assiduitate iniquorum mens territa corrigatur, quæ ad prævaricandum et oblivione et facilitate perducitur.

a *Æ.*, B. R., E. 4, U., G., *hominibus.*

b *Æ.*, B. R., E. 4, G., *repellatur.*

c *Br.*, E. 4, T. 1, 2, *ordinatione.*

d *Æ.*, *regum ex consulto religiosissimi principis nostra.*

VIII. *De indulgentia principum noxtis reservata.*

In his omnibus quæ præmisimus potestatem indulgentiæ in culpis delinquentium principi reservamus ut juxta bonitatis et pietatis suæ moderamen et emendationem perspexerit mentium, veniam tribuat culparum.

IX. *De favore principis concilii acclamatione concessio.*

His vero omnibus finem et robur subscriptione nostra facientes gloriam et laudem omnipotenti Domino, in quantum mortalium valetudo sinit, reddimus ; post hæc gratias excellentissimo et glorioso principi nostro 398 Chintilano regi peragimus, cujus ardor fidei et studium bonæ intentionis et unanimi concordiam nobis tribuit et fiduciam charitatis. Donec ei Dominus et de inimicis triumphum et de beatitudine gaudium : custodiat eam protectione assidua et muniat bonæ voluntatis suæ circuminspektione tutissima, cujus regnum maneat in sæcula sæculorum Amen.

Ego Eugenius f Dei miseratione Toletanæ Ecclesiæ provinciæ Carthaginis metropolitanus episcopus his communibus decretis annuens subscripsi.

Ego Conantius Ecclesiæ Palentinæ episcopus subscripsi.

Ego Braulio Ecclesiæ Cæsaraugustanæ episcopus subscripsi.

Ego Oya g Barcinonensis episcopus Ecclesiæ subscripsi.

Ego Clarentius Ecclesiæ Accitanæ episcopus subscripsi.

Ego Vigitinus Vigastrensis episcopus subscripsi.

Ego Eusebius Ecclesiæ Bastitanæ episcopus subscripsi.

Ego Hilarius Ecclesiæ Complutensis episcopus subscripsi.

Ego Marcellus Ecclesiæ Urcitanæ episcopus subscripsi.

Ego Florentius Ecclesiæ Setabitaneæ episcopus subscripsi.

Ego Elpidius Ecclesiæ Tirasonensis episcopus subscripsi.

Ego Mustacius Ecclesiæ Valentiniæ episcopus subscripsi.

Ego Wiaricus Ecclesiæ Olysiiponensis episcopus subscripsi.

Ego Jacobus Ecclesiæ Montesanæ episcopus subscripsi.

Ego Eusebius Ecclesiæ Valeriansis episcopus subscripsi.

Ego Serpentinus Ecclesiæ Illicitanæ episcopus subscripsi.

Ego Suavila Ecclesiæ Oretanæ episcopus subscripsi.

e *Æ.*, B. R., E. 4, T. 1, 2, *et juxta largitatem.*

f Episcoporum nomina non eundem in omnibus Codicibus ordinem aut locum servant.

g *Æ.*, *Bola permittente Deo Ecclesiæ Barcinonensis episcopus.* T. 1, 2, G. Ola.

Ego Amanius = Ecclesiæ Aucensis episcopus subscripsi.

Ego Egila Ecclesiæ Oxomensis episcopus subscripsi.

Ego Ansericus Ecclesiæ Segobiensis episcopus subscripsi.

Ego Ildleclus Ecclesiæ Segontiensis episcopus subscripsi.

Ego Antonius Ecclesiæ Viansensis episcopus subscripsi.

Ego Asfallius presbyter, agens vicem domini mei Persverantii episcopi, subscripsi.

Ego Petrus diaconus, agens vicem domini mei Antonii episcopi subscripsi.

399 *In nomine Domini Flavius Chintila rex* ^b.

Cum boni principis cura omni nitatur vigilantia providere patriæ gentisque suæ commoda, tunc potissimum non existit infructuosa, si etiam sua industria placatur divina clementia; ideoque nostræ mansuetudinis collectis in urbe Toletana ex provinciis diversis episcopis adhortationis existit instantia, ut tempore congruo hæc religionis per eorum sententiam institueretur observantia, ut a die iduum Decembrii, secundum quod eorum decrevit sanctitas,

^a B. R., E. 3, T. 1, 2, U. G., *Amanungus*.

^b Hæc concilii per Chintilam confirmatio desumpta est ex Æ. cum desit in reliquis.

litanis per omnes regni nostri provincias omni debeant celebrari devotionis cura. Quæ circa tam sacratissimæ electioni et omni desiderio amplectendæ regali auctoritate faventes et quæcunque in eadem synodo definita sunt confirmantes decernimus: Ut in triduo conscripto iuxta quod reverentissimorum virorum continet decretum ab omni **400** anima Christiana cælorum Domino humilitatis satisfactio dependatur, et pro facinoribus atque flagitiis quibus quotidie grassante diabolo irretimur, lacrymis jejuniisque digna obsequia rependamus. Verumtamen, ut vobis certius præfatorum Patrum sententia innotescat, eam subter connecti præcipimus: oraculis autem nostris sancimus, ut hi quorum in quibuslibet rebus patriæ nostræ invigilat cura, id est, tam optimatum quam comitum iudicium etiam cæterorumque ordinum præcipua sollicitudine existat, ut his diebus ab omni omnino inquietudine vel qualibet negotiorum actione omnis conditio, ætas et sexus debeat vacare, ut otio sancto mancipati potiores erga Deum reddi possint cælestem implorando misericordiam consequi: ergo ut omnes hoc præcepto nostro præmoneantur sacerdotum industriæ delegamus. Datum sub die pridie calendas Julias anno feliciter primo regni nostri Toletæ.

LI.

CONCILIUM TOLETANUM SEXTUM

QUADRAGINTA ET OCTO EPISCOPORUM ^a.

Convenientibus nobis Hispaniarum Galliarumque pontificibus summi orthodoxi et gloriosissimi Chintilani regis salutaribus hortamentis, atque in prætorio Toletano in ecclesia sanctæ Leocadiæ martyris ^b debitissimis collocatis, sub die quinto idus Januarii anno præfati principis et triumphatoris in Christo secundo, æra sexcentesima septuagesima sexta ^c, hoc decretum fidei prius sancimus.

1. De plenitudine fidei catholicæ.

Cum primum omnipotenti Domino pro corona fratrum tam numerosæ gratiæ a nobis fuissent peractæ, nihil melius nihilque salubrius omnium inedit animis, quam more synodi universalis post solemniam perfunctæ orationis quod mente ruminabamus lingua maneremus, et quod corde credebamus ore ructaremus, supernæ faventes sententiæ: *Eruclavit cor meum verbum bonum*, quod iuxta prophetam fecit Dominus abbreviatum super terram: quamobrem ex abundantia nostri cordis sit confessio vocis, ut fidem quam omnium mens intrinsecus gestat in confessione interpres lingua foras effundat. Itaque credimus et constemur sacratissimam et omnipotentissimam Trinitatem, Patrem et Filium

et Spiritum sanctum, unum Deum solum non solitarium, unius essentia, virtutis, potestatis, majestatis uniusque naturæ, discretam inseparabiliter personis, indiscretam essentialiter substantia deitatis, creatricem omnium creaturarum; Patrem ingentium, increatum, fontem et originem totius **201** divinitatis; Filium a Patre intemporaliter ante omnem creaturam sine initio genitum, non *[G., nec]* creatum, nam nec Pater unquam sine Filio nec Filius existit sine Patre, sed tamen Filius Deus de Patre Deo, non Pater Deus de Filio Deo, Pater Filii, non Deus de Filio; ille autem Filius Patris et Deus de Patre, per omnia cœqualis Patri, Deus verus de Deo vero; Spiritum vero sanctum neque genitum neque creatum, sed de Patre Filioque procedentem utriusque esse Spiritum; ac per hoc substantialiter unum sunt, quia et unum ab utroque procedit. In hac autem Trinitate tanta est unitas substantiæ, ut pluralitate careat et æqualitatem teneat; nec minor in singulis quam in omnibus, nec major in omnibus quam in singulis maneat personis. Ex his igitur tribus divinitatis personis solum Filium fatemur ad redemptionem humani generis propter culparum debita quæ per inobedientiam

^a Æ., B. R., E. 4, T. 1, 2, *episcoporum universale habitum in nomine Domini Jesu Christi feliciter*.

^b B. R., *confessoris*. E. 4, T. 1, 2, *virginis*.

^c B. R., E. 4, T. 1, 2, *æra dclxvi*.

Adæ originali et nostro libero arbitrio contraxeramus resolvenda, a secreto Patris arcanoque proditiis, et hominem sine peccato de sancta semper virgine Maria assumpsisse, ut idem Filius Dei Patris esset Filius hominis, Deus perfectus et homo perfectus, ut homo et Deus esset unus Christus naturis in duabus, in persona unus, ne quaternitas Trinitati accederet, si in Christo persona geminata esset. Ergo a Patre et Spiritu sancto inseparabiliter discretus est persona, ab homine autem assumpto natura; item cum eodem homine unus exstat persona, cum Patre et Spiritu sancto natura, ac sicut diximus ex duabus naturis et una persona unus est Dominus noster Jesus Christus, in forma divinitatis æqualis Patri, in forma servi minor Patre: hinc enim est vox ejus in psalmo: *De ventre matris meæ Deus meus es tu.* Natus itaque a Deo sine matre, natus a virgine sine Patre solus [Æ., cujus] Verbum caro factum est et habitavit in nobis; et cum tota cooperata sit Trinitas formationem suscepti hominis, quoniam inseparabilia sunt opera Trinitatis, solus tamen accepit hominem in singularitate personæ, non in unitate divinx naturæ, in id quod est proprium Filii non quod commune Trinitati: nam si naturam hominis Deique alteram in altera confudisset, tota Trinitas corpus assumpsisset, quoniam constat naturam Trinitatis esse unam, non tamen personam. Hic igitur Dominus Jesus Christus missus a Patre suscipiens quod non erat, nec amittens quod erat, inviolabilis de suo, mortalis de nostro venit in hunc mundum peccatores salvos facere et credentes justificare, faciensque mirabilia traditus est propter delicta nostra, mortuus est propter expiationem nostram, resurrexit propter justificationem nostram, cujus livore sanati, cujus morte Deo Patri reconciliati, **402** cujus resurrectione sumus resuscitati: quem etiam venturum in fine expectamus sæculorum et cum resurrectione omnium æquissimo suo judicio redditurum justis præmia et impiis pœnas. Ecclesiam quoque catholicam credimus sine macula in opere et absque ruga in fide corpus ejus esse, regnumque habiturum cum capite suo omnipotenti Christo Jesu, postquam hoc corruptibile induerit incorruptionem et mortale immortalitatem, ut sit Deus omnia in omnibus. Hæc fide corda purificantur, hæc hæreses extirpantur, in hac omnis Ecclesia collocata jam in regno cœlesti, et degens in sæculo præsentis gloriatur: et non est in alia fide salus, nec enim nomen aliud est sub cœlo datum hominibus in quo oporteat nos salvos fieri.

H. De observatione litaniarum.

Religiosissimi principis nostri devotionem et nostrorum consacerdotum primo anno regni sui constitutionem cum magna reverentia et veneratione suscipientes, quam jam constat in omni regno suo annua vice celebrari, placuit etiam nostra assensione firmari: proinde universalis auctoritate censem concilii, ut hi dies litaniarum qui in synodo præmis-

sa sunt instituti, eodem in tempore quo jussi sunt excoli annuo recursum omni observatione habeantur celeberrimi, ut pro illis quibus nunc usque simul implicati sumus delictis sit nostra expiatio ante oculos Dei omnipotentis.

III. De custodia fidei Judæorum.

Inflexibilibus Judæorum perfidia deflexa tandem videtur pietate et potentia superna; hinc enim liquet quod de spiramine summi Dei excellentissimus et christianissimus princeps ardore fidei inflammatus cum regni sui sacerdotibus prævaricationes et superstitiones eorum eradicare elegit funditus, nec sinit degere in regno suo eum qui non sit catholicus: ob cujus fervorem fidei gratias omnipotenti Deo cœlorum regi, eo quod ejus tam illustrem creaverit animam et sua repleverit sapientia, donet ei præsentis ævi diuturnam vitam et in futuro gloriam æternam. Illud autem provida nobis cura et valde est decernendum vigilianti solertia, ne ejus calor et noster labor quandoque in posteris tepefactus liqueat; quocirca consonam cum eo corde et ore promulgamus Deo placituras sententiam, simul etiam cum suorum optimatum illustriumque virorum consensu ex deliberatione sancimus: Ut quisquis succedentium temporum regni sortierit apicem non ante conscendat regiam sedem, quam inter reliqua conditionum sacramenta **403** pollicitus fuerit hanc se catholicam non permissurum eos violare fidem; sed et nullatenus eorum perfidiæ favens vel quolibet neglectu aut cupiditate illectus tendentibus ad præcipitia infidelitatis aditum præbeat prævaricationis, sed quod magno opere nostro est tempore conquistum, debeat illibatum perseverare in futurum; nam incassum bonum agitur, si non ejus perseverantia videtur. Ergo postquam ordine præmisso ad gubernacula accesserit regni, si ipse temerator extiterit hujus promissi, sit anathema Maranatha in conspectu sempiterni Dei et pabulum efficiatur ignis æterni, simul cum eo damnatione percussus quicumque sacerdotum vel quilibet Christianorum ejus implicati fuerint errore; nos enim ita præsentia decernimus, ut præterita quæ in universali synodo de Judæis conscripta sunt confirmemus, quoniam quæque necessaria pro eorum salvatione scribi potuerunt in eadem esse cautum scimus, quapropter quæ tunc decreta sunt valitura censemus.

IV. De damnatione clericorum per pecuniam ecclesias-ticos gradus assequentium.

Sæpe pullulantia pravitatum germina licet sæpissime Patrum justa noverimus severitate damnata, tamen quia crebris conspiciuntur denuo vigere radicibus, justitiæ acriori vigore radicitus ea amputare sancimus juxta quod in præteritis canonibus scriptum est anathema danti et accipienti. Proinde quicumque Simonis imitator simoniacæ quoque hæresis extiterit auctor, ut ecclesiasticorum ordinum gradus non dignitate morum obtineat, sed munera-

^a Æ., T. 1, 2, prævidetur. G., providetur.

^b B. R., E. 4, T. 1, 2, Iste.

impensione conquirit et per oblata munera capiat, **A** quibus hunc nec rationis ordo nec dignitas morum ulla commendat, talis inventus sacrorum ordinum apices penitus adipisci nullo modo permittatur; sed si et adeptus fuerit, communione privatus cum ordinatores suis propriorum honorum [*Æ.*, graduum] amissione damnetur, quia ^a non pro amore Dei, sed pro ambitione honoris tonsuram suscepisse noscuntur.

V. *De stipendiis clericorum ne a jure alienentur Ecclesiæ.*

Sæpe fit ut proprietati originis obsistat longinquitatis temporis; quapropter providentes decernimus, ut quisquis clericorum vel aliarum quarumlibet personarum stipendium de rebus Ecclesiæ cujuscunque episcopi percipiat largitate, sub precariæ nomine **B** debeat professionem scribere, ut nec per **404** tentationem diuturnam præjudicium afferat Ecclesiæ, et quæcunque in usum perceperit debeat utiliter laborare, ut nec res divini juris videantur aliqua occasione negligi, et subsidium ab ecclesia cui deserviunt percipere possint clerici: quod si quis eorum contempserit facere, ipse se stipendio suo videbitur privare.

VI. *De viris ac feminis sacris propositum transgredientibus sacrum.*

Proclivis cursus est ad voluptatem et imitatrix natura vitiorum; quamobrem quique virorum vel mulierum habitum semel induerint vel induerunt spontaneè religiosum, aut si vir deditus ecclesiæ choro vel femina fuerit aut fuit deligata puellarum monasterio, in utroque sexu prævaricator ad propositum **C** invitatus reverti cogatur, ut vir detondeatur, et puella monasterio redintegretur. Si autem quolibet patrocinio desertores permanere voluerint, sacerdotali sententia ita de Christianorum cœtu habeantur extorres, ut nec locutio cum eis ulla sit communis. Vidææ quoque, sicut universis jam dudum statuit synodus, professionis vel habitus sui desertrices superiori sententia condemnentur.

VII. *De pœnitentibus transgressoribus.*

Quamvis priora nunquam siluerint de tantis facinoribus **b** concilia, ratio tamen posuit ut ea quæ frequenti prævaricatione iterantur frequenti sententia condemnentur: et ideo quoniam tanta existit perversitas hominum, ut hi quos sub religioso habitu pœnitentiæ professio pro peccatorum venia ad manum sacerdotis deducit vel adduxit, iterum rediviva malitia ad vitæ pristinæ sordes revocet, hujus rei causa sancta synodus decernit: Ut si qui ingenuorum utriusque sexus sub nomine pœnitentiæ in habitu religioso sunt conversati, post hæc autem commam nutriente vel vestimenta sæcularia sumente, ad id quod reliquerant redierunt aut redierint, ab episcopo civitatis, in cujus territorio sunt conversi, comprehensi, rursus legibus pœnitentiæ in monasteriis subdantur inviti: quod si facere propter ali-

quem potestatis vigorem difficile fuerit, tunc sicut priscorum canonum statuerunt decreta, quousque ad dimissum ordinem revertantur excommunicati habeantur, sed et hi qui post communionem vel interdictum cum ipsis communicaverint. Sacerdos autem ad quem pertinere noscuntur, si eos quolibet munere vel favore **405** aut negligentia admonere noluerit, ut aut revertentes suscipiat aut contemnes de Ecclesia rejiciat, simili sententia plectatur, quousque emendationis eorum ab eo sententia promulgetur.

VIII. *Quod quibusdam pœnitentibus pristina redendantur conjugia.*

Antiqui et sanctissimi est Patris sententia papæ Leonis, ut is qui in ætate adolescentiæ positus, dum mortis formidat casum, pervenerit ad pœnitentiæ remedium, si conjugatus et forte fuerit incontinens, ne postea adulterii incurrat lapsum, redeat ad pristinum conjugium quousque possit adipisci temporis maturitate continentiæ statum: quod nos sicut de viris, ita et de feminis æquo modo censemus non quidem generaliter et legitime præceptum, sed constat a nobis pro humana fragilitate indultum, ea duntaxat ratione, ut si is qui pœnitentiæ non est legibus deditus ante ab hac vita discesserit quam ex consensu ad continentiam eorum fuerit regressus, superstiti non liceat denuo ad uxorios transire amplexus: sin autem illius vita extiterit superstes, qui non accepit benedictionem pœnitentis nubat, si se continere non potest, et alterius consortio fruatur uxoris: quod de utroque sexu pari modo a nobis manifestum est decrevisse, ita videlicet ut in his omnibus sacerdotis ordinatio exspectetur, ut juxta quod ætatem actam prospexerit, continentiam, absolutionis vel districtioris tribuat legem.

IX. *De professionibus et obedientia libertorum Ecclesiæ.*

Longinquitate sæpe fit temporis, ut non pateat conditio originis; unde jam decretum est in anteriori universalis concilii canone, ut professionem suam liberti Ecclesiæ debeant facere, qua profiteantur se et de familiis Ecclesiæ manumissos et Ecclesiæ obsequium nunquam relicturos. Unde his quoque non **D** adjicimus, ut quoties cursum vitæ sacerdos impleverit et de hac vita migraverit, mox successor ejus advenerit, omnes liberti ejus ecclesiæ vel ab eis progeniti carthulas suas in conspectu omnium debeant ipsi substituto pontifici publicare et professiones suas in conspectu Ecclesiæ renovare, quatenus status sui vigorem et illi obtineant, et obedientia eorum Ecclesia non careat. Si autem aut scripturas libertatis suæ intra annum ordinationis novi pontificis manifestare contempserint aut professiones suas renovare noluerint, vacuæ et inanes carthulæ ipso remaneant, et illi origini suæ redditus sint perpetuo servi.

^a Ab hac voce quia usque ad finem canonis desunt omnia in reliquis Codicibus præter A.

^b In cæteris, præter A. et E. 3, tanto facinoræ.

406 X. *De progenie libertorum Ecclesiae, ne eis vel pro nutritione ab ecclesia liceat evagare.*

Etenim decet, ut hi quorum parentes titulum libertatis de familiis Ecclesiae percoperunt, intra Ecclesiam cui obsequium debent causa eruditionis enutriantur: contemptus quippe est patronorum si ipsis neglectis aliis ad educandum deorū progenies manumissorum. Itaque censemus, ut sine sui status praejudicio ab episcopis habeantur in doctrinae obsequium, quatenus et illi debitum reddant famulatum et nullum patientium ingenuitatis suae detrimentum: eos vero, qui aliter quam sententia nostra decrevit agere tentaverint, invitos jubemus ab episcopis ad hoc ipsum reduci. Quod si forte parentes eorum eos pontificibus suis dare contempserint et alios sibi patronos adoptaverint, ingratorum feriantur lege libertorum.

XI. *Ne sine accusatore legitimo quisquam condemnatur.*

Dignum est ut vita innocentium non maculetur pernicie accusantium: ideo quisquis a quolibet criminatur non antea accusatus supplicio deditur, quam accusator praesentetur, atque legum et canonum sententiae exquirantur, ut si indigna ad accusandum persona invenitur, ad ejus accusationem non judicetur, nisi ubi pro capite regiae majestatis causa versatur.

XII. *De confugientibus ad hostes.*

Pravarum audacia mentium saepe aut malicia cogitationum aut causa culpae refugium appetit hostium: unde quisquis patratorem causam exstiterit talium, virtutes enitens defendere adversariorum, et patriae vel genti suae detrimenta intulerit rerum, in potestate principis ac gentis reductus, excommunicatus et retrusus longinquioris poenitentiae legibus subdatur. Quod si ipse mali sui prius reminiscens ad ecclesiam fecerit confugium, intercessu sacerdotum et reverentia loci regia in eis pietas reserveatur comitante justitia.

XIII. *De honore primatum palatii.*

Qui primatum dignitate atque reverentiae vel gratiae ob meritum in palatio honorabiles habentur, his a junioribus modestus honor per omnia deferatur, qui etiam minores a senioribus et dilectionis amplectantur affectu et utilitatis imbuantur exemplo.

XIV. *De remuneratione collata fidelibus regum.*

Præmium fraudare fidelibus non solum inhumanum, sed etiam existit injustum: ideoque cum fidei meritum tam in rebus divinis quam in humanis non habeatur ingratum, dignum videtur ut sacerdotali sententia consulamus fidelibus regis. Proinde, ut anno primo serenissimi principis nostri decrevit concilium sanctum, omnes qui fidei obsequio et sincero servitio voluntatibus vel jussis paruerint principis totaque intentione salutis ejus custodiam vel vigilantiam habuerint, a regni successoribus nec a dignitate nec a rebus pristinis causa repellantur injusta; sed et nunc ita pro uniuscujusque utilitate

A principis moderentur discretionem, sicut eos prospexerit necessarios esse patriae; et sic illis impertiat benignitas, ut in ceteris maneat gratiae potestas: quatenus ita omnia in rebus juste conquisita lucentur, ut posteris relinquendi vel quibus voluntas eorum decreverit conferendi spontaneo fruantur arbitrio. Cæterum si infidelis quisquam in capite regio aut inutilis in rebus commissis praesenti piissimo domino nostro Chintilano regi exstiterit, in clementiae ejus manu et in potestatis nutu constet hujusmodi moderatio; nefas est enim in dubium inducere ejus potestatem, cui omnium gubernatio superno constat delegata iudicio. Quod si post ejus discessum quispiam repertus fuerit ejus vitae fuisse infidelis, quidquid largitate ipsius in rebus habuit conquisitis careat confiscandum et fidelibus largiendum.

XV. *De collatis rebus ecclesiae ut in earum jure perdurent.*

Quia his qui principibus digne deserviunt atque deferentibus fidele illis obsequium constat nos optimum ministrasse suffragium, dum juste a principibus adquisita in eorum jure persistere sancimus indivulsa, æquum est et maxime ut rebus ecclesiarum Dei adhibeatur a nobis providentia opportuna. Adeo quaecunque rerum ecclesiis Dei a principibus juste concessa sunt vel fuerint vel cujuscuque alterius personae quilibet titulo illis non injus e collata sunt vel exstiterint, ita in eorum jure persistere firma jubemus, ut evelli quocunque casu vel tempore nullatenus possint; opportunum est enim ut sicut fidelium hominum servitia non existere censuimus ingrata, ita ecclesiis collata quae proprie sunt pauperum alimenta eorum jure pro mercede offerentium maneant inconvolva.

XVI. *De incolunitate et adhibenda dilectione regiae prolis.*

Sicut insolentia malorum regum odiosa semper et execrabilis existit subjectis, ita bonorum provida utilitas amabilis efficitur populis. **408** Quocirca quis ferat aut quis toleranter Christianus videat regis soboles aut posteritatem exspoliari rebus aut privari dignitatibus? quod ne fiat cum generalis promatur de filiis principis sententia nostra, id est, de praesenti excellentissimi et gloriosissimi principis Chintilani regis posteritate dantur aperta a nobis decreta: ut ea quae synodus praeterito anno in hac ecclesia habita constituit circa omnem posteritatem ejus, universitas regni sui conservet, hoc est ut praebatur filiis ejus dilectio benigna et firma, et tribuantur ubi loci opportunitas exhibuerit defensionis adminicula justa; ne de rebus juste prodigatis aut parentum dignitate procuratis vel largitate principis aut alicujus impensis aut etiam proprietate debitis fraudentur qualibet insidia calliditatis; neque a quocunque laedendi eos praebentur argumenta machinationis, quia dignum est ut cujus regimine habemus securitatem, ejus posteritati decreto concilii imper-

tiamus quietem. Denique tanta erga nos nostri principis exstant beneficia ut longum sit sigillatim ea promere lingua; ipso enim auctore Deo nobis pacem, ipse quasi captivam reduxit charitatem; ipsius ope quieti, ipsius sumus largitione ditati, ipse medicamine bonitatis suæ et reis pepercit et rectos sublimavit, cui si dignis voluerimus respondere beneficiis, non tantis exstamus copiis virtutis quanto voto sufficimus voluntatis.

XVII. *De his qui rege superstito aut sibi aut aliis ad futurum provident regnum, et de personis quæ prohibentur ad regnum accedere.*

Quamquam in concilio anteriori quod anno primo gloriosi principis nostri habitum est de huiusmodi re fuerit promulgata sententia, tamen placet iterare quod convenit custodire. Itaque regis vita constante nullus sibi aliquo opere vel deliberatione seu cuiuscunque dignitatis laicus, seu gradu episcopatus, presbyterii aut diaconii consecratus ceterisque clericatus officii deditur regem provident contra viventis regis utilitatem et procul dubio voluntatem, nullo blandimento vel suasionem pro eadem spe aut alios in se trahat aut ipse in alium acquiescat; iniustum enim et valde execrabile Christianis debet haberi futuris temporibus illicita prospicere et vitæ suæ ignarus ventura disponere. Quod si quisquam jam talia iniqua deliberatione cum quocunque est meditatus, hoc sibi noverit esse sacerdotali moderatione concessum, ut veniabiliter possit hoc sine mora præsentis principis auribus publicare: si autem obstinata deliberatione sua machinamenta noluerit dicere, pessimo plectatur anathemate. Rege vero defuncto nullus tyrannica præsumptione regnum assumat, nullus sub religionis habitu detonsus aut turpiter decalvatus aut servilem originem trahens vel extraneæ gentis homo, nisi genere Gothus et moribus dignus provehatur ad apicem regni: temerator autem huius præceptionis sanctissimæ feriat perpetuo anathemate.

XVIII. *De custodia vitæ principum et defensione præcedentium regnum a sequentibus adhibenda.*

Jam quidem in antecedenti universali synodo pro salute nostrorum principum constat esse consultum, sed libet iterare bene sancita et digna auctoritate munire salubriter ordinata; ideoque contestamur coram Deo et omni ordine angelorum, coram prophetarum atque apostolorum vel omnium martyrum choro, coram omni Ecclesia catholica et Christianorum cœtu, ut nemo intendat in interitum regis, nemo vitam principis neceattractet, nemo regni eum gubernaculis privet, nemo tyrannica præsumptione apicem regni sibi usurpet, nemo quolibet machinamento in ejus adversitatem sibi conjuratorum manum associet.

^a Ex reliquis, præter A. et E. 3, in quibus: *probitur.*

^b B. 1, 2, Chintilano principi nostro.

^c A., pron. B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., proba.

^d In A., B. R., E. 4, T. 1, 2, præponitur nomini- bus episcoporum pronomen ego.

^e A., B. R., E. 4, T. 1, Sclua etsi indignus Ecclesiæ Narbonensis episcopus his constitutionibus a nobis edi-

A Quod si in quidpiam horum quisquam nostrorum temerario ausu præsumptor exstiterit, anathemate divino percussus absque ullo remedii loco habeatur condemnatus æterno judicio: is autem qui ejus sedem fuerit assecutus, si vult tanto expiari piaculo, quasi proprii patris ejus ulciscatur interitum, in cujus defensionis auxilium universi reges Gothorum consentiat fortitudo; si autem desidi cura et minori zelo tam finestum noluerint vindicare scelus, sint omnes ex nostra sententia opprobrium cæteris gentibus.

XIX. *De gratiarum actionibus in confirmatione concilii Deo et principi datis.*

His omnibus rite dispositis et diuturna collatione deliberatis, benedictionem, gloriam et honorem invisibili omnium auctori rependimus lumium Patri, et in his conservandis ejus imploramus opem suffragii, ut constitutionibus nostris roborem tribuat suæ virtutis fragilitatemque humanam ita huic dispositioni reddat efficacem, ut non judicet prævaricatoricem. Nos igitur omnia supra scripta, salva auctoritate præscorum canonum, subscriptione nostra firmamus, et gratias agimus Christianissimo et gloriosissimo Chintilano regi principi nostro cuius studio advocati et instantia sumus collecti, cujus voluntas probata et ordinatio exstitit religiosa: donet ei Dominus ut optimo principi diuturnum in sæculo præsentis triumphum et in parte justorum perpetuum regnum felicisque annos: felix ipse longa felicitate fruatur et divinæ dexteræ protectione ubique muniatur.

Ego^d Sclua^e Ecclesiæ Narbonensis episcopus subscripsi.

Julianus Ecclesiæ Bracarensis episcopus subscripsi.

Eugenius^f Ecclesiæ Toletanæ episcopus subscripsi.

Honoratus Ecclesiæ Hispalensis episcopus subscripsi.

Protasius^g Ecclesiæ Tarraconensis (Æ., T. 2, Valentiniæ) episcopus subscripsi.

Conantius (T. 2, Canantius) Ecclesiæ Palentinæ episcopus subscripsi.

Leudfredus Ecclesiæ Cordubensis episcopus subscripsi.

Vigintus Ecclesiæ Vigastrensis episcopus subscripsi.

Acutulus Ecclesiæ Elenensis episcopus subscripsi.

Joannes Ecclesiæ Iliplensis episcopus subscripsi.

D Bonifa Ecclesiæ Cauriensis episcopus subscripsi.

Eugenius (E., T. 2, Eusebius) Ecclesiæ Vastitanæ episcopus subscripsi.

Hilarius Ecclesiæ Complutensis episcopus subscripsi.

Jacobus Ecclesiæ Mentesanæ episcopus subscripsi.

Joannes Ecclesiæ Dertosanæ episcopus subscripsi.

Sisiclus Ecclesiæ Elborensis episcopus subscripsi.

his subscripsi: hæcque forma utuntur hi Codices in quibusdam posterioribus subscriptionibus.

^f B. R., E. 4, T. 1, Ego Eugenius Dei miseratione ecclesiæ Toletanæ metropolitanus subscripsi.

^g B. R., E. 4, T. 1, In nomine Domini ego Protasius sanctæ primæ sedis Tarraconensis immerito episcopus subscripsi. Desunt reliquæ subscriptiones in his Codicibus.

David Ecclesiae Aurensis episcopus subscripsi.
Etpidius Ecclesiae Tiraxsonensis episcopus subscripsi.

Osdulfus Ecclesiae Oscensis episcopus subscripsi.
Fructuosus Ecclesiae Ilerdensis episcopus subscripsi.
Deodatus Ecclesiae Egabrensis episcopus subscripsi.
Profuturus Ecclesiae Lamicensis episcopus subscripsi.

Servusdei Calabriensis Ecclesiae episcopus subscripsi.

411 Pimenius Ecclesiae Asidonensis episcopus subscripsi.

Anatholius Ecclesiae Lutebensis episcopus subscripsi.

Suabila Ecclesiae Oretanae episcopus subscripsi.

Montensis Ecclesiae Egiditanae episcopus subscripsi.

Ucila Ecclesiae Salamauticensis episcopus subscripsi.

Ansiulfus Ecclesiae Portucalensis episcopus subscripsi.

Serpentinus Ecclesiae Illicitanae episcopus subscripsi.

Braulio Ecclesiae Caesaraugustanae episcopus subscripsi.

Oya Ecclesiae Barcinonensis episcopus subscripsi.

Ansericus Ecclesiae Segobienensis episcopus subscripsi.

Viaricus Ecclesiae Olyssiponensis episcopus subscripsi.

Guda Ecclesiae Tuccitanae episcopus subscripsi.

^a *Æ., T. 2, U., G., diaconus, qui et Petrus, agens. C*

A Anastasius Ecclesiae Tudensis episcopus subscripsi.
Egila Ecclesiae Oxomensis episcopus subscripsi.

Ildiscus Ecclesiae Segontiensis episcopus subscripsi.

412 Vasconius Ecclesiae Lucensis episcopus subscripsi.

Amanoncus Ecclesiae Causensis episcopus subscripsi.

Eparchius Ecclesiae Italicensis episcopus subscripsi.
Renatus Ecclesiae Conimbricensis episcopus subscripsi.

Tunila Ecclesiae Malacitanae episcopus subscripsi.

Oscandus Ecclesiae Asturicensis episcopus subscripsi.

Justus Ecclesiae Accitanae episcopus subscripsi.

B Domninus Ecclesiae Ausonensis episcopus subscripsi.

Gottomarus Ecclesiae Iriensis episcopus subscripsi.

Farmus Ecclesiae Vasensis episcopus subscripsi.

Gutiscus presbyter, agens vicem Oronii episcopi Emeritensis Ecclesiae, subscripsi.

Domarius presbyter, agens vicem Carierii episcopi Arcavicensis Ecclesiae, subscripsi.

Wamba diaconus, agens ^a vicem Antonii episcopi Segobienensis (*Æ. Segobricensis*) Ecclesiae, subscripsi.

Citronius presbyter, agens vicem Gavini episcopi Calgurritanae Ecclesiae, subscripsi.

Severinus diaconus, agens vicem Musitacii episcopi Valentinae Ecclesiae, subscripsi.

LII

CONCILIUM TOLETANUM SEPTIMUM

TRIGINTA EPISCOPORUM, GESTUM ANNO QUINTO, CLEMENTISSIMO DOMINO NOSTRO CHINDASVINDO REGE REGNANTE, DIE XV KALENDARUM NOVEMBRIUM, ERA DCLXXXIV.

I. De refugis atque perfidis clericis sive laicis.

Cum in sanctae nomine Trinitatis pro quibusdam disciplinis ecclesiasticis tam nostra devotione quam studio serenissimi et amatoris Christi Chindasvindi regis noster apud Toletanum urbem conventus adesset, competenter **413** visum est mutua collatione decernere quod sollicitè conservatum et praesentibus et futuris commodis nimium ut confidimus prodesse constabit magis; quia semper est magnopere providendum quidquid vel ecclesiasticis moribus vel utilitati publicae, sine qua quieti non vivimus, opportunum esse perpenditur. Nam licet tantae constitutiones canonum exstant, quae ad omnem possint correctionem sufficere si quis eas dignetur libenter attendere, tamen quia luminis claritas tanto amplius emicat quanto fuerit studiosius sapissime contractata, non parum proficit ad emendationem multorum si dum ea quae constituta sunt per fraternam collationem ad memoriam reducuntur, illa magis adjiciantur quae aut desesse videntur aut omnino constituenda competenter existimantur. Quis enim nesciat quanta sint hac-

tenus per tyrannos et refugas transferendo se in externas partes illicite perpetrata, et quam nefanda eorum superbia jugiter frequentata, quae et patriae diminutionem afferrent et exercitui Gothorum insipientem laborem imponerent? Quod quidem laicorum insania factum tolerandum nobis forsitan aliquoties videretur: illud tamen est vehementius stupendum, quia quod pejus est tanti ex religionis proposito in hac interdum praesumptione praecipites efferuntur, ut non ad levem confusionem nostram pertineat si res ullatenus inulta remaneat, quam et mundana lege et ecclesiastica convenit instanter disciplina corrigere. Ideoque placuit nunc concordiae sententia definire: Ut quisquis in ordine clericatus a maximo gradu usque ad minimum constitutus in alienae gentis regionem se quacunque occasione transduxerit, ut exinde superbiendo vel reditu suo vel quodlibet aliud videatur expetere, sive etiam quod gentem Gothorum vel patriam aut regem specialiter sub hac occasione possit nocere vel fieri disposuerit vel aliquatenus fecerit, sed et qui cum

talibus consensius reperitur eisque vel consilium vel opem administrasse cognoscitur, qualiter aut ad gentem alienam fugam appetent aut in malis quæ cœperant perdurarent seu quancunque læsionem genti Gothorum vel patriæ aut principi post fugam inferrent, atque in eadem pravitate perseveraturos dignoscitur suasisse, iste ita indubitanter omni honoris sui gradu privetur, ut locum ejus in quo ministraverat alter continuo perpetim regendum accipiat; ipse vero transgressor sub pœnitentia constitutus, si reminiscens mali quod fecerit et usque in diem mortis suæ rectissime pœnituerit, in solo tantum fine communio ei præstanda est, ita ut antequam tempus finis ejus adveniat, si quispiam sacerdotum etiam ordinante principe ei communicare 414 concesserit, particeps criminis illius effectus anathema fiat in perpetuum atque simili cum eo cui communicaverit sententia condemnatur; quoniam potestati principis nullus sacerdotum in hoc præbere debet assensum, unde vel perjurium videatur incurere, vel quod abest, si quicunque catholice fidei prævaricator princeps surrexerit, sacerdos idem vel favore principis vel terrore a rectæ credulitatis lumine ad tenebras cogatur reverti. Sic enim nec super adnixa capitula vel imperiis principum vel terroribus oportebit unquam evacuari, quia novimus omnes pene Hispaniæ sacerdotes omnesque seniores vel judices ac cæteros homines officii palatini jurasse, atque ita dudum legibus decretum fuisse, ut nullus refuga vel perfidus qui contra gentem Gothorum vel patriam seu regem agere aut in alterius gentis societatem se transducere reperitur, integritati rerum suarum ullatenus reformetur, nisi forsitan princeps humanitatis aliquid personis talibus impertiri voluerit, cui tamen non amplius quam vicesimam partem rerum ei qui perfidus existit de rebus unde rex elegerit tribuendi potestatem habebit. Sed et quia plerosque clericos tantæ levitatis interdum pravitas elevat, ut prætermissa sui ordinis gravitate ac polliciti sacramenti immemorati, constante principe, cui fidem servare promiserant in alterius erectionem temeraria levitate consentiant, abrogari deret hanc omnino licentiam et a nostro consortio penitus extirpari, ita ut si quicunque laicorum quandoquidem intra fines patriæ Gothorum superbiens a regni apicem sumere fortasse tentaverit, eique clericorum quilibet adjutorium vel favorem præstiterit, atque hunc qui superbire videtur ad eandem regni ambitionem prævalente delicto pervenire conigerit, ex eo quidem die vel tempore eundem episcopum vel cujuslibet ordinis clericum excommunicatum manere perpetim oportebit qui tali se scelere implicavit; tamen si improbitate principis cui inique consensit non potuerit instantia sacerdotum a communione suspendi, saltem si superstitem eum post ejusdem regis obitum tempus invenerit, superiori anathematis correctioni subjaceat quicun-

A que illi præter in ultimo vitæ suæ, si tamen hunc legitime pœnitere probaverit, communionis gratiam consenserit impendendam. Nobis interim ratio persuasit synodali super hoc constitutione decernere: ut quicumque etiam laicorum in predictis capitulis, hoc est adversitate gentis aut patriæ vel regis potestatis in externas partes se conferendo vel talibus opem præhendo noxius fuerit ultra reertus, non solum, ut dictum est, omni rerum suarum proprietate privetur, sed et perpetua 415 excommunicatione damnatus, nunquam illi præter in ultimo mortis suæ communio tribuatur, excepto si aliter communionis ejus remedium vel eorum quod supra taxavimus imploratione sacerdotum apud principem fuerit impetratum. Nam si, quod omnino fieri non oportet, in derogationem aut contumeliam principis reperitur aliquis nequiter loqui aut in necem regis seu dejectionem intendere vel consensum præbere, nos siquidem hujuscemodi excommunicatione dignum censemus; utrum tamen sit illi quandoque communicandum, pietati principis discernendum relinquimus, ejus procul dubio potestatis est subjectorum culpas misericordiæ judicii que sententia temperare. Contestamur autem clementissimos principes et per ineffabile divini nominis sacramentum obstantes unanimiter obsecramus, ne quandoquidem absque justa ubi necesse fuerit imploratione sacerdotali excommunicationis hujus sententiam a perfidis clericis vel laicis ad externas partes se transferentibus vel consensum præbentibus quacunquē temeritate suspendant; nam quid magis eorum utilitatibus videtur ferre consultum, si hujus constitutionis nostræ forma ab ipsiis principibus servetur et omnibus subjectis impleri cogatur? Si quis vero hæc instituta putaverit esse execranda, anathema fiat et velut prævaricator catholice fidei semper apud Dominum reus existat quicumque regum deinceps canonis hujus censuram in quocunque crediderit vel permisit violandam.

II. De languoris eventum ministrantium clericorum.

Nihil contra ordinis statum^b temeritatis ausu præsumitur neque illa quæ summa veneratione censentur vel minimo præsumptionis actu solvantur, cum ad hoc tantum quæ fieri jussa sunt interrupta noscuntur, ne languoris proventu robore salutis natura privetur; non ergo solum fragilitati consulitur humanæ, sed etiam honori ministeriorum Dei providetur abunde, dum ab offensionis casu procuratur etiam caveri sollicitè. Censemus igitur convenire, ut cum a sacerdotibus missarum tempore sancta mysteria consecrantur, si agritudinis accidat cujuslibet eventus quo cœptum nequeat consecrationis expleri ministerium, sit liberum episcopo vel presbytero alteri consecrationem exsequi officii cœpti; non enim aliud ad supplementum sui initiatis mysteriis^c competit quam aut incipientis aut subsequenti completa benedictio sacerdotis, quia nec perfecta videri possunt

^a Ex reliquis, præter A. et E. 5, in quibus: *superbiens*.

^b Ex reliquis, præter A., E. 5, T. 2, in quibus:

statutum.

^c E. 4, T. 1, 2, *ministeriis*.

aisi perfectionis ordine compleatur. **416** Cum enim simus omnes unum in Christo, nihil contrarium diversitas format, ubi efficaciam prosperitatis unitas fidei repræsentat: quod etiam consultum cuncti ordinis clerici indultum esse sibi non ambigant, sed ut præmissum est præcedentibus libenter alii pro complemento succedant. Ne tamen quod naturæ languoris causa consultiur in præsumptioni perniciem convertatur, nullus post cibi potusve quamlibet minimum sumptum missas facere, nullus absque patenti proventu molestiæ minister vel sacerdos cum cœperit imperfecta officia præsumat omnino relinquere: si quis hæc temerare præsumperit excommunicationis sententiam sustinebit.

III. De exsequiis morientis episcopi.

Et quæ competunt honestati contingit sæpe quorundam desidia non compleri: proinde quia notum est quæ dignitas in exsequiis morientis episcopi ex canonibus conservetur traditione moris antiqui, hoc tantum adjicimus, ut si quis sacerdotum secundum statuta Valtetani concilii ad humana decedentis episcopi membra venire commonitus pigra voluntate distulerit, appellantis clericis obeuntis episcopi apud synodum sive apud metropolitanum episcopum, anni annus tempore nec faciendi missam nec communicandi habeat omnino licentiam. Presbyteres autem sive cæteri clerici quibus major honoris locus apud eandem ecclesiam fuerit, cujus sacerdos obierit, si omni sollicitudine pro exsequiis aut jam mortui aut continuo antistitis morituri ad commonendum episcopum tardi inveniuntur, aut per quamecunque molestiam animi id negligere comprobentur, vltius anni spatio ad pœnitentiam in monasteriis deputentur.

IV. De exactione ecclesiarum Galliciæ provincie.

Inter cætera denique quæ communi consensu nos conferre competenter oportuit querimonias etiam parochialium presbyterorum Galliciæ provincie solertissime discernere ^b decuit, quas contra pontificum suorum rapacitates necessitas ut comperimus tandem compulsi in publicum examen deferre. Illi enim pontifices, ut evidens inquisitio patefecit, indiscreto moderamine parochianas ecclesias prægravantes, dum in exactionibus superflui frequenter existant, pene usque ad exinanitionem ex romæ virtutis quasdam basilicas perduxisse probantur. Ne ergo fiat de cætero quod constat hactenus inordinate **417** præsumptum, non amplius quam duos solidos unusquisque episcoporum præfate provincie per singulas diocesis suæ basilicas juxta synodum Bracarensem annua illatione sibi expetet inferri, monasteriorum tamen [B. R., autem] basilicas ab hac solutionis pensione ^c sejunctis. Cum vero episcopus diocesem visitat, nulli præ multitudine onerosus existat nec unquam quinquagenarium ^d numerum evectio-

^a B. R., E. 4, T. 1, 2, U., impleri.

^b T. 1, 2, decernere.

^c B. R., E. 4, T. 1, 2, impenione.

^d In omnibus Codicibus quinquagenarium scribitur:

excedat, aut amplius quam una die per unamquamque basilicam remorandi licentiam habeat. Quicumque vero pontificum eorundem aliter quam decernimus agendum præsumperit, correctioni procul dubio canonum subiacebit, qua constitutionum synodaliū transgressores priscorum Patrum edictis corripiendos oportet.

V. De reclusis honestis sive vagis.

Quosdam paternarum incognitos vel oblitos traditionum in tantam conspicimus corruisse desidiam, ut eorum execrando usu pene abolita pateant quæ exstiterunt legitime constituta; dum enim indocti docere appetunt, quid aliud quam quia ignorantie errore vexentur ostendunt? Et quia gressu præpostero innitentes præsumptionem doctrinæ discendi studiis anteponunt, patet quod non summa utilitatis petunt, sed actioni depravationis inerviunt. Ex hoc igitur justæ severitatis talia decernentes, opportuno amputare iudicio jubemus eos quos in cellulis propriis reclusos sanctæ vitæ ambitio tenet, quosque ejusdem sancti propositi et merita juvant et probitas ornat, quietos Dei auxilio et nostro favore tutos existere. Illos vero quos in talis propositum ignavia impulit, non prudentiæ cognitio deputavit, quosque nulla vitæ dignitas ornat, sed, quod est deterius, et ignorantia fœdat et morum execratio turpat, decernimus ab his alijci cellulis atque locis in quibus aut feruntur vagi aut tenentur inclusi, atque ab episcopis sive rectoribus monasteriorum, ex quorum congregatione fuerunt vel in quorum vicinitate consistunt, in monasteriis omnimodo deputentur, ut illie sancti ordinis meditates doctrinam primum possint discere quæ sunt a Patribus instituta, ut post valeant docere quæ sunt sancta meditatione percepta, atque tunc demum si doctrinæ et sancti operis fructu exstiterint fecundati, ad summam virtutis properent exercitio sanctæ intentionis imbuti. Deinceps autem quicumque ad hoc sanctum propositum venire disposerint, non aliter illis id dabitur assequi neque hoc antea poterunt adipisci, nisi prius in monasteriis **418** constituti, et secundum sanctas monasteriorum regulas plenius eruditi et dignitatem honestæ vitæ et notitiam potuerint sanctæ promereri doctrinæ. Illos autem quos tantum extrema vesania occupavit, ut in incertis locis vagi atque morum depravationibus inhonesti ullam prorsus nec stabilitatem sedis nec honestatem mentis habere exstiterint cogiti, quicumque a sacerdotibus vel ministris vagantes repererit, aut ^e, si fieri potest, cœnobiorum Patribus corrigendos assignet, aut, si difficile est, pro sola honestate vitæ vigori suæ potestatis erudiendos inclinet.

VI. De conviciis episcopis in urbe regia commorandis.

Id etiam placuit, ut pro reverentia principis ac regie sedis honore vel metropolitani civitatis ipsius consolatione convicini Toletanæ urbis ^f episcopi,

corruptum locum conjicimus; forsitan quinarium.

^e B. R., E. 4, T. 1, 2, aut si fas est in propriis locis cœnobio suis rectoribus eos reformet, aut si difficile.

^f B. R., E. 4, T. 1, 2, U., sedis.

juxta quod ejusdem pontificis admonitionem ac ceperint, singulis per annum mensibus in eadem urbe debeant comorari, messivis tamen ac vindemialibus feriis relaxatis. Nōs autem immortalī Deo et glorioso Chindasvindo principi, ob cujus votum in hac urbe sancta devotione convenimus, gratias unanimiter referentes optabili adnixu deprecamur, ut sanctæ Ecclesiæ catholicæ fidei semper ac pacis cumuletur affectu, et memorato principi cum prosperitate præsentis regni futuri etiam largiantur præmia gaudii, ipso præstante quid in Trinitate unus Deus vivit et gloriatur ^a in sæcula sæculorum. Amen.

Orotius in Christi nomine sanctæ Ecclesiæ Emetitensis metropolitanus episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Antonius Dei misericordia sanctæ Hispalensis Ecclesiæ metropolitanus episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Eugenius sanctæ Ecclesiæ Toletanæ episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Protasius Ecclesiæ Tarraconensis metropolitanus episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Hilarius gratia Christi episcopus Ecclesiæ Complutensis hæc statuta definiens subscripsi.

Doodatus in Christi nomine Ecclesiæ Egabrensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Eparchius Dei misericordia Ecclesiæ Italicensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Stephanus Dei misericordia Ecclesiæ Astigitanæ episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

419 Tagontius Deo miserante Ecclesiæ Valerianensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Egila in Christi nomine Ecclesiæ Oxomeusis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Rchimirus sanctæ Ecclesiæ Dumiensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Sisirelus in Christi nomine Ecclesiæ Elborensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Ansericus in Christi nomine Ecclesiæ sanctæ Segobitensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Widericus sanctæ Ecclesiæ Segontiensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Winibal Dei miseratione sanctæ Ecclesiæ Illicitanæ, qui et Egotanæ, episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Maurusius in Christi nomine Ecclesiæ Ortanæ episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Eustochius in Christi nomine Ecclesiæ Abilensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Joannes Dei gratia Ecclesiæ Cauriensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Egeredus Ecclesiæ sanctæ Salamanticensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Servus-Dei sanctæ Ecclesiæ Calabriensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

A pus hæc statuta definiens subscripsi.

Vasconius etsi indignus Ecclesiæ Lucensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Gottomarus sanctæ Ecclesiæ Iriensis etei indignus episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Farmus sanctæ Ecclesiæ Vesensis etsi indignus episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Sonna sanctæ Ecclesiæ Brittanensis etsi indignus episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Godesteus sanctæ Ecclesiæ Auriensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

420 Witericus sanctæ Ecclesiæ Lamecensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Armenius sanctæ Ecclesiæ Egiditanæ episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

B Ademirus sanctæ Ecclesiæ Tudensis episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Anesius ^b sanctæ Ecclesiæ Valentianæ Dei miseratione episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Donum-Dei sanctæ Ecclesiæ Empuritanæ episcopus hæc statuta definiens subscripsi.

Valentinianus archipresbyter, agens vicem domini mei Leudfredi Cordubensis Ecclesiæ episcopi, hæc statuta definiens subscripsi.

Crispinus abbas, agens vicem domini mei Neufredi ^c episcopi Olyssiponensis Ecclesiæ, hæc statuta definiens subscripsi.

Wiliensus presbyter, agens vicem domini mei Pimeni Asidunensis Ecclesiæ episcopi, hæc statuta definiens subscripsi.

C Paulus presbyter, agens vicem domini mei Candidi Asturiensis Ecclesiæ episcopi, hæc statuta definiens subscripsi.

Magnus presbyter, agens vicem domini mei Mærci episcopi Castulonensis Ecclesiæ, hæc statuta definiens subscripsi.

Constantinus presbyter, agens vicem domini mei Teuderedi episcopi Pacensis Ecclesiæ, hæc statuta definiens subscripsi.

Reparatus presbyter, agens vicem domini mei Ætherii episcopi Eliberitanæ Ecclesiæ, hæc statuta definiens subscripsi.

Clemens diaconus, agens vicem domini mei Joannis episcopi Iliplensis Ecclesiæ, hæc statuta definiens subscripsi.

D Ambrosius diaconus, agens vicem domini mei Givrici episcopi Montesana Ecclesiæ, hæc statuta definiens subscripsi.

Egila diaconus, agens vicem domini mei Viginii episcopi Vigastensis Ecclesiæ, hæc statuta definiens subscripsi.

Matthacellus diaconus, agens vicem domini mei Dunilani ^d episcopi Malacitanæ Ecclesiæ, hæc statuta definiens subscripsi.

^a B. R., *gloriatur per infinita semper sæcula sæculorum. Amen.*

^b B. R., E. 1, T. 1, 2, *Anianus.*

^c B. R., *Nebriidii. E. 4, T. 1, 2, Nefridii.*

^d B. R., E. 4, T. 1, 2, *Dun lani.*

LIII

CONCILIIUM TOLETANUM OCTAVUM

QUINQUAGINTA DUORUM PONTIFICUM IN URBE REGIA CELEBRATUM, DIE XVII KALENDARUM JANUARIUM, ÆRA DCXCI, ANNO QUINTO ORTHODOXI ATQUE GLORIOSI ET VERA CLEMENTIÆ DIGNITATE PRÆCIPUI A RECCESVINTHI REGIS.

421-422 Cum nos omnes divinæ ordinatio vobis salutis ejusdem principis serenissimo jussu in basilicam sanctorum apostolorum Petri et Pauli ad sacrum synodi coegisset aggregari conventum, dies tandem lætitiæ appetitu diutissime præoptatus et gratus adfuit et jucundus, tanto nostri pectoris avidiori voto susceptus, quanto ad remedium salutis ex-literat anhelantium præcordiis exquisitus: cumque ex more unusquisque nostrorum ordine suo sedes debitas occupasset et eventum rei tranquillæ intentionis expectatio sustineret, adest serenissimus princeps pia religione plenus et summo laudum titulo gloriosus, qui sese nostro cœtui reddens acclinis ut hunc omnipotenti Domino precibus commendaremus, attentis dulcissimis cohortatus est verbis, grates referens Deo virtutum quod suæ jussionis implentes decretum in unum fuisset adunati concilium. Sed cum tam pie humilem cognovissemus ejus sanctæ animæ voluntatem et tam sublimis gloriæ celsitudinem sublimius videremus acclinem, tanta sumus in Dei gloriam exultatione succensi, ut grates illi debitas et honorem et læti humiles redderemus et cernui; sed quanto extulerat principem humilitatis ordo, sublimius tanto ad exercitia summæ virtutis instruebant exempla sacratissimi principis formam nostræ religionis. Tunc relatis Deo laudibus de unitatis æternæ proveniunt magna nos cum tranquillitatis gratia allocutus est dicens: Etsi summus auctor rerum me divinæ memoriæ domini et genitoris mei temporibus in regni sedem subvexit atque ipsius gloriæ participem fecit, nunc tamen cum ipse requiem æternarum adeptus est mansi-num, ea quæ in me totius regiminis transfusa jura reliquit ex toto divina mihi potentia subjugavit. Unde quia regendorum membrorum causa salus est capitibus, et felicitas populorum non nisi mansuetudo est principum, votive decrevi vobis coram positis et votorum meorum deliberationem sanctione patula reserare et studiorum æra sincera exhibitione deferre. At vero quia anhelum pectus sese in promissorum complementa diffundit nec pigredine fessum retardationis oneribus sese summittit, longam prosecutionem compendio brevitatibus adstrinxi, et quicquid productionibus loquularum in concione diffundere potui, totum in tomis hujus compendioso perspersum calamo vestræ sanctitudini offerre decrevi, id magno precatu deliberationis exhortans, ut quæcumque illic detinentur ascripta valido attendatis intuitu, sagaci præscrutandi studio, ac de his quæcumque extiterint placita Deo vestri oris ad nos sacro referantur oraculo. Ac-

cepto dehinc oblato nobis tomo agentes Domino gratias acclamavimus: Gloria in excelsis Deo et in terra pax hominibus bonæ voluntatis. Post hujus exultationis beatæ gaudium et cœlestis gloriæ hymnum ei em sacro principi benediximus, reseratoque dein volumine tomi hæc inibi contexta reperimus.

In nomine Domini Flavius Reccesvinthus rex reverentissimis Patribus in hac sancta synodo residentibus: Sancti Spiritus admirabili dono regulam fidei meæ solidam tenens **423** et instructam agnoscens atque in honorem ejus diadema gloriæ cum cordis humilitate prosternens, illo lætus auditu quod omnes reges terræ serviunt et obediunt Deo, en, reverendi Patres excelsiori mihi venerationis honore sublimes, coram vobis advenio, in gratiam mansuetudinis meæ vestræ beatitudinis testimonium convocans et ad testimonium visionis vestræ memet coram omnipotentis Dei nutibus tremendis acclinans, referens illi corde læto gratias opulentas, quod vos clementia voluntatis ipsius ex nostræ celsitudinis jussu ad hujus sanctæ congregationis votivum dignatus est deducere cœtum, confidens tam mihi quam vobis et in præsentium serie temporum et in futurorum longitudine sæculorum ejus adesse gratiæ præmium, quoniam et vestræ concordie in conveniendo unanimes ac religiosum demonstratis affectum et dispositionis meæ in regendis populis quam pium sit properastis patenter agnoscere votum. Nunc igitur quia momenti locutio longæ dictionis non capit excessum, quid de sancta fide noverim quam cœlitus illapsam mihi per sanctorum apostolorum sequentiumque Patrum ora cognovi, seu quid de securis negotiis pro quibus hunc conventum vestræ congregationis coadunare percensui intimare decreverim, in hujus tomi serie conscripta tenete ac relecta prænoscite, et cunctis que tenori ejus nostræ amplitudinis potestas impressit vestræ beatitudinis gravitas effectum tam prompte ac miseranter impendat, quam nostræ mansuetudinis serenitas hæc vobis implenda commendat. Exordium itaque allocutionis meæ ex definitione sanctæ fidei inchoans, cætera quæ futuris sunt prosecutionibus intimanda velut supra soliditatem petreæ constructurus annectam, ut operis mei ædificium congressurus eo sequentia validius ponam quo decentius firmissima prætulerim prima. Itaque coram se reverentia vestra habeat quod nosse non ambigit, me orthodoxæ fidei veram, sanctam et sinceram regulam de corde puro et conscientia bona plenissime habere, veraciter scire, et firmissime retinere, atque eam ita complecti, venerari atque diligere, sicut eam

^a T., U., G., perspicui.

^b Æ., 1. 4, U., involuto tomo. B. R., C. 4, 2, involucre.

apostolica traditio dedit, sicut eam sancta synodus Nicæna constituit, sicut Constantinopoli sanctorum Patrum congregatio definivit, sicut Ephesini primi cœtus unitas affirmavit, sicut Chalcedonen-^{is} concilii definitio protulit, hanc cum fidelibus servans, ad hanc salvandos infideles advitans [B. R., invitans], in hac subjectos populos regens, hanc propriis gentibus tenendam insinuans, hanc populis alienis annuntians, ut in illa glorificandi Deum et in tempore mortalium me summæ divinitatis felicitas assequatur, et in terra viventium **424** hæreditas a me gloriæ capiat. En, reverentissimi Patres, quantum ad veritatem fidei sanctæ pertinuit ex toto animam meam suæ confessionis titulos explicuisse honorificentia vestra pensavit. Jam nunc magnopere arbitror esse mihi opportunius enitendum societati ejusdem veræ fidei studia sanctæ operationis innectere, ne hanc aut sine operibus mortuam habeamus aut non plenitudinis suæ dignitate perspicua decidat inhonestia, dum Scriptura non silente de quibusdam infertur qui dicunt se nosse Deum, factis autem negant. Ut ergo hanc fidem supra lapidem illum solidatam quem repro-^bnaverunt quidem ædificantes, idem tamen a Domino factus est in caput anguli, et est admirabile in oculis nostris, plenius habeamus ejusque insignibus decentius exornemur, attendite cujus o. eris fructum cujusque operationis augmentum studiis hujus sanctæ fidei consortiare velimus et innectere quanto-^cocius præoptemus. Itaque revolutis retro temporibus ita vos omnemque populum jurasse recolimus, ut cuius-^cque r. d. nis vel honoris persona in necem regiam excidimque Gothorum gentis ac patriæ detecta fuisset vel cogitasse noxia vel egisse, irrevocabilis sententiæ mulctatus atrocitate nusquam mereretur veniæ remedium vel alicujus temperantiæ perciperet quæcumque subsidium. At nunc quia grave onerosumque censetur, dum pietatis actibus gravi contradictione hæc sententia resultare perpenditur et sic funditus damnationis astipulatio relinquitur, ne pietati quæ Apostolo præcimente ad omnia utilis est quocumque aditus reseretur, vestris hæc committo silenti animo sacris pertractanda judiciis ac dirimenda sententiis. Unde jam vestrum erit inspirante vobis misericordie divina ita utriusque discriminis tempera-^d mensuram, ne aut juramenti conditio teneat reos aut impietatis ultio habeat inhumanos, sicque vestri nos instruat forma iudicii, ut subjectos populos nec in profanationibus habeam subditos, nec impietatis vinculis doleam comminutos: post hujus conventionis alloquium sequentium nectens causas negotiorum similique subjungimus vos intendere attentione. Decernimus attestantes universitatem vestram per summæ divinitatis cœqualem, et cœternam, et inseparabilem Trinitatem, atque illius mysteria sacramenti, quod incarnatum Dei Filium de Spiritu sancto et Maria virgine pro salute mundi vera fides in toto orbe denuntiat, atque ejusdem adventum Jesu Christi, filii Dei, Domini nostri, quo perimendi sunt im-

• In reliquis, præter A. et E. 3, cunctæ.

optat evidenter oblineat: Judæorum scilicet et vitam moresque denuntio, quorum tantummodo novi terram regimini mei pollutam esse peste contagii; nam cum Deus omnipotens omnes ex hac regione radicitus extirpaverit hæreses, hoc solum sacrilegii dedecus remansisse dignoscitur, quod aut nostræ devotionis instantia corrigat aut ulionis suæ vindicta disperdat. Ex his enim quosdam traditionis errore vetustæ video retinere jura perfidiæ, quosdam vero sacri baptismatis expiatis ablutione ita in apostasiæ doleo relapsos errorem, ut detestabilior invenitur in eis profanatio blasphemiæ, quam in illis quos nondum constat purificatos esse regenerationis sacræ liquore. Pro quo bonæ intentionis ^a agone et lucro fidei veræ obsecro reverentiam beatitudinis vestræ atque per supra taxatum contestor tremendæ conjurationis tenorem, ut absque omni favore, absque omni personarum parvis ipsorum acceptione quidquid ad Domini et Redemptoris mei Jesu Christi veram fidei verumque pertinet ad honorem ^b, de his jubeat s ardentem et verissime Deo ac fidei meæ placitam sententiam dare, ut sicut mihi divina pietas regimen fidelium dedit cum quibus se a me glorificari cognoscit, ita quoque infidelium assequi tribuat lucrum, in quius et voluntatis suæ fieri bonum et ejus adveni-se congaudeam venerabile regnum. Datum sub die xvii calendarum Januariarum anno feliciter quinto gloriæ regni nostri.

In nomine Domini Flavii Reccesvintus rex hanc fidei et bonæ voluntatis meæ deliberationem manu mea subscripsi.

I. Relecta ^c tomii ^d pagina vel finita, cum glorificassemus Deum de fidei principalis auditu et de bonæ voluntatis ejus affectu, ad peragendum causarum negotium cæterarum statim vertimus animam simulque sumus exorsi iudicium. Tunc primæ narrationis exorta in veræ fidei nobis tractatus occurrit, ut incipientes de illa primitus loqui, inde soliditatis auspiciemur exordium, unde sacræ sumpsimus natiuitatis initium, quatenus asserti-nam nostrarum fortè præmissa sententia quidquid subsequenter adveniret de actis negotiorum fortiori subsistere valeat serie decretorum. Itaque unius sacræ fidei veram professionem veramque regulam tenere nos tota virtute animi et profitemur et acclamamus, cunctisque percipiendam ac **427** retinendam plena deliberatione incessanter prædicamus et pandimus, sicut a sanctis apostolis ostensa docetur, sicut a sequentibus Patribus orthodoxe disserta probatur, sicut etiam in sanctis illis synodalibus gestis verissime confirmata dignoscitur, in quibus Arij, Macedonii, Nestorii vel Eutychetis insanissimus error et dilucide proditur et radicitus extirpatur, sicut denique in sacris missarum solemnitatibus concordia voce profiteamur ac dicimus:

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem,

A factorem cæli et terræ, visibilium omnium et invisibilium conditorem: et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, hominison Patri, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt que in cæle et que in terra, qui propter nos et propter nostram salutem descendit et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine homo factus, passus sub Pontio Pilato, sepultus tertia die resurrexit, ascendit in cælos, sedet ad dexteram Patris, inde [B. R., iterum] venturus in gloria judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis: credimus et in Spiritum sanctum dominum et vivificantem, ex Patre et Filio procedentem, cum Patre et Filio adorandum et glorificandum, qui locutus est per prophetas: in unam catholicam atque apostolicam Ecclesiam: conlitemur unum baptismum in remissionem peccatorum, expectamus resurrectionem mortuorum et vitam futuri sæculi. Amen.

Hujus sanctæ fidei regula ideo nunc tractatum non recipit aperturam, quia et a sacris doctoribus abunde constat expositam, et iumentium causarum negotia nos ad alia pertrahunt peragenda.

M. Secundæ disputationis occursum adfuit negotium tam difficile quam et grave, in quo de refugis atque perfidis disputatione commota, utrumne posset eorumdem temperari sententia damnatorum, magno satis conatu est exquisitum. Sed cum illarum seriis conditionum, ad quas decursis non longe temporibus pro eorum penuria hostilitatis vastitas nos jurare coegerat, nostris esset auditibus recensita, tantam reperimus obligationis illic inesse texturam, et macularum suarum nodositas non tantum videretur prohibitionem dedisse transgressionum, quantum conclusisse viscera pietatum. Aderat enim quod in utroque pavor agebat, et ne sancti hominis profanatio fieret et ne miserationis operatio interiret, quia et ex Dei hominis profanatione non aberat quod terreat et ex prohibitione pietatis aderat quod tædebat, dumque alterno periculorum objectu **428** se prolata sententiæ compugnarent, periclitabamur aucipites in bifido partium dissidentium calle, quo diremptionis tramite iudicium properaret; sed cum gressibus disputationis nostræ sese difficultatis congressio devia objecisset, properandi tandem relicto discrimine, cum fragore singultuum et imbribus lacrymarum ad Deum qui pietatis fons est verba simul et corda convertimus.

Aspira, sancte Spiritus, et ducito nos in portum voluntatis tuæ, sedatis fluctibus ignorantie nostræ: ecce enim periculorum syrtis in littore cursus nostri pervenimus atque hinc de evanitentibus naufragiorum obicibus quo dispositionis nostræ vela pandamus attentionis consideratione non cernimus. Sed

^a Ex reliquis, præter A., in quo, *actionis*.

^b In reliquis, præter A. et E. 5, *amoreum*.

^c E. 4, *Relata*.

^d Ex reliquis, præter A. et E. 3, in quibus: *omni*.

aspira rursus, sancto Spiritus, et dato nobis te donante nosse quid jubeas ac te juvante implere posse quod jusseris, ut et perlustrando illumines quod nescimus et adjuvando perficias quod implere pavemus. Si jam ergo tu te requiescentes, errorum fluctuum pavore abdicatis, commercia nos jules disponere pacis, inchoemus illa quæ et in gloriam tuæ omnipotentis conferantur et humanæ saluti te annuente donentur. Temporibus non procul excursis cum quorundam refugarum tumultuosa seditio frequenter vastationes terris inferret, et scandala populis cum excidiis irrogaret, adeo ut captivorum turmas reducere et desolationes terræ quæ tali concussæ sunt peste quilibet conatus nequeat reparare, exactum est vi potius necessitatis exortæ quam deliberatione judicii, ut contra eosdem eisdemque simillimos cum omni fere populo accerrima juramenta daremus, unde jurasse nos per attestationem divini nominis conditio juramenti demonstrat, et ne resolvi queat sacræ Scripturæ auctoritas instat; scribitur namque in Exodo: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim insontem habebit Dominus eum qui assumpsit nomen Domini Dei sui frustra.* Item in Levitico: *Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini Dei tui: ego Dominus.* At vero quia illata pressurarum acerbitas resolvi possit ac debeat tam vincularum et lamentorum horror insinuat, quam eju-dem auctoritatis Dominicæ præcepta commendant: etenim juxta veterem translationem ita quosdam per Isaiam gravi exprobratione Dominus increpat dicens: *Væ filii desertionis, dicit Dominus: fecistis consilium non per me, et sponsoem non per spiritum meum, adijcere peccatum super peccatum.* Item Jeremias: *Iniquitates nostræ declinaverunt ista et peccata nostra amoverunt bona a nobis, quia iuventi sunt in populo meo impii et laqueos statuerunt ad dispergendos viros et comprehenderunt: ut laqueus stans p'enus 429 volutibus, sic domus eorum plena dolo.* Et per Michæam: *Eheu mihi anima, quia perit revertens ad terram, et qui corrigat inter homines non est; omnes in sanguine judicantur; unusquisque proximum suum tribulat tribulatione; in malum manus suas præparant.* Ad beneficentiam certe quæ divinis oculis tanto est gratior quanto et invenitur esse præstantior, sic nos Isaias instruit dicens: *Dissolve colligationes impietatis, solve fasciculos deprimentes.* Paulus etiam vas electionis: *Pietas ad omnia utilis est.* Et Jacobus: *Judicium sine misericordia illi qui non fecerit misericordiam; superexaltat autem misericordia iudicium.* Joannes item: *Qui odit fratrem suum homicida est, et scitis quia omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem?* Et per semetipsum Veritas: *Diligite inimicos vestros, benefacite his qui vos oderunt: et iterum: Dimittite et dimittetur vobis; si autem non dimiseritis, nec Pater vester celestis dimittet vobis peccata vestra.* Ecce sunt dominicæ jussionis hinc inde astipulata firmissima cautione præcepta, ac proinde quia sunt divini oris prosecu-

atione taxata, permancant per omnia æterna lege præfixa. Quid ergo? nunquid aut juramenti justitiam aut misericordiam pacem sibi contraire narrabimus, dum scriptum sit: *Misericordia et veritas obviaverunt sibi, justitia et pax se complentur sunt?* Aut quia controversiarum lapsus sese in contentione diffundunt adeo unius partis assertionem narrabimus non implendam? cur alterius assertio partis iucturæ comminatur instantiam? Et quia juramenti custodia ultionem non temperat pavesendam, ideo impietatis atrocitas mortem pariet execrandam? absit. Etenim si publicis sacramentorum gestis, quod Deus avertat, a quibuslibet illicita vel non bona existisset conditio alligata, quæ aut jugulare animam patris aut agere compelleret stuprum sacratissimæ virginis; nunquid non tolerabilis esset stultæ promissionis rejicere vota, quam per Inutilium promissorum custodiam exhorrendam criminum implere mensuram? Quod si ita esset, quomodo crederetur unius observantia jussionis esse fons pietatis, cum emitteret rivulos a ultionis? aut quænam illa esset sacræ observatio legis quæ sacrilegia committeret pravitatis, vel cujus menuræ æquitas videretur, ut ex unius præcepti cautela nevis exoriretur immanitas truculenta? At nunc non ita contendimus ut contentionum divortis concitatis nos ipsos contentionis certaminibus misceamus. Est vere pax in utroque quod dicimus, quia sic sanctus Spiritus iter nostrorum cursuum temperat, ut in nullo devium hoc a sua dispositione secludat: unde plena jam voce, pleniori fide, plenissimaque intentione prædicamus, atque 430 in totam sanctæ ecclesiæ universitatem prædicamus pariter et optamus, nulla profanatione solius et summæ divinitatis nomen existere assumendum, nullo perjurii sacrilegio indebite profanandum, nullo usquam contractu fallaciam contingendum. Nam si attestante Veritate propter profanationem perjurii evitandam prohibetur omnino jurare, cum dicitur: *Sit sermo vester: EST, EST, NON, NON; quod plus autem his est, a malo est:* quomodo impunitum erit nomen tantæ gloriæ voluntarie profanasse, dum in eo taxata fides digno-citer interuisse, vel quatenus pacis fœdera in gentium discordia ligabuntur, si non juramenti pacta sanctiori integritate servantur? Etenim omne quod in pacis fœdere venit tunc solius substat, cum juramenti hoc interpositio roborat, sed et omne quod animus amicorum conciliat tunc fixius durat, cum eos sacramenti vincula ligant, omne etiam quod testis astipulat, tunc verius constat, cum id adjectio jurationis affirmat; quod si et testis deficiat, innocentis fidem sibi jurisjurandi taxatio manifestat. Hinc et ut motibus humanis divina voluntas panderet quod volebat, ne labens fragilitas pro incerto teneret quod inviolatæ veritatis promissio exprimebat, per Isaiam loquitur dicens: *Ego Dominus et non est alius, in memetipso juravi: si ergo tantæ institutionis limite sunt voluta juramenta servanda, quis alienorum a veritate hinc*

* Ex Æ., B. R., E. 4, U. In A. et reliquis: tribulos.

adstruat execrabiliſſe violanda? Stabunt ergo ſacræ auctoritatis vivida juſſa nec vana profanatione erunt aliquatenus temeranda; verum ne juramenta quæ data ſunt videantur in nos ita penitus miſerationum concluſiſſe præcordia, ut nullam de pietatis affectu animæ viscera concipiant indulgentiam parituram, ſic ſtabilitis contractibus juramenti ſinum miſericordiæ aperimus, atque ita cunctis Deo placita devotione miſereri cenſemus, ut nos nec juramenti teneat cautio reos, nec inhumanitas faciat execrandos. Occurrere certo miſerorum ruini debet ſubſidio unusquisque quo valet, et revelatione alienæ vindictæ a ſe Dei removere vindictam: libat enim Domino proſpera qui ab afflictis pellit adverſa. Inde Job ante paſſionis experientiam impendens patientibus quod in paſſionis ſuæ patientia memorabat, ſuarum virtutum catalogum texens inter cætera ſic connectit: *Benedictio perituri ſuper me veniebat, et cor viduæ conſolatus ſum*; et paulo poſt: *Flebam quondam ſuper eum qui afflictus erat, et compatiebatur anima mea pauperi*. Hinc et Salomon: *Erue eos qui ducuntur ad mortem, et qui trahuntur ad in'eritum liberare non ceſſes*. Quibus ſanctæ auctoritatis inſtructi decretis, nec ſanctum nomen profanare nos conſtat, quod nullatenus profanandum vox noſtræ **431** prædicationis in-ſinuat, et indulgentiæ viſceribus adaperis, licet oris ſui pro'eſſione damnati difficile mererentur abſolvi juxta quod ſcriptum eſt: *Sanguis tuus ſuper caput tuum, os enim tuum locutum eſt adverſum te*: et iterum: *Ex ore tuo juſtificaberis, et ex ore tuo condemnaberis*; tamen pietatis intuitu et parcendi viam p'ndimus et miſericordiam prorogamus; hujus ſane promiſſionis incaute crudam cruentamque temperare ſententiam illa quam maxime compellimur cauſa, quod hæc duo mala licet ſint omnino cauſiſſimo præcavenda, tamen ſi periculi neceſſitas ex his unum temerare compulerit, id debemus reſolvere quod minori nexu noſcitur obligare. Quid autem ex his levius, quidve ſit gravius pro rationis æcumine veſtigemus; etenim dum perjurare compellimur, creatorem quidem offendimus, ſed nos tantummodo maculamus; cum vero noxia promiſſa complem'us, et Dei juſſa ſuperbæ contemnimus et proxiſis impia crudelitate nocemus, et nos ipſos crudeliori mortis gladio trucidamus: illic enim duplici culpæ telo percutimur, hic tripliciter jugulamur. Reſtat ergo ut eo noſtra pergat ſententia quo miſericordiæ patuerit via, quæ ita Domino probatur accepta, ut plus eam cupiat quam ſacrificia veneranda, dicente ipſo: *Miſericordiam volui et non ſacrificium*. Hæc indulgentiæ conceſſa licentia miſerationis ipſius opus in gl'rioſi principis poteſtatem redigimus, ut quia Deus illi miſerendi aditum patefecit, remedia pietatis ipſe quoque non denegat, quæ ita principali diſcretionem moderata perſiſtant, ut et illis ſit aliquatenus miſericordia contributa et nuſquam gens aut patria per eosdem aut periculum quodcumque perferat aut jacturam, hæc miſerationis obtentu

* Ex reliquis, præter A., in quo: *religatione*.

temperasse ſufficiat. Cæterum quæcumque juramenta pro regiæ poteſtatis ſalute vel conſultatione gentis et patriæ vel hætenus ſunt exacta vel deinceps exiſtiterint exigenda, omni cuſtodia omnique vigilantia inſolubiliſſe decernimus obſervanda, a membrorum truncatione mortisque ſententia religione a penitus abſoluta. Sed ne parvarum mentium verſuta nequitia noſmet ad perjurii quandoque devocet culpam, nec a ſanctæ fidei regula hæc aſſerat venire ſententiam, tam divinæ auctoritatis oracula, quam præcedentium Patrum aſſerta huic narrationi curavimus innectenda. Etenim incommutabilis idemque ſemper exiſtens Dei ſummi natura præcellens ſua sæpe in ſacris litteris legitur mutasse promiſſa, et pro miſericordia temperasse ſententiam: unde quamlibet ſit impaſſibilis atque immutabilis idem quidem deitate firmiſſima, crebro tamen ejus et juramenta leguntur et pœnitentia, quæ ſacris exſtant myſteriis adopena. **432** Jurare namque Dei eſt a ſe ipſo nullatenus ordinata convellere, pœnitere vero eadem ordinata cum voluerit inmutare. Sic enim per Jeremiam dicit: *Repente loquar adverſum gentem et adverſum regnum, ut eradicem et destruam et disperdam illud: ſi pœnitentiam egerit gens illa a malo ſuo quod locutus ſum adverſum eam, agam et ego pœnitentiam ſuper malo quod cogitavi ut facerem ei*. Et per Ezechielem: *Si dixero juſto quod vita vivat et conſiſtus in juſtitia ſua fecerit iniquitatem, omnis juſtitia ejus oblivioni tradentur, et iniquitate ſua quam operatus eſt in ipſa morietur: Si autem dixero impio: Morie morieris, et egerit pœnitentiam a peccato ſuo, vita vivet et non morietur*. Si ergo noſtra converſio ſic divinam mutat ſententiam, cur miſerorum tantæ lacrymæ vel preſſura tam crudam non temperet ex miſeratione vindictam? Hinc etiam populo Iſraelitico sæpe ultio promiſſa ſuspenditur, et Ninivitarum perditio divinæ ſententiæ permutatione ſedatur.

At vero illuſtri laudum titulo præclarus auctor Ambroſius in libro de Officiis primo hujuscemodi rei cauſa ſic loquitur: *Et etiam contra officium, nonnunquam promiſſum ſolvere, ſacramentum cuſtodire, ut Herodes qui juravit quoniam quidquid petitus eſſet daret filiæ Herodiadis, et necem Joannis præſtitit ne promiſſum negaret. Nam de Jeph'e quid dicam qui immolavit filiam quæ ſibi victori primum occurrerat, quo votum impleret quod ſpopo derat ut quidquid ſibi primum occurrisset offerret Deo? Melius fuerat nihil tale promittere quam promiſſum ſolvere parricidio*. Item in libro tertio: *Purum igitur ac ſincerum oportet eſſe affectum, ut unusquisque ſimplicem ſermonem proferat, vas ſuum in ſanctitate poſſideat, nec fratrem circumſcriptione verborum inducat, nihil promittat inhonestum, ac ſi promiſerit, tolerabilius eſt promiſſum non facere quam facere quod turpe ſit. Sæpe plerique conſtringunt ſe jurisjurandi ſacramento, et cum ipſi cogoverint promittendum non fuiſſe, ſacramenti tamen contemplatione faciunt quod ſpouderint; ſicut de Herode ſupra ſcripſimus, qui ſaltatrici præm'um turpiter pro-*

misit, crudeliter solvit, turpe quod regnum pro saltatione promittitur, crudele quod mors prophetæ pro jurisjurandi religione donatur. Quanto tolerabilius tale fuisset perjurium sacramento? Et post pauca de Jephthe disserens : *Miserabilis, inquit, necessitas quæ solvitur parricidio. Melius est non vivere quam vivere id quod sibi is cui promittitur nolit exsolvi. Et post paululum : Non semper igitur promissa solvenda omnia sunt. Denique ipse Dominus, sicut Scriptura indicat, frequenter suam mutat sententiam. Vir quoque sanctissimus Augustinus vestigationis acumine cautus, inveniendi 433 arte præcipuus, assereudi copia proflus, eloquentiæ flore venustus, sapientiæ fructu secundus, hæc in suis narrat affatibus : Duo sunt omnino genera mendaciorum in quibus non magna culpa est; sed tamen non sunt sine culpa cum aut jocamur aut quod promissum mentimur. Illud primum in jocando ideo non est perniciosissimum quia non fallit, novit enim ille cui dicitur joci causa esse dictum. Secundum autem ideo mitius est, quia retinet nonnullam benevolentiam. Item ipse : Non auferat, inquit, veritas misericordiam, nec misericordia impedit veritatem; si enim pro veritate aut quasi rigida veritate oblitus fueris misericordiam, non ambulabis in via Domini, in qua misericordia et veritas obviaverunt sibi. Beatus etiam papa Gregorius et libris et meritis honorandus, atque in ethicis assertionibus pene cunctis merito preferendus, sic in libris insert moralibus : Quia ergo behemoth iste ita inexplicabilibus nodis ligat, ut plerumque mens in dubio adducta unde se a culpa solvere nititur inde in culpa arctius adstri gatur, recte dicitur : Nervi testicularum ejus perplexi sunt. Argumenta namque machinationum illius quasi collaxantur ut relinquant, eo magis implicantur ut teneant. Est tamen quod ad destruendas ejus versutias utiliter fiat, ut cum mens inter minora et maxima peccata constringitur, si omnino nullus sine peccato evadendi aditus patet, minora semper eligantur, quia et qui murorum undique ambitu ne fugiat clauditur, i i se in fugam præcipiat ubi brevior murus invenitur. Nostri quoque sæculi doctor egregius, Ecclesiæ catholice novissimum decus, præcedentibus ætate postremus, doctriæ comparatione non infimus, et quod majus est in sæculorum sine doctissimus, atque cum reverentia nominandus Isidorus in libro Sententiarum secundo hæc pro tali narrat negotio : Non est conservandum sacramentum quo malum incaute promittitur, veluti si quispiam adulteræ perpetuam cum ea permanendi fidem polliceatur : tolerabilius est enim non implere sacramentum, quam permanere in stupri flagitio. Similiter in Synonymis : In malis promissis rescinde fidem, in turpi voto muta decretum quod incaute vovisti non facias. Impia est promissio quæ scelere adimpetur. Hæc de sacris paginis auctoribusque præcipuis brevissime suffulciat prælibasse, nam plurima colligere poterit qui hæc attentius legendis quæsierit : cæterum quibus hæc nequaquam sufficiunt, vel hinc*

sumant cum robore si entum, quia optamus ut vas electionis anathema esse Christo pro fratribus nostris, quam perdurare crudelibus in delictis.

III. Tertie ratiocinationis alloquio dolumus contra priorum monita Patrum vota 434 perniciosissima posterorum, nam quanto frequentius illi noxia veterunt, tanto studiosius isti perpetrare vitia non quiescunt; sicque per contrarium quod penitus occumbere debuit insultare non desinit, et res quæ tot excissa decretis arescere potuit, ad vicem lernæi capitis ut ferunt fabulæ truncata virescit. Denique, quod non sine magno dolore dicendum est, reperiuntur quamplurimi negotio muneris perituri mercari velle gratiam Spiritus sancti, dum vile præmium donant ut pontificalis ordinis subline culmen accipiant, oblitum verborum Petri, quæ dixit ad Simonem : Pecunia tua tecum sit in perditionem, quoniam donum Dei existimasti per pecuniam possidere. Proinde quia et usitatum est tale malum, et majorum frequenter exstat mucrone suerisum, nos quoque huic vulneri canceroso ignitum quod superest adhuc injicimus ferrum, decernentes omnimodo, ut quicumque deinceps pro percipienda sacerdotii dignitate quodlibet præmium fuerit detectus obtulisse, ex eodem tempore se noverit anathematis opprobrio condemnatum atque a perceptione Christi corporis et sanguinis alienum, quo illum constat hoc execrabile Christo perpetrasse flagitium. Quod si aliquis exstiterit qui acriset, ille qui hunc ordinem munerum fuerat acceptione lucratus et suscepti honoris gradu privetur, et in monasterio sub perenni poenitentia religetur; illi vero qui pro hac causa munerum acceptores exstiterint, si clerici fuerint, honoris amissione mulctentur, si vero laici, anathemate perpetuo condemnentur.

IV. Quartæ congressionis eventu obvius sese nobis intulit pontificalis culminis lapsus, quem ante flere quam disponere compulsi ex ordine sumus; nam cum secundum carnis assumptæ mysterium Ecclesiæ suæ fuerit dignatus caput existere Christus, merito in membris ejus intentio episcoporum officia peragere cernitur oculorum. Ipsi enim de sublimiori celsitudine ordinum regunt et ponunt subjectas multitudines plebium. Unde quanto ipsi sunt sequentium ductores, tanto meritum lumine debent esse fulgentes. Quapropter omnes episcopi inter cæterarum ornamenta virtutum nitore carnis debent propensius eniti, ut ex hoc audientes munditiam appetant ex quo doctores immunditia non deturpat. Adeo si deinceps episcopi delecti fuerint execrabilibus flagitiis cum quibuslibet feminis pollui ac familiari peculiaritate versari, noverint se irrevocabili sententia Patrum ulcisci, id est et loci et ordinis sui dignitate privari.

V. Quintæ actionis impulsu peruenit ad totius concilii sacrum auditum quosdam sacerdotes et ministros, obliviscentes majorum 435 vitia

^a Æ., B. R., T. 1, 2, aut proximis mentimur. U., G., aut quod promissum proximo mentimur.

^b Ex reliquis, præter A., in quo : *hydra*.

constituta, aut uxorum aut quarumcunque feminarum se immunda societate et execrabili contagione turpari, pessimi cordis ob-tinatione tam sacris litteris quam Patrum regulis obviantes, nec levi quidem respiramine memorie comendantes quod scriptum est: *Sancti estote, quoniam et ego sanctus sum*, dicit Dominus: et illud apostolicum: *Mortificate membra vestra quæ sunt super terram, id est fornicationem et immunditiam, concupiscentiam malam et avaritiam*: quibus quanto est pertinacior [B. R., perniciosior] usus in malis, tanto austerioribus convenit obviare decretis. Propter quod flagitii dedecus specialiter hoc a sancto concilio definitur, ut omnes episcopi id ipsum in suis quære sollicitè curent, et cum hoc verissime reperire poterint, omnes placiti cautione tali constringant ^a, ut nusquam ulterius tam abominanda committant. Mulieres vero seu fibres sint seu ancillæ, hac illis turpitudine sociatæ, ita omnimodis separentur aut certe vendantur, ut ulterius ad consocios [B. R., consocios] sui criminis revertendi omnem habeant aditum denegatum: illi vero si omnimodo coerceri nequiverint, usque ad exitum vitæ suæ monasteriis deputati penitentiae disciplinis maneant omnino subjecti.

VI. Sextæ discussionis objectu quorundam male sibi consociorum patuit denotatum elogium: nam re- lationem nobis quosdam subdiacones, postquam ad sacri hujus ordinis pervenerint gradum, non solum carnis immunditia sordidari, cum scriptum sit: *Mundamini qui fertis vase Domini*: sed etiam, quod dictu quoque nefas est, novis uxõibus copulari, as- serentes hoc ideo sibi licere, quia benedictionem a pontifice se nesciunt percepisse. Proinde omni ex- cusationum discisso velamine id præcipimus obser- vari, ut cum iidem subdiacones ordinantur, cum vas ministerii benedictio eis ab episcopo detur, sicut in quibusdam ecclesiis vetustas tradit antiqua, et sacra dignoscitur consuetudo substare prolata, omni penitus ab illis sorde mulierum ac familiaritate remota. Quod si hoc vulnere deinceps fuerint sauciati, mox erunt sub penitentiae oneribus usque ad extremum vitæ monasteriis religandi.

VII. Septimæ assertionis accessu adiit cæstum no- strum tam inverecunda progressio quam ignobilis ac detestanda præsumptio: quosdam enim aut eventu necessitatum aut metu periculorum adeptus fuisse novimus ecclesiasticarum officia dignitatum, et quo- niam cum illis imponerentur id sibi fieri noluisse tes- tantur, ideo hæc spernere atque ad pristina per- tentant conjugia moresque **436** redire, tam nequiter cœlestia jura solventes quam prompte sæcularibus exstant illecebris inhiantes. Qua de re nosse nos convenit quod episcopalis eminentiæ culmen non immerito sacris omnibus esse summa percensuit, quæ cæteris sacerdotibus exercenda prohibuit: scilicet templorum Dei sacrationem, chris- matis benedi-

ctionem, sacrorumque ordinum institutionem, quæ tandiu valenter ^b ordinata persistent quam excellen- tissime conferuntur, qui et tanto ab eis singulariter impenduntur, quanto eidem summo culmini per- agenda servantur. Quomodo ergo qui ea in se recipit a se rejicere poterit, cum hæc a nullo altero conferri quam a solis pontificibus novit, a quibus nec ligata solvi nec soluta poterunt ab aliquo religari? Sic enim ad Petrum Veritas ait: *Quodcumque ligaveris super terram erit ligatum et in cælo, et quodcumque solveris super terram erit solutum et in cælo*. Nequa- quam ergo aliquando poterit profanari quod divinæ ^c jussionis simulque apostolicæ traditionis auctoritate sacrum noscitur existisse: verum sicut sanctum chrisma collatum et altaris honor evelli non queunt, ita quoque sacrorum decus honorum quod his com- par habetur et socium, qualibet fuerit occasione perceptum, manebit omnimodis inconversum. Ad extirpandum vero radicibus hujus callidæ machina- tionis inutile argumentum, id sibi rationabiliter dari noverint in objectu, quod sacrosancti baptismatis inappretiable donum et semper et sæpe non solum nolentibus, verum etiam, quod majus est, nescienti- bus impartitur; sed hoc a nullo penitus profanari permittitur. Quod si et hic opponitur necdum rationis capaces existere qui hoc probantur accipere, hinc omnimodo conticescant, quia si majores impune non deserunt quod parvuli vel nesciendo vel nolendo percipiunt, quanto magis non convenit violari quod pro mortis aut poenarum evadenda pernicie occulta Dei dispensatione dignoscitur obvenisse? Recedant ergo talium desideriorum impuderi fautores, et licet iuv ti perceperint quod non merebantur habere, libenter tamen ob hoc cœlesti retineant præmium, quod nolendo pro terrenæ consecuti sunt necessita- tis eventu, ut tandem inviti appetant bona diligere quæ sponte videntur desides impugnare. Quod si quis post hoc perennis dispositionis edictum non sinceriter sacris inkæserit cultibus, et abiciens a se gratiam quam accepit relabi ad conjugia moresque sæculi attentaverit vel eum redire constituerit, mox omni ecclesiastici ordinis dignitate privatus vere ut apostata a sanctæ Ecclesiæ liminibus et societate **437** fidelium habeatur prorsus exclu us, mo- nasterii claustris donec advixerit sub penitentia retrudendus.

VIII. Octavæ disceptationis affectu reperimus quosdam divinis officiis mancipatos tanta nescientiæ socordia plenos, ut nec illis probentur instructi competenter ordinibus, qui quotidianis versantur in usus. Proinde sollicitè constituitur atque decernitur, ut nullus ejusmodi dignitatis ecclesiasticæ deinceps percipiat gradum, qui non totum psalterium vel canticorum usualium et hymnorum sive bapti- zandi perfeece noverit supplementum. Illi sane qui jam honorum dignitate funguntur, hujusce tamca-

^a In reliquis, præter A., *distingant*.

^b B. R., E. 4, T. 1, 2, *separentur, et monasterio tradantur, ut ulterius*.

^c Ex E. 4, T. 1, 2. In A. et reliquis: *alter*.

^d A. E., B. R., E. 4, T. 1, 2, *divina jussione*.

Ignorantiæ cæcitate vexantur, aut sponte sumant intentionem necessaria perdiscendi aut a majoribus ad lectionis exercitia cogantur invit.

IX. Nonæ intentionis admonitu detecta est ingluviæ horrida voracium, quæ dum fræno parcimoniam non astringitur religioni contrarie censetur, nam dicente Scriptura : *Qui spernit minima paulatim decidet in maxima*; illi tanto edacitatis improbæ sumptu grassantur, ut cælestia et pene summa contemnere videantur. Etenim cum quadragesimæ dies anni totius decimæ deputentur, quæ in oblationem jejunii Domini consecrantur, quibus etiam saluberrime conditio humani generis expiatur, dum a quatuor mundi partibus ad hanc homo religionem crediturus adducitur, et quatuor elementis formatus propter transgressionem decalogi quater decies convenienter affligitur, illi ausu temerario hæc omnia contemnentes nec voracitatis ingluvierum frænant, et, quod pejus est, paschalia festa illicitorum eorum perceptione profanant; quibus ex hoc adeo acerrimè interdicitur, ut quisquis absque inevitabili necessitate atque fragilitatis evidenti languore, seu etiam ætatis impossibilitate, diebus quadragesimæ eorum carniæ præsumpserit attentare, non solum reus erit resurrectionis dominicæ, verum etiam alienus ab ejusdem diei sancta communione, et hoc illi cumuletur ad pœnam, ut ipsius anni tempore ab omni esu carniæ abstineat gulam, quia sacris diebus abstinentiæ oblitus est disciplinam. Illi vero quos aut ætas incurvat, aut languor extenuat, aut necessitas arctat, non ante prohibita violare præsumant quam a sacerdote permissum accipiant.

X. Decimæ collocutionis assensu molestis actibus, quos sagax indagatio pietati obviare detexit, et non bene regendi licentiæ quam se mansuetudo impugnasse probavit, satis, ut opinamur, et lege gloriosi principis et decreto sanctæ synodi hujus contradictum esse conspeximus. Ita enim sanctus Spiritus per utrasque definitiones mortalium corda perflavit, ut vitali flatu verborum in posterum **438** omnem exureret male concupiscentium rabiem animorum. Actum namque est in definitionibus ipsis, ut quia pietatis divinæ incomprehensibilis et ignota natura sese conditioni mortalium in unione personæ conjunxit mysterio redemptionis humanæ, nos quoque **D** a membris capitis hujus et perfidie malum et concupiscentiam quæ radix malorum est omnium, et avaritiam quæ invenitur servitus idolorum, pari simul igne ac mucrone totoque artificio radicitus evellamus ac desecemus. Abhinc ergo et deinceps ita erunt in regni gloriam præficiendi rectores, ut aut in urbe regia aut in loco ubi princeps decesserit cum pontificum majorumque palatii omnimodo eligantur assensu, non forinsecus aut conspiratione paucorum aut rusticarum plebium seditioso tumultu; erunt catholicæ fidei assortores eamque et ab hac

A quæ imminet Judæorum perfidia et a cunctarum hæresum injuria defendentes; erunt actibus, judiciis et vita modesti; erunt in provisionibus rerum tam parci amplius quam extenti, ut nulla vi aut factione Scripturarum vel definitionum qualiumcunque contractus a subditis vel exigant vel exigendos intendant; erunt in conquisitis oblationis gratissimæ rebus non prospectantes proprii jura commodi, sed consulentes patriæ atque genti; de rebus congregatis ab eis illis tantum sibi vindicent partes quas dicaverit auctoritas principalis; verum quæcunque inordinata reliquerint hæreditabunt gloriam successores, propria eorum ^a et ante regnum justissimo conquisita aut filii aut hæredes capiant jure proximitatis. De affinium successione vel munere quamvis inordinata relicta, aut primum tantum filiis aut hæredibus sequenter proficiant vel propinquis, atque ita in eorum cunctis actibus, moribus atque rebus præfatæ legis erit auctoritas vallitura, ut et perenniter moneat inconcussa. Et non prius apicem regni quisque percipiat, quam se illam per omnia suppleturum juri-jurandi taxatione definiat: cui etiam legi vel decreto episcopali non solum in futuro sed etiam in præsentem reverentiam apponentes decernimus, ut quicumque detractor et non potius venerator decreti ejusdem atque legis esse maluerit, sive religiosus ille sit, sive laicus, non solum ecclesiastica excommunicatione plectatur, verum et sui ordinis dignitate privetur.

XI. Undecimæ occasionis articulo decretorum universalium perenne dedimus firmitermentum, scientes quod multimoda semper Deus oppositione judiciorum ærumnam relevet oppressorum, et sicut malis exigentibus hominum permittit exerceri penuriam ultionum, ita, cum voluerit, gravedines relevat presurarum. Hinc et decreta præcedentium **439** Patrum ad contentions jurgium radicitus evellendum rite synodalem fieri censuere conventum, ut illic diversitate judiciorum protensæ lites habeant terminum ubi sanctus Spiritus universalem condonavertit cœtum. Ab hoc ergo Spiritu sancto succensi ne quilibet in posterum aut impune valeant commoveri aut generalia statuta convellere plena decernimus unanimitate connexi, ut quæcunque pro fidei causis ecclesiasticisque negotiis aut in præteritis gestis, aut in præsentibus constitutis, aut futuris etiam in decretis, vel sunt vel fuerint definitione conscripta universalis auctoritatis, nullus his deinceps contradicere audeat, nullus ea reverberare presumat, nullus non implere contendat. Nam si quis ex religione contra hæc inobediens aut susurrans aut certe lacerator aut invidus, ac non potius eorumdem fautor extiterit gratiofus, et honoris sui et communionis sanctæ luceat amissione multatus. Cum vero quælibet sancta synodus agitur aut pacifice inter episcopos ^b quidpiam definitur, si puciores per nescientiam vel

^a Ex omnibus, præter A. et E. 3, in quibus: *successores proprii eorum.*

^b *Æ., B. N., E. 4, T. 1, 2, pontifices. U., G., pontifices ac laicos.*

contemptionem ^a forte dissentiant, aut commoniti plurimorum sententiæ cedant, aut ab eorum cœtum dedecore confusionis abscedant et excommunicationis annuæ sententiam luant.

XII. Duodecima quæ est finalis et ultima sacratissimi principis obsecratione piissima pro Judæorum abominabili ac nefanda perfidia execranda nostro cœtui perpatuit causa, quam idcirco in fine sententiarum censuimus esse ponendam; quoniam eandem gentem delicti sui merito reductam per divinæ sanctionis oracula a capite positam dessemus in candam. Sed quia Christus ut pro nobis ita quoque pro illis est mortuus juxta quod ipse ait: *Non sum missus nisi ad oves quæ perlerant domus Israel*, necessarium duximus summam pro eis impendere curam pro quibus suam Christus ponere non dedignatus est animam; ideoque principali clementiæ devotissime præfaventes, quæ ob hoc sui regni apicem a Domino solidari præoptat, si catholicæ fidei pereuntium turmas acquirat, indignum reputans orthodoxæ fidei principem sacrilegis imperare, fœdiumque plebem infidelium societate polluere, nihil aliud pro his ex nostra sententia definitur, quam ut decreta concilii Toletani, quod divinæ memoriæ Sisenandi regis aggregatum est tempore, a nobis ac posteris omnimoda suppleantur intentione: quisquis autem ab ejusdem synodi voluerit sententia dissentire, ut vere sacrilegum se noverit condemnari.

Divinæ Trinitatis inseparabile nomen sicut inspiratione mirabili nostrorum tractatum primordia lineavit, ita consummatione **440** sublimi eadem jam perficiendo concludit, ut in illo sit nostrum explicuisse a quo nobis adfuit inchoasse. Damus ergo gloriam et honorem eidem sanctæ atque indivisibili Trinitati, quæ nobis et ex se dicere contulit et in se dicta complevit, quæ reformavit in extremitate sæculorum remedia pietatum et resolvit ligamina vinculorum collationibus gratiarum. Salus et benedictio ab exercitu Domini super serenissimum Reccesvinthum principem gloriosissimum: gratiarum actio et reverentiæ plenitudo a nobis omnibus in commune ipsi clementissimo principi bonorum gratificæ largitori, cujus votorum instantia benigna Deus attulit complementa, cujus ^b dispositio piissima pressurarum removet exilia, cujus temporibus conferat vigere justitiam et exuberare misericordiam opulentam, cui post præsentis ævi tempora diuturnam cum sanctis omnibus tribuat in remuneratione coronam. Nos autem omnes hanc decretorum nostrorum aeriem ex rectæ fidei vel pietatis ac justitiæ fonte manantem coram Deo et sanctis angelis ejus, orthodoxis omnibus et nunc et in futurum impensissime commendamus, obsecrantes enixius ut hanc et reverenter adimpleant et ab æmulis benigne [*Æ.*, enixe] defendant; et contemptibus eam divinæ severitatis ultio pavenda proveniat, observantibus autem misericordia profluens, pax perpetua et gloria sempiterna contingat. Hujus quoque senten-

tiæ fortitudine vel valore decreti nostri seriem, quam in serenissimi domini nostri Reccesvinthi regis edidimus nomine, pro rebus a divinæ memoriæ patre suo quolibet titulo conquisitis decernimus omnino constare. Legem denique, quam pro coercenda principum horrenda cupiditate idem clementissimus edidit princeps, simili robore firmamus, atque ut in futuris retro temporibus modis omnibus observetur per sententia defluimus. Quæ etiam ne taciturnæ temporum vel obliviosa vetustate deperiant huic nostræ constitutioni utraque decrevimus innectenda, ita cunctorum memoriæ commendanda, ut a cunctis regulis superius ordinatis nusquam maneat segregata. Cætera quoque decretorum nostrorum judicia quæ ab hac sancta synodo noscuntur esse confecta si quis convellere forsitan infringere aut temeranter implere neglexerit vel increverit quandoque voluerit, per iudicium Dei omnipotentis anathema sit. Solum autem Deo nostro gloria in sæcula sæculorum. Amen.

Interfuerunt huic sancto concilio Pontifices:

Orontius Emeritensis metropolitanus episcopus.

441 Antonius Hispa'ensis metropolitanus episcopus.

Eugenius regiæ urbis metropolitanus episcopus.

Potamius Bracaraensis metropolitanus episcopus.

Gabinus Calagurritanus episcopus.

Eparchius Italicensis episcopus.

Dunila Malacitanus episcopus.

Stephanus Astigitanus episcopus.

Donumdei Ampuritanus episcopus.

Joannes Cauriensis episcopus.

Egeredus Salamanticensis episcopus.

Georgius Agathensis episcopus.

Selva Egitanensis episcopus.

Candidatus Asturicensis episcopus.

Athanasius Selabitanus episcopus.

Maurusius Oretanus episcopus.

Filimirus Lamecensis episcopus.

Aya Eliberitanus episcopus.

Amanungus Abilensis episcopus.

Froila Mentanus episcopus.

Ansericus Srigobienis episcopus.

Tayo Gerundensis episcopus.

Tagontius Valeriensis episcopus.

Wimibal Elicitanus episcopus.

Floridius Segobricensis episcopus.

Marcus Castulonensis episcopus.

Vincentius Tuccitanus episcopus.

Witericus Segontinus episcopus.

Dadila Complutensis episcopus.

Gosericus Ansonensis episcopus.

Abientius Elborensis episcopus.

Sylvester Carcasouensis episcopus.

Wadila Vesensis episcopus.

Afrila Dertosanus episcopus.

Bacauda Egabriensis episcopus.

Felix Valentinus episcopus.

Ascaricus Palentinus episcopus.

^a E. 4, T. 1, *contentionem*.

^b *Æ.*, B. R., E. 4, T. 1, *dispositione*.

Sonna Auriensis episcopus.
 Tayo Cæsaraugustanus episcopus.
 Fosforus Cordubensis episcopus.
 Ermenfredus Lucensis episcopus.
 Julianus Accitanus episcopus.
 Valdivigius Arcabicensis episcopus.
 Maurellus Urgelitans episcopus.
 Litorius Aucensis episcopus.
 Sisebertus Conimbriensis episcopus.
 Adeodatus Pacensis episcopus.
 Giberlus Bigastrensis episcopus.
 Celedonius Calabriensis episcopus.
 Servus dei Vastitanus episcopus.
 Eusebius Oscensis episcopus.

Abbat.

Eumerius abbas.
 Fugitivus abbas.
 Eusychius abbas.
 Sempronius abbas.
 Cyriacus abbas.
 Joannes abbas.

442 Marcellianus archipresbyter [*B. R., T. 4, abbas*] Toletanus.

Silliculus primicerius [*B. R., T. 4, abbas*].

Ildephonsus abbas.

Anatolius abbas.

Eumerius abbas.

Morarius abbas.

Secundinus abbas.

Vicarii episcoporum.

Absalvus archipresbyter.

Guterius diaconus.

Osdulzus abbas Riccimiri episcopi Ecclesiæ Dumensis.

Servandus archipresbyter Vincentii episcopi Ecclesiæ Egarensis.

Conantius diaconus Maurelli episcopi Ecclesiæ Dianensis.

Godescalcus presbyter Egilanis episcopi Ecclesiæ Oxomensis.

Daniel diaconus Marcelli episcopi Ecclesiæ Urcitanensis.

Sindigis diaconus Vincibilis episcopi Ecclesiæ Iriensis.

Sagarellus diaconus Saturnini episcopi Ecclesiæ Osasonovensis.

Mactericus presbyter Sosani episcopi Ecclesiæ Britanniensis.

Victorius presbyter beati episcopi Ecclesiæ Tundensis.

Ex viris illustribus officii palatini.

Hodoagrus comes Cubiculariorum et dux.

Offilo comes Cubiculariorum et dux.

Adulfus comes Scanciarum et dux.

Babilo comes et procer.

Astaldus comes et procer.

Ataulfus comes.

Ella comes et dux.

* *B. R., E. 4, Sonani. U., Sosania.*

A Paulus comes Notariorum.

Evantius comes Scanciarum.

Euredus comes et procer.

Riquira comes Patrimoniorum.

Afrila comes Scanciarum.

Wenedarius comes Scanciarum et dux.

Fandila comes Scanciarum et dux.

Cunefrendus comes Spatariorum.

Froila comes et procer.

Riccila comes Patrimoniorum.

Decretum iudicii universalis editum in nomine principis.

Soliditatem reddidisse fracturæ atque fociisse consurgere quod exstiterat concidisse et incrementum est usitatæ mercedis et plenitudo consummatæ perfectionis :

B ponderi etenim collidentis ruinæ si æqualium proximorum curam convenit obviare, quanto grandioris erit culpæ prælatos incuriæ discrimen incurere, si non quo valent excommunicationis onere commissos procurent populos sublevare ? Properandum ergo est inter **443** ruinas collisionum catervas eripere collisorum, ut ex hoc jugiter et ultra nec vigorem nocendi habeat execranda pressura, et omnis compressus noverit sanctæ sanctionis esse sacrisibi collata remedia. Cum decursis ergo temporibus duræ dominationis sese potestas gravis attolleret, et in subjectis populis imperium dominantis non formaret jura regimini sed excidia ultionis, aspeximus subditorum statum non ex ordine vegetari rectoris, sed

C dejecti ex gravitate potestatis : contraxerant enim leges elata fastigia in bifronti discidio motionis, et aut in culpis lex ardua sæviebat aut in spoliis favorem lex voluntaria commodabat : inde mœstos animos non spes fovebat ex munere, sed tolerantia vexabat in funere. Unde jam in reparationis occurso non tantum nos abire sola ratio cogit, verum et ipsa commotio rerum impellit, ut ex omnium animorum deliberatione concordia illa emanet sententia dicti, quæ et suam ausibus rite ponat illicitis et consultum salvandis jure ferat in populis. Quosdam namque conspeximus reges postquam fuerint regni gloriam assequentes extenuatis viribus populorum rei propriæ congerere lucrum, et obliti quod regere sunt vocati defensionem in vastationem convertunt qui vastationem defensione pellere debuerant, illud gravius innectentes quod ea quæ videntur acquirere non regni deputant honori vel gloriæ, sed ita malunt in suo jure confundi, ut veluti ex debito decernant hæc in liberorum posteritatem transmitti ; quam itaque ob rem in proprietatis illa conantur redigere sinu quæ pro solo constat illos imperiali percipisse fastigio ? aut quo libita in juris proprii collocant antro quod publicæ utilitatis acquisitum esse constat obtentu ? Nam nunquid ad illos aut populorum adventus aut rerum poterat concurrere sensus, nisi exstidissent gloriæ sublimati culminibus ? aut ab æqualibus illi potuerunt rerum coacervatione ditari, nisi subjectis glorioso apice potuissent attolli ? Omnia certe |Æ..

D

T. 1, 2, tamen] totius plebis membra subjecta dum ad principale caput relevant attentum debitæ visionis obtutum, ab illo negotiorum prospectant remedium cui modo gratum modo debitum irrogant censum. Regalis proinde ordo ex hoc cuncta sibi deberi convincit ex quo se regere cuncta cognoscit, et inde conquistata non alteri quam sibi iuste defendit; unde non personæ sed potentiæ suæ hæc deberi non ambigit. Regem etenim jura faciunt, non persona, quia nec constat sui mediocritate sed sublimitatis honore: quæ ergo honori debent honori deserviant, et quæ reges accumulavit regno relinquunt, ut quia eos gloria regni decorat, ipsi quoque gloriam regni non extenuent sed exornent. Habeant deinceps jure 444 eoditii reges in regendo corda sollicita, in operando facta modesta, in decernendo judicia justa, in parcendo pectora prompta, in conquirendo studia parca, in conservando vota sincera, ut tanto gloriam regni cum felicitate retentent quanto jura regiminis et mansuetudine conservaverint et æquitate direxerint præmissæ præmium dictionis [T. 2, dilectionis]. Ne non prodixisse putetur ex fomite rationis, revelare convenit evidentissimam speciem operis, ut ex illis idoneos assertores habeat probitas veritatis ex quo se per semetipsam reservaverit qualitas actionis. Ecce etenim ita ex gentis nostræ mediocribus majoribusque personis multos hactenus corruisse reperimus et deflemus, ut, eorum agnitis ruinis, non aliud possimus quam divinæ judicia considerare permissionis, quorum quidem domorum spolia et potentiarum divitias simul ac prædia ita conspicimus prorsus exinanita, et nec fisci usibus commoda nec palatinis officiis reperiantur in remedium salutare collata. Cujus rei ex utroque concurrente defectu, dum et adjudicatos sententia judiciorum elisit et eorum bonis ad ipsorum vicem munificatus nemo surrexit, pene non res ista disciplinam in ordine sed defectum posuisse pensatur in gente, illo majori salutis dispendio cumulato, quod tam hæc quæ adjudicatis vigor judiciorum abstraxerat, quam illa quæ qualiscunque proventus ordine profigationis congesta erat, tota proprietatis principum amplitudo in sinum suæ receptionis incluserat; sicque solo principali ventre suppleto cuncta totius gentis membra vacuata languescerent ex defectu; unde evenit ut nec subsidium mediocres nec dignitatem valeant obtinere majores, quia dum solius potestatis vigor maxima occupavit, totius plebis status nec minima jure defendit. Adeo cum omni palatino officio simulque cum majorum minorumque conventu nos omnes tam pontifices quam etiam sacerdotes et universi sacris ordinibus famulantes concordia definitione decernimus et optamus, ut omnis conquestionis profigatio in omnium rerum viventium ac non viventium, immobilium quoque et moveri valentium corpore vel specie, forma vel genere, quæ a gloriosæ memoriæ Chindasvintho rege a die quo in regnum dignoscitur conscendisse reperi- tus, quolibet modo exstiterit augmentasse, omnia in

A serenissimi atque clementissimi domini nostri Reccesvinthi principis perenni transeant potestate et perpetuo deputentur in jure, non habenda parentali successione, sed possidenda regali congressione, ita ut iuste sibi debita quisque percipiat, et de reliquis ad remedia subjectorum quæcunque elegerit principis voluntas exerceat, illis tantundem exceptis quæ memoratus 445 divinæ memoriæ Chindasvinthus princeps ante regnum aut ex propriis aut ex justissime conquistis visus est habuisse; in quibus cunctis filiis ejus una cum glorioso domino nostro Reccesvintho rege permaneat et divisio libera et possessio pice plenissima: sed et illæ res quas prædictus princeps de justis proventibus filiis suis vel quibuslibet justissime visus est contulisse vel reliquisse, omnes in eorum jure maneant inconvulse, illa negotii hujus veritate servata, ut quia grata voluntas gloriosi domini nostri Reccesvinthi regis reddere decernit unicuique justissime debita, nemo invasionis calumniam moveat aut damna requirat, propter quod gloriosæ memoriæ genitorem ejus quædam indebite abstulisse constiterat.

Lex edita in eodem concilio a Reccesvintho principe glorioso.

In nomine Domini Flavius Reccesvinthus rex. Eminentæ celsitudo terrenæ tunc salubrius sublimia probatur appetere, cum salutis proximorum pia cernitur compassione prodesse; unde solet contingere ut plus commodi de aliena salute conquirat quam de propria utilitate quisque percipiat. In multis enim quia multorum salus attenditur majoris lucri summa percipitur: in se autem quia privati commodi fructus appetitur, non satis est si unius beneficii præmia conquirantur. Hinc et illa regendarum tantundem salus est plebium quæ non suos fines privata voluntate concludit, sed quæ universitatis limites communi prosperitatis lege defendit. Quapropter ne salutaris ordo imperialibus videatur verbis potius obtineri quam factis, de sublimitatis obtentu reclinamus ad vota supplicum tranquillæ visionis aspectum, ut inde salutaris compassio habeat commodum unde turmæ plebium adeptæ fuerint supplicationis effectum. Cum igitur præcedentium serie temporum immoderatio aviditas principum sese prona diffunderet in spoliis populorum, et auget rei propriæ censum ærumas flebilis subjectorum, tandem supernæ respectiois afflatu nobis est divinitus inspiratum, ut quia subjectis leges reverentiæ dederamus, principum quoque excessibus retinaculum temperantiæ poneremus. Proinde sincera mansuetudinis deliberatione tam nobis quam cunctis nostræ gloriæ successoribus adfuturis, Deo mediante, legem ponimus decretumque divalis observantiæ promulgamus, ut nullus regum impulsiois suæ quibuscunque motibus aut factionibus scripturas de quibuslibet rebus alteri debitis ita extorqueat vel extorquendas instituat, quatenus injuste ac nolenter debitorum sibi quisque privati possit dominio r. rum. Quod si alicujus gratias ma volun-

tato quidpiam de rebus a quocunque perceperit vel pro evidenti præstatione lucratus aliquid fuerit, in eadem **446** scriptura patens voluntatis ac præstiti conditio annotetur, per quam aut impressio principis aut conferentis fraus evidentissime detegatur: et si patuerit a nolente fuisse scripturam exactam, aut re-ipsa improbitas principis et evacuet quod male contraxit, aut certe post ejus mortem ad eum cui exacta est scriptura, vel ad hæredes ejus, res ipsæ sine eunctatione debeant revocari. Illæ autem res quæ seclusa omni compressionis argumentatione directo modo transierint in principis potestatem, in ejus perenniter jure perdurent; et quidquid ex rebus ipsis idem princeps ordinare voluerit, suæ potestatis arbitrio subiacet. Verum ut omne hujus negotii actionis roboret sinceritas veritatis, cum quarumcunque rerum scripturæ in principis nomine extiterint factæ, mox testes qui in eadem scriptura subscriptores accesserint ab his quos elegerit princeps diligentissime perquirantur, si non aliquod indicium aut de impressione principis aut de fraude scripturam facientis modo quocunque cognoverint, ut sic aut rite facta series scripturæ permaneat, aut irrita confecta vanescat. Similis quoque ordo de terris, vicis atque familiis observetur, si sine scripturæ textu tantummodo coram testibus qualibet facta fuerit definitio. De rebus autem omnibus a tempore Suintiliani regis hucusque a principibus acquisitis aut deinceps si provenierint acquirendis quæcunque forsitan princeps inordinata sive reliquit seu reliquerit, quoniam pro regni apice probantur acquisita fuisse, ad successorem tantumdem regni decernimus pertinere, ita habita potestate ut quidquid ex his elegerit facere liberum habeat velle. In illis autem rebus quæ ipsi aut de bonis parentum aut de quorumcunque provenierint successionibus proximorum, ita eidem principi ejusque filiis aut si filii defuerint hæredibus quo-

que legitimis hæreditatis jura patebunt, sicut etiam et cæteris lege vel successione patere noscuntur. Quod si aliquid ex rebus de quorumcunque parentum aut proximorum non solum successione sed etiam qualibet collatione aut quocunque contractu ad jus ipsius pervenisse patuerit, si contingat hæc inordinata relinqui, non ad successorem regni sed ad filios vel hæredes ejus qui acquisivit specialiter omnis eadem acquisitio pertinebit. Nam et de illis rebus quæ idem princeps ante regnum aut ex proprio aut ex justissime conquisito dignoscitur habuisse, irrevocabili ordine aut faciendi quod voluerit potestatem habebit, aut certe filiis ejus successio plena patebit; quod si filii defuerint, legitimis hæredibus ex his quæ inordinata reliquerit hæreditatem adire licebit. Hujus sane legis sententia in solis erit principum negotiis observanda, atque ita perpetim valitura, ut non ante quam solium regale ascendat, quam juramenti **447** fœdere hanc legem se in omnibus implere promittat. Quicumque vero aut per tumultuosas plebes, aut per absconsa dignitati publicæ machinamenta adeptum esse constiterit regni fastigia, mox idem cum omnibus tam nefarie sibi consentientibus et anathema fiat, et Christianorum communionem amittat, tam diræ percussione ultione collisus, ut omnis divini ordinis cultor, qui illi communicare præsumperit, simili cum ipso damnatione dispareat et pœna tabescat. Nam et **448** si quis legis hujus seriem ex officio palatino malevole detrahendo lacere voluerit, aut evacuantem quandoque vel silenter musitans vel aperte resultans proloqui detectus extiterit, cunctis palatinæ dignitatis et consortiis et officiis mox nudatus omnium rerum suarum dimidiam partem amittat, et in deputato sibi loco redactus a totius palatii maneat societate seclusus: religiosus etiam qui se in eadem culpa devolverit, simili rerum proprietatis suæ dispendio subiacet.

LIV

CONCILIIUM TOLETANUM NONUM

SEXDECIM EPISCOPORUM, ANNO FELICITER VII REGNI SERENISSIMI ATQUE CLEMENTISSIMI DOMINI NOSTRI RECCESVINTHI REGIS, ERA DCCXIII.

Dum canonicæ definitionis edicto in Toletana urbe pro peragendo concilio post diem Kalendarum Novembrium anno septimo Reccesvinthi principis gloriosissimi in basilicam sanctæ Mariæ semper virginis in unum fuisset, Domino favente, collecti, id communi definitione decrevimus, ut capitula quæ in prisca canonibus minime habebantur inserta pari promulgarentur sententia, et antiquis jungerentur regulis perenni jugitate mansura et omni reverentia conservanda. Sed quia nequaquam recte subditos judicet qui non seipsum prius justitiæ censura castigat, aptum nobis et expedibile visum est ante nostris excessibus imponere modum et sic errata corrigere subditorum. Tunc namque melius judiciorum exordia

diriguntur, cum vita iudicium ante disponitur, eoque potius iudicii forma completur quo negotiorum principis æquitas judicantium antefertur: adeo exordium æquitatis inchoari a iudicibus debet, ut perfectio juris causarum limitem aptius formet.

I. *Ut de rebus Ecclesiæ nihil episcopi auferant, et qualiter proximi fundatoris ecclesiarum sollicitudinem gerant.*

Omnis itaque rei ecclesiasticæ quantitas sicut remedium veniæ tribuit conferenti, ita dampnum rite præparat fraudatori: et ideo nullus sacerdotum vel ministrorum ex rebus Ecclesiæ, quæ in quibuscunque locis a fidelibus largiuntur, aliquid auferat vel juri suo aut cathedræ propriæ unitati connectat.

Devotio enim uniuersusque, sicut gratanter votum contulit Deo, ita definiuit quod plenitudo votorum conservaretur in loco, in quo vel ut si collata tenentur maneat gratia offerentis, ita si frustrantur imminet perniciēs defraudantis. Verum ut rei hujus potior soliditas habeatur, condignis filiis vel nepotibus honestioribusque propinquis ejus qui construxit vel ditavit ecclesiam licitum sit hanc bonæ intentionis habere solertiam, ut si sacerdotem seu ministrum aliquod ex collatis rebus præviderit defraudare, aut commotionis honesta conventionē compescant, aut episcopo vel judici corrigenda denuntient: quod si talia episcopus agere tentet, metropolitano ejus hæc insinuare procurent: si autem metropolitanus talia gerat, regis hæc auditibus intimare non differant. Ipsi tamen **449** hæredibus in eisdem rebus non liceat quasi juris proprii potestatem præferre, non rapinam et fraudem ingerere, non violentiam quamcunque præsumere, sed hoc solum in salutarem sollicitudinem adhibere, quod aut in nullam noxam operatio nocens attingat aut vel in mulctam vel in aliquam partem salutaris mœres assumat. Si quis vero deinceps hæc monita temerare voluerit, et male rapta cum confusione restituat et excommunicationis annuæ sententiam sustinebit.

II. Ut fundatores ecclesiarum quousque advixerint earum habeant curam, ipsique illic ministros eligant servituros.

Cum sæpe sit solitum etiam illa quæ non debentur prece supplicationis et vi quodammodo extorqueri doloris, quanto jam sine obstaculo concedi debent exquisita simul et ordine juris et dolore compassionis? Quia ergo fieri plerumque cognoscitur ut ecclesiarum parochiales vel sacra monasteria ita quorundam episcoporum vel insolentia vel incuria horrendam decendant in ruinam, ut gravior ex hoc oriatur ædificantiū mœrorum quam in construendo gaudii existerat labor, adeo pia compassione decernimus, ut quandiu earumdem fundatores ecclesiarum in hac vita superstites exstiterint pro eisdem locis curam permittantur habere sollicitam, et sollicitudinem ferre præcipuam, atque rectores idoneos in eisdem basilicis item ipsi offerant episcopis ordinandos. Quod si tales forsitan non inveniuntur ab eis, tunc quos episcopus loci probaverit Deo placitos sacris cultibus instituat cum eorum conniventia servituros. Quod si spretis eisdem fundatoribus rectores ibidem præsumserit episcopus ordinare, et ordinationem suam irritam noverit esse, et ad verecundiam sui alios in eorum loco quos idem ipsi fundatores condignos elegerint ordinari.

III. Si de rebus ecclesiarum pro præstatione aliquid dari dicatur, causa præstiti cognoscatur.

Si sacerdos vel minister de rebus ecclesiarum suarum quidpiam alicui sub præstationis obtentu concedat, in serie instrumenti causam præstiti evidenter exponat, ut ex hoc aut juste confecta transactio innotescat, aut fraus incompetens quæ latet appareat. Aliter

A vero pro hujus negotii causa deinceps scriptura confecta non valeat.

IV. Quæ de acquisitis rebus inter ecclesiam et sacerdotis hæredes divisio fiat.

Sacerdotes vel quicumque illi sunt quibus ecclesiasticarum rerum cura commissa est, quæcunque administrationis suæ tempore emerint, si de rebus propriis vel vile **450** vel parum habuerint, ad ecclesiarum nomen cui præsumunt chartarum conficere instrumenta procurent; non enim convenit ut ecclesia quæ suscepit externum efficiat in alieno divitem et in suo retineat fraudatorem. Hi vero qui suarum rerum noscuntur habere compendium, ex omni re quam post ordinationis suæ diem visi sunt acquisisse, sive nulla sive aliqua sint instrumenta confecta, compensata tam juris sui quam ecclesiasticarum rerum ambitione, si se utriusque rei quantitas exæquaverit, inter ecclesiam et decedentis hæredes æquo jure conquisitio pertinebit: si autem quælibet pars majori cumulo sui juris excreverit, majorem etiam portionem in divisione percipiet. Quicumque vero de prædictis sacerdotibus vel ministris pro sui utilitate atque amicitia vel præstatione aut quocunque modo aut per scripturæ seriem meruerit a quolibet collata percipere, in rebus ecclesiasticis non poterunt numerari, sed quod exinde voluerint facere ipsorum voluntatis arbitrio subjecit. Quod si hoc post eorum mortem inordinatum fortasse remanserit, ecclesia hoc sibi cui præfuit vel minister exstitit in perpetuo vindicabit.

V. Si episcopus monasterium faciat vel parochitanam ecclesiam ditet, quantum partem de rebus ecclesiarum conferat.

Bonæ rei dare consultum et præsentis habetur vitæ subsidium et æternæ remunerationis expectari cernitur præmium. Quisquis itaque episcoporum in parochia sua monasterium construere forte voluerit, et hoc ex rebus ecclesiarum cui præsidet ditare decreverit, non amplius ibidem quam quinquagesimam partem dare debet, ut hac temperamenti æquitate servata et cui tribuit competens subsidium conferat, et cui tollit damna gravia non infligat. Ecclesiam vero quæ monasticis non informabitur regulis aut quam pro suis munificare voluerit sepulturis, non amplius quam centesimam partem census ecclesiarum, cui præsidet, ibidem conferre licebit, ea tamen cautela servata, ut unam tantummodo quæ placuerit ex his duabus remunerandam assumat.

VI. Ut episcopus tertiam ecclesiasticarum rerum sibi debitam cui elegerit conferat.

Cum præteritis sanctionibus notissimum habeatur, quæ de rebus parochialium ecclesiarum pars episcopo conferatur, opportune diximus decernendum, ut si episcopus tertiam, quam de rebus eisdem sanctione paterna sibi debitam novit, aut ipsi ecclesiarum cujus res esse patescit aut alteri ecclesiarum cui elegerit conferre decreverit, et licitum maneat, et irrevocabile robur ejus sententia ferat.

451 VII. Ne extra constitutum ordinem morientis A
sacerdotis hæredes rem ejus adire præsumant.

Propinqui morientis episcopi nihil de rebus ejus absque metropolitani cognitione usurpare præsumant; quod si is qui recessit metropolitanus fuerit, hæres ejus aut successorem illius aut concilium sustinebit, ne passim hæreditatis adeundæ data licentia, de rebus ecclesiæ aut non reddatur ratio plena aut fraus non [*In A. deest non*] inveniatur illata: quod si presbyter aut diaconus fuerit quos obiisse constiterit, non sine cognitione sui episcopi rem ejus hæreditibus adire licebit. Quisquis sane post hæc transgressor inventus exstiterit, pro his quæ non expectato hoc ordine adierit invasionis damno legis sententiæ subjacebit.

VIII. Ut scripturæ quas sacerdotes vel ministri injuste B
fecerint, post mortem eorum habeant annorum numerum computatum.

Si sacerdos vel minister, dum gubernacula ecclesiarum administrare videntur, contra Patrum sanctissimas sanctiones de rebus ecclesiæ definitæ aliqua dignoscatur, non ex die quo talia scribendo decrevit, sed ex quo talia moriendo definita reliquit supputationis ordo substabit. Nunquam etenim poterit ad tricennium temporis pertinere vita irritè judicantis, quia status contractuum initia non assumpsit ab origine æquitatis.

IX. Quantum commodum sibi episcopus tollat de Ecclesia C
cujus tumulaverit sacerdotem.

Plerique, dum rapinis inhiant ut non debent, aut miseracionis opus condigne non implent aut indebita ipsi miseracioni damna permittent. Ideoque ne amplius misericordiæ opus execrabile dilabatur in seculum, id communi decreto sancimus, ut cum pontificem mori contigerit, episcopus qui ad humandum corpus ejus advenit descriptis thesauris atque domorum internis, si locuples decedentis Ecclesia fuerit, non amplius quam libram auri in rebus quibus ei placuerit, exceptis ornamentis ecclesiæ, cum gratia offerentium auferre pertentet. Si vero minor rebus exstiterit, dimidiam libram sibi licenter usurpet: nam et hæc ipsa usurpare ratio nulla permetteret, nisi ejus qui convenit sacerdotis injuriæ contemplatione antiquitas hoc usu acta servasset. Porro brevem descriptarum rerum sub fidei relatione idem qui descripsit dirigere metropolitano curabit: metropolitani autem ex eadem morientis Ecclesia nihil prorsus auferre præsumat, sed solam quæ ad eum pertinet salvacionis curam impendat.

452 X. De damnatione filiorum qui ex sacerdotibus D
et ministris geniti comprobantur.

Cum multæ super incontinentiam ordinis clericorum hæcenus^a emanaverint sententiæ Patrum et vullatenus ipsorum formari viserit correctio morum, usque adeo sententiam judicantium protraxere commissa culparum, ut non tantum ferretur ultie in actoribus scelerum, verum et in progenie damnatorum. Ideoque quilibet ab episcopo usque ad subdia-

conum deinceps vel ex ancillæ vel ex ingenuæ detestando connubio in honore constituti filios procreaverint, illi quidem ex quibus geniti probabantur canonica censura damnentur; proles autem tali nata pollutione non solum parentum hæreditatem nunquam accipiet, sed etiam in servitute ejus ecclesiæ de cujus sacerdotis vel ministris ignominia nati sunt jure perenni manebunt.

XI. Quod servilibus clericis dare debeant episcopi: libertatem.

Qui ex familiis Ecclesiæ servituri devocantur in clerum ab episcopis suis libertatis necesse est percipiant donum, et si honestæ vitæ claruerint meritis, tunc demum majoribus fungantur officiis: quos vero flagitii sordidaverit incorrigibilis noxa, perpetua servitus conditionis religet in catenam.

XII. Quod post mortem sacerdotis in libertate servis collata annorum tempus debeat computari.

Si sacerdos libertatem servis Ecclesiæ conferre voluerit, non a die confectionis suæ scriptura tempus annorum computatum tenebit, sed ex quo eum qui scripturam confecit verius obiisse constiterit.

XIII. Ut ex libertis Ecclesiæ et ex personis ingenuis geniti ab obsequiis ecclesiæ non recedant.

Excessibus libertorum Ecclesiæ plerumque patronam vidimus Ecclesiam convexari, et bicipiti coacti sumus tædio condolere, uno dum per superbiam reluctantis auctor contemnitur libertatis, altero dum libertas superbientis in conditionem relabi cogitur servitutis; adeo cum jam præteritis Patrum regulis multæ super hoc diversæ constitutionis emanaverint sanctiones, tamen quoddam ad plenitudinem rei aptum conspeximus adhuc innectere complementum. Igitur sicut legum reverenda sanctio censuit, ita servari totius generis nobilitas debet, ut in nullo aliena commistio maculet quod per totum **453** generositas propria decoravit: unde cunctis ecclesiarum libertis tam viris quam feminis eorumque propagini interdicitur judicio generali, ne deinceps causa^b connubii aut Romanis ingenuis copulentur aut Gothicis. Quod si hoc factum quandoque patuerit, permistione tali genita proles nunquam merebitur jus indebitæ dignitatis nec Ecclesiæ unquam carebit obsequiis, cujus beneficio donum meruisse noscitur libertatis.

XIV. Quod si liberti Ecclesiæ ad eam reverti non velint, omnis eorum rescula juri applicetur Ecclesiæ.

Si contingat quemcumque de libertis Ecclesiæ eorumque prosapia contra primævas modernasque Patrum regulas aut Gothicis aut Romanis ingenuis copulari^c, tam illis quam eorum stirpi non licebit ab Ecclesiæ patrocínio evagari, sed aut ad debita obsequia reverti cogendi sunt, aut si redire noluerint, quæcumque vel parentes eorum vel ipsi ab Ecclesia sunt adepti vel in ejus patrocínio visi sunt acquisisse insistente pontifice in ditionem propriæ reducantur Ecclesiæ.

XV. De obsequio et disciplina libertorum Ecclesiæ.

Ecclesiæ liberti eorumque progenies eidem basilicæ

quibuslibet copulentur personis ingenuis.

^c *Æ., B. R., quibuslibet personis ingenuis copulari.*

^a In reliquis, præter A, usque hæcenus.

^b *Æ., B. R., E. 4, T. 1, 2, U. causa conjunctionis*

de qua libertatis gratiam meruerunt, obsequia prompta sinceraque parabant, qui sicut hoc in obsequium pro possibilitate sui quod utiles ingenui dabant, ita quoque in emendatione culparum quod inutiles ingenui sustinebant.

XVI. *Quod libertis Ecclesie nihil de rebus suis in alienum liceat transferre dominium.*

Libertis Ecclesie eorumque propagini ex omnibus rebus, quæ de jure Ecclesie noscuntur habere, nihil licebit in extraneum dominium transactione quacunque deducere; sed si ex his quælibet vendere fortasse voluerint, sacerdoti ejusdem Ecclesie offerant convenienter emenda, earumque rerum pretia ut eis placuerit aut dispensent aut habeant: nam in dominium partis alterius rei suæ censum nullomodo transire permittimus. Suis autem filiis vel propinquis eidem Ecclesie vel servitio vel patrocinio subjugatis quæcunque vendere vel donare voluerint aditus omnino patebit.

XVII. *Ut baptizati Judæi cum episcopis celebrent dies festos.*

Baptizati Judæi, quocunque loco cætero 454 tempore conversentur, festis tamen præcipuis Novi Testamenti serie consecratis ac diebus illis, quos olim sanctione Veteris legis sibi met censebant esse solemnes, in civitatibus publicisque conventibus cum summis Dei sacerdotibus celebrare præcipimus, ut eorum conversationem ac fidem et pontifex approbet et veritas servet. Hujus vero tenerator edicti prout ætas permiserit aut flagris aut abstinentiæ subiacebit.

Expletis omnibus quæ ad honestatis regulam in collationem venere fraternam, grates exsolvimus C immortalis Domino soli, cujus dispositione mirabili ad hunc sanctæ congregationis cœtum meruimus adunari, ut et communis visio prosperitatem nostram ostenderet et par definitio concordiam assignaret; obsecrantes ejus misericordiam largam, ut serenissimo a domino et amabili Christo Reccesvintho principi glorioso ita præsentis vitæ felicitatem impendat, ut angelicæ beatitudinis gloriam post tempora longæva concedat, atque ita nos ejusdem felicitate lætos semper efficiat, ut in terram viventium remuneratos attollat; antiquitatis dehinc ordinem saluberrime retinentes, postquam rationem festi paschalis fraternitas

^a E. 4, T. 1, *reverentissimo.*

^b Desunt subscriptiones in A. Desumptæ sunt ex D B. R, cum variantibus cæterorum lectionibus.

vestra cognovit, noverit se anno venturo die kalendarum Novembrium causa peragendi concilii in hac urbe favente Domino congregari, ut simili disceptatu aut quæ prospexerimus congrua decernamus, aut solius pacis conventu lætemur. Consummatum est hoc sanctum concilium die VIII Kalendarum Decembrium anno feliciter septimo regni serenissimi atque clementissimi domini nostri Reccesvinthi regis, æra DCXCIII.

Interfuerunt b huic sancto concilio Pontifices:

Eugenius regis urbis metropolitanus episcopus.
Tayo Cæsaraugustanus episcopus.
Marcus Castulonensis episcopus.
Winibal Ilicitanus episcopus.
Witericus [U., Guidericus] Segontinus episcopus.
Maurusius Oretanus episcopus.
Dadila Complutensis episcopus.
Felix Valentinus episcopus.
Valdingius Arcavicensis episcopus.
Maurellus Urgelitanus episcopus.
Euppsychius Segobricensis episcopus.
Athanasius Setabitanus episcopus.
Giberius [U., G., Guiberius] Bigastronsis episcopus.
Waldefredus Mentesanus episcopus.
Maguarius Arcitanus episcopus.
Stephanus Valeriensis episcopus.

455 Abbates.

Fugitivus abbas.
Ildephonsus abbas.
Emerius abbas.
Morarius abbas.
Joannes abbas.
Item Joannes abbas.
Marcellinus abbas.^c
Silicolus abbas.^d

456 Vicarii episcoporum.

Daniel diaconus Marcelli episcopi ecclesie Urcitanæ.
Viri illustres officii palatini.
Paulus comes Notariorum.
Etherius^e comes Cubiculariorum.
Ella comes et dux.
Riccula comes Patrimoniorum.

^e E. 4, U., G., *archipresbyter Toletanus.*

^d T. 1, *Primicerius.* T. 2, U., G., *Primicerius.*

^e E. 4, T. 1, 2, *Hemeterius.*

LV

CONCILIIUM TOLETANUM DECIMUM

VIGINTI EPISCOPORUM, HABITUM DIE KALARUM DECEMBRIUM, ANNO VIII GLORIOSI DOMINI RELIGIOSISSIMI RECCESVINTHI PRINCIPIS, ÆRA DCXCIV.

Gratulationem nobis spiritualem divina contulit gratia, quando tribuit uti nos et salutaris disciplinæ frequentia et convenire ad pacificorum volorum studia præcepta. Congregatis ergo nobis et in concor-

diam animi et in conventum loci, referentes gratias invisibili Deo et glorioso rerum domino Reccesvintho regi, cujus sacratissimo voto retenta paternitatis sanctæ traditione ad sacrum quivimus aduvari con-

ventum, has subter annexas regulas concordie definitione prolatas aeterna statuimus manere lege prefixas.

I. *De celebritate festivitatis dominicæ matris.*

Cum nihil fidei sinceritas per diversitatem adversum incurrat et unitatem catholicæ regulæ varietas nulla decerpatur, est tamen quod nisi temporum unitate servetur et discidium indiscissæ unitati parturiat et sacramentorum unitate constare non valeat. Hinc est quod paschale festum nisi uno die celebremus et tempore in Judaicum decidamus errorem: hinc adventum sancti Spiritus post resurrectionem Dei nisi expectemus tempore definito dierum simul et numero, non possumus impleri ejusdem Spiritus dono, quoniam si caret plenitudinis numero, cedere potest et mysterii sacramento: hinc nativitatis dominicæ satrum, quo evidenter de utero virginali Verbum prodiit caro factum, absque dubio servat et temporis cursum, repræsentat specialis diei et momentum. Si ergo Nativitatis et mortis incarnati hujus Verbi dies absque immutatione ita certus habetur, ut absque diversitate in orbe toto terrarum ab omni concorditer Ecclesia celebretur, cur non festivitas gloriosæ Matris ejus eadem observantia uno simul ubique die similique habeatur honore? Invenitur etenim in multis Hispaniæ partibus hujus sanctæ Virginis festum non uno die per omnes annorum circulos agi, quoniam transducti homines diversitate temporum, **457** dum varietatem sequuntur, unitatem celebratis non habere probantur. Quæ de re quoniam de qua invenitur angelus Virgini Verbi conceptum et nuntiasse verbis et indidiase miraculis eadem festivitas non potest celebrari condigne, cum interdum quadragesimæ dies vel Paschale festum videtur incumbere in quibus nihil de sanctorum solemnitatibus, sicut ex antiquitate regulari cautum est, convenit celebrari; cum etiam et ipsam incarnationem Verbi non conveniat tunc celebratibus prædicari, quando constat id ipsum Verbum post mortem carnis gloria resurrectionis attolli; adeo speciali constitutione sancitur, ut ante octavam diem quo natus est Dominus, genitricis quoque ejus dies habeatur celeberrimus et præclarus. Ex pari enim honore constat ut sicut Nativitatem Filii sequentium dierum insequitur dignitas, ita festivitatem matris tot dierum sequatur sacra solemnitas; nam quid festum est matris nisi incarnatio Verbi? cuius utique ita debet esse solemnne, sicut est et ejusdem nativitas Verbi. Quod tamen nec sine exemplo decentis moris, qui per diversas mundi partes dignoscitur observari, videtur institui; in multis namque Ecclesiis a nobis et spatio remotis et terris hic mos agnoscitur retineri. Proinde ut de cætero quidquid est dubium sit remotum, solemnitas dominicæ matris in die xv Kalendarum Januariarum omnimodo celebretur et nativitas Filii ejus Salvatoris nostri die octavo Kalendarum earumdem, sicut mos est, solemnitas in omnibus habeatur.

^a Ex *Æ.*, T. 1, 2. In A. et reliquis: *utique debet.*

II. *De non violandis juramentis in salutem regiam datis.*

Frequentium molestiarum nocens impulsus contempti quidem magnitudine decentis poterat gravitatis; sed quia levitas labens facile ad præcipitia vana corda reclinat, bene honesta sollicitudo colibere properat quod frequentata usitatio vitare non curat. Adeo cum et quorundam paternorum sanctionibus decretorum et institutionibus sit legalibus cautum, ne contra salutem principum gentisque aut patriæ quisquam meditari conetur adversum, hoc unum specialiter nunc depromitur observandum, ut si quis religiosorum ab episcopo usque ad extremi ordinis clericum sive monachum generalia juramenta in salutem regiam gentisque aut patriæ data reperitur violasse voluntate profana, mox propria dignitate privatus et loco et honore habeatur exclusus, eo miserationis obtentu tantummodo servato, ut an locum an honorem an utraque possideat concedendi jus licentiamque principalis potestas obtineat.

458 III. *Non permittendum laicis imperare religiosis.*

Reverentiæ totius auditum, quia res adit dura, non frustra cogimur hanc durioris extirpare censura: a novimus enim quosdam pontifices præcepti principis apostolorum, qui ait: *Pascite qui in vobis est gregem, non coacte sed spontaneæ, neque dominantes in clero sed forma facti gregis*, ita esse immemores ut quibusdam monasteriis parochialibusque ecclesiis aut suæ consanguinitatis personas aut sui favoris participes iniquum sæpe statuunt in prælatum, ita illis providentes commoda inhonesta ut eisdem deferantur aut quæ proprio episcopo dare justus ordo poposcerit aut quæ rapere deputati exactoris violentia potuerit. Proinde decenter omnibus placet et in præsentia tale rescindere factum et non esse de cætero faciendum: nam quisquis pontificum deinceps aut sanguine propinquis aut favore sibi personis quibuscunque devinctis talia commodare lucra tentaverit ausu nefandæ præsumptionis, et quod jussum fuerit devocetur in irritum, et qui ordinavit annuæ excommunicationis ferat excidium. Quæ vero ablata fortasse fuerint, ab eo qui tulit reddantur in duplum.

IV. *De professione ac veste religiosarum viduarum.*

Bene per Spiritum Dei possumus cum sancto apostolo dicere non ignorare nos astutias Satanæ, quia impellimur zeli domus Dei ardore cremari. Videmus enim ad tanta fraudum studia convalescentem excrevisse perniciem, ut et primæva Patrum constitutio a quibusdam æstimetur illudi et nova iudicium putetur intentio falli: nam inveniuntur nonnullæ viduæ diversis excusationibus se adeo contegentes ut blandiantur [*Rectius, blandiantur*] sibi, non se Patrum plena religionis alligatas institutione teneri. Unde antiquis inconcusse permanentibus regulis hoc adjicitur novo oraculo sanctionis, ut vidua quæ sanctæ religionis obtinere propositum voluerit, sacerdoti vel ministro ad quem aut ipsa venerit aut quem ad se venire contigerit, scriptis professionem faciat a se aut signo

aut subscriptione notatam, continentem se et religionis propositum velle et hoc pereuniter inviolate servare, ac tunc accepta a sacerdote vel ministro aptæ religionis usui veste seu lectulo quiescens sive quocunque loco consistens incunctanter utatur; nec diversi coloris aut diversæ partis eadem sit notabilis vestis, nisi religiosa et non suspecta quæ careat et varietatibus colorum et diversitatibus partium, adeo ut absque ulla suspitione transgressionis maneat usui tantum apta sanctæ **459** religionis; et sui sexus competens ad testimonium probitatis. Ut autem deinceps nihil devocetur in dubium, palleo purpurei vel nigri coloris caput contegat ab initio susceptæ religionis, ut dum illic intulerit signum probabilis sanctitatis ubi nullius falli poterit visio intuentis, nusquam attentetur ausus detestandæ præsumptionis.

V. De remotis excusationibus viduarum transgressionem religionis sequentium.

Omnes feminæ quæ jam in præterito religionis veste fuisse probantur indutæ, nihil ad excusationem valeat oppositionum quælibet objectio, quamvis diversis aut callidis adumbrare se velint fallaciæ argumentis, sed ad sacratissimas sanctiones disciplinae sanctior eas teneat religatas atque subnixas: commoneantur sane sacerdotis auctoritate ut sponte redeant; quæ si redire noluerint impulsu sacerdotis ad religionis habitum reducantur, et in monasteriis reductæ excommunicationis condignæ sententia feriantur. Hic idem quoque ordo in illarum condemnatione manebit, quæ quamlibet a sacerdote vel ministro sanctimoniam vestem non accepissent, ipsæ tamen aut indutæ sunt aut illo indui habitu consenserunt qui religionis esse cultus ab intuentibus crederetur, sicut coram ecclesia vel sacerdote aut etiam competentibus testibus quandoque indutæ visæ certis indicis aut testimoniis approbantur. Omnes hæc tamen seu venientes ad primam religionem, seu post transgressum resumentes iteratam conversionem, sicut præmissum est, et palleo capita contegant et conscriptam roboratamque professionis faciant scripturam, per quam ulterius non sinantur relabi ad prævaricationis audaciam: quæ vero ex omnibus his fuerint repertæ animum aut vestem in transgressionem dedisse, et excommunicationis sententiam ferant, et rursus mutato habitu in monasteriis donec diem ultimum claudant sub ærumnis arduæ pœnitentiæ maneat religatæ.

VI. De his qui in parva ætate coram parentibus religionis habitum tenuerint.

Quoniam lucusque dissolutæ operationis effectus interdum mutare fecit honestæ constitutionis edictum, dum incondite resolvi putatur quod indissolubile sanctionis auctoritate tenetur, adeo quidquid obvium ex incerto concurrat evidenter abjici decet ut de cætero nihil supersit quod in dubium nutet: ideoque si in qualibet minori ætate vel religionis tonsuram vel religioni debitam vestem **460** in utroque

A seu filiis aut unus aut ambo parentes dederint, certe aut nolentibus vel nescientibus susceptam non mox visam in filiis abdicaverint, sed vel coram se vel coram ecclesia palamque in conventu eosdem filios talia habere permiserint, ad sæcularem reverti habitum ipsis filiis quandoque penitus non licebit, sed convicti quod tonsuram aut religiosam vestem aliquando habuerint, mox ad religionis et cultum habitumque revocentur, et sub æterna districtione hujuscemodi observantiæ inservire cogantur. Parentibus sane filios suos religioni contradere non amplius quam usque ad decimum ætatis eorum annum licentia poterit esse, postea vero an cum voluntate parentum an suæ devotionis sit solitarium votum, erit filiis licitum religionis assumere cultum. Quisquis autem vel abolitione tonsuræ vel sæcularis vestis assumptione detectus fuerit attigisse transgressionem, et excommunicationis censuram accipiat et religioni semper inhæreat.

VII. * Ut nullus ex sacerdotibus, levitis vel ex catholicorum cœtu audeat mancipia Christiana Judæis vel Gentilibus vendicare.

Septimæ collationis objectu immane satis et infandum operationis studium nunc sanctum nostrum adiit concilium, quod plerique ex sacerdotibus et levitis, qui pro sacris ministeriis et pietatis studio gubernationisque augmento sanctæ Ecclesiæ deputati sunt officio, malunt imitari turbam malorum potius quam sanctorum Patrum insistere mandatis: ut ipsi etiam qui redimere debuerant, venditiones facere intendant, quos Christi sanguine præsciunt esse redemptos, ita duntaxat, ut eorum dominio quo sunt empti in ritu Judæismi convertantur oppressi, et fit execrabile commercium ubi nitente Deo jussum est sanctum adesse conventum: quia majorum canones venterint, ut nullus Judæorum conjugia vel servitia habere præsumat de Christianorum cœtu, sed sacra fidei sibi cohærentia tam conjugia quam servitia, favente Deo, unice adhæreant, dicente propheta: *Qui habitare facit unanimes in domo.* Nam revera nec advertunt primum, quid Dominus præceperit per Moysen dicens: *Si quis furaverit [Rectius, furatus fuerit] hominem et vendiderit, convictusque morte moriatur.*

Et iterum: *Si fratrem tuum Hebræum redemeris, serviet tibi septem annis, et liberum abire permite: quod sine dubio ab eis præscimus impleri. Quid enim deterius, quidve in præceps, dum ipsi quos novimus Dei insectatores ita malunt sibi concessa implere præcepta **461** ut nulla prorsus ratione maneat evitata, quanto magis nos, qui redemptos nos congaudemus pretio sanguinis sacri, convenit custodire omnia præcepta? Quid igitur sacerdos ille vel levita, seu etiam omnis athleta Christi sibi vindicare velit, dum Dominum et Redemptorem nostrum non vult imitari, secundum quod ipse vaticinantibus prophetis ait: *Vos sacerdotes et levitæ afferte, aram Domini Dei**

* Deest septimus hic canon in A., Æ., E. 3, U., G. Desumptus est ex B. R. cum variantibus cæterorum lectionibus, in quibus hæc canoni animadversio præ-

ponitur: *Septimæ igitur aggressionis jura in oblivionem redacta hic subter curavimus inserenda, quæ omnibus patet esse custodienda.*

Israel ad locum qui ei paratus est : sit timor Domini vobiscum et cum diligentia cuncta facite : levate sacrificium et venite in conspectu ejus, et adorete Dominum in decore sancto? Et alibi : Perfectio tua et doctrina tua viro sancto tuo, Domine, ut ponat thymiana in furore tuo, et holocausta super altare tuum. Et illud : Labia sacerdotis custodiunt scientiam, et legem de ore ejus exquirunt, quia angelus Domini est. Lex veritatis in ore ejus et iniquitas non est inventa in labiis ejus : in pace dirigens ambulavit, et multos convertit ab iniquitate. Nec non et David : Sacerdotes tui, Domine, induantur justitiam, et sancti tui lætentur. Viduam ejus benedicens benedicam, et pauperes ejus saturabo panibus. Sacerdotes ejus induant salutare, et sancti ejus exultatione exsultabunt. Quod et ipse Dominus et Salvator apostolis suis præcepit dicens : Euntes per universum mundum prædicare Evangelium regni, appropinquavit enim regnum cælorum. Dæmonia ejicite, claudos curate, leprosos mundate, mortuos suscitete. Et iterum : Quis, putas, est fidelis servus et prudens, quem constituit Dominus super familiam suam ut det illis cibum in tempore opportuno? Beatus ille servus, quem cum venerit dominus ejus invenerit sic facientem. Amen dico vobis, quoniam super omnia bona sua constituet eum. Nam et Petro dixit : Simon Petre, si diligis me, pascere oves meas. Unde et apostoli in unum commorantes possessiones proprias et substantias vendebant, et non quidem credentium animas evertebant, sed magis unicuique prout opus erat fidelium dividebant. Quod et beatus admonet Petrus dicens : Pascite qui in vobis est grex Dei; non coacte, sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucus in gratia, sed voluntarie, ut cum princeps pastorum apparuerit, percipiatis immarcescibilem gloriæ coronam. Nam et Paulus ita ad Titum ait : Exemplo esto fidelium in verbo, in conversatione, in fide, in charitate et castitate, ut profectus tuus manifestus sit omnibus. Quia sive Judæi, sive Græci, sive servi, sive liberi, unum spiritum in Christo potati sumus, et semetipsum pro nobis tradidit factus pro nobis maledictus, ut in nobis benedictio Abraham fieret. Jacobus igitur ita loquitur : Religio munda et immaculata apud Deum et Patrem hæc est : visitare pupillos et viduas in tribulatione eorum, et immaculatum se custodire ab hoc sæculo. Dicat nunc quisquis ille est sectator interminabilis vertigo testationis, qui ex apostolis sanctis vel ex omni turba credentium, quos advocavit Dominus, quemquam vendidisse aliquatenus hominum, dum ipse Dominus in Evangelio dicit : Venit enim Filius hominis quærere et salvum facere quod perierat? Audi namque Zachæum Domino dicentem : Ecce dimidium bonorum meorum, Domine, do pauperibus, et si quid aliquem defraudavi, reddo quadruplum. Quorum exempla apostoli et omnis toga sanctorum martyrum et confessorum impleverunt, et nobis implenda insinaverunt, dicente apostolo Paulo : Imitatores mei estote, sicut et ego per omnia Christi [1 Tim. iv, 12]. Nam qua fronte, qua etiam conscientia quisquis ille est prioris illius imi-

tator proditoris, ut post hujus nefanda commissa Domino Deo præsumat offerre libamina aut perceptionis suscipiat sacra mysteria, quæ nobis est concessum in ablutione peccatorum nostrorum, dum dicit : Non licet eos mittere in corbonam, quoniam pretium sanguinis est? Corbona [T. 1, 2, Corban] enim nostrorum est arcana pectorum [T. 1, peccatorum], in quo sanctum suscipimus corpus; et maxime nobis est custodiendum de talibus commerciis, ne inquinemur mentibus nostris, et proruanur cum Juda negotiatore cordibus cæcis, secundum quod Dominus dicit : Væ homini illi per quem Filius hominis tradetur in manibus peccatorum : bonum erat illi, si natus non fuisset homo ille. Quod non tantum pro Juda, sed pro omnibus, scilicet qui hujus mercimoniis deserviunt, et ipsi illi in diem judicii erunt condemnati, per quem venundati in hæresem occiderunt Judaice, aut etiam præsentis sæculo male suscipiant secundum propheticum sermonem : Ecce furor Domini egrediens, procella ruens in capite impiorum conquiescet. Et iterum : Propheta namque et sacerdos polluti sunt, et in domo mea inveni malum eorum, ait Dominus : Idcirco via eorum erit quasi lubricum in tenebris, impellentur enim et corruent in ea : afferam enim super eos mala, annum visitationis eorum, ait Dominus. Et per Isaiam : Dedi populum meum in manu tua : non posuisti eis misericordiam : aggravasti jugum tuum valde : descende in pulvere : sede, tace, et intra in tenebris : veniet super te malum et nescies, et irruet super te repente calamitas quam non poteris expiare. Et iterum in Evangelio Dominus dicit : Attendite a falsis prophetis, qui veniunt ad vos in vestimentis ovium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Et illud : Cavete ab his, qui decorant domus viduarum, simulantes longam orationem : hi accipient damnationem majorem. Et iterum : Neminem concutatis neque calumniam faciatis, et contenti estote stipendiis vestris. Quia si quis scandalizaverit unum de pusillis istis, qui in me credunt, expedit ei ut ligetur collo ejus mola asinaria et projiciatur in mare. Unde et in Actibus apostolorum ita Dominum legimus dixisse : Saule, Saule, quid me persequeris? nunquid in cœlum ascenderat Saulus, ut ibidem persecutionem ejus sustineret Dominus? sed in servis suis habitans hanc prolatus est sententiam, sicut ipse dicit : Qui vos spernit, me spernit : et qui me spernit, eum spernit qui me misit. Et illud : Qui non est mecum contra me est, et qui non congregat mecum spargit. Quod etiam dudum per prophetam dixit : Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum. Et in Evangelio : Quid enim prodest homini si mundum universum lucretur, animam vero suam detrimentum patiat? Ecce paterfamilias plantavit vineam, id est, Ecclesiam, et locavit eam agricolis, id est, sacerdotibus. Cum ergo venerit dominus vineæ, quid faciet agricolis illis? Malos male perdet, et vineam locabit aliis agricolis, qui reddant ei fructus temporibus suis. Nam dicit ipse :

Vigilate et orate ne intretis in tentationem, quia nescitis qua hora Dominus vester venturus sit. Si autem dixerit malus servus Hle in corde suo : Moram facit dominus meus venire, et cœperit percutere conservos suos et ancillas, n. anducet autem et bibit cum ebriis, veniet dominus servi illius in die qua non sperat, et hora qua nescit ^a, et inutilem servum mittet in tenebras exteriores : ibi erit fletus et stridor dentium. Si quis enim post hanc definitionem talia agere tentaverit, noverit se extra Ecclesiam fieri, et præsentem et futuro iudicio cum Juda simili poena percelli, dummodo Dominum denuo proditiōnis pretio maluit ad iracundiam provocari.

Opitulante miseratione divina et gloriosissimi R. ccesvinthi principis inhaerente voluntate religiosa, his gesti decentissime alligatis et in pace connexis, ex totis præcordiorum abditiis damus gloriam et honorem soli æterno et immortalis Deo Patri et Filio et Spiritui sancto, cujus dono collatum nobis agnoscimus pro ejus Ecclesiæ statu et prompte gerere curam et posse sacri regiminis competentia disponere jura, a quo petimus et optamus, ut porrecta in longitudinem felicium dierum sacratissimi principis vita et omni gloriarum decore perpetim pollente salute, nobis quoque tribuat susceptam Ecclesiæ suæ regimen in æquitate disponere, in sollicitudine gubernare et in pace tenere, ut post mundi hujus suscepta pericula pervenire possimus ad cœlestia regna. Amen.

464 Interfuerunt huic sancto concilio :

Eugenius indignus Toletanæ sedis metropolitanus episcopus.

Fugitivus indignus Hispalensis sedis metropolitanus episcopus.

Fructuosus indignus sedis Bracarenensis metropolitanus episcopus.

Marcus Ecclesiæ Castulonensis episcopus.

Witericus Segontiensis Ecclesiæ episcopus.

Maurusius Ecclesiæ Oretanæ episcopus.

Wittaricus Ecclesiæ Etenensis episcopus.

Dadila Ecclesiæ Complutensis episcopus.

Egeredus Salamanticensis Ecclesiæ episcopus.

Cyricus Ecclesiæ Barcinonensis episcopus.

Cæsarius Ecclesiæ Olyssiponensis episcopus.

Athanasius Setabitanæ Ecclesiæ episcopus.

Balduigius Arcavicensis Ecclesiæ episcopus.

Eusychius Ecclesiæ Segobricensis episcopus.

Hermefredus Lucensis Ecclesiæ episcopus.

Magnarius Accitanæ Ecclesiæ episcopus.

Elpidius Astoricensis Ecclesiæ episcopus.

Zosimus Ecclesiæ Elborensis episcopus.

Stephanus Ecclesiæ Valeriansis episcopus.

Flavius Ecclesiæ Portucalensis episcopus.

Vicarii episcoporum.

Argefredus abbas, agens vicem Egilani episcopi Oxoniensis Ecclesiæ.

^a E. 4, T. 1, 2, ignorat.

^b Æ., Eugila. Bt., E. 4, Egila.

^c Deest hæc decretum in B. R., E. 4, T. 1, 2,

A Martinus abbas, agens vicem Waldefredi episcopi Ecclesiæ Mentesanæ.

Fugila ^b presbyter, agens vicem Giberici episcopi Bigastrensis Ecclesiæ.

Agricius diaconus, agens vicem Winibalis episcopi Hlitanæ Ecclesiæ.

D. niel diaconus, agens vicem Marcelli episcopi Ecclesiæ Urcitanæ.

Decretum c pro Potamio episcopo in eodem concilio.

Assumere poteramus canoram in cantu fraternæ lætitiæ tibiam, quia divina pietas conventum nostrum ad concordiam convocaverat studia, et convenerat abnuere mœstitiam vitæ, quoniam usitatione disciplinæ videbamur paternas regulas innovasse; sed gravius collisi threnum pro cimbalo sumimus et funus pro carmine decantamus, gementesque cum Jeremiæ questibus dicimus : *Dissolutum est gaudium cordis nostri, versus est in luctum cherus noster.* Unde et ræ coram nobis esse conspicimus, quoniam cecidisse coronam capitis nostri videmus, dum tam nobile in infimum corruit quod in tam sublime sanctitatis optimum stetit. Kece etenim tractantibus nobis in pace Dei de ecclesiasticis **465** regulis, delatum est conventui nostro epistolium confusæ confessionis et abolendæ subscriptionis, quod Potamius Bracarenensis Ecclesiæ episcopus de facili propriis suis verbisque annotarat articulis. Quo reserato quid obliteranda pagina et abolenda litterarum panderent elementa fletibus potius quam sermonibus lacrymanda cognitio recensuit. Tunc solitarie tantum secretimque adunatis pontificibus Dei prædictum episcopum adesse fecimus coram nobis, quem singultibus aggredientes amplius quam loquelis reseratam illi suæ deformitatis et nostræ confusionis protulimus scripturam, quam accipiens ac recurrens sciscitantibus nobis, utrum sui operis suæque annotationis intimatio esset, illico suum actum sui que oris eloquium suorumque digitorum esse robur asseruit quod illic relegendo prævidit. Rursum sub divini nominis contestatione hunc aljurantes obtestati sumus, ut si non aut de se sponte nendacium diceret aut alicujus violentiæ proventu perterritus talia enarraret, veraciter indicaret. Qui mox flebili voce luminibusque ploratu madentibus et fragore singultuum cum unius Dei nominis juramento clamavit se et vera eadem mala de se confiteri et ad hæc confitenda nulla se violentia prægravari : unde etiam et ferme per novem menses sponte deseruisse regimen Ecclesiæ suæ et ergastulo quodam ob admissum flagitium acturus pœnitentiam se conclusisse prædixit. Tunc per fidelem confessionem ejus agnito quod tanto femineo sorduisset stupro, et licet hunc antiquitas paterna sacris regulis dejicere ab honore decerneret, nos tamen miserationis jura servantes non abstulimus nomen honoris, quod ipse sibi sui criminis confessione jam tulerat,

U., G. Ast in Æ. non hoc loco sed ad calcem concilii Toletani decimi tertii inscribitur.

sed valida auctoritate decrevimus perpetuæ pœnitentiæ hunc inservire officiis et ærumnis, providentes melius illum per asperam et dumosam pœnitentiæ solitudinem quandoque pervenire ad refrigerii mansuionem, quam relictum in voluptatis suæ latitudine ad præcipitium dejici æterna damnatione. Tunc venerabilem Fructuorum Ecclesiæ Dumiensis episcopum communi omnium nostrorum electione constituimus Ecclesiæ Bracarenensis gubernacula continere, ita ut omnem metropolim provinciæ Galitiæ cunctosque episcopos populosque conventus ipsius omnemque curam animarum et rerum Bracarensis Ecclesiæ gubernanda suscipiens ita componat atque conservet, ut et Dominum nostrum de rectitudine operis sui glorificet, et nobis de incolumitate ejus Ecclesiæ gaudium præstet. Quia vero ad futurum prospicere convenit, ne exoriri in statu pacis possit quedam commotio litis, Patrum sententiam quæ jam dictum Potamium episcopum **466** rectitudine damnat, huic decreto connectere vigilantia nostra procurat.

Nec illud, fratres, scribere alienum ab Ecclesiæ utilitate censuimus, ut sciretis quicumque sub ordinatione vel diaconatus vel presbyterii vel episcopatus mortali crimine dixerint se esse pollutos, a supradictis ordinationibus submovendos, reos scilicet vel veri confessione vel mendacio falsitatis: neque enim absolvi potest in his si in se ipsos edixerint quod dictum in alios puniretur, cum omnis qui sibi fuerit mortis causa major homicida sit. Multæ quidem et aliæ sententiæ huic poterant innecti decreto, quæ prædictum Potamium episcopum savissima austeritate abjere jubent, sed ex omnibus hanc conscriptam ponere sententiam maluimus, ne si tota condemnationis edicta replicassemus, gravissimæ ultionis auctores existere videremur.

Factum decretum sub die Kalendarum Decembrium, anno feliciter octavo regni gloriosissimi domini nostri Recesvinthi regis. Omnes sacerdotes prædicti concilii hoc stabiliter sancivimus.

Aliud decretum.

Vividis tractatibus invenire quod justum est, et experientia esse judicantium comprobatur, et justi summa judicii plenior invenitur. Adeo mentis intentionem orisque simul studia deducentes agnitione audiendi negotii delatum est ad nos in conventu sancti concilii ex directo gloriosi domini nostri Recesvinthi regis per illustrem virum Wambanem testamentum gloriosæ memoriæ sancti Martini Ecclesiæ Bracarenensis episcopi, qui et Dumiense monasterium visus est construxisse, ut reserato eo quid illic memoratus beatissimus vir decrevisset nostræ cognitioni pateret: quo testamento in omnium conventu relecto comperimus hunc ex ordine a memorato principe ad nos esse directum, quoniam idem gloriosæ memoriæ sanctissimus vir ita decreverat, ut succedentibus per ordinem regibus ad comple-

mentum ejus ipsius testamenti constitutio commendata maneret. Tunc deinde illatum est nobis testamentum Ricchimiri memoratæ Dumiensis Ecclesiæ episcopi, quod de rebus suis in eadem Ecclesia decreverat examinatione veridica dirimendum: quo relato cognovimus eundem auctorem suum illic diversæ constitutionis edidisse conditiones, inter quas unam validam conatus est religatione constringere, deputans et illationes tributorum et pretia frugum absque aliqua diminutione annua vice pauperibus erogare, nihilque esse absque deliberatione relictum quod usibus Ecclesiæ posset quadam liberalitate **467** servire. Tunc ex voce partis Ecclesiæ Dumiensis astructum est quod universæ speciei, generis et corporis rem quæ in ejusdem Ecclesiæ domo intrinsecus ad usus domesticos et tempore suæ ordinationis idem episcopus Ricchimirus invenit, et quæ ipse aut de opere utriusque sexus artificum familiarum Ecclesiæ potuit habere confecta atque illata aut quæ sua provisione habuisse visus est conquisita, omnia moriens jussisse pauperibus erogare, quædam vero ita viliori pretio vendere ordinasse, ut negotiatio earum rerum perditio potius quam mercatio censeretur; edidisse quoque quosdam libertos ex ejusdem Ecclesiæ familiis, quibus etiam cum aliis ad se pertinentibus amplius quam quingenta reperitur utriusque sexus dedisse mancipia. Quibus damnis ita cognitis, quia et cuncta remedia intrinsecus domus tam indiscrete largita fuerant, ne quæ ad dignitatem Ecclesiæ reliquum esset, cum nulla imminens causa pauperum necessitatis existeret, quæ in hoc sancta lex tam exanissimè erogare deprehensa est, atque pro libertis illis nihil secundum canonicam sanctionem datum in commutationem pateret, sed nec pro mancipiis et reliquis rebus eisdem libertis collatis aliquid in repensatione relictum Ecclesiæ innotesceret, verum et rem suam ita in nomine pauperum relegasset, ne aliquid remedii ex hoc ecclesiasticus usus attingeret, ducti sumus tam rationis intuitu **468** quam paternarum sanctionum edicto ipsius testamenti seriem, etsi non usquequaque, in irritum rationabili temperamento deducere: scilicet ut quia tantorum dispendiorum damnis a memorato Ricchimiro episcopo factis res ecclesiastica dignoscitur subjacere, omnis res ejus, quam alligatam reliquit pauperum nomini, tandiu Dumiensi Ecclesiæ plena deserviat facultate donec omne hoc damnum quod in utensilibus domus sustinuit valeat evidentius reparari, ac tunc completa restitutione damni observetur sicut decreta est series testamenti. Libertos vero qui ex familiis Ecclesiæ facti sunt, seu res universa quæ in mancipiis aliisque corporibus vel illis vel suis hominibus collata esse dignoscitur, cuncta in discretionem venerabilis fratris nostri Fructuosi episcopi disponenda relinquimus, ut quia hæc evidens ordo Patrum in irritum devocat, illius temperamentum hoc ad misera-

^a Deest hoc decretum in B. R., E. 4, T. 1, 2, U., tibi inscribitur.

G. Ast in Æ. ad calcem concilii Toletani decimi ter-

tionem adducat, qualiter nec regulam paternam A modus excedat, et miserationem severitas non extinguat, ut secundum meritum servientium et libertatis præmia et rerum donaria vel subtrahat vel concedat. Editum decretum sub die Kalendarum Decem-

brium, anno feliciter octavo regni gloriosi domini nostri Reccesvinthi regis.

Eugenius indignus Toletanæ sedis Ecclesiæ metropolitanus episcopus et cæteri sacerdotes memorati hoc iudicii nostri decretum scribimus.

LVI

CONCILIIUM TOLETANUM UNDECIMUM

DECEM ET SEPTEM EPISCOPORUM, HABITUM ANNO QUARTO REGNI GLORIOSI PRINCIPIS WAMBANIS, SUB DIE SEPTIMO IDUUM NOVEMBRIUM, ERA DCCXXII.

In nomine sanctæ Trinitatis collectis in unum Carthaginis provinciæ sacerdotibus in Toletana urbe in beatæ matris Domini Mariæ virginis sede, anno quarto excellentissimi et religiosi Wambanis principis, sub die septimo Idus Novembris, res votiva gaudii et dies nimium optatæ gratulationis occurrit, in quo nobis datum est conspiciere pariter et desistere quid lacrymarum de præteritis Domino debere-mus. Eramus enim lucusque prolabentis sæculi **469—470** colluvione instabiles, quia annosa series temporum subtracta luce conciliorum non tam vitia auerat quam matrem omnium errorum ignorantiam otiosis mentibus ingerebat. Cernebamus enim quomodo Babylonicæ confusionis olla succedens nunc tempora conciliorum averteret, nunc sacerdotes Domini de resolutis moribus irretiret; purpuratæ enim meretricis sequebantur invitamenta, quia ecclesiastici conventus non aderat disciplina, nec erat qui errantium corrigeret partes cum sermo divinus haberetur extorris, et quia non erat adunandum pontificum ulla præceptio, crescebat in majus vita deterior. Cum tandem divina nos clementia ex alto respiciens et tempori ætatis nostræ se occursum præbuit et salutem, præparans nostris sæculis religiosi principis mentem devotam pariter et instructam, cujus servidæ sollicitudinis voto et lux conciliorum renovata resplenduit et alterna charitas se mutuo in corrigendis vel instruendis moribus excitavit, dum et aggregandi nobis hortatu principis religiosi facultas est data et opportuna corrigendis præparata est disciplina, ut qui decursis longe ante temporibus post decem et octo scilicet labentium annorum excursus in unum meruimus aggregari conventum, mederi possemus speciali gratia san-tatum. Neque enim numerus iste alienus est a salute: sic quippe mulier illa in Evangelio tersensis annorum excursibus curva, quæ figuram totius generis humani gestabat, sub sacramento hujus numeri salutem pristinx a Salvatore donatur. Nos igitur per tot annos curvo nostri ordinis persistente statu in eo quod nulla nos conciliorum definitio jungeret, nullus etiam conventus ecclesiastici ordinis adunaret, tandem divinæ voluntatis imperio et religiosi principis jussu evocati in Toletanam urbem convenimus. Qui cum in ecclesia beatæ virginis Mariæ debitis in sedibus locaremur, inter cætera quæ subterius discreto capitulorum ordinæ sunt diges-

non aliunde primum cœpimus habere sermonem quam de nostræ fidei puritate, ut quia initiandæ ad beatam vitam hominibus hæc prima semper est via salutis, prævia quoque nostris fieret et institutis pariter et præceptis. Unde de sacro hujus instructionis arcano sanctorum patrum Nicæni scilicet et Constantinopolitani, Ephesini atque Chalcedouensis conciliorum monita amplectentes per quæ et radicibus hæreticorum falsa concinnabula [*Fortè, concinnabula*] destruuntur et fidei catholicæ limpore evidens declaratur, aut communi alternoque animorum iudicio definivimus ut hanc ipsam nostræ fidei regulam verbis simplicibus niteremur alternatim nobis singulariterque referre: ita ut quicquid per triduum de hujusmodi quæstionibus unicuique nostrorum lectionis memoria ministrasset, prout animis vel memoriæ occurrisset, omni sobrietatis compendio simplici notaretur stilo, relatio tamen ipsius sacramenti pura et evidens a capite primum inciperet, et sic ad membra reliqua perveniret, nullas obscuritatis in se lineas habens, nullas etiam inusitatæ locutionis regulas continens, sed puritas sola esset clara sermonum, quæ posset evidentiam exprimere sensuum, quo exercitiores nos ad intelligendum redderet verborum simplex collatio, quam relata condensæ lectionis instructio; quia et re vera tantæ rei mysterium ita sacerdotes Dei convenit nosse, ut non superficie verborum efferantur incogniti, sed sensibus sane intelligentiæ reperiantur instructi, ut in disserendo præcipue hujus sanctæ Trinitatis arcano plus evidentia quam eloquentia eos efficiat saporatos. Sic enim et divini muneris dono est actum, ut juxta votum definitionis alterne promissio monstraretur in eperere: unde quod primo die præsentis metropolitani lingua profudit, die tertia omnium nostrorum vox singillatim collative repetiit. Iste ergo est tenor fidei nostræ qui et a capite copiose profluxit et a membris prolatus gloriose emicuit:

Confitemur et credimus sanctam atque ineffabilem Trinitatem Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum Deum naturaliter esse unius substantiæ, unius naturæ, unius quoque majestatis atque virtutis; et Patrem quidem non genitum, non creatum, sed ingenitum profiteremur; ipse enim a nullo originem ducit, ex quo et Filius nativitatem et Spiritus sanctus processionem accepit; fons ergo ipse et origo es-

totius divinitatis : ipse quoque Pater est essentialiter suæ, qui de ineffabili substantia Filium ineffabiliter genuit, nec tamen aliud quam quod ipse est genuit, Deus Deum, lux lucem; ab ipso ergo est omnis paternitas in cœlo et in terra. Filium quoque de substantia Patris sine initio ante sæcula natum [Æ., T. 2, genitum], nec tamen factum esse fateamur, quia nec Pater sine Filio, nec Filius aliquando existit sine Patre; et tamen non sicut Filius de Patre, ita Pater de Filio, quia non Pater a Filio sed Filius a Patre generationem accepit; Filius ergo Deus de Patre, Pater autem Deus sed non de Filio, Pater quidem Filii, non Deus de Filio; ille autem Filius Patris et Deus de Patre, æqualis tamen per omnia Filius Deo Patri, quia nec nasci cœpit aliquando nec desinit; hic etiam unius cum Patre substantiæ creditur, propter quod et homousion Patri dicitur, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ; homines enim Græcè unum, ousia vero substantia dicitur, quod utrumque conjunctum sonat una substantia; neque enim de nihilo neque de aliqua alia substantia, sed de Patris utero, id 471 est, de substantia ejusdem Filii genitus vel natus esse credendus est: sempiternus ergo Pater, sempiternus et Filius; quod si semper Pater fuit semper habuit Filium cui Pater esset: et ob hoc Filium de Patre natum sine initio constemur, nec enim eundem Filium Dei pro eo quod de Patre sit genitus disiectæ naturæ portionem nominamus; sed perfectum Patrem, perfectum Filium sine diminutione, sine dissectione genuisse asserimus, quia solius divinitatis est inæqualem Filium non habere; hic etiam Filius Dei natura est Filius, non adoptione, quem Deus Pater nec voluntate nec necessitate genuisse credendus est, quia nec ulla in Deo necessitas capit nec voluntas sapientiam prævenit. Spiritum quoque sanctum, qui est tertia in Trinitate persona, unum atque æqualem cum Deo Patre et Filio credimus esse Deum unius substantiæ, unius quoque esse naturæ, non tamen genitum vel creatum sed ab utrisque procedentem amborum esse Spiritum; hic etiam Spiritus sanctus nec ingenuus nec genitus creditur, ne aut si ingenuum dixerimus duos patres dicamus, aut si genitum duos filios prædicare monstemur; qui tamen nec Patris tantum nec Filii tantum sed simul Patris et Filii Spiritus dicitur, nec enim de Patre procedit in Filium vel de Filio procedit ad sanctificandam creaturam, sed simul ab utrisque processisse monstratur, quia charitas sive sanctitas amborum esse agnoscitur: hic igitur Spiritus sanctus missus ab utrisque sicut Filius creditur, sed minor a Patre et Filio non habetur, sicut Filius propter assumptionem carnem minorem se Patre et Spiritu sancto esse testatur. Hæc est sanctæ Trinitatis relata narratio, quæ non triplex sed Trinitas et dici et credi debet: nec recte dici potest ut in uno Deo sit Trinitas, sed unus Deus Trinitas: in relativis vero personarum nominibus Pater ad Filium, Filius ad Patrem, Spi-

ritus sanctus ad utrosque refertur: quæ cum relative tres personæ dicantur, una tamen natura vel substantia creditur; nec sicut tres personas ita tres substantias prædicamus, sed unam substantiam, tres autem personas; quod enim Pater est non ad se sed ad Filium est, et quod Filius est non ad se sed ad Patrem est, similiter et Spiritus sanctus non ad se sed ad Patrem et Filium relative refertur in eo quod Spiritus Patris et Filii prædicatur. Item cum dicimus Deus non ad aliquid dicitur, sicut Pater ad Filium vel Filius ad Patrem vel Spiritus sanctus ad Patrem et Filium, sed ad se specialiter dicitur Deus, nam etsi de singulis personis interrogemur Deum necesse est fateamur. Deus ergo Pater, Deus Filius, Deus Spiritus sanctus singulariter dicitur, nec tamen tres Dii sed unus est Deus. Item et Pater omnipotens, et Filius omnipotens, et Spiritus sanctus omnipotens singulariter 472 dicitur, nec tamen tres omnipotentes sed unus omnipotens, sicut et unum lumen unumque principium prædicatur: singulariter ergo et unaqueque persona plenus Deus et totæ tres personæ unus Deus constentur et creditur, una illis vel indivisa atque æqualis deitas, majestas sive potestas, nec minoratur in singulis nec augetur in tribus, quia nec minus aliquid habet, cum unaqueque persona Deus singulariter dicitur, nec amplius cum totæ tres personæ unus Deus enuntiantur. Hæc ergo sancta Trinitas, quæ unus et verus est Deus, nec recedit a numero nec capitur numero: in relatione enim personarum numerus cernitur, in divinitatis vero substantia quid numeratum sit non comprehenditur: ergo hoc solum numerum insinuant quod ad invicem sunt, et in hoc numero carent quod ad se sunt, nam ita huic sanctæ Trinitati unum naturale convenit nomen, ut in tribus personis non possit esse plurale; ob hoc ergo credimus illud in sacris litteris dictum: *Magnus Dominus noster, et magna virtus ejus, et sapientiæ ejus non est numerus.* Nec quia tres has personas esse diximus unum Deum, eundem esse Patrem quem Filium vel esse Filium eum qui est Pater, aut eum qui Spiritus sanctus est vel Patrem vel Filium dicere poterimus; non enim ipse est Pater qui Filius, nec Filius ipse qui Pater, nec Spiritus sanctus ipse qui est vel Pater vel Filius, cum tamen ipsum sit Pater quod Filius, ipsum Filius quod Pater, ipsum Pater et Filius quod Spiritus sanctus, id est natura unus Deus. Cum enim dicimus non ipsum esse Patrem quem Filium, ad personarum distinctionem refertur; cum autem dicimus ipsum esse Patrem quod Filium, ipsum Filium quod Patrem, ipsum Spiritum sanctum quod Patrem et Filium, ad naturam qua Deus est vel substantiam pertinere monstratur, quia substantia unum sunt: personas enim distinguimus, non deitatem separamus: trinitatem igitur in personarum distinctione agnoscimus, unitatem propter naturam vel substantiam profitemur. Tria ergo ista unum sunt, natura scilicet, non personæ: nec tamen tres istæ personæ separabiles æstinandæ sunt, cum nulla ante aliam,

nulla post aliam, nulla sine alia vel existisse vel **A** a divinitate possit aliquando sejungi : unde perfectus Deus, perfectus et homo in unitate personæ unus est Christus. Nec tamen quia duas diximus in **474** Filio esse naturas, duas causabimus in eo esse personas, ne Trinitati, quod absit, accidere videatur quaternitas; Deus enim Verbum non accepit personam hominis sed naturam, et in æternam personam divinitatis temporalem accepit substantiam carnis. Item cum unius substantiæ credamus esse Patrem et Filium et Spiritum sanctum, non tamen dicimus ut hujus Trinitatis unitatem Maria virgo genuerit, sed tantummodo Filium, qui solus naturam nostram in unitate personæ suæ assumpsit. Incarnationem quoque hujus Filii Dei tota Trinitas operasse credenda est, quia inseparabilia sunt opera Trinitatis : solus tamen Filius formam servi accepit in singularitate personæ non in unitate diviniæ naturæ, in id quod est proprium Filii non quod commune Trinitati; quæ forma illi ad unitatem personæ coaptata est, id est ut Filius Dei et filius hominis unus sit Christus. Item idem Christus in his duabus naturis tribus existat substantiis : Verbi, quod ad solius Dei essentiam referendum est; corporis et animæ, quod ad verum hominem pertinet. Habet igitur in se geminam substantiam, divinitatis suæ et humanitatis nostræ. Illic tamen per hoc quod de Deo Patre sine initio prodiiit natus tantum, neque factus, neque prædestinatus accipitur; per hoc tamen, quod de Maria virgine natus est et natus et factus et prædestinatus esse creditus est. Ambæ tamen in illo generationes mirabiles, quia et de Patre ante sæcula sine matre est genitus, et in fine sæculorum de Matre sine Patre est generatus. Qui tamen secundum quod Deus est creavit Mariam, secundum quod homo creatus est a Maria; ipso et pater Mariæ matris et filius. Item per hoc quod Deus est, et æqualis Patri, per hoc quod homo, minor est Patre : item et major et minor se ipso esse credendus est, in forma enim Dei etiam ipse Filius se ipso major est propter humanitatem assumptam, qua divinitas major est; in forma autem servi se ipso minor est, id est, humanitate, quæ minor divinitate accipitur; nam sicut per assumptam carnem non tantum a Patre sed et a se ipso minor accipitur, ita secundum divinitatem quæ æqualis est Patri et ipse **D** et Pater major est homine quem sola Filii persona assumpsit. Item in eo quod quæritur utrum posset Filius sic æqualis et minor esse Spiritu sancto, sicut Patri nunc æqualis nunc minor creditur esse, respondemus : secundum formam Dei æqualis est Patri et sancto Spiritui, secundum formam servi minor est et a Patre et ab Spiritu sancto; quia nec Spiritus sanctus nec Deus Pater, sed sola Filii persona suscipit carnem, per quam minor esse creditur illis personis duabus. Item hic Filius a Deo Patre et Spiritu **475** sancto inseparabiliter discretus creditur esse persona ab homine autem assumpta natura, item cum homine unus existat persona, cum Patre vero et Spiritu sancto natura divinitatis sive substantia. Missus tamen Filius non solum a Patre, sed ab Spiritu

sancto missus esse credendus est in eo quod ipse per prophetam dicit : *Et nunc Dominus misit me et Spiritus ejus* : a se ipso quoque missus accipitur pro eo quod inseparabilis non solum voluntas, sed et operatio totius Trinitatis agnoscitur. Illic enim qui ante sæcula unigenitus est vocatus, temporaliter primogenitus factus est : unigenitus propter deitatis substantiam, primogenitus propter assumptæ carnis naturam, in qua suscepta hominis forma juxta evangelicam veritatem sine peccato conceptus, sine peccato mortuus creditur qui solus pro nobis peccatum est factus, id est sacrificium pro peccatis nostris, et tamen passionem ipsam salva divinitate sua pro delictis nostris sustinuit, mortique adjudicatus et cruci veram carnis mortem excepit, tertio quoque die virtute propria suscitatus e sepulchro surrexit. Hoc ergo exemplo capitis nostri confitemur veram fieri resurrectionem carnis omnium mortuorum nec in aëria vel qualibet alia carne, ut quidam delirant, resuricturos nos credimus, sed in ista qua vivimus, consistimus, et movemur. Peracto hujus sanctæ resurrectionis exemplo, idem Dominus noster atque Salvator paternam ascendendo sedem repetiit de qua nunquam per divinitatem discessit; illic ad dexteram Patris sedens expectatur in fine sæculorum iudex omnium vivorum et mortuorum, inde cum sanctis omnibus veniet ad faciendum iudicium reddere unicuique mercedis propriæ debitum, prout quisque gesserit in corpore positus sive bonum sive malum. Ecclesiam sane catholicam pretio sui sanguinis comparatam cum eo credimus in perpetuum regnaturam, in ira cuius gremium constituti unum baptismum credimus et confitemur in remissionem omnium peccatorum; sub qua fide et resurrectionem mortuorum veraciter credimus et futuri sæculi gaudia spectamus. Hoc tantum orandum nobis est et petendum, ut cum peracto finitoque iudicio tradiderit Filius regnum Deo Patri, participes nos efficiat regni sui, ut per hanc fidem qua illi inhaesimus cum illo sine fine regnemus.

Hæc est confessionis nostræ fides exposita, per quam omnium hæreticorum dogma perimitur, per quam fidelium corda mundantur, per quam etiam ad Deum gloriose acceditur, cuius sacrosanctum saporis sub triduo dierum jejuniis continua relationum collatione roctantes ad ea quæ subnixta sunt sequenti die decernenda transivimus.

476 I. De ^b concilii damnatione derisorum vel obstrepentium.

In loco benedictionis concordentes Domini sacerdotes nullis debent aut indiscretis vocibus præstropi aut quibuslibet tumultibus proturbari, nullis etiam vanis fabulis vel risibus agi, et, quod est deterius, obstinatis concertationibus tumultuosas voces effundere. Si quis enim, ut Apostolus ait, *putat se religiosum esse non refrenans linguam suam, sed seducens cor suum, hujus vana est religio* : cultum enim suum iustitia perdit, quando silentia iudicii obstrepentium

A turba confundit, dicente propheta : *Erit cultus iustitiæ silentium*. Debet ergo quidquid aut consedentium collationibus agitur aut accusantium parte proponitur sic mitissima verborum relatione proferri, ut nec contentiosis vocibus audientiam turbent, nec iudicantium vigorem de tumultu enervent. Quicumque ergo in conventu concilii hæc quæ præmissa sunt violanda crediderit et contra hæc interdicta aut tumultu aut contumeliis vel risibus concilium perturbaverit, juxta divinæ legis edictum quo præcipitur : *Ejice derisorem et exhibit cum eo iurgium*; et cum omni confusionis dedecore abstractus, a communi cœtu secedat et trium dierum excommunicationis sententiam perferat.

II. Non debere metropolitanum a confinitimorum instructione cessare.

Quantum quis præcelsi culminis obtinet locum, tantum necesse est præcedat cæteros gratia meritum, ut in eo quod præsidet singulis singulariter ornatur eminentia sanctitatis, habens semper et in ore gladium veritatis et in opere efficiantiam luminis, ut juxta Paulum potens sit exhortari in doctrina sana et contradicentes revincere. Nos proinde nostri ordinis gradum vel suscepti regiminis modum magnopere cogitare debemus, ut qui officium prædicationis suscepimus nullis curis a divina lectione privemur. Nam quorundam mentes pontificum ita torporis otio a lectionis gratia secluduntur, ut quid doctrinæ subditis exhibeat gregibus non inveniat præco mutus. Insistendum ergo semper erit majoribus, ut quos sub regiminis sui cura tenentur fame Dei verbi perire non sinant. Sic metropolitanis in confinitinis cæterosque ecclesiasticis ordinibus fœditos, sic confinitimis in commisso sive religiosorum numero vigilandum est, qualiter nescientia talium divinæ legis traditionibus imbuatur, ita ut fudesinenti sollicitudine prælatus quisque subditos quærens aut profectum eorum lætabundus agnoscat, aut nescientiam sine arrogantia instruat. Placuit ergo de talibus juxta instituta Toletani concilii hoc specialiter definire, ut aut sponte sumant intentionem necessariam perdiscendi, ut a majoribus ad lectionis exercitia cogantur invit.

III. Ut in una provincia diversitas officiorum non teneantur.

De his qui contra Apostoli voluntatem circumferuntur omni vento doctrinæ, placuit huic sancto concilio ut metropolitana sedis auctoritate coacti uniuscujusque provincie pontifices rectoresque ecclesiarum unum eundemque in psallendo teneant modum, quem in metropolitana sede cognoverint institutum, nec aliqua diversitate ejusque ordinis vel officii a metropolitana se patiantur sede disjungi. Sic enim justum est ut inde unusquisque sumat regulas magisterii unde honoris consecrationem accepit, ut juxta majorum decreta sedes quæ unicuique sacerdotalis mater est dignitatis sit et ecclesiasticæ magistræ rationis. Abbatibus sane indeltis officiis, quæ juxta voluntatem sui episcopi regulariter illis imple-

^a Ab his verbis : *Hoc ergo exemplo*, deest folium in E. 3.

^b In reliquis, præter A. et E. 3, *Ne tumultu concilium agitetur*.

da sunt, cætera officia publica, id est vesperam, A unatutum sive missam aliter quam in principali Ecclesia celebrare non liceat. Quisquis autem horum decretorum violator extiterit, sex mensibus communione privatus apud metropolitanum sub pœnitentiæ censura permaneat corrigendus, qualiter apud illam et præteritæ transgressionis culpam lacrymis diluat, et necessariam officiorum doctrinam studiose addiscat. Sub ista ergo regula disciplinæ non solum metropolitanus totius suæ provinciæ pontifex vel sacerdotes astringat, sed etiam cæteri episcopi subjectos sibi ecclesiarum rectores his obtemperare institutionibus cogant.

IV. De discordia sacerdotum.

Sicut omnis qui diligit fratrem suum ex Deo, ita omnis qui odit proximum ex diabolo est: dilectione enim sola discernitur quis ex quo genitus approbetur, dicente Joanne: *In hoc manifesti sunt filii Dei et filii diaboli; omnia qui non faciunt justitiam non est de Deo, non diligit fratrem suum, quoniam hæc est annuntiatio quam audistis ab initio ut diligamus alterutrum: et post paululum: Omnis qui odit fratrem suum homicida est; et scitis quoniam omnis homicida non habet vitam æternam in se manentem.* Ecce homicida esse probabiliter declaratur qui a fraterna societate dividitur; nam etsi manus non moveat ad occidendum, pro eo tamen quia immittit est ad ignoscendum jam a Deo homicida tenetur: vivit ille, et iste jam interfector esse **478** convincitur. Cum igitur his præceptis beatus apostolus Paulus consona prædicatione concordet dicens: *Non occidat sol super iracundiam vestram, et nolite locum dare diabolo;* relatæ sunt nobis quorundam sacerdotum personæ in tantam obstinationis effervuisse discordiam, ut non solum illos ab ira occasus solis non revocet, sed ne annosa quidem transactio temporum ad bonum charitatis reclinet, quippe in quorum cordibus ita sol justitiæ Christus occubuit ut ad lumen charitatis redire vix possint. Horum igitur et similitum discordantium fratrum oblationes juxta antiqui canonis definitionem nullo modo recipiendas esse censemus: de personis tamen discordantium id speciali definitione præcipimus, ut antequam eos reconciliatio vera innectat, nullus eorum accedere ad altare Domini audeat vel gratiam communionis sanctæ percipiat, sed geminato tempore per pœnitentiam compensabunt quo discordiæ servierunt. Quod si unus eorum alio contemne ad satisfactionem charitatis curaverit, ex eo tempore ut pacificus intra ecclesiam recipiatur a quo ad concordiam festinasse convincitur, sententia tamen superiori servata, ut tempus quod quisque in iram expendit geminatum in pœnitentiæ satisfactione persolvat.

V. De compescendis excessibus sacerdotum.

Nullis vita præsulorum perturbari debet excessibus motionum, quia valde indignum est ut qui thronus Dei vocantur levi motione turbentur, et qui debent

^a *Æ., B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., recensetur.*

esse arca justitiæ ipsi efficiantur seminarium litis atque rapinæ. Quando ergo hujusmodi juxta Apostolum irreprensibiles erunt, qui non solum reprehensibilia faciunt, sed mortifera potius et execranda committunt? Relati enim nobis sunt quidam ex sacerdotibus, quod omni gravitate sacerdotalis ordinis prætermissa audientiam iudicii furore præveniant, et excessu solius inhonestæ motionis adire pro quibus eos oportuerat æquitatis iudicia sustinere. Dum enim de honoris sibi culmine blandiuntur patientiam habere fugiunt, et qui inconcusse debuerant veritatis conservare statum, subito religionis mutant propositum et præcipiti furore iudicium antecedunt, sicque in quo decuerat eos iudicii sustinere conventum prævasione agunt, unde præsumptionibus contundantur. Qui tamen aut damno pariter et excommunicatione plectendi sunt, aut omnia compositionibus rerum sola satisfactione pœnitentiæ curantur: illi enim qui rei propriæ facultate suffulti sunt, aut qui rem suam jam antea in nomine ecclesiæ cui præsumt transdese [*Æ., T. 2, transtulisse*] noscuntur, si aut per se aut per subditos seu **479** per quemlibet aliena diripiunt vel præsumptionis seu cædis quidpiam agunt tam in rebus secularibus quam etiam in quorumlibet dominio constitutis, et prævasa vel præsumpta de rebus propriis juxta leges excellentissimi principis sarciant, et pro excessu religioni contrario, quo inhonesti ante iudicium paruerunt duarum hebdomadarum excommunicatione plectendi sunt. Illi autem qui et hujusmodi excessibus serviunt et nihil proprietatis habere videntur magna discretionis arte medendi sunt, quo nec ausus illicitos ecclesiarum facultatibus redimant, nec ipsi penitus extorres a pœna persistent: nec enim justum est ut pro pravis actibus sacerdotum ecclesiæ quibus præminent sustineant damnum, ut pro excessibus talium satisfactio ab ecclesiis exigatur, cum Ecclesia cultores suos non ad litem, sed ad honestatem informet. De talibus ergo placuit definire, qui nullis habitis rebus propriis aut in quocunque pervasores extiterint aut quibuslibet personis cædes vel quocunque præsumptionis intulerint, nulla eos incurvatione status sui servitati hominum debere addici, sed juxta quod præsumptus quisquis ille extiterit, ita et pœnitentiæ legibus subjacebit; id est si in decem solidorum summam præsumptor esse convincitur, viginti dierum pœnitentiæ satisfactione purgetur, ita ut sive minoris sive majoris summæ excessum peregerit, similiter geminata hoc semper satisfactione pœnitentiæ recompenset. Servos tamen ecclesiarum qui hujusmodi excessus operasse noscuntur ad leges sæculares audiendos remittimus. Et hæc quidem de generali excessu dicta sufficiant. Cæterum specialitatis ordinem persequentes, si quis episcoporum magnatis ejuquam uxorem, filiam, neptem seu quolibet illi gradu altero pertinentem quacunque fraude vel subreptâ adulterina pollutione sædaverit, et honoris proprii

^b In reliquis, præter *A., throni.*

gradum amittat et sub exsilii relegatione perpetuam A
excommunicationis sententiam perferat, qui tamen
circa finem vitæ communiois remedio adjuvandus
est. Hanc sane et illi sententiam merebuntur qui aut
volentes homicidium fecerint aut primatibus palatii
generosisque personis seu nobilioribus quibusque
mulieribus vel puellis illud aut per eadem aut per
quamcumque irrogatam injuriam visi fuerint intulisse;
unde eos juxta legum sæcularium instituta aut talio-
nem recipere, aut traditionem de eis fieri vel pro-
scriptionem oporteat.

VI. *Non licet sacerdotibus quaslibet in ecclesiæ fami-
liis truncationes membrorum facere, nec aliquid
quod morte plectendum est judicare.*

His a quibus Domini sacramenta tractanda sunt
judicium sanguinis agitare non licet. 480 Ideo mag- B
nopere talium excessibus prohibendum est, ne in-
discretæ præsumptionis motibus agitati aut quod
morte plectendum est sententia propria judicare
præsumant, aut truncationes quaslibet membrorum
in quibuslibet personis aut per se inferant aut infe-
renda præcipiant. Quod si quisquam horum immo-
mor præceptorum aut in ecclesiæ suæ familiis aut
in quibuslibet personis tale aliquid fecerit, et con-
cessi ordinis honore privatus et loco sub perpetuo
damnationis tenetur religatus ergastulo, cui tamen
communio exeunti ex hac vita non neganda est pro-
pter Domini misericordiam, qui non vult peccatoris
mortem, sed ut convertatur et vivat.

VII. *Quæ debeat discretio ecclesiarum rectoribus esse,
ne per inconditam disciplinam subeant homicidii C
notam.*

Com juxta antiquæ institutionis edictum plus erga
corrigendos agere debeat benevolentia quam severi-
tas, plus cohortatio quam commotio, plus charitas
quam potestas, relata nobis est quod quidam ex
fratribus plus livore odii quam correctionis studio
subditos insequentes, dum se simulant spiritualem
eis adhibere correctionem, indiscretam subito affe-
runt mortem, eum insudito a se projiciunt et oc-
cultis eos judiciis sub pœnitentiâ puniunt. Non ergo
de cætero perversis voluntatibus sit liberum simu-
lare quod fingunt, sed quotiescunque quilibet ex
subditis corrigendus est aut publica a sacerdote de-
bet disciplina curari, aut si aliter rectoribus placet
duorum vel trium fratrum spiritualium testimonio D
peculiariter adhibito et modus criminis agnoscat
et modus pœnitentiæ irrogetur; ita tamen ut si ex-
silio vel retrusione dignum eum esse qui deliquit ju-
diciam peculiare decreverit, modus pœnitentiæ,
quem coram tribus fratribus sacerdos transgressor
iudicaverit, speciali debeat ejus qui sententiam protulit
manus propriæ subscriptione notari, sicque fiat ut
nec transgressores sine testimonio exidia vitæ suæ
incurrant, nec rectores accusatos se de quorumlibet
interemptionibus erubescant.

VIII. *Ne quidquam præmii pro divinis sacramentis
accipiatur.*

Quidquid invisibilis gratiæ collatione tribuitur
in quorumlibet questu vel quibuslibet præmiis vanundari

penitus non debetur, dicente Domino : *Quod gratiæ
accepistis, gratis date.* Et ideo quicumque deinceps in
ecclesiastico ordine constitutus aut pro baptizandis
consignandisque fidelibus aut pro collatione chris-
matiss vel promotionibus graduum præmia quælibet
vel pretia voluntarie oblata pro hujusmodi ambitio-
ne susceperit, equidem si, sciente loci episcopo, tale
quidquam 481 a subditis perpetratur, idem epi-
scopus duobus mensibus excommunicationi subjaçeat,
pro eo quia et scita mala contextit, et correctionem
necessariam non adhibuit; sin autem suorum quis-
piam eodem nesciente quodcumque pro supradictis
capitulis accipiendum sibi esse crediderit: si pres-
byter est, trium mensium excommunicatione plecta-
tur, si diaconus quatuor; subdiaconus vero vel cle-
ricus his cupiditatibus serviens et competenti verbere
et debita excommunicatione plectendus est.

IX. *Quid custodiri debeat ne per præmium quis epi-
scopus fiat, vel qua sententia feratur qui post honorem
acceptum per præmium ordinatus fuisse delegitur.*

Multæ super hoc capitulum Patrum sententiæ ma-
naverunt, scilicet ne inappretabilem sancti Spiritus
gratiam donis vel muneribus quis æstimet comparan-
dam. Sed, quod non sine gravi dolore dicendum est,
quanto hæc res frequentî decretorum est præceptione
prohibita, tanto novis fraudibus cognoscitur iterata,
dum hi qui tali pretio mercari nituntur gratiam Spi-
ritus sancti aut ordinationis suæ tempora præveniunt
mutare, aut post acceptam honorem promissum sibi
conferunt apparitoribus turpis lucri mercedem. Et ideo
ut horum et similium argumentorum deinceps ampa-
tetur occasio, hoc sancta synodus definit, ut cum
quisque pontificale culmen ante Domini altare per-
cepturus accesserit, sacramenti se taxatione adstrin-
gat, quod pro conferenda sibi consecratione hono-
ris nulli personæ cujuslibet præmii collationem vel jam
dedisset vel aliquando ad futurum dare procurat,
sicque aut mundus ab hæc contagio prælationis con-
secrationem accipiat, aut implicitus huic sceleri ma-
nifeste denotatus coram Ecclesia ad honorem quem
mercari voluit non accedat. Illos tamen quos deinceps
post prælationem per præmium ordinatos fuisse
patuerit sub definitis pœnitentiæ legibus ut vere si-
moniacos ab Ecclesia separandos esse censemus, id
est ut duorum annorum spatîo exsilio relegati et
digna satisfactionis vel excommunicationis sententiâ
coerciti hono- ris gradum, quem præmiis emerant,
lacrymis conquirere et reparare intendant: unde si
digna eos satisfactio pœnitentiæ commendaverit,
peracto iudiciæ pœnitentiæ tempore non tantum
communio, sed et loco et totius ordinis officii, a
quibus separati fuerant, restaurandi sunt.

X. *Ut omnes pontifices rectoresque ecclesiarum tem-
pore quo ordinandi sunt sub cautione promittant
quam justissime vivere debeant.*

Quaquam omnis qui sacris mancipatur 482 or-
dinibus canonicis regulis tenetur adstrictus, expe-
dibile tamen est ut promissionis suæ vota sub cau-
tione spondeant quos ad promotionis gradus eccle-

siastica provehit disciplina; solet enim plus timeri quod singulariter pollicetur quam quod generali in-
 nexione concluditur. Et ideo placuit huic sancto concilio, ut unusquisque qui ad ecclesiasticos gradus est accessurus non ante honoris consecrationem accipiat, quam placiti sui innotatione [E. 4, T. 1, innotatione] promittat, ut fidem catholicam sincera cordis devotione custodiens juste et pie vivere debeat, et ut in nullis operibus suis canonicis regulis contradicat, atque ut debitum per omnia honorem atque obsequii reverentiam præminenti sibi unicuique dependat juxta illud beati papæ Leonis edictum: Qui scit se quibusdam esse præpositum non moleste ferat aliquem sibi esse prælatum, sed obedientiam quam exigit etiam ipse dependat. Pœna tamen juxta ecclesiasticæ consuetudinis morem et placitis talium inserenda et ab his qui transgressores fuerint persolvenda est.

XI. De lucidatione antiqui canonis quo præcipitur ut si quis acceptam a sacerdote eucharistiam non sumpserit, velut sacrilegus propellatur.

Cum nihil in divino canone debeat esse confutum, nihil dubium, nihil etiam indiscretum, in collationem nostri cœtus relatus est canon Toletani concilii primi in quo præceptum est, ut si quis acceptam a sacerdote eucharistiam non sumpserit, ut sacrilegus propellatur; nec adjecta est ibi discretio voluntatum, cum et infidelis hæc talia infideliter agat, et fidelis fidei accipiat quod naturalis illum necessitas deglutire non sinat. Solet enim humanæ naturæ infirmitas in ipso mortis exitu prægravata tanto siccitatis pondere deprimi, ut nullis ciborum illationibus refici sed vix tantumdem illati delectetur poculi gratia sustentari: quod etiam in multorum exitu vidimus, qui optatum suis votis sacræ communionis expectantes viaticum collatam sibi a sacerdote eucharistiam rejecerunt, non quod infidelitate hoc agerent, sed quod præter Domini calicis haustum traditam sibi non possint eucharistiam deglutire: non ergo huju modi a corpore Ecclesiæ separandi sunt qui talia non infidelitate sed necessitate fecerunt, præsertim hi de quibus nihil fidei sînistræ sentitur. Placuit ergo definire quod nec fideli officiat nec infideli inultum existat: quicumque ergo fidelis inevitabili qualibet infirmitate coactus eucharistiam perceptam rejecerit, in nullo ecclesiasticæ damnationi subiaceat; similiter nec illos cujusquam punitionis censura redarguet, qui talia aut tempore infantie faciunt **483** aut in qualibet mentis alienatione positi quid fecerint ignorare videntur. Jam vero quicumque aut de fidelium aut de infidelium numero corpus Domini absque inevitabili, ut dictum est, infirmitate projecit, si fidelis est, perpetua communione privetur, si infidelis, et verberibus subdat et perpetuo exilio relegatur. Quod si horum quilibet hujusmodi excessus digna penitentia satisfactione deflexerit, post quinquennium licitum erit illum communioni pristinae reformare.

A XII. Ne in confinio mortis penitens a reconciliatione diutine suspendatur, et ut oblatio ejus qui penitens, nec tamen reconciliatus de hac vita exierit, ab Ecclesia receptetur.

Qui penitentiam in mortis agit periculo non diutine a reconciliationis gratia differendus est, sed si pro certo mortis urget periculum, penitentia per manus impositionem accepta statim et reconciliatio adhibenda est, ne prius ab humanis rebus arger abscedat quam donum reconciliationis percipiat, sique superstitibus quodammodo doloris videatur esse perpetui, si præcisum [Æ., præcisum] ab Ecclesiæ membris eum, qui utique reconciliari non meruit, raptim a præsentis vite mors maturata subduxerit. Unde juxta papæ Leonis edictum his, qui in tempore necessitatis et in peccati urgentis instantia præsidium penitentia et mox reconciliatio implorant, nec satisfactio interdicenda est nec reconciliatio deneganda, quia misericordiae Dei nec mensuras possumus ponere nec tempora definire. De his autem qui accepta penitentia antequam reconciliantur ab hac vita recesserint, quanquam diversitas præceptorum de hoc capitulo habeatur, illorum tamen nos sententiam placuit sequi, qui multiplices numero de hujusmodi humanius decreverunt, ut et memoria talium in ecclesiis commendetur et oblatio pro eorum dedicata spiritibus accipiatur.

XIII. De sacerdotibus qui vexantes cadere videntur.

Bene siquidem majorum regulis definitum est, ut dæmoniis aliisque similibus passionibus irretitis ministeria sacra tractare non liceat: cui præcepto consensu rationis adhibito id communiter definitum, ut nullus de his qui aut in terram arrepti a dæmonibus eliduntur aut quolibet modo vexationis incurribus efferuntur, vel sacris audeant ministrare altaribus vel indiscusso se divinis ingerant sacramentis, exceptis illis qui variis corporum incommoditatibus dediti sine hujusmodi passionibus in terram approbantur elisi, **484** qui tamen et ipsi tandem erunt ab officii sui ordine et loco suspensi quousque unius anni spatio per discretionem episcopi inveniantur ab incursum dæmonum alieni.

XIV. Ut hi qui Domino canunt atque sacrificant post se semper habeant adjutoria constituta.

Ut illud divini oraculi momentis singulis præcavescentes quo scribitur: *Vae soli, quia cum ceciderit non habet sublevantem*, summopere curandum est nobis et cavendum, ne horis illis atque temporibus quibus Domino psallitur vel sacrificatur unicuique divinis singulariter officii instanti perniciosa passio vel corporis quælibet valetudo occurrat, quæ aut corpus subito subtrui faciat aut mentem alienatione vel terrore confundat. Pro hujusmodi ergo casibus præcavendis necessarium duximus instituere, ut ubi temporis vel loci sive cleri copia suffragatur habeat semper quisquis ille canens Deo atque sacrificans post se vicini solaminis adiutorem, ut si aliquo casu ille qui officia impleturus accedit turbatus fuerit vel

ad terram elisus, a tergo semper habeat qui ejus A vicem exsequatur intrepidus.

XV. *De institutione certi temporis quo concilium agitur.*

Peractis omnibus quæ ad correctionem nostri ordinis in hoc concilio promulgata sunt, placuit definire, ut paternis institutionibus obsequentes omni anno ad peragendam celebritatem concilii in metropolitana sede, tempore quo principis vel metropolitani electio defuerit, devotis semper animorum studiis confluamus, nec quibuslibet requisitis occasionibus absentemur, sed in præfato die quo indictum fuerit adunatis in metropolitana sede omnibus provinciæ pontificibus, concilium Deo præsule celebretur. Quisquis autem episcoporum excepta inevitabili causa vel necessitate de peragendo se concilio abstinaverit unius anni excommunicatione plectendus est. Quod si deinceps absque celebratione concilii anni unius meta transierit, omnes in commune pontifices Carthaginis provinciæ superioris censuræ sententia obnoxios retinebit, id est si nulla sibi impediende principis potestate solius propriæ voluntatis libitu sese ad celebrandum concilium non collegerint.

XVI. *De relatione gratiarum pro consummatione concilii.*

His igitur constitutionibus nostris quæ necessario decernendas credimus finalem manus 485 nostræ subscriptionem adjecimus, immortalis Deo nostro et Domino gloriam et honorem reddentes, qui nos de conventu alternæ visionis lætos effecit, qui os nostrum in confessione laudis suæ aperuit, qui etiam decreta hujus nostri concilii honesto sine complevit. Post hæc religioso domino et amabili principi nostro Wambani regi gratiarum actiones persolvimus, cujus ordinatione collecti, cujus etiam studio aggregati sumus; qui ecclesiasticæ disciplinæ his nostris sæculis novus reparator occurrens omissos conciliorum ordines non solum restaurare intendit, sed etiam annuis recursibus celebrandos instituit, ut ad alternam morum correctionem annuo tempore alacriter concurrentes, juxta prophetæ vaticinium, quod in nobis defractum est alligetur, et quod abjectum est reducat. Det ergo eidem principi Dominus pro hujus sacræ sollicitudinis voto et cursum præsentis vitæ in pace transigere, et post diutina tempora ad se in pace remissis iniquitatibus pervenire, qualiter et hic felicia tempora ducat et felix cum omnibus quibus principatur ad Christum sine confusione perveniat, ut quia per eum corona nostri ordinis in melius restauratur, coronam futuri regni capiat ex hoc in regione vivorum regnans cum Christo in sæcula sæculorum. Amen.

Pontifices.

Ego Quiricus urbis ^a regis metropolitanus episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

^a *Æ.*, T. 2, *urbis regis ecclesiæ sanctæ Mariæ*

^b *Amatum* subscriptio desumpta est ex B. R., E. 1, T. 1, U., G., deest in reliquis.

^c *Vicariorum* subscriptiones deprompte sunt ex

Ego Athanasius Setabitanæ Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Argemundus Oretanæ Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Joannes Bigastrensis Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Godiscalcus Oxomensis Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Leander Ecclesiæ Ilicitanæ, qui et Elotanæ episcopus, hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Palmacius Urcitanæ Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Concordius Palentinæ Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

B Ego Ætherius Vastitanæ Ecclesiæ episcopus 486 hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Acisclus Complutensis Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Felix Dianiensis Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Riccila Accitanæ Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Rogatus Viatiensis Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Suintericus Ecclesiæ Valentiniæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Memorius Segobricensis Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

C Ego Egica Segontiensis Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Ego Gaudentius Valerianensis Ecclesiæ episcopus hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Abbatibus.

Julianus indignus abbas hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Involatus [U., G., Inviolatus] Dei nutu abbas similiter.

Annula Deo miserante abbas similiter.

Vicarii episcoporum.

Liberatus diaconus, agens vicem domini mei Sinduiti Ecclesiæ Segobiensis episcopi, hæc gesta consentiens subscripsi.

D Egila diaconus, agens vicem domini mei Manuli Ecclesiæ Carthaginensis episcopi, hæc gesta consentiens subscripsi.

Julianus ^d ecclesiæ monasterii sancti Michaelis abbas hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Valderedus ecclesiæ monasterii sanctæ Leocadiæ abbas hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Gratindus ecclesiæ monasterii sanctorum Cosmæ et Damiani abbas hæc gesta synodalia a nobis edita subscripsi.

Abaslio ecclesiæ monasterii sanctæ Crucis abbas hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Æ., T. 1, 2, cum desint in cæteris.

^d *Illic* et sequentes qui subscribunt ad abbates pertinent; hoc tamen loco scripti sunt, quia isto ordine in Codicibus reperuntur.

Florentius ecclesie monasterii sancte Eulalie A Gudila Ecclesie Toletane archidiaconus hæc gesta abbas hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi. synodica a nobis definita subscripsi.

LVII

CONCILIUM TOLETANUM DUODECIMUM.

CELEBRATUM SUB DIE QUINTO IDUUM JANUARIAÑUM, ERA DCCXIX, ANNO PRIMO ORTHODOXI ATQUE SERENISSIMI DOMINI NOSTRI ERVIGII REGIS.

487-488 Cum ex glorioso prædicti principis jussu in unum fuisset aggregati conventum et in basilica sanctorum Apostolorum debitis in sedibus locaremur, adfuit coram nobis idem clarissimus princeps humilitatis gratia plenus et claro pietatis cultu conspicuus, qui nostro se cœtui reclinem exhibens ac devotum in primis omnium sacerdotum se committit precibus adjuvandum; deinde grates multiplices omnipotenti Domino agit de conventu totius concilii, quia et gloriosæ jussionis suæ ut in unum adessent impleverint votum et alteræ visionis innovatione se refecerint gaudiorum; deinde adjiciens sic omne est concilium allocutus: Non dubium, sanctissimi Patres, quod optima conciliorum adjutoria ruenti mundo subveniant, si officiosis quæ corrigenda sunt studiis peragantur, et ideo quibus finalis terra prematur quibusque plagis preventu miserum succedentiam feriat, paternitati vestræ non reor esse incognitum. Obinde quia certum apud nos gerimus quod pro contemptu divinorum præceptorum terra perniciem sustineat pressuratum, dicente Domino per prophetam: *Propter hoc lugebit terra et infirmabitur omnis qui habitat in ea*; ideo oportet ut quia ore Salvatoris nostri et Domini sal terræ esse probamini, per vos Salvationis obtineat lucrum per quos regenerationis percipit sacramentum, ut diligentia definitionis vestræ ab omni emundata contagio et ab infirmitatis peste sit libera et bonorum omnium sit preventibus gratiosa. Jam nunc quia quidquid me adhuc dicere opportuna ratio sinit, quidquid etiam narrandum vestris auribus convenit, aut memorie curarum intercapedo subducit, aut fastidium prolixæ orationis intercipit, ecce in brevi complexa vel exarata devotionis meæ negotia in hujus tomi complicatione agnoscenda perlegite, perfecta discutite, discussa eliminatis ac decretis titulorum sententiis definite, ut pura et placens Deo vestrarum definitionum valitura discretio et regni nostri primordia decoret exundatione justitiæ, et errores plebium digna cohibeat severitate censura; scriptum est enim: *Justitia levat gentem, miseris facit populos peccatum*. Tunc suscepto a glorioso principe tomo, pro tam salubri invitamento et copiosas grates reulimus Domino Jesu Christo, et item benediximus principi glorioso. Post egressum igitur ejusdem serenissimi principis hæc in jam dicto tomo scrip'ta reperimus e prohibitatis:

In nomine Domini Flavius Ervigius rex sanctissimis Patribus in hac sancta synodo residentibus.

En, reverentissimi Patres et honorabiles ministeriorum cœlestium sacerdotes, soliditatem sanctæ fidei veraciter tenens et sincera cordis devotione amplectens testimonium paternitatis vestræ fortissimum in salutis nostræ advoco adjumentum, ut, quia regnum favore Deo ad salvationem terræ et sublevationem plebium suscepisse nos credimus, sanctitudinis vestræ consiliis adjuvemur. Unde licet sublimationis nostræ primordia paternitati vestræ optabili relatione non lateant, quibus clara divinorum judiciorum dispositione præventus et regnandi cōscenderim sedem et sacrosanctam regni perceperim unctionem, nunc tamen melius id poteritis et scriptorum relatione cognoscere et promulgationis vestræ sententiis publicare; ut sicut eadem regni nostri primordia conventus vestræ sanctitudinis compererit divinitus ordinata, ita et his orationum solamen impendat et salubrium consiliorum nutrimenta impertiat, quo susceptum regnum sicut **489** jam vestris assensionibus teneo gratum, ita vestrarum benedictionum perfruatur definitionibus consecrandum, ut innovatio quodammodo nostri videatur imperii hæc numerositas vestri ordinis aggregati. Et ideo quia Dominus in Evangelio præcipit dicens: *Amen dico vobis: si duo ex vobis consenserint super terram, de omni re quamcunque petierint fiet illis a Patre meo qui in cœlis est*; ob hoc venerabilem paternitatis vestræ cœtum cum lacrymarum effusione convenio, ut zelo vestri regiminis purgetur terra a contagio pravitatis. Exsurgite, quæso, exsurgite, culpatorum solvite nodos, transgressorum mores corrigite inonestos, exerite zeli disciplinam in perfidos, superbiorum mordacitates exstinguite, oppressorum ponderibus subvenite, et, quod plus his omnibus est, Judæorum pestem quæ in novam semper recrudescit insaniam radicibus extirpate: leges quoque quæ in eorundem Judæorum perfidiam a nostra gloria noviter promulgatæ sunt omni examinationis probita e percurrite, et tam eisdem legibus tendrem inconvulsam adjicite, quam pro eorundem perfidorum excessibus complexas in unum sententias promulgate. Et enim valde nobis cavendum est ne tot antiquorum canonum regulæ, quæ pro eorum erroribus sunt etiam cum anathemate promulgatæ, nos illorum culpis obnoxios reddant, si nostri regni temporibus eorundem canonum constructio dissoluta pertranscat: præsertim si legis illius, quod absit, serenitatis nostræ in

^a In reliquis, præter A. et U., clementissimus.

^b E. 4, T. 1, 2, liberata.

^c B. R., E., 4, T. 1, 2, comperimus.

tempora illa claræ fidei institutio cesset, ubi divæ memorie dominus atque præcessor noster Siseburus rex omnes successores suos sub perpetua maledictionis censura obtinuit quicunque regum mandatum Christianum Judæo servire vel famulari permisit. Post hæc illud quoque vestris Deo placitis infero sensibus corrigendum, quod decessoris nostri præcepto promulgata lege sancivit, ut omnis aut in expeditione exercitus non progrediens aut de exercitu fugiens testimonio dignitatis suæ sit irrevocabiliter carens, cuius severitatis institutio, dum per totos Hispaniæ fines ordinata d' currit, dimidiam fere partem populi ignobilis aut perpetuæ subjugavit; ita ut quia in quibusdam villulis vel territoriis sive vicis peste hujus infamationis habitatores ipsorum locorum sunt degeneres redditi, quia testificandi nullam habent licentiam, veritatis ex toto videatur interitisse censura: sicque gemino malo terra atteritur, dum et infamie plebium notatur elogio et repertiendæ veritatis destituitur adjumento. Unde licet eandem legem nostræ gloriæ mansuetudo temperare disponat; vestræ tamen paternitatis sententia hos qui per illam titulum dignitatis amiserant **490** revestiri iterum claro prioris generositatis testimonio devotissime optat, qualiter nec nostra gloria ministerium crudelitatis adhibeat, nec tam sæva præcepto terram sub diutino infamationis jugulo premat. Nam et hoc generaliter obsecro, ut quidquid in nostræ gloriæ legibus absurdum, quidquid justitiæ videtur esse contrarium unanimitatis vestræ judicio corrigatur. De cæteris autem causis atque negotiis, quæ novella competunt institutione firmari ^a, evidentium sententiarum titulis exaranda conscribite, ut quia præsto sunt religiosi provinciarum rectores et clarissimorum ordinum totius Hispaniæ duces, promulgationis vestræ sententias coram positi prænoscentes eo illas in commissas sibi terrarum latitudines inoffensibili exerant judiciorum instantia, quo præsentialiter assistentes perspicua oris vestri conceperint instituta. Omnes tamen in commune convenio, et vos Patres sanctissimos, et vos illustres aulae regiae viros, quos interesse huic sancto concilio delegit nostra sublimitas, per divini nominis attestationem et terribilem cunctis futuri iudicii diem, quia sine personarum acceptione aliqua vel favore, sine aliquo quoque aut malignæ contemptionis acriulo aut subvertendæ veritatis studio, quæque se vestris sensibus audienda ingesserint sana verborum examinatione discutite, saniori quoque judicio comprobate, ut collatarum habita prius deliberatione causarum discreta vestri ordinis condatur probitas titulorum, qualiter cum vos amor æquitatis in negotiorum acceleratione reddiderit fervidos, efficientia quoque justorum operam connectat Deo perenniter sociandos, ut bonorum vestrorum actibus lætabundus et præsentis vitæ capiam lucrum et æternarum perfruar vobiscum gaudiis mansionum. Datum sub die v

A ldeum Januariarum, anno feliciter primo regni serenitatis et tranquillitatis nostræ sedis Toletæ.

In nomine Domini Flavius gloriosus Ervigius rex b.

Magna salus populis gentisque nostræ regno conquiritur, si hæc synodalia decreta gestorum sicut pio devotionis nostræ studio acta sunt, ita inconvulsibilis nostræ legis valide oraculo confirmentur, ut quod serenissimo nostræ celsitudinis jussu a venerabilis Patribus et clarissimis palatii nostri senioribus discreta titulorum exaratione est editum, præsentis hujus legis nostræ edicto ab æmulis defendatur. Est enim hæc ipsa definitio canonum sub isto notata ordine titulorum:

491 I. *De agnita et confirmata collatione sanctæ Trinitatis et præelectione fastigii principalis.*

B In nomine gloriosi domini nostri Ervigii regis primi diei synodali exordio cõsidentibus episcopis atque senioribus palatii universis, habita primum est de sancta Trinitate collatio, non quæ novello exarationis stilo definita pateceret, sed quæ verbis simplicioribus sese pigris sensibus patefacta monstraret, ubi præmissa semper lectio præcederet quod sequens expositio aperiret. Credentes pariter et docentes de eadem sanctæ fidei puritate quidquid evangelica et apostolica traditio sanxit, quidquid sancta synodus Nicæna constituit, quidquid Constantinopolitana Patrum aggregata collectio promulgavit, quidquid Ephesi cœtus definitio docuit, quidquid etiam Chalcedonensis concilii promulgatio definit, sicut multorum aliorum catholicorum Patrum documentis id sacramentum expositum traditumque nobis accepimus, sicut etiam in missarum solemnibus patulis confessionum vocibus proclamamus:

C Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium conditorem, et in unum Dominum Jesum Christum filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, hominioni Patri, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo et quæ in terra; qui propter nos et propter nostram salutem descendit et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine homo factus, passus sub Pontio Pilato, et sepultus tertia die resurrexit, ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Patris, iterum venturus in gloria judicare vivos et mortuos, cuius regni non erit finis: credimus et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, ex Patre et Filio procedentem, cum Patre et Filio adorandum et glorificandum, qui locutus est per prophetas: in unam catholicam atque apostolicam Ecclesiam: cõntemur unum baptisma in remissionem peccatorum: expectamus resurrectionem mortuorum et vitam futuri sæculi. Amen.

Post pacifica igitur hujus sanctæ fidei conclamationum ^c studia illa se primum nostris sensibus salu-

^a B. R., E. 4, U., formari.

^b Hæc concilii confirmatio non hoc loco, sed ad cal-

cem concilii reperitur in B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G.

^c B. R., E. 4, T. 1, 2, U., collatio: nm.

taris cognitio agnoscendam innoxit, quæ tanto corda A omnium ardore charitatis adstrinxit, quanto se eadem ipsa cognitio in conventu generalis concilii prænotendam exhibuit: Etenim sub quâ pace vel ordine strenuissimus Ervigius princeps regni conscenderit culmen, regnandique per sacrosanctam unctionem suscepit potestatem, 492 ostensa nos Scripturam evidentia docet: in quibus et præcedentis Wambanis principis pœnitentiæ susceptio noscitur, et translatus regni honor in hujus nostri principis nomine derivatur. Idem enim Wamba princeps dum inevitabilis necessitudinis teneretur eventu, susceptio religionis debito cultu et venerabili tonsuræ sacræ signaculo; mox per scripturam definitionis suæ hunc inclytum dominum nostrum Ervigium post se præelegit regnaturum et sacerdotali benedictione ungendum. Vidimus enim et pariter patulo alternæ visionis intuitu prælucentē perspexit hujus præmissi ordinis scripturas, id est notitiam manu seniorum palatii roboratam, coram quibus antedecens princeps et religionis cultum et tonsuræ sacræ adeptus est venerabile signum; scripturam quoque definitionis ab eodem editam ubi gloriosum dominum nostrum Ervigium post se fieri regem exoptat; aliam quoque informationem jam dicti viri in nomine honorabilis et sanctissimi fratris nostri Juliani Toletanæ sedis episcopi, ubi eum speravit pariter et instruxit, ut sub omni diligentia ordine jam dictum dominum nostrum Ervigium in regno ungeri deberet, et sub omni diligentia unctionis ipsius celebritas fieret; in quibus Scripturis et subscriptio nobis ejusdem Wambani principis claruit, et omnis evidentia confirmationis earundem Scripturarum sese manifeste monstravit. Quibus omnibus approbatis atque perfectis dignum satis nostro cœli visum est, ut prædictis definitionibus Scripturarum nostrorum omnium confirmatio apponatur, ut qui ante tempora in oculis Dei iudicii præscitus est regnurus, nunc manifesto in tempore generaliter omnium sacerdotum habeatur definitionibus consecratus. Et ideo soluta manus populi ab omni vinculo juramenti, quæ prædicto viro Wambæ dum regnum adhuc teneret alligata permansit, tunc solum serenissimum Ervigium principem obsequendum grato servitii famulatu sequatur et libera, quem et divinam iudicium in regno prælegit et decessor princeps successurum sibi instituit, et quod superest quem totius populi amabilitas exquisivit. Unde, his prærogatis atque præscitis, serviendum est sub Deo cœli prædicto principi nostro Ervigio regi cum pia devotione, obsequendam etiam promptissima voluntate, agendum et enitendum quidquid ejus saluti proficiat, quidquid genti vel utilitatibus patriæ suæ consulat: unde non erit jam deinceps aut ab anathematis sententiæ alienus, aut a divinæ animadversionis ultione securus, qui quis superbe contra salutem ejus deinceps aut erexerit vocem aut commoverit eadem aut quancunque exquisierit ledendi vexationem.

493 II. De his qui pœnitentiã non sentientes accipiunt.

Plerumque hi, quibus miseratio Domini etiam nolentibus subvenit, beneficiis Dei videntur esse ingrati et abuti gratia largitoris qua bene usi poterant consequi abolitionem facinoris, impugnant sæpe quod honorare debuerant, et profanis quæstibus indultæ gratiæ munus a se rejiciunt quod summis votis amplecti debuerunt. Etenim multos sæpe conspeximus et in salute positos ultimum desiderantes pœnitentiæ fructum, et rursus nimietate ægritudinis ita loquendi et sentiendi perdidisse naturale officium, ut nulla illis cura salutis suæ videretur inesse, nullo etiam pristinæ devotionis noscerentur desiderio anhelare: quorum tamen casibus fraternitas crudelens ita talium necessitates in fide sua suscepit, ut ultimum illis tribuatur viaticum, quod scilicet sine fructu pœnitentiæ non videantur transire e sæculo: si forsitan respiciente Deo salutem pristinæ reformentur, agunt cautionibus vanis et oppositionibus execrandis qualiter a se tonsuræ venerabile signum expellant atque habitum religionis abjiciant, impudentissime asserentes ideo se nullis regulis ecclesiasticæ disciplinæ sub hoc voto teneri, quia pœnitentiã nec ipsi petierint nec sentientes acceperint. Quorum impudentia proca et obstinata procacitas nequaquam talia diceret, si qualiter ad vitam per sacrosancti lavacri gratiam venerit meminisset. Etenim parvulorum infantium vita originali peccato obnoxia, quæ nullo per ætatem discernendi vel expetendi sensu aptior iudicatur nisi sponione fidelium, baptismi accipiat sacramentum, nullo sensu, nulla etiam discretionis industria id appetere possunt. Unde sicut baptismum quod vescentibus parvulis sine ulla contemtionem in fide tantum proximorum accipitur, ita et pœnitentiæ donum quod nescientibus illabitur, absque ulla repugnantia inviolabiliter hi qui illud exceperint observabunt. Si quis autem quolibet modo pœnitentiã accipiens hoc violaverit synodale institutum, ut vere transgressor paternis regulis ferietur, nec enim ista instituentes sacerdotes quosque, ut passim et licenter donum pœnitentiæ non petentibus audeant prorogare, absolvimus, sed hos qui qualibet sorte pœnitentiã suscepint ne ulterius ad militare cingulum redeant relegamus. Sacerdos tamen qui non sentienti neque petenti ausu temerario pœnitentiã dederit, neque se exhortatum ejus qui pœnitentiã accepit manuum indicis vel quibuslibet aliis evidentibus significationibus invitatum fuisse probaverit, unius anni excommunicationis sententiæ subjacebit,

494 III. De culpatorum receptione vel communionem apud Ecclesiam.

Vidimus quosdam et flevimus ex numero culpatorum receptos in gratiam principum et extorres exstitisse a collegio sacerdotum: quod denotabile malum illa res agit qua licentia principalis in quo se solvi licentius curat ibi alios illegit, et quos in suam communionem videtur suscipere a communionem et

pace Ecclesiæ eligit separare, ut qui cum illo convalescunt sola sacerdotum communione priventur. Et ideo quia remissio talium qui contra regem, gentem vel patriam agunt, per definitiones canonum antiquorum in potestate solum regia apponitur cui et peccasse noscuntur, adeo nulla se deinceps a talibus abstinebit sacerdotum communio, sed quos regia potestas aut in gratiam benignitatis receperit aut participes mensæ suæ effecerit, hos etiam sacerdotum et populorum conventus suscipere in ecclesiastica comunione debet, ut quod jam principalis pietas habet acceptum nec a sacerdotibus Dei habeatur extraneum.

IV. *Ut in locis ubi episcopus non fuit nunquam episcopus ordinetur.*

Majorum institutionibus contraire et sanctorum Patrum decreta convellere quid aliud est quam vinculum societatis Christi abrumpere, et usurpatæ præsumptionis licentia statum totius Ecclesiæ dissipare? Prosequente igitur venerabili et sanctissimo viro fratre nostro Stephano Emeritensis sedis episcopo, res nobis novellæ præsumptionis usurpatione esse intulit pertractanda, tanto communionis nostræ judicio evellenda, quanto et privatis noscitur ausibus perpetrata. Dixit enim violentia principali se impulsus fuisse, ut in monasterio villulæ Aquis, ubi venerabile corpus sanctissimi Pimenii confessoris debito quiescit honore, novam episcopalis honoris ordinationem efficeret. Et ideo quia indiscreto et facillimo assensu injustis Wambæ principis iussionibus parens novam et injustam illic pontificalis sedis prælectionem induxit, ubi canonica institutio fieri omnimoda ratione refellit, prædictus idem vir prostratus humo medicamine nostri præcepti et sibi dari veniam petiit, et quid potissimum fieri oporteret de persona ejus qui illic ordinatus fuerat nostri oris sententia decernendum poposcit. Sed quia veraciter imo communiter noveramus prædictum principem consilio levitatis agentem non solum præcepisse, ut in prædicto loco Aquis episcopus fieret, sed etiam ita eum consuetis obstinationibus definisse, ut hic in suburbio Toletano in Ecclesia prætoriensis sanctorum Petri et Pauli episcopum ordinaret, necnon 495 et in aliis vicis vel villulis similiter faceret; ideo pro tam insolenti hujusmodi distruptionis licentia quid de hac re haberent canonum instituta in medio proferri præcepimus. Tunc hæc in ordine constituta perfecta sunt: in primis ex epistola Pauli ubi Tiro discipulo, ut episcopos per civitates constituere debeat, præcipit: item ex concilio Nicæno, titulo VIII, ubi inter cætera præcipitur ut in civitate non videantur duo episcopi esse: item ex concilio Laodiceno, titulo LVI, ubi dicit: *Non oportet in vicis et villulis episcopos ordinari*, et cætera: item ex concilio Africæ II, titulo V, ubi dicit: *Ut diocesis quæ episcopum nunquam habuit non habeat*. Felix episcopus Selemsitanus dixit: Etiam si hoc placet sanctitati vestræ

insinuo, ut dioceses quæ nunquam episcopos habuerunt non habeant, vel illa diocesis quæ aliquando habuit habeat proprium: secundum autem hanc prosecutionem sanctitatis vestræ est æstimare quid fieri debeat. Geneclius episcopus dixit: Si placet insinuatio fratris et coepiscopi nostri Felicis, ab omnibus confirmetur. Ab universis episcopis dictum est: Placet, placet. Item ex concilio Africæ III, capitulo XLII, ubi dicit: *Ut non accipiat alium episcopum plebs quæ in diocesim semper subjacuit*. Epigonius enim episcopus inter cætera sic dixit: Hoc dico non debere rectorem accipere eam plebem quæ in diocesi semper subjacuit nec unquam proprium episcopum habuit; quapropter si universo sanctissimo cœtui placet hoc quod prosecutus sum confirmetur. Aurelius episcopus dixit: Fratris et consacerdotis nostri prosecutionem non obsisto, sed hoc me et fecisse et facturum esse profiteor. Item ex concilio Sardicensi ubi inter cætera præcipitur: Licentia danda non est passim, si enim subito aut vicus aliquis aut modica civitas, cui satis est unus presbyter, voluerit sibi episcopum ordinari ad hoc ut vilescat nomen episcopi et auctoritas, non debent illi ex alia provincia invitati facere episcopum. Item de sententia eorum qui hujusmodi ordinationes faciunt vel de his qui contra hæc instituta canonum ordinantur, ex concilio Tauritano, titulo II, ubi dicit: Gestorum quoque serie conscribi placuit ad perpetuam disciplinam quod circa Octavium, Ursionem, Remigium ac Treferium episcopos synodus sancta decrevit, qui in usurpationis quamdam de ordinatione sacerdotum invidiam vocabantur, quod eatenus his videtur indultum, ut de cætero hac auctoritate commoniti nihil usurpare contentur, siquidem ea se ab hac causa excusatione defenderint qua dicerent prius se non esse conventos. Proinde judicavit synodus, ut si quis ex hoc fecerit contra instituta majorum, sciat se qui ordinatus fuerit 496 sacerdotii se honore privandum, et ille qui ordinaverit auctoritatem se in ordinationibus vel in conciliis minime retenturum. Non solum autem circa memoratos episcopos hæc sententia prævalebit, sed et circa omnes qui simili errore decepti ordinationes hujusmodi perpetrarunt. His igitur fortissimis regulis effectum pii operis apponentes id communi definitione elegimus, ut in loco villulæ supradictæ Aquis deinceps sedes episcopalis non maneat, neque episcopus illic ultra constituendus existat. Illic tamen Cuniuldus, qui contra majorum decreta illic videtur institutus fuisse episcopus, nullis canonum erit ad condemnationem sui sententiis ulciscendus, quia non ambitione, sed principis impulsione illic constituitur ordinatus: et ideo hoc illi remedium humanitatis concedimus, ut in sedem aliam decedentis cujuslibet episcopi transducatur, et prædictus locus sub monastica deinceps institutione mansurus non episcopali ultra privilegio fretus, sed sub abbatis regimine, sicut hucusque fuit, erit modis omnibus mancipandus. Jam vero de

cetero generale ponentes edictum, si quis contra hæc apostolica jussa, si quis contra hæc canonum interdicta venire conaverit, ut in locis illis episcopum eligat fori ubi episcopus nunquam fuit, sit anathema in conspectu omnipotentis Dei, et insuper tam ordinans quam ordinatus gradum sui ordinis perdat, quia non solum antiquorum Patrum decreta sed et apostolica ausus est convellere instituta.

V. *De quorundam consuetudine sacerdotum sædisi-
ma, qui oblatis Deo per se sacrificiis non communi-
cant.*

Relatum nobis est quosdam de sacerdotibus non tot vicibus communionis sanctæ gratiam sumere quot sacrificia in uno die videntur offerre, sed in uno die si plurima per se Deo offerant sacrificia in omnibus se oblationibus a communicando suspendi ut, et in sola tantum extremi sacrificii oblatione communionis sanctæ gratiam sumant, quasi non sit toties reus illius veri et singularis sacrificii, quoties participator corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi esse destiterit. Nam ecce Apostolus dicit: *Nonne qui edunt hostias participes sunt altaris?* Si ergo qui edunt hostias participes sunt altaris, certum est quod hi qui sacrificantes non edunt rei sunt Domini sacramenti. Quicumque ergo sacerdotum deinceps divino altario sacrificium oblaturus accesserit et se a communione suspenderit, ab ipsa qua se indecenter privavit gratia communionis anno uno repelsum se noverit: nam quale erit illud sacrificium cui nec ipse sacrificans participasse cognoscitur? Ergo hoc modis **497** omnibus est tenendum, ut quotiescunque sacrificans corpus et sanguinem Jesu Christi Domini nostri in altario immolat, toties perceptioni corporis et sanguinis Christi se participem præbeat.

VI. *De concessa Toletano pontifici generalis synodi potestate, ut episcopi alterius provincie cum conniventia principum in urbe regia ordinentur.*

Illud quoque collatione mutua decernendum nobis occurrit, quod in quibusdam civitatibus decedentibus episcopis propriis, dum differtur diu ordinatio successoris, non minima creatur et officiorum divino- rum offensio, et ecclesiasticarum rerum nocitura perditio. Nam dum longe lateque diffuso tractu terrarum commeanum impeditur celeritas nuntiorum, quo aut non que. t regis auditibus decedentis præsulis transitus innotesci aut de successore morientis episcopi libera principiis electio præstolari, nascitur sæpe et nostro ordini de relatione talium difficultas et regie potestati, dum consultum nostrum pro subrigandis pontificibus sustinet injuriosa necessitas. Unde placuit omnibus pontificibus Hispaniæ atque Galliæ*, ut salvo privilegio uniuscujusque provincie licitum maneat deinceps Toletano pontifici quoscunque regalis potestas elegerit et jam dicti Toletani episcopi judicium dignos esse probaverit, in quibuslibet provinciis in præcedentium sedium præficere

* In E. 4, T. 1, 2, desunt verba: atque Galliæ.

præsules, et decedentibus episcopis eligere successores; ita tamen, ut quisquis ille fuerit ordinatus, post ordinationis suæ tempus infra triam mensium spatium proprii metropolitani præsentiam visurus accedat, qualiter ejus auctoritate vel disciplina iustri- ctus condigne susceptæ sedis gubernacula teneat. Quod si per desidiam aut neglectu quolibet constituti temporis motus excesserit, quibus metropolitani sui nequeat obtutibus præsentari, excommunicatum se per omnia noverit, excepto si regia jussione imperi- tum se esse probaverit. Hanc quoque definitionis formulam, sicut de episcopis, ita et de cæteris eccle- siarum rectoribus placuit observandam.

VII. *De recepto testimonio personarum qui per legem quæ de promotione exercitus facta est testificandi li-
centiam perdidierunt.*

Omnis disciplina sic subjectos debet arguere ut spem veniæ non videatur auferre, nec funditus cur- vationis inducere jugum, sed temperantiæ semper adhibere consultum. Et ideo quia legem illam a do- mino Wambano principe editam, quæ de progre- sione est exercitus annotata, hujus principis nostri et **498** domini Ervigii mansuetudo temperare dis- posuit, adeo annuente nobis glorioso et religiosissimo Ervigio principe nostro necessarium hoc sanctum concilium definiuit, ut hi qui per supradictam legem testificandi dignitatem perdidierunt, recepto testimo- nio pristinæ dignitatis causas exsequi possint debitæ actionis, qualiter nobilitatis solitæ titulum reportan- tes et quæ de præteritis legitime testificare voluerint licentiis obtineant votum, et a iudicibus nullis prohibiti- onibus arceantur, hoc videlicet adjicientes, ut si quid in præteritis testificare voluerunt, si pro sola hujus rei infamatione rejecti sunt, testimonio suo nuper conquirant quod in præteritis conquirere pote- rant, tantum si illo tempore quo in præteritis ad testimonium dicendum vocati sunt et supradictæ legis institutionibus reprobati aut aliam criminis notam eos tunc non habuisse patuerit, aut tricennium tunc effluxisse cum ad testimonium fuerant prolati hi qui eos reprobaverant manifeste convicerint.

VIII. *De his qui uxores suas divortio intercedente re-
linquunt.*

Præceptum Domini est ut, excepta causa fornicationis, uxor a viro dimitti non debeat. Et ideo quicun- que citra culpam criminis supradicti uxorem suam quacun- que occasione reliquerit, quia quod Deus junxit ille separare disposuit, tandiu ab ecclesiastica com- munionem privatus et cœtu omnium Christianorum maneat alienus, quandiu et ad societatem relicte conjugis redeat, et partem sui corporis honesta lege conjugii sinceriter amplectatur et foveat. Illi tamen qui jam admoniti a sacerdote semel et bis terque et corrigantur ad charum suæ conjugis noluerint redire consortium, ipsi se suis meritis et a palatinæ digui- tatis officio separabunt, et insuper generosæ digui- tatis testimonium, quandiu in culpa fuerint, amissuri sunt, quia carnem suam discidii jugulo tradiderunt.

IX. De confirmatione legum quas in Judæorum nequitiâ promulgatæ sunt, juxta earundem legum præfixum ordinem titulorum, qui in eodem canone annumerantur.

De Judæorum autem execranda perfidia discretis titulorum sententiis editas noviter a glorioso principe leges vigilantibus intentione perlegimus, discreto etiâ gravitatis pondere earum instituta probavimus. Et quia debitæ rationis judicio editæ synodali indagatiōe probatæ sunt, irrevocabili deinceps judiciorum ordine pro eorum excessibus tenebuntur, id est: Lex de commemoratione præscarum legum quæ in Judæorum 499 transgressionibus promulgatæ sunt, atque de novella confirmatione earum. Item de blasphematoribus sanctæ Trinitatis. Item ne Judæi aut se aut filios suos vel famulos suos a baptismi gratia subtrahant. Item ne Judæi more suo celebrant Pascha vel carnis circumcissionem exercent, ac ne Christianum quemquam a fide Christi dimoveant. Item ne Judæi sabbata cæterasque festivitates ritus sui celebrare præsumant. Item ut omnis Judæus diebus dominicis et in prænotatis diebus ab opere cesset. Item ne Judæi more suo dijudicent tescas. Item ne Judæi ex propinquitate sui sanguinis connubia ducant, et ut sine benedictione sacerdotis nubere non audeant. Item ne Judæi religioni nostræ insultantes sectam suam defendere audeant, ac ne a fide refugientes alibi se transducant, et ne quislibet fugientes eos suscipiat. Item ne Christianus a Judæo quodcumque muneris contra fidem Christi accipiat. Item ne Judæi libros illius legere audeant quos Christiana fides repudiat. Item ne Judæi mancipia deserviant vel adhæreant Christiana. Item si se Judæus Christianum esse testatur et ob hoc non velit a se rejicere mancipium Christianum. Item professio Judæorum quomodo unusquisque ad fidem veniens indiculum professionis suæ conscribere debeat. Item conditiones Judæorum ad quas jurare debeant his qui ex eis ad fidem venientes professiones suas dederint. Item de Christianis mancipiis Judæorum quæ se non prodiderint Christiana, sive de publicatoribus eorum. Item ne Judæi a quolibet potestate accepta extra regiam ordinationem Christianum quemque imperare, plectere vel distringere audeant. Item ut Judæorum servi necdum adhuc conversi si ad Christi gratiam convolaverint libertati donentur. Item ne Judæi administratorio usu sub ordine villicorum atque actorum Christianam familiam regere audeant, et de damnis eorum qui his talia ordinata injunxerint. Item ut Judæus ex aliis provinciis vel territoriis ad regni nostri ditionem pertinentibus veniens episcopo loci vel sacerdoti se præsentare non differat, vel quid huic in toto observari conveniat. Item qualiter concursus Judæorum diebus institutis ad episcopum fieri debeat. Item ut quicumque Judæum secum obsequentem habuerit, expetente sacerdote, eum apud se retinere non audeat. Item ut cura omnis distringendi Judæos solis sacerdotibus debeat.

A Item de damnis sacerdotum vel judicium qui in Judæos instituta legum adimplere distulerint. Item ne judices quidquam de perfidorum excessibus extra sacerdotum conniventiam judicare præsumant. Item ut episcopi tunc immunes habeantur a damnis, cum eorum presbyteres ea quæ ipsi non correxerint ad 500 eos non reverserint corrigenda. Item de servata a principibus miserendi potestate in his qui conversi ad fidem Christi veraciter fuerint. Item ut episcopi omnes Judæis ad se pertinentibus libellam hanc de suis editum erroribus tradant, et ut professiones eorum vel conditiones in scriinis Ecclesiæ condant. Quarum omnium legum promulgatio gravis sicut synodali judicio comprobata, ita generali omnium nostrorum definitione in eorum erit deinceps excessibus exercenda.

X. De his qui ad ecclesiam confugium faciunt.

Pro his qui quolibet metu vel terrore ecclesiam appetunt, consentiente pariter et jubente gloriosissimo domino nostro Ervigio rege, hoc sanctum concilium definiuit, ut nullus audeat confugientes ad ecclesiam vel residentes inde abstrahere, aut quodcumque nocibilitatis vel damni seu spoli residentibus in loco sancto inferre, sed esse potius his ipsis qui ecclesiam petunt per omnia licitum in triginta passibus ab ecclesiæ januis progredi, in quibus triginta passibus uniuscujusque ecclesiæ in toto circuito reverentia defendetur; sic tamen ut hi qui ad eam confugiunt in extraneis vel longe separatis ab ecclesia domibus nullo modo obsecentur, sed in hoc triginta passuum numero abque domorum extraneorum receptaculis progrediendi aditum obtinebunt, qualiter et requisitæ naturæ usum debitis expleant locis et nullo teneantur eventu necessitudinis, qui dominicis se defendendos commiserunt claustris. Si quis autem hoc decretum violare tentaverit et ecclesiasticæ excommunicationi subiaceat, et severitatis regis ferietur sententia. Ipsos tamen qui ad ecclesiam confugium fecerint, si juxta præscarorum canonum instituta his qui eos competunt sacramenta reddiderint, et sacerdos ecclesiæ ipsius ab ecclesiæ foribus non abstraxerit, aut fuga talium si venerit sacerdoti querenda est, aut damnorum sententia secundum electionem principis hujusmodi sacerdotibus irroganda.

XI. De cultoribus idolorum.

Præcepta Domini sunt dicentis: *Non facies sculpille neque omnem similitudinem quæ est in caelo de super et quæ in terra deorsum, neque horum quæ sunt in aquis sub terra; non adorabis ea neque coles.* Itemque: *Qui immolat diis occiditur præter Domino soli.* Item: *Vir aut mulier qui facit malum in conspectu Domini Dei tui et transgreditur pactum illius ut vadant et serviant diis alienis, et adorent eos, solem et lunam et omnem militiam cæli quæ non præcepti, et hoc tibi fuerit nuntiatum, audiensque inquisieris diligenter et verum 501 esse repereris, et abominatio facta est in Israel, et duces virum ac mulierem qui rem sceleratis-*

* B. R., E. 4, T. 1, 2, reservata.

simam perpetrarunt ad portas civitatis tuæ et lapidibus obruentur. Præcepta hæc Domini non in ultione sed in terrore delinquentium apponentes non mortis per hanc sententiam promulgamus, sed cultores idolorum, veneratores lapidum, accensores facularum et excolentes sacra fontium vel arborum admonemus, ut agnoscant quod ipsi se spontaneæ morti subijciunt qui diabolo sacrificare videntur. Mortis enim nomen diabolus appellatur sicut de eo scriptum est: *Et erat illi nomen mors*: ac proinde omne sacrilegium idolatriæ vel quicquid illud est contra sanctam fidem in quo insipientes homines captivitati diabolicis culturis inserviant, sacerdotis vel iudicis instantia, inventa hæc sacrilegia eradantur et exterminata truncantur; eos vero qui ad talem horrorem concurrunt et verberibus coercent et onustos ferro suis dominis tradant, si tamen domini eorum per iurijurandi attestantem promittant se eos tam sollicitè custodire, ut ultra illis non liceat tale nefas committere. Quod si domini eorum nolint huiusmodi reos in fide sua suscipere, tunc ab eis a quibus coerciti sunt, regis conspectibus præsententur, ut principalis auctoritas liberam de talibus donandi potestatem obtineat: domini tamen eorum, qui nuntiatos sibi talium servorum errores ulcisci distulerint, et excommunicationis sententiam perferant, et iura servi illius quem coercere nolunt se amisisse cognoscant. Quod si ingenuorum personæ his erroribus fuerint implicatæ, et perpetua excommunicationis sententia feriantur et arctiori exsilio ulciscantur.

XII. De interdico temporis constituti quo debeat concilium celebrari.

Placuit huic venerando concilio, ut juxta priorum canonum instituta episcopi singularum provinciarum annis singulis in quacunque provincia Calendis Novembribus concilium celebraturi conveniant. Quisquis autem in prædictis Calendis Novembribus pro celebratione synodi venire distulerit, excommunicationi debitæ subjacebit.

XIII. Conclusio definitionum in qua et Deo gratiæ referuntur et pro principe exoratur.

Præmissis his omnibus synodalibus gestis quæ honore decreto sine complevimus, perpetuum his robur per manuum nostrarum subscriptionem annectimus, dantes in his gloriam et honorem immortalis Deo et **502** Domino nostro, quo inspirante et determinationis nostræ sententia viguit et probitas causarum honesto se sine complevit, cujus sanctæ Trinitatis poscimus inenarrabile nomen et gloriosam ineffabilis potentæ majestatem, ut det amatori Christi serenissimo domino nostro atque amantissimo Ervigio principi, cujus jussu ad hunc meruimus advocari conventum, imperare clementer, regnare feliciter, habere de clementia fructum, obtinere de justitia præmium, de pietate trophæum, quo et hic invictus victor hostium semper appareat, et post diuturna hujus avi curricula ad regnum æternæ

vitæ cum suis omnibus coronandus perveniat, præstante a Deo et salvatore Jesu Christo Domino nostro qui cum Deo Patre et sancto Spiritu unus in Trinitate vivit et gloriatur Deus in sæcula sæculorum. Amen.

Consummatum est hoc sanctum concilium die octavo Calendarum Februariarum anno regni feliciter primo serenissimi atque clementissimi domini nostri Ervigii regis, æra dccxix.

Pontifices.

Ego Julianus indignus urbis regię Toletanæ sedis episcopus hæc synodica instituta a nobis edita subscripsi.

Julianus Dei gratia Hispalensis [B. R. Spalitanæ] Ecclesiæ sedis episcopus hæc synodica instituta a nobis edita subscripsi.

Ego Liuva indignus Bracarensis sedis episcopus hæc synodica instituta a nobis edita subscripsi.

Ego Stephanus Emeritensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Aspalius b Abilensis [T. 2, Elensis] Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Leander Hicitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Palmacijs Urcitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Concordius Palentianæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Riccola Accitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Sempronius Arcavicensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Memorius Segobricensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Sperandeo Calicensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Geta Hiplensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Tructemundus Elborensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Isidorus Setabiensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

503 Gaudentius Valerianensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Deodatus Segobienensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Genitivus Tudensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Froaricus Portucalensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Felix Iriensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Antonius c Bastitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Proculus Bigastrensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Attila Cauriensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Reparatus Besensis [B. R. Vasensis] Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Providentius Salamanticensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

præcedit pronomen *eg*; atque scribitur *sedis* voce Ecclesiæ.

c B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., Antonianus.

a B. R., E. 4, T. 1, 2, te præstante Deo.... vivis et gloriaris.

b In B. R., E. 4, omnium episcoporum nomina

Sisebado Tuccitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Argibado Eliberitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ella Segontiensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Severianus a Oxomensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Joannes Pacensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.
Theodulfus Astigitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Samuel Malacitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.
Gundulfus Lanocensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Euphrasius Lucensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Theoderacius Assidonensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Abbates.

Balderedus [U., G. Baldefredus] abbas subscripsi.

Florentius abbas subscripsi.

Gratimus b abbas subscripsi.

Faustinus abbas subscripsi.

Vicarii episcoporum.

Anuionius presbyter, tenens vicem domini mei Gildemiri Complutensis Ecclesiæ episcopi, subscripsi.

Vincentius presbyter, agens vicem domini mei Felicis episcopi Dianensis Ecclesiæ, subscripsi.

Asturius diaconus, agens vicem domini mei Hospitalii episcopi Valentianæ Ecclesiæ, subscripsi.

504 Viri illustres officii palatini.

Sesaldus a hæc instituta quibus interfui annuus subscripsi.

Recaredus similiter subscripsi.

Witiza similiter subscripsi.

Wimar similiter subscripsi.

Teudila similiter subscripsi.

Ostrulfus similiter subscripsi.

Sa'annirus similiter subscripsi.

Theudfredus similiter subscripsi.

Hldigisus similiter subscripsi.

Severianus similiter subscripsi.

Theodulfus similiter subscripsi.

Vitulus similiter subscripsi.

Egila similiter subscripsi.

Adeliuvus similiter subscripsi.

Ataulplus similiter subscripsi.

Quibus omnibus synodalibus gestis decretis atque peractis et debitam reverentiam honoris impendimus et patulum auctoritatis nostræ vigorem his innectere procuramus, ideoque præmissas has constitutiones synodicas a præsentis die vel tempore, id est ab octavo Kalendas Februarias anno primo regni nostri nullus audeat contemnere, nullus etiam præterire,

a E. 4, T. 1, 2, *Siberitanus*.

b B. R., *Gratianus*. T. 1, 2, *Gratinius*.

c In B. R., E. 4, U., G., virorum illustrium nominibus præponitur: *ego*.

d Deficit hoc decretum in B. R., E. 4, T. 1, 2, U, G. Quam vero ratione hoc loco inscribitur, si con-

nemo earundem constitutionum audebit jura convellere, nullus temerario hæc decreta subvertet, nemo illicitator vel contemptor vigorem his institutionibus subtrahet; sed generaliter per cunctas regni nostri provincias hæc canonum instituta nostræ gloriæ temporibus acta et auctoritatis debitæ fastigio præpollerunt, et irrevocabili judiciorum exercitio, prout constitutæ sunt, in omnibus regni nostri provinciis celebres habebuntur. Si quis autem hæc instituta contemnat, contemptorum se noverit damnari sententia, id est ut juxta voluntatem nostræ gloriæ et excommunicatus a cætn nostro resiliat, et insuper decimam partem rei suæ fisci partibus sociandam amittat: quod si nihil habuerit facultatis unde prædictam compositionem exsolvere possit, absque aliquo infamio sui quinquaginta eum oportebit ictibus verberari. Edita lex in confirmatione concilii Toletano sub die octavo Kalendas Februarias anno feliciter primo regni gloriæ nostræ.

In nomine Domini Flavius Ervigius rex hoc legis nostræ edictum in confirmatione hujus concilii promulgatum subscripsi.

Decretum a piissimi atque gloriosissimi principis nostri Gundemari regis.

Flavius Gundemarus rex venerabilibus Patribus **505** nostris Carthaginensibus sacerdotibus. Licet regni nostri cura in disponendis atque gubernandis humani generis rebus promptissima esse videatur, tunc tamen majestas nostra maxime gloriosiori decoratur fama virtutum, cum ea quæ ad Divinitatis et religionis ordinem pertinent æquitate rectissimi tramitis disponuntur; scientes ob hoc pietatem nostram non solum diuturnum temporalis imperii consequi titulum, sed etiam æternorum adipisci gloriam meritorum. Nonnullam enim in disciplinis ecclesiasticis contra canonum auctoritatem per moras præcedentium temporum licentiam sibi de usurpatione præteriti principes fecerunt, ita ut quidam episcoporum Carthaginensium provinciæ non reveantur contra canonicæ auctoritatis sententiam passim ac libere contra metropolitane Ecclesiæ potestatem per quasdam fratris et inspirationes inexplorata vitæ omnes episcopali officio provehi, atque hanc ipsam præfatæ Ecclesiæ dignitatem imperii nostri solio sublimatam contemnere, perturbantes ecclesiastici ordinis veritatem ejusque sedis auctoritate, quam prisca canonum declarat sententia, abutentes. Quod nos ultra modo usque in perpetuum fieri nequaquam permitimus, sed honorem primatus juxta antiquam synodalis concilii auctoritatem per omnes Carthaginensium provinciæ ecclesias Toletanæ Ecclesiæ sedis episcopum habere ostendimus, eun-que inter suos coepiscopos tam honoris præ-

jectari fas est, nulla alia fortasse, nisi quia ejus materia atque doctrina ad sextum præcedentis concilii numerum aut canonem pertinere videtur; quod et de sequenti Carthaginensium sacerdotum constitutione dicendum.

cellere dignitate quam nominis, juxta quod de metropolitano per singulas provincias antiqua canonum traditio sanxit et auctoritas vetus permisit. Neque eandem Carthaginensem provinciam in ancipiti duorum metropolitanorum regimine contra Patrum decreta permittimus dividendam, per quod oriatur varietas schismatum quibus subvertatur fides et unitas scindatur; sed hæc ipsa sedes sicut prædita est antiqua nominis sui ac nostri cultu imperii, ita et in totius provincie polleat Ecclesie dignitate et præcellat potestate. Illud autem quod jam pridem in generali synodo concilii Toletani a venerabili Euphemio episcopo manus subscriptione notatum est, Carpetanæ provincie Toletanam esse sedem metropolitani, nos ejusdem ignorantie sententiam corrigimus, scientes procul dubio Carpetanæ regionem non esse provinciam sed partem Carthaginensis provincie, juxta quod et antiqua rerum gestarum monumenta declarant. Ob hoc quia una eademque provincia est, decernimus ut sicut Bætica, Lusitania vel Tarraconensis provincia vel reliquæ ad regni nostri regimina pertinentes secundum antiqua Patrum decreta singulos noscuntur habere metropolitanos, ita et Carthaginensis provincia unum eundemque, quem prisca synodalis declarat auctoritas, et veneretur primatem et inter omnes comprovinciales **506** summum honoret antistitem: neque quidquam contempto eodem ultra fiat, qualia hæcenus arrogantium sacerdotum superba tentavit præsumptio. Sane per hoc auctoritatis nostræ edictum amodo et vivendi damus tenorem et religionis vel innocentie legem, nec ultra postmodum inordinata licentia ab episcopis similia fieri patimur, sed per nostram clementiam præteritæ negligentie pietatis intuitu et veniam damus et indulgentie opem concedimus; et dum sit magna culpa hæcenus deliquisse, majoris tamen ac inexpiabilis censura tenebit obnoxios qui hoc nostrum decretum ex auctoritate presbiterorum Patrum veniens temerario ausu violare tentaverit, nec ultra veniam delicti adepti, si dehiuc honorem ejusdem Ecclesie quilibet Carthaginensium sacerdotum contempserit, subituro procul dubio inobediens tam degradationis vel excommunicationis ecclesiasticæ sententiam, quam etiam nostræ severitatis censuram. Nos enim talia in divinis ecclesiis disponentes credimus fideliter regnum imperii nostri ita divino gubernaculo regi, sicut et nos cultui ordinis zelo justitiæ accensi et corrigere studemus et in perpetuum perseverare disponimus.

Flavius Gundemarus rex hujus edicti constitutionem pro confirmatione honoris sancte Ecclesie Toletanæ propria manu subscripsi.

Ego Isidorus Hispalensis Ecclesie provincie Bæticæ metropolitanus episcopus, dum in urbem Toletanam pro occursu regio evenissem, agnitis his constitutionibus assensum præbui atque subscripsi.

Ego Innocentius Emeritensis Ecclesie provincie Lusitanie metropolitanus episcopus, dum in urbem

Toletanam pro occursu regio advenissem, agnitis his constitutionibus assensum præbui atque subscripsi.

Ego Eusebius Tarraconensis Ecclesie episcopus subscripsi.

Ego Sergius Narbonensis Ecclesie episcopus subscripsi.

Ego Joannes Gerundensis Ecclesie episcopus subscripsi.

Ego Illegius Ecclesie Egarensis episcopus subscripsi.

Ego Licerius Ecclesie Egiditanæ episcopus subscripsi.

Ego Maximus Ecclesie Cæsaraugustanæ episcopus subscripsi.

B Ego Mumius Ecclesie Calagurritanæ episcopus subscripsi.

Ego Floridius Ecclesie Tirasonensis episcopus subscripsi.

Ego Elias Ecclesie Cauriensis episcopus subscripsi.

Ego Goma Ecclesie Olyssiponensis episcopus subscripsi.

Ego Fulgentius Ecclesie Astigitanæ episcopus subscripsi.

507 Ego Emilia Ecclesie Barcinonensis episcopus subscripsi.

Ego Theodorus Ecclesie Aurisinae episcopus subscripsi.

C Ego Joannes Pampilonensis Ecclesie episcopus subscripsi.

Ego Benjamin Ecclesie Dumliensis episcopus subscripsi.

Ego Agapius Tuccitanæ Ecclesie episcopus subscripsi.

Ego Gundemarus Ecclesie Besensis episcopus subscripsi.

Ego Argebertus Portucalensis Ecclesie episcopus subscripsi.

Ego Theucaristus Salamanticensis Ecclesie episcopus subscripsi.

Ego Vitulacius Ecclesie Laberriensis episcopus subscripsi.

Ego Leonclanus Ecclesie Lotebensis episcopus subscripsi.

D Ego Pisinnus Ecclesie Eliberitanæ episcopus subscripsi.

Ego Justinianus Ecclesie Abilensis episcopus subscripsi.

Ego Venerius Ecclesie Castulonensis episcopus subscripsi.

Constitutio a Carthaginensium sacerdotum in Toletana urbe apud sanctissimum ipsam Ecclesie antistitem.

Convenientibus nobis in unum pro religione et fide quam Christo debemus, placuit, ne quid ultra in nobis absurdum vel illicitum oriatur, altera colatione decretum justissimæ promulgare sententiæ,

^a Deest hæc constitutio in B. R., E. 4, 7, 1, 2, U, G.

quo perspicue clareat inter nos ordo ac disciplina A ecclesiasticæ dignitatis, et agnoscatur fraternæ concordia pacis. Tali ergo dispositione necessarium con-
tinentes ob studium nostri ordinis communi electione decrevimus, congruum esse provida dispositione
iudicium, satentes hujus sacrosanctæ Toletanæ Ecclesie redem metropolitani nominis habere auctorita-
tem, eamque nostris ecclesiis et honoris anteire potestate et meritis; cujus quidem principatus ne-
quaquam collationis nostræ conniventia nuper eligitur, sed jam dudum existere antiquorum Patrum syno-
dali sententiâ declaratur, ea duntaxat concilii forma, quæ apud sanctum Montanum episcopum in
eodem urbe legitur habita. Proinde ergo dispositio-
nem nosram instructæ collationis definitione cele-
brantes elegimus, ne quis ultra comprovincialium B sacerdotum inani ac perversa contemplatione obni-
tatur hujus sacrosanctæ Ecclesie Toletanæ primatum contemnere, neque pervicaci schismatum studio
ad summos sacerdotalium infularum ordines remota hujus sedis potestate a nobis quempiam, sicut hactenus
factum est, provehere. Talem itaque specialiter a nobis ac successoribus 508 nostris deferre digni-
tatis honorificentiam huic Ecclesie pollicemur, qualem in decretis sanctorum conciliorum beatissimi
Patres metropolitanis ecclesiis decreverunt; hujus ergo et nos reverentiæ observationem fideli custodia
pollicemur, hujus honorificentiam conservare dili-
genti prospectu a successoribus nostris per metas
sequentium ætatum volumus. Sane quicumque ex
nobis vel successoribus nostris hæc statuta trans-
cenderit, anathema sit Domino nostro Jesu Christo
atque a culmine sacerdotali dejectus perpetuæ ex-
communicationis sententiâ prædamnetur. Facta
constitutio sacerdotum in urbe Toletana sub die decimo
Kalendarum Novembrium anno regni primo piissimi
atque gloriosissimi Gundemari regis, æra DCXLVIII.

Protoprotonotarius sanctæ Ecclesie Segontiensis episcopus
hanc decreti nostri professionem pro firmitate
subscripsi.

Theodorus sanctæ Ecclesie Castulonensis episcopus
subscripsi.

Minicianus sanctæ Ecclesie Segobiensis episcopus
subscripsi.

Stephanus sanctæ Ecclesie Oretanæ episcopus
subscripsi.

Jacobus Mentesanæ Ecclesie episcopus subscripsi.

Magentius sanctæ Ecclesie Valeriensis episcopus
subscripsi.

Theodosius sanctæ Ecclesie Arcavicensis episcopus
subscripsi.

Marinus sanctæ Ecclesie Valentianæ episcopus
subscripsi.

Conantius sanctæ Ecclesie Palentinæ episcopus
subscripsi.

Poscarius sanctæ Ecclesie Segobricensis episcopus
subscripsi.

Vincentius sanctæ Ecclesie Bigastrensis episcopus
subscripsi.

Ætherius sanctæ Ecclesie Bastitanæ episcopus
subscripsi.

Gregorius sanctæ Ecclesie Oxomensis episcopus
subscripsi.

Præsidius sanctæ Ecclesie Complutensis episcopus
subscripsi.

Sanabilis sanctæ Ecclesie Elotanæ episcopus
subscripsi.

Suggestio servi vestri Sesuldi.

Meam extremitatem ad sanctitatis vestræ deduco
memoriam et ut sæpe pro extremitate servi tui orare
jubeas instanter suggero; de cætero autem ad rela-
tum sanctitatis vestræ deduco, quod convenientia
servorum vestrorum fuit per humilem vestrum do-
minum Emilanem ut per voluntatem Dei et vestram
in Ecclesia vestra sacerdotio fungatur; et quia in
ipsa diocesi talis nec melior invenitur, pro eo do-
mino suas suggestiones miserunt, ut si Deus domino
aditum dederit 509 jubeatis venire, ut per manus
vestras et illud perficiatur et aliud quod adhuc in
suspensum est et desiderantes domino de vultu ve-
stro læti efficiamur. Si vero aliter est vestra præ-
visio, cui vultis ordinationem vestram dirigite, qui
causam vestram perficiat, et ordo vester incolumia
persistat.

Alia proprii vernuli vestri Sunilani suggestio.

Ad relatum sanctitatis vestræ deducimus, quod per
Dei electionem omnes sacerdotes vestri et cuncti filii
Ecclesie in unum convenientes requisierunt a me
per humilem vestrum dominum Emilanem, ut per
Dei et vestram ordinationem in Ecclesiam Mente-
sanæ civitatis pontifex ordinetur; et quia eum hu-
militas cum sanctitate adornat et origo generis reddit
illustrem, suggero clientulus tuus, ut si Deus beati-
tudinis vestræ aditum dederit ob restaurandas eccle-
sias vestras, ad vestros usque humillimos non dedi-
gnemini accedere, quatenus famulorum vestrorum
510 electio vestris sacris manibus compleatur. Si
tamen casus sæculi in aliquid excellentiæ vestræ ob-
viaverit, ordinate cui jusseritis ex fratribus vestris
scribere, qui vestra compleat jussa, et amplius Ec-
clesia vestra in desolatione non permaneat. Si
Christi gratiam eximietas vestra sine fine perci-
piat.

Alia suggestio Ermegildi Joanni et servis ejus.

Per Sesuldum filium vestræ beatitudinis notum pro
humili vestro domino Emilane, ut si Deo et domino
placitum fuerit, in ecclesiarum ordine pontifex ordi-
netur; ita et nos servi vestri suggerimus, ut si Deus
aditum domino dederit, jubeatis usque hic fastigium
pati, ut per manus vestras sit completum. Si vero,
quod absit, aliqua occasio sæculi domino obviaverit,
suggerimus ut cui vult sanctitas vestra domino vestro
notescat, quia persona vestra electionem vestrorum
impleat, sic vitæ æternæ præmium accipiat.

CONCILIIUM TOLETANUM DECIMUM TERTIUM.

ÆRA DCCXXI, ANNO REGNI EXCELLENTISSIMI ERVIGII PRINCIPIS QUARTO.

Illibatæ charitatis insinctu a'ternis visionum ob-
tutibus redditi et in unum cœtum favore Deo pari-
ter aggregati, in Ecclesia videlicet sanctorum apo-
stolorum Petri et Pauli, anno regni quarto serenissi-
mi Ervigii principis, sub die pridie Nonas Novembres,
æra MCCXXI, cum unusquisque nostrum debitis loca-
retur in sedibus, adfuit idem princeps pleno fidei
ardore subnixus et humilitatis gratia decoratus, qui
synodico cœtui deliberationis suæ vota commendans
et ut pro se Domino instantissime deprecarentur ex-
postulans, hoc præsertim esse allocutus sufficienti
exhortatione concilium ut ecclesiasticæ disciplinæ
quæ congruunt et corrigendis moribus quæ conveni-
unt tractatus nostri evidentia sancirentur. Deinde
religiosa vota suæ clementiæ quibus subveniendum
miseris definivit synodali conventui confirmanda
commisit, offerens videlicet sacris pontificibus to-
num, obsecrans pariter et obtestans, ut quidquid
illic venustioris esset calami respersione congestum
synodalis potentiæ conderetur ordine titulorum.
Tunc nos pro suscepto a principe tomo gloriam dedi-
dimus Deo, et eidem principi benediximus glorioso.
Idem tamen princeps postquam votorum suorum in-
sinuationem peregit, a conventu concilii gratiosus
exiit. Tunc post præsentiam principalis abscessum
hoc in tomi ipsius alligatione invenimus exaratum.

511 *In nomine Domini Flavius Ervigius rex san-
ctissimis Patribus in hac sancta synodo residen-
tibus.*

Ecce, sanctissimi religiosa pietate exco'endi pon-
tifices et divini cultus instantissimi sectatores, coram
cœtus vestri reverentia humilis devotusque proster-
nor, reclinis assisto, promptus astipulor, primum de
conventus vestri aggregatione Patri luminum gra-
tiam copiam solvens, deinde votorum meorum
studia vestris iudiciis dirimenda committens. Neque
enim fas est quemquam, etiamsi bonum sit opus,
sine consilio agere, cum tamen multum prosit bona
cum consilio bonorum egisse. Unde ut brevè exhor-
tatione perorem vota mea, quibus remedia pietatum
exerceri delector, sensibus paternitatis vestræ agno-
scenda insinuo, quæ tamen ne oblitu quodam memo-
riam fugiant et relationi propriæ curarum ea inter-
pedo subducat, in hujus tomi complicatione acci-
pire renotata. Illud primum volenti mihi miseris
parce o convenit intimare, quod divulsam per tyrannidem
no-tri corporis partem in societatis nostræ
gremio conamur reducere : etenim retroactis divæ
memoriæ præcessoris nostri Wambæ regis temporibus
quæ in profanatoribus patriæ, qui cum Paulo
quodam tyrannidem assumpserunt, illata sit sententia
ultionum, quo per iudicii universalis edictum

^b Deest hoc concilium in A. et F. 3. Desumptum
est ex Codice B. R. cum variantibus cæterorum lectio-

amisso testimonio rebusque propriis caruefunt, cuncta hæc vestræ sanctitudini nota sunt, quos tamen
et in collegio societatis nostræ recipere et rebus
quibus fas fuerit devovimus revestire; nam et de
accusatis modum volumus ponere justissimæ in-
quisitionis ^b, quod sive de religiosis sive de laicis
quisque accusationis cuiusquam studio propulsatus
non occultis fraudibus vel violentiis comprimatur,
nec ad dandam professionem violenter arctetur sed
in communi omnium examine iudicetur, qui secun-
dum publicæ professionis suæ tenorem aut offensibi-
bilis debitas damnationis pœnas excipiat aut innocens
ex iudicio omnium comprobatus clarescat. Nam quid
jam de tributorum fiscalium exactionibus referam,
quorum redhibitiones tantis debitorum cumulibus in-
creverunt, ut si exigi penitus jubeantur et statim
subruat funditus populorum et fragmine collisionis
eorum ultimum terra sentiat propriæ prolapsionis
excidium? Unde his et talibus privatis seu etiam fisca-
libus servis remedia pietatis præoptans nostræ gloria
affluenter impendere, omnes tributorum exactiones,
quæ apud illos de retroactis temporibus rejacent
usque ad primum annum celsitudinis nostræ, man-
suetudo nostra illis omittendas laxavit et stylo pro-
priæ auctoritatis remittendas instituit, quas etiam
auctoritates **512** sacrosancto cœtui vestro relegen-
das elegit. Illud quoque adjiciens loquar, quod vêtis
nostris horribile et animis execrabile semper est,
cum nobilitate conditio libertorum vel servorum
etiam adæquata gentis nostræ statum degenerat : ob-
quam rem id nostræ gloriæ animis placet, ut excep-
tis servis fiscalibus vel libertis, abræsa deinceps hu-
jus malæ præsumptionis licentia, nullus ex servitute
quorumlibet, servus sit vel libertus, ad palatina
officia transeat; quod si fecerit, illi servitutum pro-
cul dubio reducendum se noverit, ex quo aut condi-
tionis propriæ originem sumpsit ad libertatis titulum
reportavit. His votorum meorum insinuationibus
allegatis, quæso ut fortia paternitatis vestræ adju-
toria prorogetis. Luce enim clarius constat quod aggregatio
sacrosancta pontificum quidquid censuerit ob-
servandum per sancti Spiritus donum omni maneat
æternitate præfixum. Et ideo universitatem paterni-
tatis vestræ atque sublimium virorum nobilitatem,
qui ex aulæ regalis officio in hac sancta synodo vo-
biscum consessuri præelecti sunt, obtestor pariter et
conjuro atque per ineffabile illud sanctæ Trinitatis
sacramentum convenio, ut quidquid in medio vestri
se iudicandum vel retractandum invexerit, tam quæ
per nos dicta quam etiam cætera quæ vestris iudici-
bus se ingesserint audienda, cum omni vigore justitiæ
et temperamento misericordiæ dirimere prosequ-
nibus.

^b Æ., E. 4, T. 1, 2, perquisitionis.

retis, quo cum omni reverentia Patrum præcedentium regulis subdita totius unanimi vestræ sententia non aliunde quam ex veritatis fonte procedat, sicque et his quæ præmissa sunt solidum deliberationis stylum prompissime apponatis, et reliqua adhuc quæ necessaria sunt in peragendis ecclesiasticæ regulæ disciplinis et dirimenda tractetis, et dirempta religioni sub diligentia conscribatis, qualiter dum doctrinam respergitis salutarem in populis, Christum dominum in emolumento justitiæ capiat; ut et vobis prædicantibus et nobis implentibus quæ divinis oculis complacent, sit utrisque partibus et in hoc sæculo de lucro animarum ineffabile gaudium, et in futuro de perventione [T. 1, 2, proventionem] æternitatis præmium inconvulsum. Datum sub die pridie Nonas Novembres anno feliciter quarto regni gloriæ nostræ in Dei nomine Toletum.

Perfecto igitur præeuntis tomi necessario institutionum exorsu prius de fide sanctæ Trinitatis sermone nostræ cœpit esse principium: profitescentes pariter et credentes ea quæ de hac sancta Trinitate et Evangelia tradunt et apostolorum sanctiones instituunt, sicut Nicæna synodus hoc pietatis sacramentum exposuit, sicut Constantinopolitana definitio sanxit vel primi Ephesini 513 cœtus atque Chalcedonensis evidens doctrina constituit, juxta quod etiam sacrosancti symboli elucidatibus patula cunctorum acclamatur fidelium voce.

Symbolum Nicæni concilii.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, etc.

Post hujus sanctæ fidei dispositam structuram quasi super solidissimam petram cæterorum negotiorum sequentium construximus fabricam, ut eo firmitate inconvulsibili durent quo super fundamentam veræ fidei fuerint constructa perenne. Unde et has in commune sententias, quas principis hortatu construendas accepimus, communi voto edidimus, quas etiam æterno reverentiæ vigore observandas fore censemus.

1. De reddito testimonio dignitatis eorum quos profanatio infidelitatis cum Paulo traxit in societatem tyrannidis.

Præconabile signum est illis semper negotiis interesse, quæ et a pietate incipiunt et per pietatis viscera temperantur. Pietas enim, ut ait Apostolus, ad omnia utilis est: cujus virtutis admirabili dono cor gloriosi atque religiosissimi principis nostri divino igne succensus decrevit pariter et elegit, ut in unum cœtum omnes Hispaniæ aggregati pontifices illa decernerent, quæ et gravædines preasurarum removeant et sublevationis opem dejectis opulenter impendant. Primo igitur negotiorum exorsu, hortante pariter et jubente religiosissimo domino nostro Ervigio rege, decernendum nobis occurrit, ut omnes quos scelerata quondam contra gentem et patriam conjuratio Pauli in perfidiam traxit et titulo testimonii honestioris abegit, ad statum dignitatis pristinæ redcant et nulla

A deinceps illis ob hoc cætera judicialis existat, sed omnes ita generosæ stirpis ac nobilitatis propriæ subeant decus ut præteritæ infidelitatis nullum perferant dedecus. Quod etiam et de filiis eorum decernimus observandum, qui post admissum parentum præmemorata profanationis scelus natis esse prodantur, sive de cæteris omnibus qui ex hoc tempore divæ memoriæ Chintilani regis simili hucusque infamiationis nota respersi sunt. Et quia incassum a servitute exiit qui spoliis premitur, hoc etiam adjiciendum præcelsi principis nostri clementia jussit, ut aggregati cœtus nostri sententia definiret quo cum recepto testimonio dignitatis congruis alerentur substantiis.

Unde consonam votis ejus sententiam præferentes elegimus, ut ea quæ de rebus eorum multæ donata neque in stipendiis data, sed tantam fisci sunt joribus applicata, unusquisque quod cuique proprium fuerit incunctanter 514 per auctoritates regias possidendum recipiat, et receptum proprii arbitrii libertate disponat. Illa vero quæ de eorum bonis largitione principali cuilibet donata vel in stipendio data sunt, in eorum jure quibus concessa sunt perpetim tenebuntur. Hujus ergo pietatis sententiam quam ordinante prædicto glorioso principe nostro formavimus si quis immutandam elegerit, et tantæ misericordiæ fabricam subruere tentaverit, per judicium omnipotentis Dei anathema sit.

II. De accusatis sacerdotibus seu etiam optimalibus palatii atque gardingis, sub qua eos justitiæ cautela examinari conveniat.

C Secundæ collationis objectu res nostro cœtui lacrymanda occurrit, quæ tanto est synodalis iudicii pondere abigenda, quanto immensam stragem populis afferat pariter et ruinam: etenim decursis retro temporibus vidimus multos et flevisse ex palatini ordinis officio cecidisse, quos et violenta professio ab honore dejecit et trabele regum factione iudicium aut morti aut ignominia perpetuæ subjugavit. Quod importabile malum et impietatis facinus exhorrendum religiosi principis nostri animus aboleri intendens generali omnium pontificum arbitrio retractandum inveni, et ultrius synodalis potentia auctoritate exhibendum instituit. Unde congruam devotioni ejus sententiam decernentes hoc in commune decrevimus, ut nullus deinceps ex palatini ordinis gradu, vel religionis sanctæ conventu, regis subtilitatis astu vel profanæ potestatis inatinctu sive quorumlibet hominum malitiosæ voluntatis obnixu citra manifestum et evidens culpæ suæ indicium ab honore sui ordinis vel servitio domus regis arceatur, non antea vinculorum nexibus illigetur, non questioni subdatur, non quibuslibet tormentorum vel flagellorum generibus maceretur, non rebus privetur, non etiam carceralibus custodiis mancipetur, neque adhibitis hinc inde injustis occasionibus abdicetur, per quod illi violenta, occulta vel fraudulenta professio extrahatur: sed is qui accusatur gradum ordinis sui tenens et nihil ante de supradictorum capitulorum necessitate persentiens, in publica sa-

cerdotum, seniorum atque etiam gardingorum discussione deductus et justissime perquisitus aut obnoxius reatu detectæ culpæ legum pœnas excipiat, aut innoxius iudicio omnium comprobatus appareat. Illos tamen quos in locis talibus manere constiterit unde nocivus perfugii suspicio sit, aut eos quos pro conturbatione terræ diligentius oporteat custodiri, hos sine aliquo vinculorum vel injuriæ damno sub libera custodia consistere oportebit; sic tamen repulso omni terrore sub circumspecta et diligenti custodia habeantur, ut tempus quo judicari eos **515** oporteat nullo modo sub fraudulentia dilatetur, quo ab uxoribus vel propinquis atque etiam rebus suis diutissime separati professionem suam videantur dedisse inviti: quæ tamen si [Æ., E. 4, T. 1, 2, et si] data fuerit, modis omnibus non valebit, sed juxta superiorem ordinem illud tamen pro vero accipietur quod ex ore ejus genitum generali fuerit iudicio comprobatum. Nam et de cæterorum ingenuorum personis, qui palatinis officiis non hæserunt et tamen ingenuæ dignitatis titulum reportare videntur, similis ordo servabitur; qui etiam pro culpis minimis, ut assolet, flagellorum ictibus a principe verberentur, non tamen ex hoc aut testimonium amissuri sunt aut rebus sibi debitis privabuntur. Quod si de infidelitatis crimine quidquam eis obijcitur, simili ut superius præmissum est ordine judicandi sunt. Quod synodale decretum, divino ut confidimus Spiritu promulgatum, si quis regum deinceps aut temeranter custodire neglexerit aut malitiose præterire prælegerit, quo quisquis de personis taxatis aliter quam præmissum est prædamnetur, aut astu congestæ malitiæ perimatur vel dejectus sui ordinis loco privetur, sit cum omnibus qui ei ex delectatione consensorint in conspectu altissimi Dei Patris et unigeniti Filii ejus atque Spiritus sancti perenni anathemate ultus, et divinis vel æternis addicetur ardoribus concremandus: et insuper quidquid contra hanc regalem sententiæ nostræ aut in persona cujuscunque fuerit actum aut de rebus accusatæ personæ existit iudicatum nullo vigore subsistat, quo persona ipsa aliter quam decernimus iudicata aut testimonii sui dignitatem amittat aut questu rei propriæ careat. Nec enim hæc et talia promentes, principibus domesticæ correctionis potestas admittitur: nam specialiter de laicis illis quos non culpa infidelitatis astringit sed aut servitii sui officio torpentes aut in commissis sibi actibus reperiuntur esse mordaces [E. 4, mendaces] vel potius negligentes, erit principi licitum hujusmodi personas absque aliquo eorum infamio vel rei propriæ damno et servitii mutatione corrigere et in commissos talium alios qui placeant transmutare.

III. De tributorum principali relaxatione in plebe.

Tertii ordinis gloriosæ insinuationis occursum liberalitas principalis longe lateque diffusa nostro se invexit cœtui agnoscenda, quæ sicut ex puro fonte reguæ provisionis processit, ita synodalis conventus

A debet sanctione præstringi. Et ideo religiosi principis nostri Ervigii regis affectus in toto gentis suæ ambitu usquequaque porrectus de virtute in virtutem quodammodo gradiens et quasi **516** quibusdam passibus ad mellora conscendens, hoc per stylium reguæ auctoritatis decrevit, ut omne tributum præteritorum annorum usque in annum primum regni sui, quod in privatis sive in fiscalibus populis rejacet, absolutionis perpetuæ debeat sanctione laxari, ea tantum de ipsis tributis præcipientes thesauris publicis exhiberi, quæ exacta et non illata fuisse constiterint. Quod pietatis beneficium admirantes non solum vigore gloriosæ definitioni ejus apponimus, sed et perpetuæ excommunicationi eum qui contra hæc venerit subjiciendum esse sancimus.

IV. De munitione prolis regis.

B Pridianæ diei exercitia gloriosa, quibus per trium capitulorum annotationem pietas principalis se monstravit eximia, cogunt cœtus nosri reverentiam aliquid promulgare, quo valeat et pietati reguæ vicem beneficentiæ reddere et principali soboli ad futurum prodesse. Providentia enim salutaris semper est utilis, imo semper est utile quod ad veram pertineat salutem. Et ideo piæ sollicitudinis cura extenti defensionis decretum promulgare præelegimus in regi in prolem, et tuitionis in futurum obtendere pietatem qui paternis beneficiis nequivimus reddere vicem. De hoc sane principe nostro Ervigio rege id nos definisse conveniet, cujus provide pacato imperio regimur, affectu fovemur, præmiis fruimur, qui profanatoribus perditum libertatis decus restituit, qui de accusatis modum quo justissime examinentur decrevit, qui terram gentis propriæ et illasam ab hoste servavit et multiplici tributorum relaxatione crexit; et ideo qui tot erga gentis suæ populos ejus beneficia persentimus, dignum est ut saltem ejus filii fortia tuitionis ad futurum adminicula prorogemus. Contestamur ergo omnes præsentés et absentes seu etiam futuris temporibus subsequentes sacerdotes vel principes seu cujuscunque honoris aut ordinis homines coram Deo et sanctis angelis ejus, ut nullus ad futurum posteritati ejus vel gloriosæ conjugis suæ Liuvigotoni reginæ, atque his qui gloriæ suæ filiis vel filiabus conjuncti esse noscuntur, seu etiam qui adhuc conjuncti non sunt sed protinus conjungendi sunt, injustas lædendi occasiones exquirat; nullus occulte vel publice per quæ abdicentur malitiæ suæ contra eos vota extendat, non eos gladio vel qualibet pernicioso factione interimat; nullus consilium vel opus quibus injuste deiciantur vel nudentur rebus exhibeat; nullus his injuste violentum tonsuræ signaculum imprimat; nullus vestem contra ordinem gloriosæ conjugis ejus vel filiabus suis atque nuris mutare præsumat; nullus etiam extra evidentiis culpæ **517** indicium aut exiliis eos relegandos inducat, aut eorum corporibus quarumlibet detruncationum vel flagellorum inferat detrimenta, quo eum præmemoratis omnibus omnibus ejus in tota ad futurum gloriosa posteritas læsionis injustam non perfe-

rat notam, nec rerum sentiat detrimenta. Si quis autem hominum, cujuslibet sit ordinis aut honoris hinc nostræ sententiæ non acquiescens filios filiasve gloriæ suæ una cum serenissima conjuge sua Liuvigotone regina vel supradictis omnibus amodo vel quandoque sine justo partis suæ negotio aut lædendos impellerit aut dejiciendos elegerit, vel ex propria deliberatione consenserit quo aut de rebus sibi debitis injuste expoliati nudentur, aut dolo vel machinatione quolibet dejiciantur, sit æterno anathemate ultus et futuri examinis judicio condemnatus.

V. *Ne defuncto principe relictam ejus conjugem aut in conjugio sibi quisque aut in adulterio audeat copulare.*

Exsecrabile facinus et assuetæ admodum iniquitatis est opus, defunctis regibus, superstitis ejus conjugis regale torum appetere, et horrendis pollutionum maculis sordidare. Quis enim Christianorum æquanimiter ferat defuncti regis conjugem alieno postmodum connubio uti aut securitatis principis libidini subjungi, ut quæ fuit domina gentis sit in postmodum prostibulum fœditatis, et quæ toris existit regalibus honoris regii sublimitati conjuncta stupris eorum vel conjugis, quibus pridem dominata est, abdicetur ut reproba? Quid ergo si moriuntur principes? nunquid inhonorandas relinquunt sui corporis partes? aut quia ad gaudia cœlestia Christiani transeunt reges, propterea ad contumeliam in sæculo eorum devocandæ sunt conjuges? Nusquam ergo inhonorum esse oportet quod honorandum convenit opportune haberi. Nulli ergo licebit superstitem reginam sibi in conjugio ducere, non sordidus contractibus maculare: non hoc securitatis regibus licitum, non cuiquam hominum licebit esse permissum. Quod si facere tale aliquid quisquam præsumperit, quo aut superstitem reginam post decedentis principis mortem sibi in connubio copulet aut adulterina pollutione contamine, sive sit rex, sive quislibet hominum qui hujus nostræ sanctionis sententiam violare præsumperit, sit ab omni Christianorum communione seclusus et sulphureis cum diabolo contradatur ignibus exurendus. Quicumque igitur hujus institutionis nostræ præsumperit convellere vel abraderi sanctionem, sit nomen ejus abrasum et deletum de libro vitæ, ut tartarus judicii pœnas excipiat qui hæc decreta honestatis devoverit violanda.

518 VI. *Ut exceptis servis vel libertis fiscalibus nullus de servitute quorumlibet deinceps aut libertis ad palatinum officium quocumque tempore transeat.*

Sæpe offuscet nobilium genus suberectum servitutis importabile dodecus, quod et generosos adæquatam infamat et dominis plerumque notam proditionis importat. Multos enim ex servis vel libertis plurimum ex regio jussu novimus ad palatinum fuisse pertractos officium, qui tamen affectare cupientes sublimitatem honoris quam illis subtraherat natio offuscatae originis, dum æquales dominis per susceptam palatinum officium facti sunt, in uerum dominorum suorum vehementius grassaverunt, et quod nefas est dicere, etiam hi qui a dominis suis libertatis

beneficio potiuntur ipsi quoque donitis suis regio jussu tortores existunt. Nam quid jam si præcedentium et antiquorum historica narratione memoremus excidia, in qua obscena servitutis conditio domitorum sæpe suorum casum operiens et regnum pariter labefactare fecit et dominos? Ac proinde hortante pariter ac jubente prædicto gloriosissimo principe hoc nostri cœtes aggregatio observandum instituit, ut exceptis servis vel libertis fiscalibus nullus servorum atque etiam libertorum quorumlibet deinceps ad palatinum quandoque transire permittatur officium, nec etiam locorum fiscalium atque etiam proprietatis regiæ administratores vel actores fieri quolibet tempore admittantur, sed conditionis suæ usum deinceps unusquisque servorum vel libertorum veraciter reminiscens ita sibi ab ordine palatino extorris proficiat, ut dominis suis vel dominorum suorum posteritati nec noccat nec æqualis existat. Quod si deinceps quorumcumque sit libertus seu etiam servus vel omnium eorum ad futura progenies, qui post hujus sanctionis nostræ sententiam ad officia præmissa accedat, illic quolibet tempore aut servitutus aut obsequenda modis omnibus contradatur, ex quo aut servitutis originem duxit aut libertatis decus subire promeruit.

VII. *De his qui pro accidentia jurgiorum altaria nudare præsumunt vel luminaria ecclesiæ subtrahunt.*

Væ his qui faciunt opus Domini fraudulentè et desidiose, propheticus sermo annuntiat; et si illi væ incurrunt qui negligenter opus Domini faciunt, quod supplicium merebuntur qui divinæ servitutis cultum malitia intercedente ab altariis Christi subducunt? illos dicimus qui obstinatæ mentis dolositate confusi, cum aliqua eos molestia fratrum jurgiorum pupugerit, insana illico temeritate 519 abrepti altaria nudantes sacratis vestibus exuunt, luminaria subtrahunt, ac divinum sacrificiorum cultum malitia intercedente subducunt, et quod in hominibus se vindicare non possunt, injuriam Deo, quod pejus est, inferunt. Unde si hujusmodi pro fraterno odio homicidæ reatu adstringitur, pro contemptu divino quid pœnæ merebitur? etenim juxta quod divinus sermo increpitat: *Si peccaverit vir in virum, placari ei potest Deus; si quis autem peccaverit in Deum, quis pro eo rogaturus est?* Facile ergo talium sacerdotum excessibus illa Domini sententia coaptabitur, qua malitia percuteitur sacerdotum. Dicit enim: *Honorificantes me honorificabo, qui autem contemnunt me erunt ignobiles.* Quicumque ergo sacerdotum vel ministrorum deinceps causa cujuslibet doloris vel avaritudinis permotus aut altare divinum vestibus sacratis exuere præsumperit, aut qualibet alia lugubri veste accinxerit, seu etiam si consueta luminariorum sacrorum obsequia de templo Dei subtraxerit vel extinguere præceperit aut quodcumque lugubritatis in templo Dei induxerit, atque, quod pejus est, occasionem nutrierit unde de templis Domini aut officia consueta desint aut oblatio singularis sacrificii videatur in aliquo defraudari, si eum antea veræ pœnitentis coram metropolitano satisfactio non purgaverit, ignobilitati

perpetuæ mancipatus juxta superiorem sententiam A Domini et loci sui dignitate se noverit et honore privati; illis procul dubio personis ab hæc ultionem sententia separatis, quæ aut contaminationem sacerum ordinum vel subversionem sanctæ fidei metuentes aut hostilitatem vel obsidionem perferentes, seu etiam divinatorum judiciorum sententiam metuentes talia fecisse contigerit, in quorum facto plus humilitas quæ Deus placetur quam interni laboris doloitas declaratur.

VIII. *Ne admonente metropolitano quisquam ex confinitimis ad locum ubi invitatur venire contemnat.*

Si generaliter obediendum omni fratri in tantum a Christo præcipitur, ut non solum si angariati fuerimus passibus mille obedientiæ vota paremus, sed etiam gemiso id charitatis officio peragamus, jam quomodo obediendum est præminenti? Quibus Apostolus ita obedire præcepit ne de inobedientia fratris videantur ullo modo contristari. Accidit enim multoties ut causa salutis alicujus vel collationis necessariæ evocati a principe vel metropolitano confinitimi sacerdotes venire differant, et diversis excusationibus agant, quibus implere quæ jubentur omitant. Hac de re nascitur et difficultas ordinibus 520 et contemptus majoribus: et ideo si quis episcoporum a principe vel metropolitano suo admonitus designato sibi diem rationabili ad veniendum spatio sive pro festivitatibus summis, Pascha scilicet, Pentecoste et Nativitate Domini celebrandis, sive pro causarum negotiis seu pro pontificibus consecrandis vel pro quibuslibet ordinationibus principis, excepta inevitabili necessitate infirmitatis quæ testibus possit comprobari idoneis, ad constitutum diem venire distulerit, contemptorum se noverit excommunicatione mulctari: si tamen exceptis supra taxatis capitulis aut fluminum aut aerum procellosa immensitas ad prænitum diem aditum ei subduxerit properandi, quod tamen et hoc ipsum convinci idoneis testibus oportebit. Hanc etiam et illi ex pontificibus sententiam merebuntur accipere qui exortos contra se clamores negotiorum admoneri a metropolitano distulerint emendare atque comescere, aut si admoniti ut ad iudicium primæ sedis accedant aut per se noluerint properare aut vades suos neglexerint legaliter informatos dirigere.

IX. *De confirmatione concilii Toletani duodecimi quod factum est anno primo gloriosissimi Ervigii regis.*

Licet unanimi consensionis nostræ iudicio gesta synodalia Toletani concilii duodecimi acta sunt atque disposita, quæ anno primo gloriosi principis Ervigii in hac urbe regia celebrata sunt, nunc tamen iteratio inconvulsibilis nostræ definitionis assensu ea ipsa gesta, prout gesta sunt vel conscripta, omni temporum æternitate valitura decernimus et omnimodæ soliditatis vigore firmamus juxta ordinem capitulorum, qui in eisdem gestis conscriptus esse probatur, id est: De agnita et confirmata prælectione fastigii

A principalis in nomine gloriosi domini nostri Ervigii regis. Item: De his qui pœnitentiam non a sentientes accipiunt. Item: De culpatorum receptione vel communionem apud Ecclesiam. Item: Ut in locis ubi episcopus non fuit nunquam episcopus ordinetur. Item: De quorundam consuetudine sacerdotum foedissima, qui oblati Deo per se sacrificiis non communicant. Item: De concessa Toletano pontifici generalis synodi potestate, ut episcopi alterius provincie cum connivencia principum in urbe regia ordinetur. Item: De recepto testimonio personarum qui per legem quæ de promotione exercitus facta est testificandi licentiam perdiderunt. Item: De his qui uxores suas divortio intercedente relinquunt. Item: De confirmatione legum quæ in Judæorum nequitiam B promulgatæ sunt juxta earundem legum præfixum ordinem 521 titularum, qui in eodem canone annumerantur. Item: De his qui ad ecclesiam confugium faciunt. Item: De cultoribus idolorum. Item: De interdicto temporis constituti quo debeat concilium celebrari. Item: Conclusio definitionum in qua et Deo gratiæ referuntur et pro principe exoratur: statuentes videlicet, ut qui contra supradictorum capitulorum decreta venire præsumperit, et ecclesiasticæ excommunicationis sententia feriat et ad legem illam gloriosi principis, quæ in confirmatione ejusdem concilii facta est, teneatur obnoxius.

X. *Utrum audeant ministrare hi qui pœnitentiam accipiunt in sacerdotio constituti.*

Tertii diei necessario collationis eventu visum C nobis est antiquorum Patrum indagare de pœnitentium regulis institutum: etenim digno nobis venerandus honore sanctissimus frater noster Gaudentius Valeriensis sedis episcopus per vicarium personæ suæ ad concilium destinatum congressus est nostri reverentiam cœtus, insinuans sacræ sancto synodali conventui quod incommodæ valetudinis nimietate præventus per manus impositionem subactus fuisset penitentia legibus. Sed utrum accepta pœnitentia liceret sibi præcepta sui ordinis contractare mysteria vel missarum solita explere officia, per synodalia instructionis se maluit certificari responsa. Tunc collatis in unum de hujusmodi canonicis instrumentis hoc sancta synodus definit, ut reconciliatione præmissa soliti ordinis retentet officia. Si enim regulæ præcedentium Patrum eos qui pœnitentiam in D discrimine mortis accipiunt et nulla de se manifesta scelera continentur, si adsit tamen in his et talibus probitas morum, ad ecclesiasticos gradus pervenire permittunt, quanto magis ut hi qui in ipso sacerdotio constituti pœnitentiam accipiunt a sui ordinis officio * retrahantur, tantum si se ipsi mortalium criminum professione propria non notarunt? Cum enim omnia sacerdos tunc sibi licitum sacrificare sciat, quando a malis actibus vacat, qua ratione qui pœnitentiam remedium suscipit quod datur in remissionem peccatorum a sacrificiis divinis se abigit? Pœnitentia enim ad hoc suscipitur, ut et peccatum diluat et peccati sor-

* E. 4, T. 1, non consentientes.

* Hic negativa particula desideratur, ni fallor. EDIT.

des nonnum iterare non sinat^a : qui ergo confidit per susceptam pœnitentiam dimissa sibi peccata, cur confidenter ad altare Domini non accedat, vel cur ordinis sui non audeat retentare officia, cum hoc alteri non liceat nisi ei qui se a peccatis absteinet? etenim cum pœnitentiam accipimus, ad similitudinem conditoris nos reformasse conamur : reformatio igitur ipsa medicamentum est quo delentur **522** piacula. Si enim medicamentum istud assumitur, recte creatori suo anima reformatur, recte etiam sacrificandi Deo cultus assumitur, quia in eo similitudo conditoris agnoscitur : si autem pœnitentiæ medicamentum subtrahitur quod in remissionem peccatorum accipitur, ad similitudinem factoris uspiam non venit. Etenim pœnitentia, ut dictum est, in remedium peccati accipitur, sacerdotium vero propter munditiam retentatur, ut hoc sacerdotis et vita ita fructu honorum operum floreat, quò et in se delicti passiones extinguat et prædicamento suo in aliis peccati regnum potentialiter destruat. Huic igitur talliter, ut præmissimus, sacerdoti viventi qui inheret si post acceptas pœnitentiæ leges divinis altaribus propitiationis [E. 4, propositionis] offerat panes? Aut nunquid pœnitentiæ donum, quod in remedium sit peccati, in prohibitionem devocandum est sacramenti? Nusquam ergo pœnitentiæ præcepta privabunt jura cœlestia : pœnitens enim abstinere a peccatis pariter et negotiorum sæcularium tumultibus debet, non ab his quæ sancta videntur et suavia sese abstrahere, quæ operantem plus expiant quam commaculando deturpant. Scriptum est enim : *Sacerdos ad carnem mortuum non accedat* ; id est mortaliū criminum se implicatione non polluat. Non enim dixit Deus, ut sacerdos ad sancta quæque non auderet accedere, de quibus præceperat ut nullo modo sacerdos de sanctis exiret, sed ut mortis opera non auderet contingere : ergo abigenda sunt ab omni sacerdote quæ maculant, exercenda quæ mundant. His ergo rationabili sanctione [E., sermone] præmissis hoc sancta synodus definit, ut stante præcorum canonum sanctione quicumque pontificum vel sacerdotum deinceps per manus impositionem pœnitentiæ donum exceperint, nec se mortaliū criminum professione notaverint, tenorem retentandi regiminis non omittant, sed per metropolitanum reconciliatione pœnitentium more suscepta solita expleant ordinis sui officia vel cætera mysteriorum sibi credita sacramenta. Hoc tantum est observandum, ut si aut ante acceptionem pœnitentiæ adjudicatus nec reconciliatus reperitur pro culpis aut si in ipsa perceptione pœnitentiæ implicatum se dixerit mortalibus factis, juxta æstimationem metropolitani abstinere hujusmodi oportet a præmissis officiis : cæterum si, ut dictum est, sub pœnitentiæ perceptione consistens nihil mortalis criminis se admisisse prædixerit, tamen quod lateri hominibus erubescit abeconsuim intra claustra sui pectoris delitescit, noverit ipse sibi de se potestatem esse concessam, ut

^a E., omnino iterari non sinat.

A juxta conscientiæ suæ fiduciam, utrum audeat aut non audeat sacrificare Deo ex sui potius arbitrio **523** potestate quam ex nostri judicii permissione procedat. XI. *Ne quis alienum clericum vel monachum suscipiat fugientem.*

Multæ super hoc capitulum Patrum præcedentium sententiæ manaverunt, quo multiplici prohibitione sancitum est, ut alterius clericum nemo sollicitare, nemo fugientem recipere, nemo etiam aut obrelare aut ordinare auderet. Sed quia abundante iniquitate et refrigescente charitate nec honestas attenditur nec cupiditas inhihetur, agendum est ut quos impunis admonitio non emendat evidens sententia damnationis coerceat. Placuit ergo, ut nullus alienum presbyterum, abbatem, ministrum sive subdiaconum vel quemlibet clericum seu etiam monachum fugientem vagumque suscipiat, non ad fugam suadeat, non fugæ latibulum præbeat, non apud se habito vel retento humanitatem impendat, non occasiones quibus quasi se nesciente alibi lateat turpi oppositione confingat; nam horum omnium casibus non solum turpatur honestas sed et frequenti dolorum acerbitate confoditur ^b fraternitas. Etenim si dicat quis simplici animo alterius clericum suscepisse nec nosse eum fugitivum existere, tunc evidens innocentia suæ puritas approbata est, quando eum quem suscepit et infra octo dies juxta legum sanctionem judici præsentaverit et infra tempus legitimum constitutum illic fugitivum redaxerit unde per fugam vagabundus exivit. Quicumque ergo ex pontificibus seu sacerdotibus vel ministris cæterisque religiosis hujus institutionis nostræ violaverit sanctionem, si hujusmodi susceptor episcopus est, et eum quem suscepit, cum his quæ habere potuit et ei a quo evagatus est sine dilatione restituet, et insuper ut vere sacrilegus et transgressor institutionis paternæ tanto tempore excommunicatum et remotum se a suis officiis noverit esse, quanto eum qui fugiit subsua potestate contigerit remorasse. Si autem hujus institutionis nostræ prævaricator presbyter, diaconus vel quilibet ex religiosis videatur haberi, reddito eo cum rebus sibi debitis quem suscepit, ipse solus apud eum anno integro sub pœnitentiæ censura deputatus tenebitur, cujus fugitivum suscepisse monstratur. Quicumque tamen talibus humanitatem impenderint, eadem et simili censura legum exquirendos et obstringendos se noverint, qua susceptores fugitivorum legis sanctione præmouentur adstringi. Illi tamen qui prædecessorum suorum id actum esse temeritate contendunt, tunc immunes ab hujus ultionis sententia habebuntur, si a tempore ordinationis **524** suæ infra duorum mensium spatium, ejus qui apud se est et latebram publicaverint et personam domino fugitivi redaxerint. His sane, qui de confinitimis episcopis cæterisque ecclesiarum rectoribus ad metropolitanum suum pro causarum suarum necessitate confugiunt, sicut licentia talibus per fugi datur, ita hi qui eos susceperint damnari utpote receptores fugitivorum non poterunt,

^b Ex reliquis, præter B. R., in quo : confunditur.

præsertim si et publice illos apud se habeant et eos A
cum quibus actiones habuerint ad reposcentis vocem
conventuros admonent.

XII. *De non excommunicandi a proprio episcopo personis illis quæ ad metropolitanum suum negotia sua suggesturi accesserint.*

Quicumque ex clericis vel monachis causam contra proprium episcopum habens ad metropolitanum suum causaturus accesserit, non ante debet a proprio episcopo excommunicationis sententia prædânnari, quam per iudicium metropolitani sui, utrum dignus excommunicatione habeatur, possit agnosci. Quod si ante iudicium quis episcoporum in talium personas excommunicationis sententiam prompserit ^a, illis penitus quos ligaverint absolutis, in se illam noverit retorqueri sententiam: quod etiam et inter metropolitanos convenit observari, si prægravatus quis a metropolitano proprio ad alterius provinciæ metropolitanum molestiam pressuræ suæ agnoscendam intulerit [*Æ.*, T. 2, detulerit], aut si inauditus a duobus metropolitanis ad regiones auditis negotia sua perlaturus accesserit, et ob hoc excommunicationis jugulum a proprio episcopo illi videatur infligi, hoc tantum est observandum, ut si prius unumquemque excommunicationem contigerit suscepisse antequam a proprio episcopo ad alium pertransiret, tandem excommunicatus apud eum cuius iudicium petiit habeatur, quandiu excommunicatoris sui objectibus, utrum juste an injuste alligatus sit, agnoscatur.

XIII. *De relatione gratiarum quæ post peractionem concilii Deo et principi persolvuntur.*

Illis ergo omnibus synodicis institutis subscriptionis nostræ robur apponimus et sub terrore divino perenni ea quæ decrevimus memoriæ consecramus, dantes immortalis Deo nostro gloriam pariter et honorem, cuius inspiratione aguntur omnia quæ salubriter exercentur: invictissimo quoque atque religiosissimo principi Ervigio regi multiplicem gratiarum exhibitionem persolvimus, cuius clementissimo jussu in unum cœtum 525 aggregandi convenimus. Sit illi pax optabilis et beata: ducat quoque tempora procurso longioris ævi felicia, et post imperialia terreni regni sceptrâ coronandus perveniat ad cœlestia regna, præstante Jesu Christo Domino Deo et Salvatore nostro, qui cum Deo Patre et sancto Spiritu unus in Trinitate vivit et gloriatur Deus in sæcula D
sæculorum. Amen.

Pontifices.

Ego Julianus indignus sanctæ Ecclesiæ Toletanæ metropolitanus episcopus instituta a nobis definita subscripsi.

Ego Liuva Bracarensis et Dumiensis episcopus.

Ego Stephanus Emeritensis episcopus.

Ego Floresindus Hispalensis episcopus.

Ego Leander Illicitanus episcopus.

Ego Palmatus Urcitanus episcopus.

^a *Æ.*, 4, E. T. 1, 2, præmiserit.

^b *Æ.*, T. 2, Theuderacius. E. 4, T. 1, Theuderacus.

^c *Æ.*, T. 2, Hilarius. E. 4, T. 1, U., G., Alartus.

Ego Concordius Palentinus episcopus.

Ego Mummulus Cordubensis episcopus.

Ego Antonianus Bastitanus episcopus.

Ego Theudericus ^b Assidonensis episcopus.

Ego Stercorius Aucensis episcopus.

Ego Geta Iliplensis episcopus.

Ego Monefonsus Egiditanus episcopus.

Ego Froaricus [*Æ.*, Fodarius] Portucalensis episcopus.

Ego Gregorius Oretanus episcopus.

Ego Agricius Compluteus episcopus.

Ego Proculus Bigastrensis episcopus.

Ego Miro Conimbriensis episcopus.

Ego Crescitarus Biterrensis episcopus.

Ego Cecilius Dertosanus episcopus.

Ego Eila Segontiensis episcopus.

Ego Sonna Oxomensis episcopus.

Ego Sempronius Arcavicensis episcopus.

Ego Reparatus Vesensis episcopus.

Ego Cuniulus Italicensis episcopus.

Ego Alaricus ^c Auriensis episcopus.

Ego Gundulfus Lamecensis episcopus.

Ego Felix Iriensis episcopus.

Ego Atila ^d Cauriensis episcopus.

Ego Bellitus Ossovensis episcopus.

Ego Euphrasius Lucensis episcopus.

Ego Joannes Pacensis episcopus.

Ego Oppa Tudensis episcopus.

Ego Asturius Setabitanus episcopus.

Ego Deodatus Segovianus episcopus.

Ego Tructemundus Elborensis episcopus.

Ego Sisebado [*Æ.*, T. 2, Sisebaldo] Tuccitanus episcopus.

Ego Vincentius Magalonensis episcopus.

Ego Onegisis ^e Avilensis episcopus.

Ego Theoduphus Astigitanus episcopus.

Ego Gratinus Egabrensis episcopus.

Ego Sarmata Valentinus episcopus.

526 Ego Onemundus ^f Salamantinus episcopus.

Ego Brandila Laniobrensis episcopus.

Ego Florus Mentessanus episcopus.

Ego Olipa Segobricensis episcopus.

Ego Euredus Ilerdensis episcopus.

Ego Ara Olyssiponenensis episcopus.

Abbatess.

Absalius abbas.

Faustinus abbas.

Gerontius abbas.

Castorius abbas.

Gabriel abbas.

Sisebertus abbas.

Felix abbas [*Æ.*, T. 2, archipresbyter].

Wisandus abbas [*Æ.*, T. 2, archidiaconus].

Viucentius abbas [*Æ.*, T. 2, primicerius].

^d *Æ.*, T. 2, E. 4, T. 1, 2, Atala.

^e *Æ.*, T. 2, Unigius. E. 4, Onisis.

^f *Æ.*, Holmundus Salamanticensis.

Vicarii episcoporum.

Pæatus indignus abbas, agens vicem Suniefredi Narbonensis sedis episcopi, hæc instituta synodalia ubi interfui subscripsi.

Spasandus archidiaconus agens vicem Cypriani Tarraconensis episcopi.

Laulfus diaconus agens vicem Idalii Barcinonensis episcopi.

Gisebertus diaconus agens vicem Ausemundi episcopi de Loteba.

Fredebadus abbas agens vicem Valderedi Cæsaraugustani episcopi.

Veremundus abbas agens vicem Clari Elenensis episcopi.

Gratianus [Æ., T. 2, Gratinus] presbyter agens vicem Joannis * Egarensis episcopi.

Sivildus abbas agens vicem Stephani Carcassensis episcopi.

Audericus presbyter agens vicem Rogati Beatiensis episcopi.

Secorius [E. 4, Sedecorius] abbas agens vicem Caudilani Emporitani episcopi.

Stabilis abbas agens vicem Jacobi Gerundensis episcopi.

Baroncellus diaconus agens vicem Antherii Tirassonensis episcopi.

Calumniosus diaconus agens vicem Samuelis Malacitani episcopi.

Cixila presbyter agens vicem Wisifredi Ausonensis C episcopi.

Joannes abbas agens vicem Regini Aucensis episcopi.

Felix abbas agens vicem Ergabadi Eliberitani episcopi.

Samuel presbyter agens vicem Felicis Dianiensis episcopi.

527 Citrunius abbas agens vicem Euphrasii Calagurritani episcopi.

Dexter diaconus agens vicem Primi Agathensis episcopi.

Vincolamus diaconus agens vicem Atilani Pamplonensis episcopi.

Audebertus abbas agens vicem Gudiseli Oscensis D episcopi.

Leopardus abbas agens vicem Aurelii Asturicensis episcopi.

Habitus diaconus agens vicem Potentini Verecensis episcopi.

Tuentius presbyter agens vicem Riccilani Accitanus episcopi.

Florentius presbyter agens vicem Leuberici Urgelitani episcopi.

Vincentius abbas agens vicem Gaudentii Valentensis episcopi.

A

Viri illustres officii palatii.

Ostrulfus comes hæc instituta ubi interfui anouens subscripsi.

Wadamirus comes Scanciarum et dux similiter.

Reccaredus comes Scanciarum et dux similiter.

Argemirus comes Cubiculi et dux similiter.

Egica comes Scanciarum et dux similiter.

Isidorus comes Thesaurorum et dux similiter.

Sisebutus comes Scanciarum et dux similiter.

Valdericus comes civitatis Toletanæ similiter.

Vitulus comes Patrimouii similiter.

Cixila comes Notariorum similiter.

Sunifredus ^b comes Scanciarum et dux similiter.

Gisclamundus comes Stabuli similiter.

Guiliangus ^c Spatarus et comes similiter.

Aldericus ^d Spatarus et comes similiter.

Adeliubus comes Scanciarum similiter.

Thoudila procer similiter.

Salamirus comes Scanciarum similiter.

Ataulfus comes Cubiculariorum similiter.

Nilaus Spatarus et comes similiter.

Severinus comes Spatariorum similiter.

Trasericus Spatarus et comes similiter.

Audemundus procer similiter.

Sisimirus Spatarus comes et dux similiter.

Trasimirus procer similiter.

Torrosarius ^e comes Spatarus similiter.

Recaulfus procer similiter.

In nomine Domini Flavius Ervigius rex omnibus privatis sive fiscalibus populis.

Magnum pietatis est præmium quo removentur gravedines pressurarum, quia illud semper ante Dei oculos perfectæ miserationis 528 sacrificium approbatur, quo sit relevatio miserorum et ex hoc salvatio inducitur terræ per quod pressuræ subvenitur humanæ. Judicium est quippe salutare in populis quando sic commissa reguntur, ut nec incauta exactio populos gravet, nec indiscreta remissio statum gentis faciat deperire. Tempora ergo nostræ gloriæ misericordiæ beneficiis condicanda sunt, ut parcente nobis Deo ipsi quoque populis parcere videamur. Votivum igitur omnipotenti Deo meo cordis sacrificium delibare præoptans, in nomine divino omnibus populis regni nostri tam privatis quam etiam fiscalibus servis, viris seu etiam feminis sub tributali exactione in provinciam Galliæ vel Galliciæ atque in omnes provincias Hispaniæ consistentibus hoc decretum beneficium in Dei nomine prorogamus, ut quidquid in præteritis annis de ratione tributi usque ad primum nostræ clementiæ annum thesauris publicis redhibere videmini, totum vobis ex integro noveritis esse concessum, qualiter usque ad prædictum primum nostræ gloriæ annum quidquid de ratione tributorum apud vos rejacet, sic totum donatum vobis a serenitate nostra habeatis, ut nullam ex hoc abinceps de præteritis annis exactionem publicam pec-

^a Æ., T. 2, Argibadonii episcopi Eliberitani.

^b Æ., E. 4, T. 1, 2, Suniefredus.

^c Æ., T. 2, Wiliangus.

^d Æ., T. 2, Audericus. E. 4, Alericus.

^e Æ., E. 4, Torresarius.

tinuocatis; ea tamen ratione servata, ut ea quæ in præteritis exacta sunt et hæc nostro illata non sunt ab his qui ea exegerunt in publico inferantur. Quod si distulerint et hoc confestim inferre neglexerint, in quadruplum una cum satisfactione disciplinæ juxta quod nostra mansuetudo decreverit id ipsum thesauris publicis persolvent. Certe si quisquis ille dux comes, tiuphadus, numerarius, villicus aut quicumque curam publicam agens tributa exacto sibi commisso annis singulis plenarie numero non exegerit aut exacta apud se retinuerit, et ea statim thesauris publicis inferre neglexerit, duplata tributa ipsa de propriis rebus suis modis omnibus in publico inscribet. Hoc tamen speciali et evidenti serenitatis nostræ sententia definimus, ut nullus de supradictis comitibus, tiuphadis, vicariis, numerariis, seu quibuscumque curam publicam agentibus quascumque exactiones pro hoc negotio pietatis cuilibet ex vobis, quibus et relaxatio mansuetudinis nostræ conceditur, quodcumque exigere præsumperit, aut quispiam eorum vobis pro tali causa aliquid abstulerit aut ab aliis oblata sibi acceperit, et pro his causis quibuslibet modis aliquid mutilare præsumperit, in quadruplum de quidquid acceperit cui nostra clementia elegerit universa restituat. De terris vero vel vineis, quas pro eodem tributo quicumque supradictorum curam publicam agentium **529** vobis privatis vel fiscalibus populis abstulit vel accepit, fruges aridas et liquidas exinde in præteritis annis unusquisque exactor collegit in rationem ipsius tributi, hoc sibi imputet et terras ipsas vel vineas vobis de quorum jure ablatae sunt restituere non differat. Sic enim dignum est ut quod hujus pietatis nostræ sinceritate depromitur ita a cunctis sine cuiusquam exactionis stimulo peragatur. Datum sub die Kalendas Novembris anno feliciter quarto regni nostri Toletæ.

Lex in confirmatione concilii edita.

In nomine Domini Flavius Ervigius rex. Eximia synodalis auctoritas et veneranda est pariter et tremenda, quæ in tantum per donum sancti Spiritus agitur ut ex diversitate multorum animorum et cordium unum eor unamque animam fecisse monstretur, dum numerositas aggregata pontificum non per sententiam discrepat, non per stimulum diversa objectat, nec per iudicium aliud unus quam universitas format. Et ideo reverendum mihi conventum synodalis concilii, in cuius medio præsentia sancti Spiritus se habitare promisit, devote venerans instantisque honorans, ea quæ illorum ore nostræque gloriæ hortatu digesta sunt in notitiam deducimus singulorum: illa dicimus synodalis concilii gesta, quæ anno quarto regni nostri in Toletana urbe noscuntur esse confecta, quarum institutionum evidentia sine cunctatione omnibus innotescat, hic ea prælegimus specialiter renovanda. Est igitur primus canon: De reddito testimonio dignitatis eorum quos profanatio infidelitatis cum Paulo traxit in societatem tyrannidis, quos celsitudo nostra una cum filiis per hujus nostræ legis edictum

A et testimonio nobilitatis pristinae uti et rebus quæ per auctoritatis nostræ vigorem perceperint decernimus revestiri. Item secundus est titulus: De accusatis sacerdotibus, sed etiam optimatibus palatii atque gardingis, sub qua eos justitiæ cautela examinari conveniat, quos gloriæ nostræ mansuetudo juxta ipsius canonis instituta nullis tormentorum generibus ante publicam discussionem subjici censuit, sed omnes qui deinceps fuerint accusati juxta sanctionem prædicti capituli erunt procul dubio judicandi. Unde id specialiter observandum fore censemus, ut quidquid contra hanc regulam sententiæ nostræ vel prædicti canonis institutionem aut in personam cujusquam fuerit actum, aut de rebus accusatæ personæ extiterit judicatum, juxta prædicti canonis instituta nullo vigore subsistat quo persona ipsa aliter quam decernimus judicata aut testimonii sui dignitatem amittat aut quæstu rei propriæ careat. Tertius quoque canon est: De tributorum principali relaxatione **530** in plebe, ubi nostræ gloriæ auctoritate simul et exhortatione sancitum est ut omne tributum præteritorum annorum usque in annum primum regni nostri, quod in privatis sive in fiscalibus populis rejacet, absolutionis perpetuæ debeat sanctione laxari: ea tantum præcipientes thesauris publicis exhiberi, quæ exacta et non illata fuisse constiterit. Quartus post hæc sequitur canon: De munitione prolis quem prompto voluntatis aduisu omnis conventus sacerdotum atque etiam seniorum condere præelegerunt. Quintus canon sequitur: Ne defuncto principe relictam ejus conjugem quisquam sibi aut in conjugio aut in adulterio audeat copulare. Sextus deinde sequitur canon: Ut exceptis servis vel libertis fiscalibus nullus de servitute quorūlibet aut libertis deinceps ad palatinum officium transeat: quod si fecerint, præsentis legis nostræ edicto ad propriæ servitutis jugum modis omnibus reducendi sunt, qualiter aut dominis suis, si superstitibus sunt aut eorum propinquis, quibus decedentium successio ex lege debetur, servituri tradantur. Post hunc septimus est canon: De his qui pro accidentia iurgiorum altaria nudare præsumunt vel luminaria ecclesiæ subtrahunt. Octavus quoque canon sequitur: Ne admonente metropolitano quisquam ex confluentibus ad locum ubi invitatur venire contemnat. Novus D quoque canon subsequitur: De confirmatione concilii Toletani duodecimi quod factum est anno primo gloriæ nostræ. Decimus huic canon adjungitur, ubi speciali sententia definitur: Utrum audeant ministrare hi qui penitentiam in sacerdote constituti accipiunt. Undecimus quoque canon habetur: Ne quis alienum clericum vel monachum suscipiat fugientem. Duodecimus post hæc canon scribitur: De non excommunicandis a proprio episcopo personis illis quæ ad metropolitanum suum negotia sua suggesturi accesserint. Ultimus et tertius decimus post hunc canon subsequitur: De relatione gratiarum quæ post peractionem concilii Deo et principi persolvuntur. Quæ omnia præmissa synodalia institutionum decreta a præsentis die vel tempore omni cura omnique vigilan-

per cunctas regni nostri provincias docerimus observanda, qualiter et perspicuum auctoritatis validæ fastigium subeant et perpetuo vigoris ordine solidata persistent. Quamobrem sacræ hujus legis oraculo omnibus generaliter religiosis atque etiam laicis sub regni nostri ditione manentibus interdiximus pariter et jubemus, ut prædicta synodalia gesta nullus contemnat, nullus etiam præterire aut convellere audeat, nemo notus harum constitutionum jura resolvat, nemo incognitus nescientia suæ objectibus excusare conjiat; nam a præmemorato superius die et tempore et auctoritatis debitæ vigore pollebunt **531** et institutionum suarum regulis cunctorum universitas adstringetur. Si quis autem hujus nostræ legis

violator extiterit ac non potius ea quæ præmissa sunt custodierit, et diutinam ecclesiasticæ disciplinæ excommunicationem accipiat, et decimam partem rei suæ fisci partibus sociandam amittat. Quod si nihil habuerit facultatis unde prædictam compositionem persolvere possit, absque aliquo infamio sui quinquaginta **532** eum oportebit ictibus verberari. Hujus igitur legis nostræ decretum, quod in confirmationem hujus sacri concilii noscitur promulgatum, gloriosam nostræ exaratione subscripsimus et ad perennem memoriam valorem ei perpetuum inædamus. Edita lex in confirmatione concilii Toletano sub die Idus Novembris æra dcccxxi anno quoque feliciter quarto regni gloriæ nostræ in Dei nomine.

LIX

CONCILIIUM TOLETANUM XIV.

DECEM ET SEPTEM EPISCOPORUM, HABITUM ANNO QUINTO ERVIGII PRINCIPIS.

I. De præmemoratione aggregati concilii et relationis principalis edicti, quod jussum est synodum agitari.

Cum serenissimus et perspicuus princeps Ervigius gloriosus amator veræ fidei, imo amabilis filius Ecclesiæ Christi, promissionis suæ non immemor, ob confutandum Apollinaris dogma pestiferum, de quo sibi a Romano præsule fuerat nuntiatum, streauo et invicto suæ celsitudinis jussu nos omnes præciperet aggregari in unum, hoc dedit speciale edictum, ut quia sicut oportebat pro tantæ rei negotio pertractando generale concilium fieri varia adversitatum incursio non sineret, saltem adunata per provincias concilia fierent; et siquidem hic primum a nobis in urbe regia synodus ageretur, deinde in singulis quibusque provinciis singulare haberetur concilium, quod quidquid hic actum per Toletanam synodum reliqui primarum sedium præsules suorum vicariorum relictis comperissent, id etiam in postmodum ipsi per discreta provinciarum suarum concilia observarent, sicque hæc nostri concilii gesta essent illis omnibus in toto communia, utpote ab ipsis edita atque ipsis coram positis roborata quæ utique per legatos suos confirmanda decreverant, quo ex hoc unum et indivisibile fieret cunctorum Hispanorum præsulum per totam Hispaniam vel Galliam synodale edictum, ex quo omnium metropolitanorum fuisset et assensibus promulgatum. Nos proinde Carthaginis provinciæ præsules anno quo supra, sub die decimo octavo Kalendas Decembris in præmemorata Ecclesia debitis ordinibus consedentes causæ hujus ordinem et totius rei negotia retextentes, quibus Romanæ sedis fueramus literis invitati, sic patula et communi sumus voce exorsi.

II. De initio relationis quo concilium cepit gestorum synodatum et epistolas Romani pontificis facere mentionem.

Clara omnis notio populos Hispaniæ implet quod

^a Docet hoc concilium in A., Æ., E. S. Desumptum est ex B. R. cum variantibus cæterorum lectionibus

decurrentis evoluti temporis serie per Romani præsulis hajulum gesta synodalia societati nostræ advecta sunt, quibus Constantinopolim Constantino pio et religioso principe mediante magna et sublimi copia aggregata pontificum Apollinaris dogma comperimus fuisse destructum: cum quibus etiam gestis Leonis quoque antiquæ Romæ pontificis invitoria epistolaris gratiæ consulta suscepimus, per quæ omnis ordo gestorum gesta quoque ordinum dilucide ut acta sunt nostris sensibus patuerunt. In cujus etiam glorioso epistolæ tractu ad hoc omnes præsules **533** Hispaniæ invitati sunt, ut prædicta synodalia instituta quæ miserat nostri etiam vigoris manerent auctoritate suffulta, omnibusque per nos sub regno Hispaniæ consistentibus patescerent divulganda.

III. De adversitate duplici qua non potuit generale concilium fieri.

Et hæc siquidem totius allegationis illatio exhibitæ nobis est temporis infesti urgente pressura, quo non solum tellus omnis hyemali stricta gelu glaciali nivium immensitate duruerat, sed et tunc quando e vicino ex generali concilio nos absolutos jam esse constabat. Quo gemino obsistentis causæ obice præpediti generaliter iterato tunc non quivimus aggregari, quos et vicina concilii absolutio propriis sedibus rediderat imminutos et procellosi temporis adversitas non sinebat iterum adunari dispersos. Sed licet in unum generaliter colligi per idem tempus Hispanorum omnium præsulum societas nequivisset, sparsis tamen sedibus atque locis præfatas gestorum regulas pertractandas suscepimus, susceptas perlegimus, approbantes in his de utrarumque Jesu Christi filii Dei differentia naturarum, quo gemina in eo voluntas et operatio prædicatur, recti dogmatis sensum, hinculpande disputationis edictum, apostolicæ traditionis stylum.

^b E. 4. T. 1, 2, U., G., *gratis*.

IV. *De responsis partis nostræ.*

Placuit proinde illo tunc tempore apologeticæ defensionis nostræ responsis satisfaciens Romano pontifici ea ipsa gesta firmare nostræque fidei sensum purissima verborum enodatione depromere. Et quia illic de hac gemina voluntate et operatione Jesu Christi filii Dei copiose et dilucide insigniuntur quæ vera sunt, quæ jam utique Romanis partibus per legatos Hispaniæ destinata sunt; nunc nobis id operis restat, ut juxta canonum speciale decretum, quo concilium generale pro fidei causis aggregari præcipitur, utraque operum gesta et synodico dirimantur examine et discreta conciliorum fulciantur auctoritate, quo juxta edictum præmemorati principis gloriosi adunato per singulas quasque provincias regni ejus conciliorum conventu, synodica iterum examinatione decocta vel communi omnium conciliorum judicio comprobata per singula Hispaniæ provinciarum concilia præmemorata synodi gesta, seu etiam eadem partis nostræ responsa omnium notionem attingant, salubri etiam divulgatione in agnitionem plebium transeant.

534 V. *De iterata discussione præmemorati concilii.*

Communi proinde jam omnium judicio placet, ut quia generaliter in unum omnes Hispaniæ præsulibus aggregari non quivimus, saltem specialiter discretis provinciis concilia celebremus, quo prædicta synodi gesta vel nostræ partis responsa et digno prohibitis demum decoquantur judicio et synodico laudabili illustrentur stylo. Adeo nos primum omnes Carthaginis provinciæ pontifices pari animorum judicio prædicta gesta cum antiquis conciliis conferentes, assistentibus quoque nobis vicariis reverendissimorum sublimiumque primarum sedium episcoporum, id est, Tarraconensis provinciæ Cypriani, Narbonensis Sunifredi, Emeritensis Stephani, Bracarenensis Juliani, Hispalensis Floresindi, iterato ea ipsa gesta probavimus decretis quidem illis synodalibus et præcipuis in omnibus consona et Nicænæ quidem Constantinopolitanæ vel Ephesiænæ fidei concordantia, Chalcedonensi vero tam unita, utpote ipsis verbis edita vel libata, quippe quibus sumpta videtur pene omnis ipsius styli præcurrentis materia.

VI. *De præmemorati concilii honore collato.*

Et ideo supradicti acta concilii in tantum a nobis veneranda sunt et recipienda constabunt, in quantum a præmissis conciliis non disciscunt, imo in quantum cum illis concordare videntur. Habebunt ergo sui ordinis locum quæ sublimationis habent et meritum. Unde his conciliis ea ipsa subnectenda decernimus quorum et auctoritate fulta probamus.

VII. *De loco vel ordine quo jam dictum concilium collocari oporteat.*

Post Chalcedonense igitur concilium hæc debito honore, loco et ordine collocanda sunt, ut cujus glorioso themate fulgent ei et loci et ordinis coaptentur honore.

* E. 4., T. 1, 2, U., *discedunt.*

A VIII. *Allocutio ad totius compagem Ecclesie de duabus Christi naturis inseparabilibus et perfectis.*

At nunc nos, quibus loqui ad eor Jerusalem divina voce præcipitur, id nobis deputatum gregem Christi monemus, id etiam omnibus ad æternæ vitæ portum festinantibus prædicamus, brevi admodum definitione collecta, ut in una Christi filii Dei persona duarum naturarum individuas proprietates agnoscant, sicut indivisas atque inseparabiles, ita inconfusas et inconvertibiles 535 permanere, unam deitatis, alteram hominis, unam qua ex Deo Patre est genitus, alteram qua ex Maria virgine generatur. Utraque ergo ei generatio plena, utraque perfecta, nihil minus ex deitate habens, nihil imperfectum ex humanitate suscipiens, non naturarum geminatione divisus, non persona geminatus, sed plenus Deus plenusque homo absque omni peccato in singularitate personæ unus est Christus. Unus igitur in utraque natura consistens et divinitatis signis effulget et humanitatis passionibus subjacet. Nec enim alter ex Patre, alter ex Matre est genitus, cum tamen aliter de Patre, aliter de Matre sit natus: ipse tamen in utroque naturarum genere non divisus sed unus idemque et Dei et hominis filius, ipse vivit moriens, ipse moritur vivens, ipse impassibilis patiens, ipse passioni non subjacens, nec deitate succumbens nec humanitate passioni se subtrahens, habens ex deitatis natura non posse mori, habens ex humanitatis substantia et nole et posse mori, ex una immortalis habetur, ex altera mortalium conditione resolvitur, habens in æterna divinitatis voluntate quod susceptum hominem sumeret, habens in suscepti hominis voluntate ut humana voluntas Deo subdita esset. Unde et ipse dicit ad Patrem: *Pater, non mea voluntas sed tua fiat*; alteram videlicet ostendens voluntatem divinitatis qua susceptus est homo, alteram hominis qua obediendum est Deo.

IX. *De duarum naturarum Christi voluntatibus et operibus.*

Et ideo secundum harum duarum differentiam naturarum, duarum quoque inseparabilium proprietates prædicandæ sunt voluntatum et operum.

X. *De hæreticorum contentione vitandis: et ut non discutiantur quæ summa sunt, sed credantur.*

Scientes igitur hanc solam esse fidei confessionem quæ vincat infernum, quæ exsuperet tartarum, de hac enim fide a Domino dictum est: *Portæ inferni non prævalebunt adversus eam*; ideo omnibus dicimus, omnibus inelamamus, ut caveamus hæreticorum muscipulas, effugiamus dogmatibus cancerosis venena, verbis illis quibus dispensatio humanitatis Christi adstruitur non nobis inanium quæstionum tendicula præparemus, quibus inanis gloriæ cupidi discutere audeamus quæ summa sunt. Neque enim quæ sunt divina discutenda sunt, sed credenda: non enim se Deus discutere jubet sed credere. Credamus ergo non sensibus nostris sed indubitatis conciliorum priscorum dogmatibus jam præmissis. Si quis igitur

Jesu Christo Dei Filio ex utero Mariæ virginis nato A aliquid **536** aut divinitatis imminuit, aut de suscepta humanitate subducit, excepta sola lege peccati, et non eum verum Deum hominemque perfectum in una persona subsistentem sincerissime credit, anathema sit.

XI. De communi omnium judicio quo responsa partis nostræ firmata sunt.

Illa igitur apologetica defensionis nostræ responsa, quæ ob istorum confirmationem sunt edita pro multorum instructione et utilitate ecclesiasticæ disciplinæ, simili honoris et reverentiæ vigore firmamus atque ad vicem decretalium epistolarum ea permittenda sancimus.

XII. De relatione gratiarum ad Deum pro peracto concilio.

Dantes in his gloriam soli Deo omnipotenti vivō et vero, in Trinitate regnanti, Patri et Filio et Spiritu sancto, cujus dono mutuis præsentia repræsentati aspectibus et fraternis visibus hilares et votorum spiritualium effectibus sumus opulenti efficares, cujus gloriæ immensitatem exposcimus, ut glorioso principi nostro Ervigio regi, sub cujus pace pax servatur Ecclesiæ, florentis regni diuturnitate temporis spatia præbeat, quo post hæc præsentia ad regnum futuræ gloriæ nobiscum conregnandus accedat, præstante Deo nostro cujus regnum manet in sæcula sæculorum. Amen.

Peractum concilium die dominico sub die XII Ka-
leudas Decembris anno quo supra.

Pontifices.

- Julianus urbis regiæ metropolitanus episcopus.
- Leander Illicitanæ sedis episcopus.
- Palmatus Urcitanæ sedis episcopus.
- Ricela Accitanæ sedis episcopus.
- Gaudentius Valerianensis sedis episcopus.
- Rogatus Beatiensis sedis episcopus.
- Deodatus Segobiensis sedis episcopus.
- Antonianus Bastitanæ sedis episcopus.
- Sempronius Arcavicensis sedis episcopus.

• E. 4, T. 1, 2, U., G., Argebadus.

- Elia Segontiensis sedis episcopus.
- Gregorius Oretanæ sedis episcopus.
- Agricius Complutensis sedis episcopus.
- Proculus Bigastrensis sedis episcopus.
- Florus Mentesanæ sedis episcopus.
- Sonna Oxomensis sedis episcopus. †
- Marcianus Dianiensis sedis episcopus.
- Olipa Segobricensis sedis episcopus.

Abbat.

Asfalius Dei nutu abbas hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Felix archipresbyter similiter.

Gerontius abbas similiter.

Gabriel abbas similiter.

537 Castorius abbas similiter.

Sisebertus abbas similiter.

Vicarii episcoporum.

Vitalianus presbyter, agens vicem domini mei Cypriani episcopi Ecclesiæ Tarraconensis, hæc gesta synodica a nobis definita subscripsi.

Argebadus * abbas, agens vicem domini mei Cypriani episcopi Ecclesiæ Tarraconensis, similiter.

Joannes abbas, agens vicem domini mei Sunifredi episcopi Narbonensis Ecclesiæ, similiter.

Waldemaricus diaconus, vicem agens domini mei Sunifredi episcopi Narbonensis Ecclesiæ, similiter.

538 Maximus abbas, agens vicem domini mei Stephani episcopi Emeritensis Ecclesiæ, similiter.

Boniba abbas, agens vicem domini mei Stephani episcopi Emeritensis Ecclesiæ, similiter.

C Reccesindus abbas, agens vicem domini mei Liuvani episcopi Bracarensis Ecclesiæ, similiter.

Gaudentius abbas, agens vicem domini mei Floresindi episcopi Hispalensis Ecclesiæ, similiter.

Gravidus diaconus, agens vicem domini mei Concordii episcopi Palentinæ Ecclesiæ, similiter.

Joannes diaconus, cognomento Inviolatus, agens vicem domini mei Sarmatani episcopi Valentianæ Ecclesiæ, similiter.

LX

CONCILIIUM TOLETANUM XV

SEXAGINTA UNUS EPISCOPORUM, HABITUM ANNO PRIMO SERENISSIMI ET ORTHODOXI EGICANIS PRINCIPIS, SUB DIE V IDUUM MAIARUM, ERA DCCXXVI.

Apud urbem Toletanam, in ecclesia prætorienſi D dein [E. 4, T. 1, 2, deinde] surgens et sufficienti exhortatione [E. 4, exortatione] concilium alloquens innexa tomo sui culminis vota Dei sacerdotibus tradidit relegenda: Ecce, inquit, beatissimi Patres, omne quod loqui me vobis aut circumlocutio onerosa cohibuit, aut communis sermo forsitan explicare non sinit, hic brevi stylo complicui, hic liquida renotationis insinuatione conjeci; his quæso attendite, his pertractate, his deliberationis ferte inconcussibilem sanctionem. Tunc nos oblatum a rege

tomum suscepimus, et dantes gloriam Deo eidem principi benediximus, quo discedente hæc in jam dicti tomi complicatione reperimus.

539 *In nomine Domini Flavius Egica rex reverentissimis Patribus in hac sancta synodo residentibus.*

Ecce, sublmissimi Patres et cœlesti jure honorandi mihi pontifices, speciosum vestri ordinis allens cœtum illa plus efflor potentia gaudiorum, quo in vestri medio positum non ambigo Dominum Jesum Christum, ejus quippe sermonibus fidem accomodans quibus ait: *Ubiunque fuerint duo vel tres in nomine meo collecti, ubi ero in medio eorum*, tanta spei hujus fiducia feror, ut quidquid vestra fuerit sententia cautum non nisi eo dictante credam exorsum. Non ergo pudebit me illic cordis mei pandere sinum ex quo ubertim manant rivuli sanitatum. Attendite jam jamque unde cor serenitatis nostræ exæstuet, vel quibus ex causis mœsti pectoris angustetur dolore. Illud mihi primo in loco dicendum occurrit, quod divi patris nostri et soceri regale sortientes fastigium gemino me sentio juramenti rete implicitum, ita ut si unum ex his observantiæ cautela conservem, ex alio nihilominus in perjurii crimen videar recidisse. Egit enim idem divus socer [B. R., E. 4, T. 1, 2, præcessor] noster Ervigius princeps inter cætera, quibus me incauto et inevitabili conditionum sacramento adstrinxit cum adhuc mihi gloriosam filiam suam jungendam eligeret, ut omnimoda sacramenti me taxatione constringeret, quo pro omni negotio filiorum suorum ita me ipsum opponendo sollicitus essem, qualiter eorum causæ ad victoriam pervenirent, et quidquid me pro quibuslibet causis imperasset in omnibus jussa ejus implerem. Hæc inquam jam dicto principi sub juramenti cautione promittens aliud e contra me tempore mortis suæ impegit, aliudque agere impulit: scilicet ut non ante regnum adirem, nisi primum strictis me juramentorum vinculis alligarem, ut justitiam commissis populis non negarem. Acta sunt ista et specialibus conditionum probantur nexibus illigata. Quarum etiam duarum conditionum inevitabilem et sibi contrariam seriem, et illarum quas ob protectionem filiorum suorum mihi exegit, et istarum quas ob præelectionem regni mihi exigendas instituit, paternitatis vestræ pertractandam consulti-
bus destinavi, petens ut et benedictionibus vestris regno confirmatus inhæream et sanctionis vestræ regulis viam qua discreto calle perjurii gradiar informatus agnoscam. Non enim potero perjurii effugere notam si aut jam dicti principis contra justitiam defendendo prolem non reddidero populis veritatem, aut propter veritatem populorum zelus negotia, erga filios ejus promissionis meæ non implevero vota. Additur super hoc ut fertur pressuram ejus in plerosque **540** acerbitas, quos indebite rebus et honore privavit, quos de nobili statu in servitutem sui juris implicuit, quos tormentis subegit, quos etiam violentis judiciis pressit; pro quibus omnibus hæc adhuc insuper vox in queri-

moniam venit, quod omnem populum regni sui ob tuitionem filiorum suorum jurare compulerit et ex hoc cunctis quasi aditum reclamandi obstruxerit. His omnibus pressurarum vocibus tabido anxietatis strepitu occupatus, cupiens perichitationis hujus elaqueari periculo, fiducia illa qua vobis vicinum esse Deum non ambigo vestris hæc tractanda sensibus vestrisque judiciis dirimenda committo. Nam et cæteras causarum voces reliquasque jurgantium actiones, quæ vestro se cœtui dirimendæ ingesserint, vestris opto judiciis consopiri, contestans generaliter omnes et vos sacrosanctos cœlesti jure pontifices et vos regalis aule viros nobiles et illustres per ineffabile illud sanctæ Trinitatis et individuum sacramentum, et per Domini nostri Jesu Christi sanguinem pretiosum ac diem futuri judicii pertremendum, ut in his omnibus commemoratis negotiorum capitulis, repulsa omni acceptione numeris vel favoris, fideli conscientie oculo intendatis, quo in elucubrandis vobis et negotiis universis operam detis, ne a justitie tramite ullo modo decedatis, ut dum inflexibili æquitatis culmine judicata vestra sese in conspectu Domini placitura direxerint, et mihi de admonitione lucrum et vobis pro æmulatione justorum judiciorum proveniat gaudium exoptatum. Datum sub die v Iduum Maiarum.

Agnita igitur hujus tomi serie vel perlecta primum nobis illud ordine consequenti occurrit, quo primitias nostri spiritus Domine consecrantes collationis nostræ primordia a sanctæ fidei soliditate inciperent ordiendæ. Sanctam igitur et definitam a Patribus fidem pia confessione fatentes, sicut eam Nicæna synodus sanxit, sicut Constantinopolitana Patrum aggregatio edidit, vel Ephesini cœtus Cyrillo præsidente traditio protulit, atque etiam Chalcedonense concilium declaravit, sic etiam eam tenendam omnibus prædicamus sicut et pertraditum a Patribus symbolum profiteremur ac dicimus:

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilibus omnium et invisibilibus conditorem: et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, hominioni Patri, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo et quæ in terra, qui propter nos et propter nostram salutem descendit, et incarnatus est de Spiritu sancto ex Maria virgine **541** homo factus, passus sub Pontio Pilato, sepultus tertia die resurrexit, ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Patris, iterum venturus in gloria judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis: credimus et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, ex Patre et Filio procedentem, cum Patre et Filio adorandum et glorificandum, qui locutus est per prophetas: in unam catholicam atque apostolicam Ecclesiam: confitemur unum baptismum in remissionem peccatorum: expectamus

resurrectionem mortuorum, vitam futuri sæculi. Amen.

Post hujus igitur piæ confessionis prolata devotis vocibus regulam ad illa nos illico convertimus contenda capitula, pro quibus muniendis ante hoc biennium beatæ memoriæ Romanus papa Benedictus nos litterarum suarum significatione monuerat, quæ tamen non in scriptis suis annotare curavit, sed homini nostro verbo renotanda injunxit, ad quod illi jam eodem anno sufficienter congrueque responsum est; nos tamen nunc eandem renotationem hominis nostri studiosius relegentes invenimus quod in libro illo responsionis fidei nostræ, quem per Petrum regionarium Romanæ Ecclesiæ miseramus, id primum capitulum jam dicto papæ incaute visum fuisset a nobis positum, ubi nos secundum divinam essentiam diximus: Voluntas genuit voluntatem sicut et sapientia sapientiam. Quod vir ille incuriosa lectionis transcurusione præteriens existimavit hæc ipsa nomina, id est voluntatem et sapientiam non secundum essentiam, sed aut secundum relativum aut secundum comparisonem humanæ mentis nos posuisse: et ideo in ipsa renotatione sua ita nos admonere visus est dicens: Naturali ordine cognoscimus quia verbum ex mente originem ducit, sicut ratio et voluntas: et converti non possunt ut dicatur, quia sicut verbum et voluntas de mente procedit, ita et mens de verbo aut voluntate. Et ex ista comparatione visum est Romano pontifici voluntatem ex voluntate non posse dici: nos autem non secundum hanc comparisonem humanæ mentis neque secundum relativum, sed secundum essentiam diximus: Voluntas ex voluntate sicut et sapientia ex sapientia. Hoc enim est Deo esse quod velle, hoc velle quod sapere, quod tamen de homine dici non potest. Aliud quippe est homini id quod est sine velle, et aliud velle etiam sine sapere. In Deo autem non ita est, quia simplex ibi natura est, et ideo hoc est illi esse quod velle, quod sapere. Quapropter qui potest capere voluntatem ex voluntate secundum essentiam nos dixisse, non de hujusmodi laboravit proposita quæstione. Quod etiam in jam dicto responsionis et fidei nostræ opusculo sollicitè legentibus et intelligentibus claret, ubi et apposita illic beati Athanasii sententia id ipsum nos debere sentire pronuntiat dicens: *Hanc de Deo religiosæ opinionis sententiam retinemus, ut non aliud ejus voluntatem, aliud credamus esse naturam.* Si ergo secundum quod hic doctor dicit, id debemus sentire ut non aliud Dei voluntatem, aliud credamus ejus esse naturam, hoc ergo est ejus voluntas quod et natura, hoc natura quod substantia vel essentia. Filius igitur Dei de essentia Patris natus est essentia de essentia, sicut natura de natura et substantia de substantia, et tamen nec duæ essentia, nec duæ naturæ, nec duæ substantiæ possunt dici, sed una essentia, natura atque substantia, sicut et lumen de lumine, non duo lumina sed unum lumen, sicut et essentia de essentia, non duo essentia sed una es-

sentia, sicut natura de natura, non duæ naturæ sed una natura, sic et voluntas de voluntate, non duæ voluntates sed una voluntas; quia non est aliud Dei voluntas, aliud ejus natura, quod jam superius Athanasio doctore firmatum est. Ac proinde quidquid de Deo secundum essentiam dicitur communiter in singulis personis convenire videtur, sicut sapientia et fortitudo vel cætera, quia et Pater sapientia et Filius sapientia potest dici; fortitudo quoque et Pater potest et Filius appellari: quod secundum illam comparisonem humanæ mentis nullo modo potest dici, quia, verbi gratia, mens si in persona Patris ponatur, verbum jam quasi ex mente prodiens Filius intelligitur, et voluntas procedens ex mente et verbo Spiritus sanctus significatur, nec tamen recurret ut possit dici, ut aut mens quæ in significatione Patris est posita Filio vel Spiritui sancto conveniat, aut verbum quod solum Filius intelligitur Patri vel Spiritui sancto comparetur, aut voluntas quæ in persona Spiritus sancti accipitur aut Patris aut Filii personæ convenire dicatur; sed sic singula singulis secundum comparisonem humanæ mentis conveniunt, ut unumquodque quod ex his unus dicitur, alius penitus non dicatur, sicut et relativo vocabulo Pater nominatus non est ipse qui Filius, vel Filius cum dicitur non est ipse qui Spiritus sanctus, nec Spiritus sanctus ipse est qui Pater vel Filius. Ac per hoc illa nomina quæ comparative ex homine assumuntur ideo secundum comparisonem humanæ mentis dicuntur, ut quoquomodo ad contuendum illud divinæ Trinitatis ineffabile sacramentum humana infirmitas excitetur. Secundum hanc igitur comparisonem putati sumus dixisse: Voluntas ex voluntate, quod utique dici vel sentiri absurdissimum est: ac proinde longe aliud est regula qua de Deo aliquid secundum essentiam dicitur, aliud cum secundum comparisonem humanæ mentis aliquid de illo pronuntiat. Nos proinde consentientes et sequentes doctoris egregii Augustini sententiam diximus secundum divinæ Trinitatis essentiam: Voluntas de voluntate 543, sicut et ipse in quinto decimo libro Trinitatis Dei pronuntiat ita dicens: *Melius quantum existimo dicitur consilium de consilio et voluntas de voluntate, sicut substantia de substantia, sapientia de sapientia.* Ille jam quisquis est sapiens manifeste intelligit non nos hic errasse, sed illos forsitan incuriosæ lectionis intuitu fefellisse, quia quod a nobis est secundum essentiam dictum illi secundum comparisonem humanæ mentis positum pataverunt.

De tribus substantiis in Christo manentibus domini Juliani assertio manifesta.

Ad secundum quoque retractandum capitulum transientes, quod idem papa incaute nos dixisse potavit, tres substantias in Christo Dei Filio profiteri, sicut nos non pudebit quæ sunt vera defendere, hinc forsitan [E. 4, T. 1, 2, ita forsitan] quosdam pudebit quæ vera sunt ignorare. Quis enim nesciat unumquemque hominem duabus constare substantiis, animæ scilicet et corporis? De quibus

Apostolus specialiter loquitur dicens : *Et si exterior homo noster corrumpitur, sed interior renovatur de die in diem.* Sicut et ille sitiens Deum clamabat in psalmo : *Sitit te, inquit, anima mea, quam multipliciter et caro mea.* Nec non et alia multa quæ hominem duabus substantiis constare pronuntiant. Contra quam regulam invenimus item in Scripturis aut carne plerumque sola nominata totum hominem posse intelligi, aut anima sola interdum nominata totius hominis perfectionem agnoscere. Quapropter natura divina humanæ sociata naturæ possunt et tres propriæ et duæ tropice appellari substantiæ. Sed aliud est cum per proprietatem totus homo exprimitur, aliud cum a parte totus intelligitur : est enim quidam modus locutionis qui frequenter in Scripturis divinis positus invenitur, quo significatur a parte totum : hic etiam tropus apud grammaticos synecdoche dicitur. Scribitur enim in libro Genesis secundum istam tropicam locutionem significantem a parte totum : *Factus est homo in animam viventem,* cum homo non solum ex anima sed et carne constet. Item similiter a parte totum, ubi ommissa substantia animæ sola carnis substantia nominatur, sicut in psalmo scribitur : *Ad te omnis caro veniet,* cum omnis homo non solum ex carne sed et anima constet, et tamen sola carne nominata totus homo intelligitur, sicut et sola anima nominata totus homo accipitur. Nam et in Exodo volens similiter Scriptura homines a parte totum intelligi sic dicit : *Septuaginta animæ ingressæ sunt cum Jacob in Ægypto,* cum ipsæ septuaginta **544** animæ non sine suis corporibus illie ingressæ fuissent. Ex carnis quoque nomine totum hominem intelligi voluit qui dixit : *Et in carne mea videbo Deum,* cum non sine animabus suis resurgenda sint corpora. Ecce per consuetudinem Scripturæ sacræ probavimus et proprie hominem ipsius quibus constat substantiis appellari, et tropice a parte totum hominem posse intelligi. Si quæras culpam, nec ille errasse dicendus est qui totum hominem carnis et anima nominata expressit; quia utrumque inculpabiliter dicit Scriptura divina convincit. Et tamen cum jam probatum teneamus nec illam nec istam partem esse culpandam, quærendum est, quæ pars plus possit esse ad totum hominem intelligendum facilior atque etiam repulsa omni obscuritate lucidior, utrum ea quæ solam carnem nominans et animam tacite ibi vult intelligi, an ea quæ animam et carnem exprimens totum dicit? Quod ut manifestius innotescat, quædam exempla ponenda sunt. Ecce juxta superiorem tropicæ locutionis modum, quod synecdoche dicitur, quo aut pars a toto aut a toto pars intelligitur, scriptum invenimus de flagellatione Ægypti in psalmis : *Immisit in eis muscam caninam :* nec non et illud : *Dixit et venit locusta et bruchus :* volens Scriptura isto genere locutionis non singularitatem sed pluralitatem muscarum et locustarum intelligi : non enim una musca vel locusta, sed multitudo muscarum et locustarum repleverunt Ægyptum. At nunc si aliquis nostrorum modo dicat, Misit Deus in

Ægypto muscas, locustas et bruchos, pluralem numerum proferens quod et utique verum est, nunquid in parte ista quæ pluralitatem confitetur potest calumnia cadere, ut dicatur non esse verum quod utique verum est de multitudine locustarum quæ repleverunt Ægyptum? Tale quippe et illud est ubi populus ad Moysem clamavit dicens : *Ora ad Dominum ut auferat a nobis serpentem,* cum non unius serpentis sed multorum serpentium molestias ille populus pateretur. Hoc etiam more et Apostolus loquitur in loco illo ubi ait : *Quoniam ex operibus legis non justificabitur omnis caro :* ac si diceret *omnis homo,* a parte carnis totum hominem intelligi volens. Sic ergo et de Domino nostro Jesu Christo cum scriptum sit de illo in Evangelio : *Verbum caro factum est, et habitavit in nobis,* caro sola est nominata ut illic tacite intelligeretur et anima secundum supradictum locutionis modum quo homo a parte totus accipitur : quæ locutionis regula plerumque et Patribus est servata. Sic enim ex hoc beatus Cyrillus in libro qui vocatur Scholia dicit : *Quomodo igitur Verbum caro sit factum videre necesse est : primum quidem divina **545** Scriptura carnem plerumque nominat et quasi ex parte animalis totius significationem facit, necnon etiam a sola anima interdum tantumdem agit : scriptum est enim quod videbit omnis caro salutare Dei. Et ipse divinus Paulus : Non consensit, inquit, carni et sanguini. Allocutus est autem eos qui sunt ex Israel pontifex Moyses : In septuaginta quinque animabus descenderunt patres tui in Ægyptum ;* sed non idcirco dixeris quod nudæ et sine carne animæ in Ægypto descenderunt, nec porro quod in animabus, corporibus et solis carnibus salutare suum Deus indulserit. Quoties igitur audimus carnem factum esse Verbum, hominem intelligamus ex anima et corpore factum : et cætera. Item sanctus Augustinus in libro Quæstionum contra Apollinaristas sic dicit : *Si ubiunque caro fuerit nominata et anima tacita, sic intelligendum est ut anima ibi non esse credatur, nec illi habebant animam de quibus dictum est : Et videbit omnis caro salutare Dei :* et illud in psalmo : *Exaudi preces, ad te omnis caro veniet :* et illud in Evangelio : *Sicut dedisti ei potestatem omnis carnis ut omne quod dedisti ei non pereat, sed habeat vitam æternam.* Unde intelligitur solere homines per nominationem solius carnis significari, ut secundum hanc locutionem etiam illud possit intelligi ut quod dictum est : *Verbum caro factum est,* nihil dictum sit, nisi Verbum homo factum est : sicut enim a parte totum plerumque nominata sola anima homo intelligitur sicut est illud : *Tot animæ descenderunt in Ægyptum,* sic rursus a parte totum etiam nominata sola carne homo intelligitur. Item ipse in libro Enchiridion dicit : *Verbum caro factum est, a divinitate carne suscepta, non in carnem divinitate mutata. Carnem quippe hic hominem debemus accipere, a parte totum significante locutione, sicut dictum est : Quoniam ex operibus legis non justificabitur omnis caro, id est omnis homo. Quapropter hæc est Patrum plena ex Scripturarum more libata seu-*

sentia, ut cum a parte totum unaquælibet hominis assumpti in Christo substantia nominatur, illic statim et altera intelligatur. Nam etsi una secundum hunc tropum tacetur et alia dicitur, duæ tamen nihilominus intelliguntur. Nemo ergo jam dicat, cum audit totum hominem a parte posse intelligi, non debere tres in Christo substantias profiteri cum isto genere locutionis aliud ex altero cogatur intelligi. Nihil ergo diversitatis est sive tropice una sive proprie gemina hominis nominata substantia, cum utraque locutio hominem a Deo assumptum non nisi in duabus substantiis nos intelligere et confiteri permittat: ac per hoc tres in Christo substantias profiteri ille non dubitabit qui hanc rationem plena cognitione didicerit. Cæterum ubi non tropice sed proprie hi Patres hominem totum **546** a Christo susceptum esse fatentur, sic in suis tractatibus posuerunt. Beatus enim Cyrillus in superiori libro qui vocatur Scholia sic dicit, ubi veritatem trium substantiarum Christi figura veteris testimonii aperte convincit: sic enim ait, quod adunato Verbo Deo veræ humanitati inconfusæ tamen substantiæ permanserunt. Erectum est secundum Dei voluntatem sanctum tabernaculum per desertum, et in eo multis modis formabatur Emmanuel. Ait igitur Deus omnipotens ad divinum Moysen: *Et facies arcam testimonii ex lignis imputribilibus, duorum cubitorum et dimidii longitudinem, et cubiti et dimidii altitudinem: et inaurabis eam auro puro; extra et intra inaurabis eam.* Sed lignum quidem imputribile sit figura corporis incorrupti, imputribilis enim cedrus: aurum vero quasi materies aliis pretiosior divinæ nobis indicat substantiæ majestatem. Attende igitur cum arca tota inaurata sit auro puro extra et intra, adunatum quidem fuerat sanctæ carni Deus Verbum, et id est ut opinor arcam fuisse extra inauratam: quod vero et animam rationabilem quæ corpori inerat propriam fecerit ex hoc apparet quod et intra arcam præceperit inaurari. Quod autem naturæ sive substantiæ inconfusæ manserunt hinc scimus: aurum enim superpositum ligno mansit id quod erat, et ornabatur quidem lignum auri decore, tamen lignum esse non desiit. Item sanctus Augustinus in libro Trinitatis Dei id ipsum exprimens dicit: Sic Deo conjungi potuit humana natura ut ex duabus substantiis fieret una persona, ac per hoc jam ex tribus, Deo, anima et carne. Hæc igitur sanctis Patribus nos docentibus et utramque locutionis regulam nobis inveniuntibus, videant jam tandem et sentiant qui sine favore partium judicant, quæ pars plus potest esse tutissima, licet in neutram partem possit cadere culpa, utrumne illa quæ in Christo Dei Filio unam Verbi, alteram hominis a parte totum substantiam proficitur, an ista quæ proprie totum hominem in duabus substantiis Verbo Dei adunatum fuisse fatentur. In illa enim parte quæ a parte totum hominem intelligi vollet potest hæreticorum dolus latere, ut unamquælibet ex his substantiam nominans aliam supprimat, sicque quod ore non proficitur nec corde

A confiteatur, sicut Apollinarius qui negat Dominum Jesum humanam animam habuisse, vel Manichæus negans in Christo assumpti corporis veritatem. In hæc vero nostra professione ubi præmissa verbi substantia specialiter duas hominis in una Christi persona substantias profitemur, nullus potest accidere vel suspicari fraudulentæ dolus, quando evidenter in Deo assumptus prædicatur homo totus. Tutior ergo pars est quæ totum dicit quam quæ aliquid suppressit, et plus claret quod proprie dicitur quam quod arcta tropice locutione **547** formatur. Sed forte nos soli hoc dicimus quod majorum sententia non probamus; judicem jam ergo Augustinum si complacet advocemus, et quam partem contra hæreticos munitiorem esse pronuntiet audiamus. Sic enim in tractatu Symboli dicit: Temporalis dispensationi dominicæ multis modis insidiantur hæretici: sed quisquis tenuerit catholicam fidem, ut totum hominem credat a Verbo Dei esse susceptum, id est corpus, animam et spiritum, satis contra illos munitus est. Ecce spiritalis spiritaliter utraque considerans iudicium protulit, sententiam fixit, munitiorem et tutiorem partem illam esse pronuntians, quæ contra hæreticos totum hominem a Verbo Dei susceptum in duabus substantiis carnis animæque defenderit. Sed forte aliquis dicat jam hic tria quædam hominis nominata, id est corpus, animam et spiritum: tria quidem dicuntur sed duo sunt, sicut ab eodem doctore in prædicto Symboli tractatu convincitur. Tria sunt, ait, quibus homo constat, spiritus, anima et corpus, quæ rursus duo dicuntur, quia sæpe anima simul cum spiritu nominatur: pars enim quædam ejusdem rationalis qua caret bestię spiritus dicitur. Quod etiam in epistola ad Petrum dilucida manifestatione exsequitur, quod spiritus et anima utramque sint unum et unius esse substantiæ sentiantur. Dicit enim duo quædam esse animam et spiritum, secundum id quod scriptum est: *Absolvisti ab spiritu meo animam meam;* et utrumque ad naturam hominis pertinere, ut totus homo sit spiritus, anima et corpus, sed aliquando duo ista simul nomine animæ nuncupari, quale est illud: *Et factus est homo in animam vivam;* ibi quippe et spiritus intelligitur: itemque aliquando utrumque nomine spiritus dici, sicuti est: *Et inclinato capite tradidit spiritum:* ubi et anima necesse est intelligatur, et utrumque unum et unius esse substantiæ. Ac per hoc non anima et spiritus sed animam et corpus duæ speciales hominis substantiæ sunt, quæ et diversæ dicuntur. Nos proinde in jam dicto fidei nostræ opusculo Apollinaria istarum hæresi respondentes tres in Christo substantias diximus, quod et majores nostros docuisse monstramus, honorantes videlicet et sequentes sententiam doctoris egregii Hispanensis sedis episcopi, quam in libris suis de Differentia naturæ Christi vel nostræ disseruit, ubi ait: Nos ex duabus subtilissimis substantiis, corporis videlicet atque animæ; ille ex tribus, Verbi, corporis atque animæ: inde est quod perfectus homo, perfectus prædicatur et Deus. Hæc igitur præparva

• B. R., E. 4, T. 1, 2, firmatur.

de Patribus exempla libavimus ut in-brevi ea quæ competunt monstraremus : cæterum qui hæc adhuc intensus legendo quæserit, plurima colligere poterit. Jam **548** vero si impuderata quis fronte nec his Patribus celat, et unde ista libaverint insolens scrutator exquirat, evangelicis saltem vocibus credat, quibus has tres substantias sibi inesse Christus ipse pronuntiat. Interrogatus enim a Judæis : *Tu quis es?* respondit : *Principium qui et loquor vobis.* Ecce habes unam substantiam deitatis, et restant duæ substantiæ hominis. Et enim veram carnem hominis se suscepisse monstraret, palpandum se discipulis præbuit dicens : *Palpate et videte quia spiritus carnem et ossa non habet, sicut me videtis habere* : ecce expressa est substantia carnis humanæ. Item ut animæ humanæ substantiam se suscepisse monstraret, dixit : *Potestatem habeo ponendi animam meam, et potestatem iterum sumendi eam.* Ecce tres in una Christi persona substantias inconfuse et inseparabiliter adunatas, deitatis videlicet atque humanitatis, evangelicis oraculis approbantes omnes uno ore fatemur et præfixa sententia prædicamus, confitentes videlicet secundum Chalcedonense concilium eundem Dominum nostrum Jesum Christum perfectum in divinitate, perfectum eundem in humanitate, Deum verum et hominem verum, eundem ex anima rationali et corpore, secundum divinitatem unius cum Patre naturæ, secundum humanitatem eundem unius naturæ nobiscum, per omnia similem nobis absque peccato, ante sæcula quidem ex Patre natum secundum divinitatem, in novissimis vero diebus eundem propter nos et propter nostram salutem ex Maria virgine Dei genitrice secundum humanitatem, unum eundemque Christum filium Dei unigenitum in duas naturas inconfuse, immutabiliter, indivise, inseparabiliter cognoscendum : in nullo naturarum differentias propter unitatem perimendas, magis autem salva utriusque naturæ proprietate, et in una coeunte persona unoque statu concurrente : non in duabus personis partiendum vel dividendum, sed unum eundemque Filium unigenitum Deum Verbum Dominum Jesum Christum. Jam vero si quia contra hæc ulterius non instruendum sed contrarium se huic reddidit rationi præbuerit, damnationem præfati concilii sustinebit.

Tertium sane quantumque capitulum contuentes non solum sena sed ipsa pene verba ex libris beatorum Ambrosii atque Fulgentii nos prælibasse monstravimus, quibus ea prædictos viros dogmatizasse fecimus, quos quia celebres in toto orbe doctores sacra ecclesiarum Dei vota percenseant, non illis est succedendum sed potius succumbendum, quia omne quod contra illos sapitur a rectæ fidei regula abhorreere sentitur. Ac sane quatuor specialitates capitulorum quæ ut a nobis solida efficerentur hortati **549** sunt, quid a quo fuerit doctore prolatum, congesto in uno responsionis nostræ libro catholicorum dogmate Patrum, ante hoc biennium parti illi porreximus dignoscendum. Jam vero si post hæc et ab ipsis dogmatibus Patrum quibus hæc prolata sunt in quocun-

que dissentiant, non jam cum illis est amplius contendendum ; sed majorum directo calle in hærentes vestigiis, erit per divinum iudicium amatoribus veritatis responsio nostra sublimis, etiam si ab ignorantibus æmulis censeatur indocilis.

Illis itaque super sanctæ fidei professionem explicitis ad contuendam illarum seriem conditionum nos vertimus, quarum nexibus se illigatum prædictus princeps fuerat protestatus. Etenim tempore quo divæ memoriæ Ervigius princeps hunc præsentem dominum nostrum Egicanem regem ad copulam filię suæ substituit, his eum primum ligaminibus implicavit. Clara igitur pronuntiantes voce, earumdem conditionum nobis textu præcognito invenimus illic tam impossibilia vincula quædam juramenti innexa, ut difficulter mens jurantis ab earum illigatione sit libera, etiam si osset a regni curis et sollicitudinibus aliena : quarum textrinii evidens ligatura inter cætera connexionum capitula his verbis habebatur expressa. Circa cognatos meos filios vestros quos de gloriosa conjugæ vestra domina mea Liuvigotona regina progenitos habere videmini, tam charum me amicum in sincera mentis dilectione sine fraudulenta calliditate exhibere et esse polliceor, et ita cum eis in affectu dulcedinis et charitatis omnibus diebus vitæ meæ vivere spondeo, ut nec ipsos nec partem eorum pro quibuslibet capitulis aut ordinibus vel occasionibus quoquolibet tempore inquietare aut stimulare debeam, nec ullum dolorem nullamque malitiam in corde vel animo meo contra eos amodo et deinceps quandoque retinebo aut excogitabo, neque aliquam occasionem aut argumentum enutriebo [*pro enutriam*], per quod aut præfata ancilla vestra sponsa mea sive jam nominati filii vestri, qui de toties dicta clementissima conjugæ vestra domina mea Liuvigotona regina progeniti sunt aut in maximum aut in modicum conturbentur vel stimulentur, excepto propter justissimas causas unde legalis mihi veritas patuerit, quas ut cum charitatis affectu ad eosdem cognatos meos quærere debeam mihi licentiam reservo. Et tamen de promptissima dilectione et charitate eorum nunquam-recedebo [*pro recedam*] : nam et pro causis eorum quas aut ipsi contra quaslibet personas habuerint aut si quicumque contra eos pro quibusdam rebus intenderint, ita usquequo advixero in eorundem filiorum vestrorum adiutorio cum omni mentis **550** meæ intentione, in quantum valero et Deus mihi dederit posse, exurgebo et intendebo [*pro exurgam et intendam*], veluti si pro causa propria mea, ut nec illi damnum aut perditionem quamcunque sustineant, et negotia eorum cum Dei auxilio me intendente, agente et prosequente celere ad effectum perveniant : et cætera. Perfectis igitur his conditionibus, quæ divæ memoriæ Ervigius princeps præsentis principi nostro ob suorum tantum filiorum viadicationem extorserat, aliæ iterum conditiones ex communi voto sese nobis retractandæ obijciunt, ad quas præfatus princeps Egica in regnum adscitus juramentorum suorum vota Deo reddidit, cum se justitiam

populis redditorum promisit ac ne quemquam contra justitiam læderet jururandi attestations devovit. Prima igitur conditionum illarum series a pertractata multum his secundis conditionibus videtur esse contraria. Quomodo enim pro cognatis causaturus exurgens decertantibus contra eos dabit justitiæ palmam, si ipse contra eos sententiam suam defendat, aut si ipse, sicut juravit, negotii sit objector? Quis exspectabitur iudicii terminator? aut quomodo data in populis juramenta servabit, ut nullum sicut est pollicitus contra justitiam gravet, si in tantum cognatis protectionis adminicula præstet, quandiu negotia eorum se prosequente ad effectum videantur pertingere? Sic enim, sicut jam superius dictum, jurasse se præfatum principem constat ut negotia eorum se intendente et prosequente ad effectum perveniant. Illigatum itaque principem utriusque partis vinculis contuentes perpendimus quia utraque promissio simul ab eodem inculpabiliter impleri non possit, quanquam si bene res considerata tractetur, tunc ab illis primis conditionibus absolutus ostensus est, quando ad secundas has conditiones populorum jurare coactus est, quia uno eodemque compulsio- nis auctore utrumque confectum est. Quapropter perpe- nis utrarumque conditionum allegationibus atque communi omnium collatione tractatis invenimus in illis conditionibus, ad quas primum hic princeps noster socero jurasse dignoscitur, sola illic proprii juris commoda cogitata; in his autem conditionibus honesti juris vota pollicita: illic ante regnum unius laendæ domus fides exacta; hic post regnum inof- fensa regendarum plebium vota pollicita: illic privatus amor ob defensionem filiorum protenditur; hic generalis patriæ et gentis affectio pollicetur: juratio illa offensæ forsân plurimis uni tantum domui portabit effectum; hæc vero generale æquitatis servans in singulis compromissum nulli parti dabit veritatis excidium. Quid igitur ex utroque iusto disputationis sine conficitur? nunquid paucorum 551 salus erit extinctio plurimorum? aut nunquid tantum valere debet privatæ rei commodum quam generalis relevatio populorum? Absit. Quia ergo in illa juratione acceptio privatarum cogitata est personarum, in hac autem generalis protectio plebium, quæ ex his duabus sit potius observanda, divina nobis pandat sententia. Scriptum est enim in Proverbiis Salomonis: *Cognoscere personam in iudicio non est bonum*: Christus quoque in Evangelio: *Nolite iudicare secundum faciem, sed iustum iudicium iudicate*: Paulo præsertim apostolo pro his specialiter præstruente: *Ut non quaramus quod nobis utile est, sed quod multis, ut salvi fiant*. Jam ergo in promptu est quid ex his duobus salubri pietate præponderet; et ideo intemera- ta plus erunt quæ patriæ sunt salubri pollicitatione jurata, quam illa quæ ob unius tantum domus sunt utilitatem pollicita. Nec hoc quidem sic dicimus, ut illa quæ pridem pro cognatis jurata sunt penitus destruantur, sed potius ut unus idemque affectus popu-

lis cognatisque servetur, unum quid ex duobus unitatis gratiam redolens neutrum dividat, sed componat. Non enim possunt utraque se juncta æqua observantia lance servari, quia si promissa cognatis fides servetur, populis quæ promissa sunt deperibunt: et iterum si data in populis intemera Deo sacramenta serventur, cognatis procul dubio promissa beneficia negabuntur: nec unius partis præstatio sine alterius partis potest esse dispendio. Quid ergo? nunquid ob hoc utraque juramentorum promissa solvenda sunt, quia singula invicem sine culpa agi non possunt? Absit. Transfundendum ergo est unum in alterum et ad unam regulam redigendum, ita ut minoris partis vota potioribus sint conjuncta, et affectus protectionis, qui privatim socero promissus est et cognatis, transfusus generaliter servetur in populis; non quo aut hinc aut inde promissa fides patiat dispendium, sed quo juncta atque in alterutrum transfusa commune defensionis sentiat lucrum. Dicimus ergo per spiritum Dei et præfixam sententiam ponimus, eo in nobis loquente qui se in suo nomine aggregatis medium ad se promisit. Sic ergo ab illis vinculis juramenti, quibus socero ante juravit, principem nostrum Egicanem regem sancta synodus absolvendum elegit, ut aut cognatos ad populorum regulam dirigat, aut populos in cognatorum justam defensionem assumat, ut quasi unius patris germinisque filios utrumque uno devocans in affectu nec in cognatorum justis negotiis favorem populorum obtendat, nec rursus in populorum questibus cognatis favere pertentet; ut tam in populorum quam in cognatorum negotiis una eademque illis fides servanda sit, nec alio affectu tractandos eligat cognatos quam populos, quo inde- ptum 552 cœlitus regnum directo æquitatis gradus calle nec profanationis in utrumque subeat notam, nec pietatis claudat utrisque partibus viscera.

Secunda post hæc nostro cœli retractanda se collatio intulit, pro conditionibus scilicet illis quas jam dictus princeps Ervigius ob tuitionem filiorum suorum totius regni sui populos jurare coegit. Quibus inspectis et diutissime retractatis nihil illic invenimus quod æquitati sit obvium, nihil quod pietati adversum. Occasiones tantum illic malitiæ amputantur, nam justorum negotiorum aditus non excluditur; hoc enim singulariter illic servandum promittitur, quod generaliter a Domino omni Christiano jubetur, scilicet ut malitiæ caveatur, innocentia illibata servetur, frustretur nocendi propositum, admittatur negotiosum justumque iudicium. Hoc enim si communi omnium lege servetur, et illarum semen regium a nocibilitate servabitur et veritas popalis sine perjurii profanatione reddetur. Neque enim illic juratum est ut aut causantes contra filios suos nemo juvaret aut nullus super eos æquitatis iudicium premeret, ubi jam dictus princeps non solum singulis negotia sua judicialiter proponendi aditum tribuit, sed et scelera filiorum suorum, si qua acciderent, legibus ulciscenda permisit. Quod ergo illic non est

• Ex reliquis, præter A., in quo: *pertractanda*.

juratum et tamen juratum fuisse impudenter assertur, non devocavit populos in perjurii crimen, quia nec alligatum cernitur conditionum in serie: neque enim nobis est cohibendum quod in illis conditionibus non invenimus esse cohibitum; recedendum tamen est a malitia, et exsequenda sunt negotia opportuna, nec enim quorundam incauta illa dicacitas attendetur quæ impudenter astruere nititur illos tantum innocios esse a perjurii crimine qui negotia sua tantum visi fuerint objecisse, illos autem qui vel talia negotia judicanda susceperint, vel hujusmodi pro æquitate adjuverint, inexpiablem profanationis crimine irretiti. Hæc quippe dicunt contentioso magis quam rationabili strepitu obstrepentes, nescientes videlicet, quia si negatus fuisset illic aditus judicandi, negaretur et proponendi; sed qui admisit justæ propositionis negotium, non voluit prolata æquitalis amputare judicium, nec qui proponentem admisit potestatem juste judicandi iudicibus abstulit. Magna ergo stultitiæ vox est hæc sentire vel loqui, nam e contra ecce pene per totam divinæ seriem Scripturæ plus iudicibus præcipitur judicare justitiam quam populis sua objectare negotia. Dicit enim Scriptura: *Iuste iudicate, filii hominum*: nec addidit: *Iuste proponite causas vestras, filii hominum*. Nunquid quia iudices iuste judicare admonuit, ideo populis proponendi sua negotia interdixit, ideo quod de negotiis proponendis nihil? **553** protulit? Nunquid super eo iudicii formula textitur, qui mutus et absque propositione sentitur? Non ergo aut iudicia sine objectis aut objecta sine iudicibus esse possunt, quo aut iudex desit causanti aut causans desit ullo modo iudici. Quapropter conditiones ipsæ, in quibus nec veritas est præcisa nec pietatis amputata sunt viscera, non tenebunt aut iuste proponentes ad perjurii sacrilegium, aut iuste iudicantes ad profanationis reatum. Hæc igitur reddita ratione conficitur, ut ad prædictarum seriem conditionum nullus teneatur obnoxius, quisquis repulsa malitia contra iam dicti principis partem aut negotia sibi debita iudicibus iudicanda objecerit, aut qui talium mandata susceperint, aut testis index qui advocatus testimonium dixerit, aut iudices ipsi qui hujusmodi iuste negotia terminaverint, vel hi etiam qui parti justitiam habenti simpliciter fautores extiterint ad revelationem potius miserorum currentes, quam parti cuiquam delectantes esse nocibiles. Scriptum est enim: *Pietas ad omnia utilis est*; neque enim cessandum est a misericordiæ opere quod *non* non interdictum est fœdere. Quia ergo illic justitiæ aditus non negatur, consequens est ut nec pietatis abnegetur: non enim plene justitiam diligit qui pietatem proximo non impendit. Sic ergo ^a inconcussa pietatis servantes affectum, illud apostolicum prælegimus observandum quo manifeste præcipitur: *Invicem onera vestra portate, et sic adimplebitis*

^a B. R., enim: atque ab hac voce deest folium, quæ supersunt ad hoc concilium pertinentia atque sequentis initium comprehendens.

^b E. 4, T. 1, 2, sedis metropolitanus episcopus;

A *legem Christi*. Hæc igitur ratione præmissa, absolutis et discretis personis atque verbis singulorum negotia ipsa quæ contra partem iam dicti piæ memoriæ Ervigii principis vel filiorum ejus habebantur proponenda, admisimus, definiens ut legibus canonibusque designata justitia inter opposcentes et respondentes a iudicibus inconcussa servetur. His itaque excursis quæ placido dispositionis sine conclusa sunt, damus soli Deo gloriam et honorem, poscentes ejus profundissimam pietatem, ut ejus virtus atque potentia et nostrarum solvat mentium licentiam, et glorioso amatori Christi Egicani principi nostro attribuat felicem [*pro felix*] regni retentare sceptrum, felicioris vitæ ducere cursum, ac diuturnum cum pace in populis tenere imperium, eo præstante qui est rex omnium regum et cujus regnum manet in sæcula sæculorum. Amen.

Lex in confirmatione concilii generalis sub anno primo regni gloriosi Egicani principis nostri.

Discretis eximii temporis nostri gestis **554** synodalibus præfaverit, quibus et doctrinæ sacrosanctæ fidei haurivimus copiam et indissolubilis juramenti novimus contractam esse catenam, id lege promulgata decernimus, ut ea ipsa, quæ inconcussis canonum vigore decreta sunt, ab omnibus cautissima et diligenti observatione serventur. Si quis autem his ipsis definitionibus contraire voluerit, decima suarum rerum parte mulctabitur et excommunicationis insuper sententia ferietur.

C Ego Julianus urbis regis metropolitanus episcopus hæc canonum statuta subscripsi.

Suniefredus Narbonensis sedis ^b episcopus hæc canonum statuta subscripsi.

Floresindus Hispalensis sedis episcopus hæc canonum statuta subscripsi.

Faustinus Bracarenensis sedis episcopus hæc canonum statuta subscripsi.

Maximus Emeritensis sedis episcopus hæc canonum statuta subscripsi.

Iulius Barcinonensis sedis episcopus ita subscripsi. Mumulus Cordubensis sedis episcopus ita subscripsi.

Concordius Palentinæ sedis episcopus ita subscripsi.

D Riccila Accitanæ sedis episcopus ita subscripsi. Gaudentius Valeriensis sedis episcopus ita subscripsi.

Cecilius Dertosanæ sedis episcopus ita subscripsi. Deodatus Segobiensis sedis episcopus ita subscripsi.

Ervigius Calabriensis sedis episcopus ita subscripsi.

Monfonsus Egiditanæ sedis episcopus ita subscripsi.

Gregorius Oretanæ sedis episcopus ita subscripsi.

atque quatuor etiam sequentibus episcopis metropolitani dignitas in iisdem Codicibus ascribitur. Observandum quoque non eundem ordinem in omnibus Codicibus servare episcoporum subscriptiones.

Proculus Bigastrensis sedis episcopus ita subscripsi.

Sonna Oxomensis sedis episcopus ita subscripsi.

Sarmata Valentiniæ sedis episcopus ita subscripsi.

Marcianus Dianensis sedis episcopus subscripsi.

Joannes Avilensis sedis episcopus ita subscripsi.

Gabinus Arcavicensis sedis episcopus ita subscripsi.

Samuel Malacitanæ sedis episcopus ita subscripsi.

Fronarius Portucalensis sedis episcopus ita subscripsi.

555 Wisefredus [U., Guifredus., G., Wilfredus] Ausonensis sedis episcopus ita subscripsi.

Emmilia Ilicitanæ sedis episcopus ita subscripsi.

Felix Iriensis sedis episcopus ita subscripsi.

Euphrasius Lucensis sedis episcopus ita subscripsi.

Theuderacis Asidonensis sedis episcopus ita subscripsi.

Williedus Calagurritanæ sedis episcopus ita subscripsi.

Nepotianus Tirassonensis sedis episcopus ita subscripsi.

Cunulfus Italicensis sedis episcopus ita subscripsi.

Geta Iliplensis sedis episcopus ita subscripsi.

Stercorius Aucensis sedis episcopus ita subscripsi.

Basilus Basticensis sedis episcopus ita subscripsi.

Gaudila Emporitane sedis episcopus ita subscripsi.

Euredus Ilerdensis sedis episcopus ita subscripsi.

Pacatus Biterrensis sedis episcopus ita subscripsi.

Aurelius Asturicensis sedis episcopus ita subscripsi.

Onemundus Salamanticensis sedis episcopus ita subscripsi.

Spasandus Complutensis sedis episcopus ita subscripsi.

Gundericus Segontiensis sedis episcopus ita subscripsi.

Joannes Eliberitanæ sedis episcopus ita subscripsi.

Avitus Urcensis sedis episcopus ita subscripsi.

Williephonsus Vesensis sedis episcopus ita subscripsi.

Sabarius Gerundensis sedis episcopus ita subscripsi.

Fructuosus Auriensis sedis episcopus ita subscripsi.

Anterius Segobricensis sedis episcopus ita subscripsi.

Valderedus Cæsaraugustanæ sedis episcopus ita subscripsi.

Adelphus Tudensis sedis episcopus ita subscripsi.

Tructemundus Elborensis sedis episcopus ita subscripsi.

Sisebado Tuccitanæ sedis episcopus ita subscripsi.

Atala Cauriensis sedis episcopus ita subscripsi.

Joannes Egarensis sedis episcopus ita subscripsi.

556 Isidorus Setabiensis sedis episcopus ita subscripsi.

Landericus Olyssiponenensis sedis episcopus ita subscripsi.

Miro Conimbricensis sedis episcopus ita subscripsi.

Vincentius Dumiensis sedis episcopus ita subscripsi.

Fiontius Lamecensis sedis episcopus ita subscripsi.

Joannes Pacensis sedis episcopus ita subscripsi.

Constantinus Egabrensis sedis episcopus ita subscripsi.

Rogatus Beatiensis sedis episcopus ita subscripsi.

Sesuldus Archipresbyter, agens vicem domini mei Cypriani Tarraconensis sedis episcopi, ita subscripsi.

B Suniulfus abbas, agens vicem domini mei Flori Mentesanæ sedis episcopi, ita subscripsi.

Florentius presbyter, agens vicem domini mei Leuberici Urgellitanæ sedis episcopi, ita subscripsi.

Gundila [E. 4, T. 1, 2, Daniel] abbas, agens vicem domini mei Agrippii Ossonobensis sedis episcopi, ita subscripsi.

Desiderius presbyter, agens vicem domini mei Nandarbi Astigitanæ sedis episcopi, ita subscripsi.

Absfalius abbas ita subscripsi.

Felix archipresbyter ita subscripsi.

Wisandus archidiaconus ita subscripsi.

C Vincentius [E. 4, T. 1, 2, Massarius] primicerius ita subscripsi.

Gerontius abbas ita subscripsi.

Castorius abbas ita subscripsi.

Gabriel abbas ita subscripsi.

Sisebertus abbas ita subscripsi.

Eulalius abbas ita subscripsi.

Involatus abbas ita subscripsi.

Adeodatus abbas ita subscripsi.

Hostrulfus comes ita subscripsi.

Wimar comes ita subscripsi.

Vitulus comes ita subscripsi.

Trasemundus comes ita subscripsi.

Valdericus comes ita subscripsi.

Teudila comes ita subscripsi.

D Nausti comes ita subscripsi.

Cixilla comes ita subscripsi.

Gisclamundus comes ita subscripsi.

Sialdus comes ita subscripsi.

Severinus comes ita subscripsi.

Sonna comes ita subscripsi.

Ara comes ita subscripsi.

Trasericus comes ita subscripsi.

Ega comes ita subscripsi.

Suniemirus comes ita subscripsi.

Audemundus comes ita subscripsi.

CONCILIIUM TOLETANUM DECIMUM-SEXTUM.

SEXAGINTA UNIUS EPISCOPORUM, ÆRA DCCCXXI.

557-558 Dum anno sexto incliti et orthodoxi A domini et principis nostri Egicanis sub die vi Nonas Maias, æra dcccxxi, unanimitatis nostræ conventus in prætoriansi basilica, sanctorum videlicet Petri et Pauli aggregatus consisteret atque unusquisque nostrorum ex more secundum ordinationis suæ tempus in locis debitis resideret, rerum prius omnium Domino devotissime gratiarum jura persolvimus pro eo quod nos et alterutræ visionis contuitu solari permisit, et alternæ pacis osculo confovendo statuit, diffusis cordibus simulque et vocibus ei precum murmura effundentes, ut sicut nos alternorum osculorum impensione lætificos effecit, ita serenissimum ac religiosissimum prædictum Egicanem principem cujus jussu fraternitatis nostræ cœtus est adunatus, fidei suæ conversatione stabiliat, prorogatione justitiæ muniat, pacem locupletem reddat, impensione misericordiæ fulciat, virium fortitudine roboret, quo longævitatatis munus eluens commissa sibi regni gubernacula discreto moderamine teneat, et commissos sibi populos benigne regat, æque disponat et jussu pietatis modificet. His devotione promptissima actis, cœpit unionis nostræ numerositas de rebus spiritualibus mutua collatione inter se orsa diffundere; atque eventum rei spectatione mansuetissima præstolari.

Igitur cum ea attentius agerentur, sic idem excellentissimus princeps sanctæ intentionis munimine fretus, religione plenissimus et elucubrationis summæ titulo inclytus nostro sese cœtui intulit, ac gloriosi capitis verticem cœtuo voto reclinans, nostris sese Domino precatibus commendari percensuit, propriis manibus tomum nobis deferens reservandum, in quo suæ devotionis vota et deliberationis piæ desideria sistebant stylo gratissime exarata. Omnes in commune sui oris dulcissimis exhortans oraculis ait: En, divini cultus reverentissimi sacerdotes, quidquid proprii oris effamine vestris sacris sensibus debui incimare, quidquid enormis poterat diffusæ elocutionis affatus exprimere, sicut hic breviter summatimque calamo currente digessi, unde vos ea sollicitius prælibantes gliscentibus animis pertractate, et tam ea quæ hic sunt insita, quam etiam alia quæque se reverentissimo vestro cœtui ingesserint audienda, æquissimis judiciorum vestrorum definitionibus terminate, et firmissimo sententiarum vestrarum stylo esse permansura decernite. Quem tomum ab eo unanimitas nostra suscipiens eidem principi benediximus; eoque e nostri medio discedente, ejusdem tomi seriem reservavimus cujus dictorum textus subter annexa serie declaratur.

* Quæcumque in hoc concilio præcedunt canones desunt in A. et Æ. Desumpta sunt ex B. R. Codice

In nomine Domini Flavius Egica rex sanctissimis Patribus in hac sancta synodo residentibus.

Novit, beatissimi Patres, serenitatis nostræ gloriosa sublimitas synodice advocacionis studia tantis sæculi obstare ruinam, et fidelibus populis congruam salutaris vitæ impendere disciplinam. Quapropter orthodoxæ fidei religione permotus, vestrique optabili conventu jucundior redditus, colorum regi grates laudumque vota persolvo, quoniam præstolata aggregationis vestræ concursio præceptionis nostræ oraculis devotissime paruit, et alternæ visionis exoptata gaudia commodavit. Igitur vobis coram positus vestris precibus supernam mihi clementiam suffragari efflagitans universitatem sanctitudinis vestræ Christiana mentis devotione convenio, ut quia Ecclesiæ sanctæ catholicæ digna speculatione persatis [T. 1, 2, præstatis], votis meis fautores sitis vestrique pontificatus meritis in regendis populis præstantiora mihi subsidia præparetis, et consiliorum nutrimenta salubria afferatis; quo valeam sanctimoniam vestræ adminiculo fulius et regnandi gressus in pace perficere, et gentem mihi subditam pio ac discreto moderamine regere. Nam et tales vos in hoc sancto concilio adesse præopto, quo gratia **559** Spiritus sancti corda vestra irradians in medio sit vestrorum, ut ipso docente id teneatis atque servetis, unde et mihi, qui præ omnibus multis sum criminibus deditus, et cuncto populo regiminis mei respectio divina semper opituletur. Quantis denique malis indignante Deo terra quotidie vapulet quantisque plagis vel perfidorum sceleribus contabescat, paternitati vestræ non reor esse incognita. Sed quia indubie credimus quod transgressionem mandatorum Dei digna factis recipimus, dicente Domino per prophetam: *Propter hoc lugēbit terra, et infirmabitur omnis qui habitat in ea*; opportunum satis est, ut per vos, qui divinæ vocis præconio sal terræ estis, salvationis obtineat opem. Unde venerabilem sanctitatis vestræ universitatem exhortor, ut imprimis almæ fidei rectitudo, quæ per veram credulitatem in omni terrarum orbe diffusa expanditur, vestræ collationis eloquiis præconetur, prædicata veraciter teneatur, retenta in arcano vestri pectoris illibata servetur. Deinde quia comperimus quod multæ Dei basilicæ in dispersis locis parochiarum vestrarum constitutæ dum ad unius respiciunt ordinationem presbyteri, nec assidua in eis Domino sacrificia delibantur, et destitutæ remanent atque sine tectis vel semirutæ fore noscuntur, specialiter in canonibus annotetis, ut unaquæque ecclesia, quamvis pauperrima, quæ vel decem mancipiis

cum variantibus cæterorum lectionibus. In E. 3 desideratur integrum hocce concilium.

habere potest, sui debent cura gubernari cultoris : A ceterorum si minus habuerit, ad alterius ecclesiæ presbyterorum pertinebit. Nam dum ex omnibus plurimæ basilicæ, ut præmisimus, unius sollicitudini rediguntur, solum est quia et viduatæ persistent, et difficile sacris cultibus ordo debitus exhibetur. Quod non tantum sacerdotibus Dei in culpa est, verum etiam et infidelibus Judæis ridiculum affert, qui dicunt nihil præstitisse interdicitis sibi ac destructas fuisse synagogas, cum cernant peiores Christianorum effectas esse basilicas. Pro quarum etiam reparatione a vestra universitate censendum est, ut eos unusquisque episcopus de tertiis parochialium basilicarum canonice restaurandas invigilet : qui si tertiis ipsas consequi noluerit, cura sui gerendum est, ut presbyter destructæ ecclesiæ exinde commissam sibi basilicam reparet : elevantem censuræ modum opponentes in canone, equaliter debet incuriosus quisque episcopus condemnari, si præscriptum pro renovandis Dei templis ordinem neglexerit adimplere. Nam et hoc honorificentia vestra promulgari curabit, ut nemo episcoporum pro regis inquisitionibus exhibendis parochialium ecclesiarum jura contingat, nec quascunque exinde inquisitiones aut eversiones exigere audeat, sed **560** de prædiis sanarum sodium regio culmini solita perquisitionum obsequio deferat, sibi que de rebus earundem parochialium ecclesiarum causa stipendii ejuspiam dare præsumat : quod si fecerit, duorum mensium spatio excommunicari se noverit. Interea id præcipue vobis procurandum est, ut ubicunque idololatriam, vel diversos diabolicæ superstitionis errores repperitis aut qualibet relatione cognoveritis, ad destruendum tale facinus ut veri Christi cultores cum iudicibus quanto citius insurgatis, et quæque ad eadem idola a rusticis vel quibusque personis deferri inveneritis, tota vicinis conferenda inibi ecclesiis conferatis. Pro quo etiam extirpando scelere edictum tale in regulis apponatis, ut quicumque antistes hujusmodi nefas agi permiserit vel peractum in sua diocesi protinus abolere distulerit, a loci sui officio pulsus unius anni excoisura sub poenitentia maneat religatus lamento, alio tamen principali electione ibidem constituto, qui possit hujus institutionis ordinem servare, et populo Christiano bonæ conversationis tramitem pandere, postmodum ad suæ sedis ordinem reversurus. Sed et quod his potius est, zelo Dei zelantes abrogandam Judæorum utriusque sexus perfidiam radicibus decutite, ut et legum nostrarum sententias quæ ob perfidiam eorum et in præteritis editæ et hodierno sunt tempore conditæ, omni valeant robore subnixæ ; et excessus [E. 4, T. 1, 2, excessus] nequitiæ ipsorum earundem legum dispereant sanctione : sic quoque ut juxta novellæ legis nostræ edictum memo ex iisdem Judæis in perfidia durantibus ad capsum pro quibuslibet negotiis peragendis accedat, neque quodcunque cum Christianis commercium egere audeat, quo merito cum propheta dicatis : *Nonne qui te oderant, Domine, oderam illos, et super inimi-*

cos tuos labescebam? Ex quibus igitur Hebræis vel uxoribus ac filiis eorum si quis deinceps ad catholicæ fidei regulam integerrimè devotione conversus existit, abnegans ex toto genuinæ prævaricationis errores vel cærimonias omnesque parentalium rituum sectas, ab omni exutus jugo maneat functionis, quam pridem in errore præstitutus publicis utilitatibus exsolvere consuevit : sic quoque ut in cæteris incredulis ejus redundetur functio pensionis, quos adhuc nefanda retinuerit obstinatio parentalis. Inter cætera tamen obscœnum crimen illud de concubitoribus masculorum extirpandum decernite, quorum horrenda actio et honestæ vitæ gratiam maculat, et iram cœlitus superni vindicis provocat. Et quia plerique perfidorum cothurno superbix dediti non ex Deo regale fastigium sed solo jactantiæ tumore appetere dignoscuntur, quicumque amodo ex palatinis, **561** cujuslibet sit ordinis vel honoris persona, in necem regiam vel excidium gentis ac patriæ Gothorum fuerit conatus intendere, aut quodcunque conturbium intra fines Hispaniæ tentaverit excitare, tam ipse quam omnis ejus posteritas ab omni palatino expulsa officio sub tributali impensione fisco debeant perpetim interservire, amissis insuper cunctis facultatibus propriis, quas cui voluerit licenter conferat clementia principalis. Cuncta vero quæ in canonibus vel legum edictis depravata consistunt aut ex superfluo vel indebito conjecta fore patescunt, accommodante serenitatis nostræ consensu, in meridiem lucidæ veritatis reducite, illis procul dubio legum sententiis reservatis, quæ ex tempore divæ memoriæ præcessoris nostri domini Chindasvinti regis usque ad tempus domini Wambanis principis ex ratione depromptæ, ad sinceram justitiam vel negotiorum sufficientiam pertinere noscuntur. Varia quoque populorum negotia, cæteraque sceleratorum hominum gesta fidei sanetæ contraria ita vestri examinatione iudicii canonice ac legaliter flantur, ut nec justitia prætereat nec severitas legum ex omnibus intercurrat, qualiter dum in his omnibus vos amor Christi reddiderit fervidos, et æquitatis catena constrinxerit nexos, non solum in hoc sæculo sanetitatis dono perspicui maneatis, sed et æternis præmiis in perpetuum floreatis : quia tunc me a Domino cum plebe mihi credita a peccatis elui credo, cum discussio iudicii vestri in examinandis causis talis præcesserit, quæ in nullo tramite veritatis aberret. Hoc solum vos, honorabiles Dei sacerdotes, cunctosque illustres aulæ regis seniores, quos in hoc concilio nostræ serenitatis præceptio vel opportuna interesse fecit occasio, per inseparabilem omnipotentis Dei potentiam adjuramus, quia in præfatis dirimendis negotiis quæ se vestro cœtui audienda emergerint, nulla personarum vel muneris acceptio intercurrat, nullus se favor interserat, nulliusque tepiditatis incuria, promulgare justitiam quæ Deuses, obstrepat ; sed puro examinationis libramino causarum jurgia terminantes et justa Dei iudicia vobis præ oculis apponentes, unicuique parti æquitate

tem pandere procuretis, quatenus ex hoc nostrae mansuetudini praestolata a Deo mercedis praemia conquiritis, et rectitudini vestri iudicii coram nobis honorabiles sitis, atque ante Deum semper bonorum operum gratia polleatis. Datum sub die vii Kalendarum Maias, anno feliciter vi regni mansuetudinis nostrae Toletae.

Reserato igitur tomo, et quaeque ejus series relatabat diligenti indagine perustrantes, immensi mole gaudii cordium nostrorum **562** arcana exestuant. Proinde ferventioribus animis in laudem Dei nostri hymnorum libet cantica roborare, quod religiosissimi et orthodoxi principis nostri intimum igne sui amoris ita reddiderit fervidum, ut totius nostrae adunationis collegium prudentissimis ac salutaribus sui oris afflatibus crediderit exhortandum, perbenigne nos admonens, ut dignorum speculatorum more Ecclesiae Dei navem, quam dispensatione superna in vasti hujus salis gurgitibus gubernandam suscepimus, salutarium remigiorum gubernaculis ad consummatae salutis portum incolumem perducamus, et in defensione ejus quotidianis incubrationibus operam demus, vigilantes et custodientes vigilias noctis super nobis creditos greges: ita nempe, ut verborum spiritualium concrepantibus tubis et sanis membrorum compaginibus [T. 4, 2, compaginibus] ne securitatis torpore depressa diversorum lapsuum incurrat decipula, salutaria sine intermissione ministremus munimina; et infirmis artubus diversis utpote ægrimoniorum vulneribus sauciatis congrua medicamina apponamus, quo facilius queant et venterosa ulcera radicitus evelli et remedia exoptatae salutis nancisci. At nunc quoniam ad hæc implenda nullum nostrorum sine adjumento omnipotentissimæ Trinitatis cernimus esse idoneum, ideo conspicuum satis et necessarium perpendimus, ut quia corde creditur ad justitiam, oris autem confessio sit ad salutem, ipsius sanctæ Trinitatis mysterium, qui est unus Deus, a quo nos expetere convenit ut digni Ecclesiae suae pastores existere mereamur, proprii oris confessione promamus, et utpote mortali ore, quantum ipse jusserit, prælargiri laudum insignia præcinamus, quatenus universæ definitiones, quæ nostro affectu exstiterint editæ, superpositæ fundamento firmissimo inconcussæ persistent et justitiæ robore subnixæ sæculis influitis perdurent.

Credimus et confitemur omnium creaturarum, quæ trinis rerum machinis continentur, auctricem atque conservatricem individuum Trinitatem; id est, Patrem, qui est totius fons et origo divinitatis; Filium, qui est plena imago Dei propter expressam in se paternæ claritudinis unionem, ante omnium sæculorum eventum ex Patris intimo ineffabiliter genitus; Spiritum vero sanctum ex Patre Filioque absque aliquo initio procedentem. Qui tres, quanquam secernantur personarum distinctione, nunquam tamen separantur potentiae majestate: inseparabiles nempe æqualitatis eorum insinuat divinitas: et tamen quamvis Pater genuerit Filium, nec ideo Filius sit idem qui Pater, neque Pater sit ipse qui Fi-

lius, sed nec Spiritus sanctus Pater sit Filiusque, **563** sed tantum Patris Filiique Spiritus eidem Patri et Filio etiam ipse coequalis. Nequaquam in hac sancta Trinitate quilibet creatum, servum famulumque convenit credi, nec adventitium vel subintroductum tanquam ei aliquando acciderit, quod constet eam aliquando minime habuisse, concederet autem. Unde catholice confitemur Patrem Deum esse omnipotentem, Filium similiter Deum omnipotentem, necnon et Spiritum sanctum Deum omnipotentem; non tamen tres Deos credimus aut tres omnipotentes, sed unum tantum Deum sanctus inconcussa fidei veritate credentes, unius naturæ, unius essentiae, unius omnipotentiae, unius majestatis, uniusque virtutis. Quarum tamen personarum, quanvis in hoc quod ad se sunt nulla possit separabilitas inveniri, in hoc vero quod ad distinctiōnem atinet sunt quaedam quæ specialius unicuique possint pertinere personæ: scilicet, quod Pater a nullo originem sumpsit, Filius Patre generante existit, Spiritus quoque sanctus ex Patris Filiique unionem procedit. Sed nunquid quia Filius ex Patre est omnipotentia generatus, aut Spiritus sanctus ex Patre Filioque procedens, putandus est aliquando Pater fuisse sine Filio aut genitor genitusque sine sancti Spiritus existisse substantia? Absit. Sed sicut Pater sine initio creditur, ita Filius veneratur, ita etiam sanctus Spiritus veridice proficitur: nec tamen sicut Pater creditur a quolibet nequaquam existendi originem ducere, ita Filius aut Spiritus sanctus autumandi sunt ex semetipsis existere; sed Filius Deus de Patre Deo, non Deus Pater a Filio Deo, nec Pater aut Filius a Spiritu sancto absque nota sumpsisse putabuntur originem, cum ipse a Patre et Filio sine cujusquam infidelitatis novo credatur sine initio processisse. Et ideo in hujus sanctæ Trinitatis sacramento nihil anterius posteriusve credendum est, quia nunquam fuit tempus quando Pater sine Filio aut Spiritu sancto subsisteret, neque Filius sine sancto Spiritu cum Patre aliquando regnaret. Et ista dicentes non personarum confundimus proprietates, nec unionem substantiæ separamus; nihil in eadem sancta Trinitate majus aut minus credere oportet, nihil etiam imperfectum atque materiale. Nam perfectus Pater, perfectus Filius, perfectusque Spiritus sanctus: immutabilis Pater, immutabilis Filius, immutabilis Spiritus sanctus, nam de immutabili et perfecto Patre mutabilem imperfectumque Filium nec decuit nasci nec convenit credere. Idcirco sunt quaedam quæ in hac sancta Trinitate indiscrete oporteat confiteri. In hoc etenim quod ad se sunt Pater et Filius et Spiritus sanctus, indiscrete unus Deus credendus est Pater cum Filio et Spiritu sancto. Quod vero ad relativum atinet, discrete **564** personarum trium est predicanda proprietas, evangelista prædicante: *Ite, docete omnes gentes in nomine Patris, et Filii, et Spiritus sancti*. Relativum etenim dicitur quod una ad aliam persona referatur, nam quando dicitur Pater,

Filii nihilominus persona signatur, et cum dicitur **A** Filius, Pater ei sine dubio inesse monstratur. At nunc quoniam Spiritus sancti vocabulum, quo non tota Trinitas significatur, sed tertia quæ est in Trinitate persona, quomodo secundum relativum ad Patris Filiique referatur personam, nequaquam apertissime pateat pro eo scilicet, quia sicut dicimus Spiritum sanctum Patris, non consequenter dicimus Patrem Spiritus sancti, ne Filius Spiritus sanctus intelligatur; in aliis tamen vocabulis, quibus ejusdem sancti Spiritus signatur persona, ad relativum pertinere dignoscitur. Igitur donum specialiter Spiritum sanctum accipimus, quæ in sancta prænoscit Trinitate tertia esse persona, pro eo quod a Patre Filioque cum quibus unius essentia per omnia creditur fidelibus condonetur: quapropter cum dicitur donum donatoris, et donator doni, relativum haud dubie declarat: quod etiam de ipso vocabulo Spiritus sancti inculpabiliter est credendum. Denique quia sancta Trinitatis, etsi non ut debuit, tamen quantum ipse donavit hucusque mysterium constituendo digestimus, exinde quæ de ipsa Trinitate persona suscepit carnem, pie et orthodoxe subsequiva serie pandimus. Unde licet inseparabilia sint opera Trinitatis, tamen fideliter præstentur non tantum fide cordis, sed et oris professione, quod non tota unitas suscepit carnem, sed solus Filius Dei, qui est ante sæcula ex Dei Patris substantia genitus, in fine sæculorum de virgine Maria Evangelio est teste enixus; qui ait: *Verbum caro factum est et habitavit in nobis*. Nam Gabriel archangelus ad Mariam virginem cælitatis missus ait: *Ave, gratia plena, Dominus tecum, beata tu inter mulieres. Ecce in utero concipies et paries Filium et vocabis nomen ejus Emmanuel*. Cui cum Maria, ut sanctus ait Ambrosius, non fidem renuens, non officium recusans, sed potius accommodans affectum, spondens obsequium, neque de effectu dubitans, sed qualitatem ipsius quærens effectus, dixisset: *Quomodo fiet istud, quoniam virum non cognovi?* ab angelo illi responsum est: *Spiritus sanctus superveniet in te, et virtus Altissimi obumbrabit tibi. Propterea quod nascetur ex te sanctum vocabitur Filius Dei*. Cujus nempe angeli oraculum, dum Spiritum sanctam superventurum in ea dicit, et virtutem Altissimi, qui est Dei Patris Filius, obumbraturum eam præmonuit, ejusdem Filii carni totam Trinitatem cooperatricem esse monstravit. Quæ scilicet Virgo sicut ante conceptionem obtinuit **565** virginitalis pudorem, ita post partum nullam sensit integritatis corruptionem, nam virgo concepit, virgo peperit, et post partum incorruptelæ pudorem sine interceptione obtinuit. Cujus videlicet conceptionis, aut partus mysterium, quia secundum propheticale vaticinium novum creatum est super terram et femina illa singulariter absque virili coitu circumdaret vjrum, nulla potest ratione comprehendendi, nullius oris affectu valet enuntiari. Ob hoc etenim Joannes Baptista cernuus profitetur: *Ecce post me cecitatus est, qui ante me factus est, cujus non sum*

dignus ut solvam corrigiam calceamenti. Ac si diceret: *Corrigiam calceamenti divinitatis calciaæ, quæ est ligatura mysterii, nequeo solvere; quia quomodo in virginali utero corporatum est Verbum, quomodo etiam idem Verbum caro factum animatum existat, nequaquam investigare sufficio*. Pro qua re præcellentissimus fatus est Augustinus: *Hic si ratio quæritur, non est mirabile; si exemplum poscitur, non erit singulare*. Ipse vero Dei Filius ab ingenito Patre genitus, a vero verus, a perfecto perfectus, ab uno unus, a toto totus, Deus sine initio perfectum hominem de sancta et inviolata Maria semper virgine assumpsisse est manifestus. Cui etiam sicut hominis perfectionem ascribimus, ita duas ei voluntates inesse, unam divinitatis suæ, aliam humanitatis nostræ nihilominus credimus: quod etiam per quatuor evangelistarum oracula ejusdem Redemptoris nostri affatu evidentissime declaratur; sic enim fatus est dicens: *Pater mi, si possibile est, transeat a me calix iste: verumtamen non sicut ego volo sed sicut tu vis*; et iterum: *Non veni voluntatem meam facere, sed voluntatem ejus qui misit me*; et reliqua quæ si de omnibus sanctarum Scripturarum Codicibus matuerimus colligere, enormis voluminis telam nostri oris videbimur compaginare textrino. Quibus etiam allocationibus demonstrat suam voluntatem ad hominem retulisse assumptum, Patris ad divinitatem in qua est idem unus et æqualis cum Patre: quippe quantum ad divinitatis attinet unitatem, non est alia voluntas Patris, alia Filii; una enim est voluntas ubi una persistit divinitas. Quantum autem ad hominis naturam assumpti alia est voluntas deitatis suæ, alia etiam humanitatis nostræ. Proinde in hoc quod ait: *Non sicut ego volo, sed sicut tu*, patule ostendit non velle id fieri quod voluntate humani loquebatur affectus, sed propter quod ad terras paterna voluntate descenderat, cujus tamen Patris voluntas nequaquam contraria Filii voluntati existit, quia quibus est divinitas una non potest esse voluntas diversa; et ubi in natura nihil potest diversitatis accidere, **565** ibi nihilominus enumerantur generaliter aliqua numerosa. Igitur hujus voluntatis sanctæ vocabulum, quamvis per comparativam similitudinem Trinitatis, qua dicitur memoria, intelligentia et voluntas ad personam sancti referatur Spiritus, secundum hoc autem, quod ad se dicitur, substantialiter prædicatur. Nam voluntas Pater, voluntas Filius, voluntas Spiritus sanctus, quemadmodum Deus est Pater, Deus est Filius, Deus est Spiritus sanctus, et multa alia similia quæ secundum substantiam dici ab his qui catholicæ fidei veridici cultores existant, nulla ratione ambiguntur. Et sicut est catholicum dici Deum de Deo, lumen de lumine, lucem de luce, ita veræ fidei est proba assertio voluntatem dici de voluntate, sicut sapientiam de sapientia, essentiam de essentia: et voluti Deus Pater genuit Filium Deum, ita voluntas Pater genuit Filium voluntatem. Itaque quanquam secundum essentiam Pater voluntas, Filius voluntas, Spiritus sanctus voluntas, non tamen secundum relativam

unus esse credendus est, quoniam alius est Pater qui refertur ad Filium, alius Filius qui refertur ad Patrem, alius Spiritus sanctus qui pro eo quod de Patre Filioque procedit ad Patrem Filiumque refertur, non aliud sed alius; quia quibus est unum esse in deitatis natura his est in personarum distinctione specialis proprietas. Quocirca idem Dei Filius, qui dum esset dives semetipsum exinanivit formam servi accipiens, in impassibilitate deitatis consistente natura, spontaneè in hominis suscepti est passus substantia, ac pro nobis primæ mortis sustinuit dura exitia; et qui nullius peccati noxæ obnoxius mansit, pro nostris peccatis crucis patibulum sponte moriturus ascendit; quique carnis et sanguinis nullum contagium habuit, in carne sua flagra pro nobis, colaphos, sputamenta coronamque spineam sustulit, et effusione sui cruoris totum mundum a pædoribus abluit, ac ne potestatem mors secunda in Dei haberet electis, eam usquequaque impassibilis divinitatis suæ jaculo percussit ac peremit, dicente propheta: *O mors, ero mors tua, tartara penetravit in anima, et sanctorum animas, quas illic hosti vincetas tenebat, morsu potentis suæ exemit, ut prophetale vaticinium inquit: O inferne, ero morsus tuus; qui etiam tertii diei diluculo ejusdem carnis qua occubuerat veritate resumpta, discipulorum obtutibus claruit, eorumque corda nimio pavore concussa presentis suæ exhibitione solavit [pro solatus est], et coram angelorum credentiumque frequentia sedem patriam repetivit, in qua nunc, sicut in veritate surrexit a mortuis, ad ejus dexteram sedens, sic tandem in finem sæculi venturus est, judiciarie potestatis diremptione 567 a peccatoribus justos discernere, sanctis restituens pro bene gestis coronam, iniquis vero infinitæ damnationis ignivomam pœnam, exemplum nobis suæ resurrectione impendens, sicut ille vivificans nos post duos dies die tertio vivus resurrexit a mortuis, sic nos etiam in hujus sæculi fine resurrecturos usquequaque credamus: non in aerea vel in phantasticæ visionis umbra, ut quorundam improbanda opinio præstruit, sed in veridicæ carnis substantia in qua nunc sumus et vivimus, ac tempore judicii eorum Christo et sanctis angelis ejus astantes unusquisque referet corporis sui propria, prout gessit, sive bonum, sive malum, recepturus ab eo aut pro propriis actibus interminabilis beatitudinis regnum, aut pro suis sceleribus perpetuæ damnationis interitum. Hujus etenim fidei Ecclesiæ sancta catholica baptismatis aqua abluta, Christi sanguine pretioso redempta, quæ neque in fide habet rugam, neque maculosi perfert operis notam, insignibus pollet, virtutibus cluit [T. 2, claruit], sanctique Spiritus donis referta coruscet: quæ etiam cum Jesu Christo Domino nostro capite suo, cujus corpus esse nequaquam ambigitur, est perenniter regnatura, atque omnes qui nunc in ea minime consistunt sive constitierint, aut ab ea recesserunt sive recesserint, aut*

A peccata in ea relaxari diffidentis malo negaverint, nisi pœnitentiæ ope ad eam redierint et quæque Nicæna synodus servanda decrevit, Constantinopolitanus conventus venerari iastituit, Ephesini primi concilii amplecti auctoritas sanxit, atque Chalcedone sanctorum unanimitas vel reliquorum conciliorum, sive etiam omnium venerabilium Patrum in fide sana recte viventium edicta custodiri præcipiunt, absque aliquo dubietatis nævo non crediderint, perpetuæ damnationis sententia ulciscuntur atque in fine sæculi cum diabolo ejusque sociis ignivomis rugis cremabuntur. Sanctæ etenim fidei mysterium oris nostræ confessione pandentes, ad capita quæ ob disciplinam ecclesiasticam morasque male errantium componendis necessaria sunt unanimis nostræ articulum flectamus, et quæ opportuna sunt decretis capitulis definimus.

I. De Judæorum perfidia *.

Licet in condemnatione perfidiæ Judæorum numerosæ antiquorum Patrum sententiæ ac leges promulgatæ nitescant, tamen quia, ut prophetale vaticinium propter eorum duritiam narrat, peccatum Judæ scriptum est stylo ferreo in ungue adamantino, super petram duriores effecti in obstinationis 568 suæ cæcitate perdurant. Satis est conspicuum et catholicæ Ecclesiæ murus machinis infidelitatis eorum crebrius proteratur, quo aut tandem corrigantur inviti aut valide sic atterantur ex Domini in æternum judicio perituri. Nam peritorum medicorum est consuetudo laudabilis, ut ægris diversarum ægrimoniarum incommodis laborantibus studiosius medendi arte occurrant quoadusque salutis medelam recipiant. Quinimo quoniam gloriosissimi et amatoris Christi Egipcensis principis nostri fervens intentio et prompta devotio hujus admirabilis medelæ peritiam his adhibere contendit, quatenus aut convertantur ad fidem aut in perfidia perdurantes acrioribus sedulemolecentur stimulis, proinde, eo hortante pariter et jubente, delegit nostræ unanimis conventus, ut quidquid eorum sententiæ vel leges qui nos in fide catholica præcesserunt ad obtendam eorum perfidiam continere noscuntur, ab omnibus senioribus cunctisque judicariam curam habentibus studiosius in eis nihilominus compleantur, et ea quæ nunc a nobis instituuntur votis ferventioribus conserventur; ita nempe, ut quicumque eorum ad Christum plena mentis intentione converterint et fidem catholicam absque aliquo infidelitatis fuce servaverint, ab omni functione, quam sacratissimo fisco persolvere consuevi sunt, cum his quæ habere potuerint securi extorreques persistent; eandemque impensionem hi qui in infidelitate sua perstiterint publicis utilitatibus in integritate persolvant. Ipsi vero qui ab errore suo conversi exstiterint, suis tantum utilitatibus ut ceteri ingenui vacent, et negotia sua agentes quidquid pro publicis indictionibus a principe eis fuerit imperatum ut veri Christianis expediant. Nam id æquitatis ordo

* Ab hoc titulo scribunt Codices A. et E.

† E. 4, valide stylo atterantur. T. 1, 2, valide in

stylo atterantur.

† E., B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., sacerdotibus.

deprecet, ut qui fide Christi decorantur coram omnibus a nobilibus atque honorabiles habeantur. Legem sane illam, quæ de [B. R., in] præfatis capitulis ob eorundem proterendam duritiam a domino nostro Egicano principe super est edita, firmamus et per hujus constitutionis nostræ decretum inviolabile^b robur eam obtinere consuemus.

II. De idolorum cultoribus.

Manifestissime liquet quod hostis humani generis, ut Apostolus narrat, per mundam ruginem currat querens quem devoret, nam diverso tergiversationis suæ astu quamplurimos insipientium decipiens suis eos decipiulis irretire non cessat: et eum Dominus præcipiat: *Non facies tibi sculptile neque omnem similitudinem quæ est in celo desuper et 569 quæ in terra deorsum*, et reliqua; et iterum: *Non facietis idolum et sculptile, nec titulos erigatis nec insignem lapidum ponetis in terra vestra ut adoretis eum*; rursumque: *Dominum Deum tuum adorabis et ipsi soli servies*; illi diversis suadelis decepti cultores idolorum efficiuntur, veneratores lapidum, accensores facularum, excolentes sacra fontium vel arborum, auguratores longum seu præcantatores, multaque alia quæ perlongum est enarrare. Et quia ille nec conditor eorum est, nec Dominus ac redemptor, summo more rectoribus Ecclesiarum Dei convenit studere, ut quæ maligna persuasione per diversa sacrilegia sibi hostis idem subderat^a, de ejus jure tollentes suo eos restituant creatori. De quibus videlicet sacrilegiis extirpandis quoniam multimoda sanctorum Patrum in diversis conciliis clarent edicta, ea vigilaci sensuum indagazione perlustravimus ac discretè gravitatis pondere eorum instituta perpendimus; et quia debitas rationes plenitudine nitent, cum consensu ac ferventissimo jussu religiosissimi domini nostri Egicani regis instituentes decernimus, ut omnes episcopi seu presbyteri, vel hi qui iudicandis causarum negotiis præsent, solerti cura invigilent, et in cujuscumque loco præmissa sacrilegia vel quælibet alia quæ divina lege prohibentur vel sanctorum Patrum cobibent instituta, venerantes quosque aut facientes repererint, cujuscumque sint generis aut conditionis, statim secundum predictarum sententiarum seriem emendare et extirpare non differant, et insuper ea quæ in eodem loco sacrilegii oblatæ fuerint, in conviciis ecclesiis coram ipsis qui hoc voto sacrilego dedicanda crediderant habenda perpetim offerantur. Quod si forsitan episcopus aut presbyter, seu etiam iudex, ad quem locus ille pertinuerit, manifestissimum ac probatissimum cujuspiam sacrilegii facinus prænosces, hoc ardenti voto emendare neglexerit, loci sui dignitate privatus anni unius spatio crit sub penitentia constitutus, loco suo in postmodum rediturus, scilicet ut in eodem tempore quo ille a lecti sui propulsus fuerit officio specialiter a principe eligatur, qui timore Domini plenus et, ut Phimeas, spiritali zelo accensus cum iudicibus sibi mot,

A ut diximus, junctis et sacrilegum quod invenerint omnimode extirpent, et ab omni populo iram Domini mereant. Si quis vero pro talium defensione obstiterit sacerdotibus aut iudicibus ut ea nec emendant ut debent, nec extirpent ut condecet, et non potius eum eis exquisitores, ultores seu extirpatores tanti criminis extiterit, sit anathema in conspectu individue Trinitatis, et insuper, si nobilis persona fuerit, auri libras tres sacratissimo fisco persolvat, si inferior, 570 centenis verberibus flagellabitur ac turpiter decalvabitur, et mediæ rerum suarum fisci viribus applicabitur.

III. De sodomitis.

Sicut cordis corporisque munditia homines Deo proximos facit, ita incestivæ pollutionis actio a Deo alienos statuit, et sicut Sodomiticis populos horrenda nimiumque detestanda patratio igne cœlitus confluenti exurendos in præteritis tradidit, ita talibus immunditiis homines deditos æternæ damnationis rogos consumat, loquente Domino per prophetam: *Vestimentum mistum sanguine erit in combustione, et cibus ignis*. At nunc quoniam hæc funesta actio et sodomiticæ operationis malum multos sauciasso perpenditur, adeo nos ob hujus foedissimæ causæ extirpandam consuetudinem zelo Domini ardentibus omnes in commune sancimus, ut qui hujus nefariæ actionis patratores extiterint, quique in his turpitudinibus sese implicari permisierint et contra naturam masculi in masculos hanc turpitudinem operaverint [pro operati fuerint], siquidem episcopus, presbyter aut diaconus fuerit, de proprii honoris gradu dejectus perpetui exsilii manebit damnatione percussus; si vero cujuslibet ordinis, gradus sive personæ, et alterius colluvionis noxiis reperti fuerint implicati, illius legis quæ de talibus est edita nihilominus feriantur sententia atque ab omni Christianorum sint alieni cetera, et insuper centenis verberibus correpti ac turpiter decalvati exsilio mancipentur perpetuo; ita ut nisi tam eos qui religionis cultum turpasse visi fuerint quam etiam alios, ut diximus, cujuscumque ordinis homines, digna satisfactio penitentiae accipere corpus et sanguinem Christi in fine permisert, aut Christianarum societati redierit, nec in exitus sui die secundum canonum instituta communionis percipiione se moverint relevari nec catholicorum cœtui aggregari.

IV. De desperantibus.

Ad hoc sacerdotalis institutio debet sine dubio promulgari, ut et vitia inoluta austerissima falce penitentiae desecet, et ulcus quod subito in membrorum compagibus exortum sauciat ac serpit rigidæ inventionis conatu usquequaque detruncet. Quorundam etenim hominum tam grave inolevit desperationis contagium, ut dum fuerint pro qualibet negligentia aut disciplinæ censura mulctati aut pro sui purgatione sceleris sub penitentiae satisfactione cu-

^a B. R., E. 4, T. 1, 2, *hominibus*.

^b B. R., E. 4, T. 1, 2, *inconvulsibile*.

^c B. R., E. 4, T. 1, 2 *subjecerat*.

studii mancipati, incumbente desperationis incommodo se ipsos malunt aut laquei suspensio enecare **571** aut ferro vel aliis mortiferis casibus interimere, et nisi præbente cujuslibet rei occasione suam nihilominus diabolus in eis perficit voluntatem; proinde huic nequissimæ suadellæ cupientes ponere finem et malagmam congruam tali ægrimoniæ providere, cœtus nostri decernit sacratissima unio, ut quicumque talibus decipulis irretitus interemptionis evaserit casus, duorum mensium spatio et a catholicorum collegio et a corpore et a Christi sanguine sacro manebit omnimode alienus; quia oportet ut per poenitentiae censuram pristinae reddatur spei atque saluti qui animam suam per desperationem conabatur diabolo sociare.

V. De reparatione ecclesiarum vel diversis aliis causis.

Quamquam in præteritis sanctorum Patrum de diversis causis sententiæ enitescant, sed et nunc quæ tempori ordinique congruant ordinato jure instituenda sunt. Nam sicut antiquitas de causis ingruentibus edicta multimoda edidit, ita nunc nostri temporis ætas de his quæ occurrunt ut fiant convenit. Quapropter in medio cœtus nostri deducta est quorundam consuetudo inordinata sacerdotum qui parochias suas ultra modum diversis exactionibus vel angariis comprimunt vel quod quamplures ecclesiæ destitutæ persistent. Idcirco unio nostræ adunationis decernit atque instituit, ut tertias quas antiqui canones de parochiis suis habendas episcopis censuerunt, si eas exigendas crediderint, ab ipsis episcopis dirutæ ecclesiæ reparantur; si vero eas maluerint cedere, ab earumdem ecclesiarum cultoribus sub cura et sollicitudine sui pontificis reparatio eisdem est adhibenda basilicis. Quod si omnes ecclesiæ aut incolumes fuerint aut quæ dirutæ erant reparatæ existiterint, secundum antiquorum canonum instituta tertias sibi debitas unusquisque episcopus si voluerit assequi, facultas illi omnimoda erit, ita videlicet, ut citra ipsas tertias nullus episcoporum quidpiam pro regis inquisitionibus a parochianis ecclesiis exigat, nihilque de prædiis ipsarum ecclesiarum cuiquam aliquid causa stipendii dare præsumat. Sed et hoc necessario instituendum delegimus, ut plures ecclesiæ uni nequaquam committantur presbytero, quia solus per totas ecclesias nec officium valet persolvere, nec populis sacerdotali jure occurrere, sed nec rebus earum necessariam curam impendere: ea scilicet ratione, ut ecclesia quæ usque ad decem habuerit mancipia super se habeat sacerdotem; quæ vero minus decem mancipia habuerit, aliis conjungatur ecclesiis. Si quis sane episcopus hanc nostram institutionem parvipenderit, et quispiam exinde temerandum crediderit, duorum mensium spatiis **572** se noverit excommunicatione mulctari, ita nempe ut postquam ab excommunicationis interdicto ad ordinis sui remeaverit locum, cunctas hujus canonis sanctiones modis omnibus studeat implere.

A VI. De integra oblata et ex studio præparata in sacrificio offerenda.

Licet multæ sanctorum Patrum in fide sancta nobis præcedentium de rebus necessariis sententiæ pro manaverint, tamen quia et nunc usque numerosa ultra quam oportet fieri prænoscentur, adeo necessarium duximus illicitis ausibus ponere terminum. Ad conventus etenim nostri agnitionem delatum est quod in quibusdam Hispaniarum partibus quidam sacerdotum, partim nescientia impliciti, partim temerario ausu provocati, non panes mundaos et ex studio præparatos supra mensam Domini in sacrificio offerant, sed passim, quomodo unumquemque aut necessitas impulerit aut voluntas coegerit, de panibus suis usibus præparatis crustulam in rotunditate auferant, eam super altare cum vino et aqua pro sacro libamine offerant: quod factum nequaquam in sacræ auctoritatis historia usquam gestum perpenditur. Nempe etenim per Matthæum evangelica veritas inquit: *Cœnantibus autem eis accepit Jesus panem et benedixit ac fregit*: Item per Marcum: *Et manducantibus illis accepit Jesus panem et benedicens fregit et dedit eis*: rursusque per Lucam: *Accepto pane gratias egit et fregit et dedit eis*. Item Apostolus: *Dominus Jesus in qua nocte tradebatur accepit panem et gratias agens fregit et dixit: Accipite et manducate, hoc est corpus meum*. Denique quid aliud innuitur, nisi quia panem integrum accipiens et benedicens confrangens particulatim unicuique discipulorum sumendum contradidit? Quod et nos in postmodum facturos edocuit haud dubie significans quod omnis buccella panis, non omnis panis buccella. Unde et in subsequentibus ait dum suum traditorem mallet significare: *Cui buccellam panis porrexero ipse est*. Ac proinde quia et Redemptoris verba testantur quod panem integrum accipiens non buccellam, quem post benedictionem confringens suis particulatim discipulis dedit, et Paulus apostolus similiter nihilominus narrat, quod panem acceperit et gratias agens confraxerit, nec non et illud quod Christus de quinque panibus contractis turbam refecerit; quid aliud instruit nos nisi ut panem integrum sumentes super altaris ejus mensam benedicendum ponamus, non particulam panis, quod caput nostrum nequaquam fecisse perpendimus? Nam si homo suæ vitæ diligentiam studiosius adhibere procurat, quanto magis sacris Dei cultibus nitorem debitum exhibere **573** summopere debet? Unde temeritatis hujus aut nescientiæ cupientes terminum ponere, id unanimis nostræ delegit conventus, ut non aliter panis in altari Domini sacerdotali benedictione sanctificandus præponatur, nisi integer et nitidus qui ex studio fuerit præparatus, neque grande aliquid sed modica tantum oblata secundum quod ecclesiastica consuetudo retentat; cujus reliquæ aut ad conservandum modico loculo absque aliqua injuria facilius conserventur, aut si ad sumentum fuerit necessarium, non ventrem illius qui sumperit gravis farciminis onere premat, nec quod in digestionem vadat, sed animam alimonia spirituali

reliciat; ita nempe, ut ab his qui eas sumpserat A in diversis sanctæ vitæ studiis sese exercendo præpolleret. Quocirca quoniam pro tot tantisque beneficiis quæ multimoda devotione Ecclesiæ Dei gentis suæ populis prorogare studet, quid aliud illi unanimitas nostra condigne respondeat invenire non prævalet; id saluari providentia quæ semper est utilis, imo semper est utile quod veram pertinet ad salutem, decernit atque instituit, ut ejus filiis, ut præmisimus, fortia tuitionis ad futurum adminicula promulgemus, contestantes per nomen illud, cui cuncta cœlestia et terrestria genuflectunt, omnes præsentis et absentes, seu etiam futuris temporibus subsequentes sacerdotes vel principes, seu cujuscunque honoris aut ordinis homines, ut nullus ad futurum posteritati ejus atque his qui gloriæ suæ filiis vel filialis B conjuncti esse noscuntur seu qui adhuc conjuncti non sunt, sed forte sunt conjungendi, injustas lædendi occasiones exquirat; nullus occulte vel publice per quæ abdicentur contra eos malitiæ vota extendat; non eos gladio vel qualibet perniciosa factione interimat; nullus consilium vel opus quibus injuste deiciantur vel nudentur rebus exhibeat; nullus his injuste violentum tonsuræ signaculum imprimat; nullus vestem contra ordinem siliabus suis atque uariis mutare præsumat; nullus etiam extra evidentiæ culpæ iudicium aut exsiliis eos relegandos indicat aut eorum corporibus quarumlibet truncationum vel flagellorum inferat detrimentum. Denique licet hæc quæ præmissa sunt æquissime digesta 575 existant, tamen quia ejusdem gloriosi nostri domini tantum emicat devotio prompta ut ea ipsa nequeant ei ad complementum vicem patientiæ reddere debitam, ob hoc universitatem nostram adjicere saluberrime convenit, ut tam per omnes civitates vel loca, in quibus sedes episcoporum esse noscuntur ad regni ejus ditionem pertinentes, quam etiam per eorundem episcoporum dioceses, excepto passionis Dominicæ die, quando altaria denudata persistunt nec cuiquam in eo die missarum licet solemnia celebrari, cunctis aliis diebus quibus idem Dominus noster in hac vita superates extiterit, pro eo vel pro cunctis ejus filii- vel filiabus aut pro his qui jam matrimoniali sunt jure conjuncti, adhuc qui sunt conjungendi, seu pro nepotibus vel suis omnibus sacrificiorum Domino libamina dedificentur, piæ orationis vota solvantur, ac eum gratiarum actione superno numini commendentur, desideria in eis bona quotidie multiplicentur, adversantium eorum conamina virtute suæ dexteræ confringantur, in iulgentia et gratia eis a sua misericordia conferatur, ut suæ potentis defensione protecti antiqui hostis decipula evadant, et charitate ac vitæ longævitate pollentes adire mereantur post transitum sidereas mansiones.

IX. De Siefertio episcopo.

Sicut summum bonum est valdeque conspicuum superno numini amanter fideliterque inhærere ejusque præceptionibus patientiam votis gliscentibus exhibere, ita consequens bonum est post Deum regi-

VII. De publicatione concilii.

Grandis populo datur emendationis correctio, si gesta synodalia dum quandoque peraguntur relatione pontificum in suis parochiis publicantur. Et ideo plena decernimus unanimitate connexi, ut dum in qualibet provincia concilium agitur, unusquisque episcoporum admonitionibus suis infra sex mensium spatia omnes abbates, presbyteres, diacones atque clericos, seu etiam omnem conventum civitatis ipsius, ubi præesse dignoscitur, nec non et cunctam diocesis suæ plebem aggregare nequaquam moretur, quatenus coram eis publice omnia reserata de his quæ eodem anno in concilio acta vel definita extiterint, plenissime notiores efficiantur. Profecto etenim pravorum severitas extirpatur, dum canonica instituta ad agnitionem eorum observanda modis omnibus deducuntur, ita scilicet, ut quæque sunt aut in præteritis gestis aut in præsentibus constitutis nullus his contradicere audeat, nullus ea reverberare præsumat, nullus non implere contendat. Quod si quispiam ea aut parvipendenda crediderit, aut contemenda delegerit, aut contra hæc inobedientia tumidus, susurratione plenus, invidia incensus et laceratione perfunctus, necnon potius earundem definitionum extiterit fautor benevolus, sententia excommunicationis duorum mensium curriculo persistet usquequaque multatus.

VIII. De munimine proliæ regis.

Dum sanctæ actionis studia ac fervidæ intentionis vota longe lateque diffusa principali exhibitione cunctis patule liquent, et 574 Ecclesiæ sanctæ catholicæ obtutibus luce clarius eniteant, cogunt adunationis nostræ conventum quidpiam salutari provisione depromere, et causa retributionis proli ejus aliquid congruum aut expedibile promulgare, quo et parentali exhibitioni pro bene gestis videamur aliquantulum opem beneficiæ reddere, et sobolem ejus piæ defensionis ac tuitionis necessario munimine præsumere. Gloriosissimus etenim ac serenissimus dominus noster Egica rex, ferventissimi amoris Christi igne succensus et sanctæ actionis ope perfunctus, inimicorum Christi perfidiam, illud prophetale vaticinium sequens: *Nonne qui oderant te, Deus, oderam illos et super inimicos tuos tabescebam?* utpote verus Christicola obnixius proterere decernit, Ecclesiæ Dei statum vigilaci instantia roborare disponit, sanctis Dei basilicis sese munificum exhibet, tributorum impensiones populis moderamine discreto remittit, maligna contra se obstinatione agentibus animi liberalitate gratissima ac piæ miserationis instantia ignoscere consuevit, multos quoque qui contracti sunt liberos secundum prophetam omne onus distrumpendo in ingenuitatis statu reformat, atque

* Ex B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G. In A., submittit. In Æ., omittit.

bus, utpote jure vicario ab eo præselectis, fidem promissam quemque inviolabili cordis intentione servare, et nulla contra eos occasione quidquam nocibilitatis excogitare nihilque nequius definire, d'cente Domino: *Notite tangere christos meos: et iterum David: Quis enim extendet manum suam in Christum Domini et innocens erit?* Item ipse cuidam comminans: *Quare non timuisti mittere manum tuam ut occidères Christum Domini?* Unde opportunum satis est ut sponsio principibus compromissa absque aliquo fraudis nexo custodiatur, et fides eis reddita nullis factionibus nullisque etiam nequitiae machinationibus temeretur. Nam si nudi tantum verbi pollicitatio qualibet occasione violetur, criminis denotatione censetur; quanto magis si fides regibus sub jurisjurandi attestazione promissa nequaquam profanari pertimescatur? Est enim quorundam sæcularium, et, quod pejus est, sacerdotum, improbanda satia obstinatio animarum, ut fidem suis principibus sub juramento promissam observare contemnant, et verborum fuco juramenti 576 obnubilent promissionem, dum in arcano pectoris retentant infidelitatis perversitatem, et dum scriptum est: *Non assumes nomen Domini Dei tui in vanum, nec enim habebit insonem Dominus eum qui assumpserit nomen Domini Dei sui frustra;* et iterum: *Non perjurabis in nomine meo, nec pollues nomen Domini Dei tui: ego Dominus;* rursusque: *Maledictus omnis qui jurat in nomine Dei sui mendaciter;* illi jurantes fidem promissam temerare non metuunt, et juramenti sui pollicitationem prævaricare nullatenus pertimescunt. Unde quia Sisbertus Toletanæ sedis episcopus talibus machinationibus denotatus repertus est pro eo quod serenissimum dominum nostrum Egicanem regem non tantum regno privare, sed et morte cum Frogello, Theodemiro, Liuvilane, Liuvigotone quoque, Thecla et cæteris interimere definivit, atque genti ejus vel patriæ inferre conturbium et excidium cogitavit, qui etiam per decreti nostri definitionem jam et loco et honore privatus existit; ideo nostrum in commune per hujus canonicæ sanctionis decernit collegium, ut hoc ipsum unionis nostræ decretum, quod etiam his synodicis definitionibus innectendum decrevimus, omni subsistat valore subsistum atque in perpetuum obtineat inconvulsibile robur: ipse vero Sisbertus pro sui juramenti transgressione facinorique tanti machinatione secundum antiquorum canonum institutionem, qua præcipitur ut quisquis inventus fuerit talia fecisse et vivente principe in alium attendisse pro futura regni spe, a conventu catholicorum excommunicationis sententia repellatur, honore simul et loco depulsus, omnibusque rebus exutus quibusque in potestate prædicti principis redactis perpetui exsilii ergastulo maneat relegatus; ita nempe, ut secundum eorundem antiquorum canonum decreta in fine vitæ suæ tantum communionem accipiat, excepto si regia eum pietas ante absolvendum crediderit. Simili quoque et cæteri qui

A de religiosis, cujuslibet sint ordinis et honoris, deinceps talia contra principem egisse vel definisse reperti extiterint, censura mulctandi sunt.

X. *De his qui juramenti sui profanatores extiterint.*

Sicut ulcus quod granditer [E. 4, T. 1, 2, graviter] serpit in corpore non nisi gravioribus medicamentibus aut ferro curatur, ita perfidorum obstinatio, quæ nullatenus cohibetur, durioribus sententiis necesse est ut mulctetur. Nam quantum dominica sanctio protestetur: *Non morietur pater pro filiis neque filii pro parentibus, sed unusquisque pro peccato suo morietur:* Et iterum: *Filius non portabit iniquitatem 577 patris, et pater non portabit iniquitatem filii;* tamen quia et jurisjurandi transgressio granditer inolevit et machinandi contra principes nostros consuetudo sæva percrebuit, quo aut nece diversa princeps interimatur aut regni dignitate privetur, quod nequaquam cohiberi potest nisi severiori censura; adeo per hujus institutionis nostræ decretum sancimus, ut quicumque deinceps, cujuslibet sit honoris persona vel ordinis, in necem vel dejectionem regiam quidpiam machinaverit, eumque qualibet nocibilitate impetendum crediderit aut gentem ejus vel patriam quibuslibet factionibus vel machinationibus disturbare contenderit, tam ipse quam omnis ejus posteritas ab omni palatini ordinis dignitate privati fisci viribus sub perpetua servitate maneat religati, potestate tantum glorioso principi nostro Egicani servata, ut aut eos qui jam pro suæ infidelitatis perfidia canonicè legaliterque judicati sint, aut eos qui deinceps a fidei suæ juramento ab-orbitaverint, et adversus prædictum principem nostrum aliquid nocibilitatis agere aut machinari studuerint, si eos, ut diximus, piæ indulgentiæ voto quandoque relevare maluerit, licentia illi usquequaque manebit. Et quia res eorum justo ac legali modo in ejusdem domini nostri dominium pervenerunt, ex quibus etiam quædam ejusdem principis collatione tam Ecclesiæ Dei quam proles ejusdem domini nostri seu etiam alii plures pro sui servitii merito accipere meruerunt; proinde instituentes decernimus, ut nullo unquam tempore eorum filii qui juramenti sui profanatores extitisse noscuntur seu extiterint, vel subsequens eorum posteritas in nocibilitatem eorum intendere audeant, nec ipsas res eis auferre quoquo pacto studeant. Ideo denique, ut præmissimus, severissimam hanc decreti nostri curavimus promulgari sententiam, ut qui suum non formidat exitium, saltem filiorum cunctæque suæ posteritatis pertimescat interitum. Si quis sane regum succedentium cunctas hujus constitutionis nostræ definitiones custodire aut adimplere distulerit, omnis linea generationis ejus perpetim condemnata depereat, et insuper ex divino judicio rebus omnibus et honore præsentis in sæculo careat, atque Christo judicante cum diabolo ejusque sociis ad interitum gehennæ perveniat. Cui nostræ definitioni ex antiquo canone quædam necessaria innectimus et omnes in commune ipsis verbis, quibus,

* D. R., E. 4, T. 1, 2, valide.

ut diximus, hoc deprompsit antiquitas, proclamamus A
dicentes :

Quicumque igitur a nobis vel totius Hispaniæ * popu-
lis, qualibet conjuratione vel 578 studio sacra-
mentum fidei suæ, quod pro patriæ gentisque Gotho-
rum statu vel pro conservatione regni salutis polli-
citus est, temeraverit, aut gloriosum principem no-
strum Egicanem, vel subsequentes principes nece
attractare voluerit, aut potestate regni exuere ten-
taverit, aut præsumptione tyrannica regni fastigium
usurpare delegerit, anathema sit in conspectu Dei
Patris et angelorum, atque ab Ecclesia catholica,
quam perjurio profanaverit efficiatur extraneus, et
ab omni cœtu Christianorum alienus cum omnibus
impietatis suæ sociis ; quia oportet ut una pœna ten-
beat obnoxios quos similis error invenerit implica-
tos. Quod iterum secundo replicamus dicentes : Qui-
cumque amodo ex nobis vel cunctis Hispaniæ populis
quolibet tractatu vel studio sacramentum fidei suæ,
quod pro patriæ gentisque Gothorum statu vel con-
servatione regni salutis pollicitus est, violaverit, aut
prædictum principem nostrum, vel subsequentes
principes nece attractare voluerit, aut potestate re-
gni exuere tentaverit, aut præsumptione tyrannica
regni fastigium usurpare delegerit, anathema sit in
Christi conspectu et apostolorum ejus, atque ab Ec-
clesia catholica quam perjurio profanaverit efficiatur
extraneus, et ab omni consortio Christianorum alie-
nus, et damnatus in futuro iudicio habeatur cum
participibus suis ; quia dignum est ut qui talibus so-
ciantur ipsi etiam damnationis eorum participationi
obnoxii teneantur. Hoc etiam tertio acclamamus di-
centes : Quicumque amodo ex nobis vel cunctis
Hispaniæ populis qualibet meditatione vel studio
sacramentum fidei suæ, quod pro salute patriæ gen-
tiæque Gothorum statu vel incolumitate regni po-
testatis pollicitus est, violaverit, aut toties dictum
principem nostrum vel subsequentes principes nece
attractare voluerit, aut potestate regni exuere ten-
taverit, aut præsumptione tyrannica regni fastigium
usurpare delegerit, anathema sit in conspectu Spi-
ritus sancti et martyrum Christi, atque ab Ecclesia
catholica quam perjurio profanaverit efficiatur ex-
traneus, et ab omni communionem Christianorum
alienus, neque partem justorum habeat, sed cum
diabolo et angelis ejus æternis suppliciis condemnetur
una cum eis qui eadem conjuratione nituntur, ut
per pœna constringat quos in pernicie prava societas
copulat. Et ideo si placet omnibus qui aditis hæc
tertio reiterata sententia, vestræ vocis eam consensu
firmate. Ab universis Dei sacerdotibus, palatii seni-
oribus, clero vel omni populo dictum est : Qui
contra hanc vestram definitionem venire præsum-
perit, sit anathema Maran atha, hoc est, perditio
579 in adventu Domini, et cum Juda Iscarioth par-
tem habeant et ipsi et socii eorum.

* B. R., E. 4, U, G., *Ecclesiæ*. Quæ sequuntur ab
hæc voce usque ad hujus concilii finem desunt
omnino in A. et B., in quibus hæc ad marginem

XI. De gratiarum actione.

Finitis consummatisque omnibus quæ ob discipli-
nam ecclesiasticam necessario fuere definienda, vel
reliqua quæ nostro cœtui ob directionem existere
delata, omnipotentissime et indivisibili Trinitati
ineffabilium gratiarum jura dependimus, laudum
vota persolvimus, ac tota mentis intentione gloriæ
ejus insignia prædicamus pro eo quod nos ejus dispo-
sitione mirabili non solum ad hunc sanctæ congre-
gationis cœtum meruimus adunari atque alternæ
visionis intuitu confoveri, sed ex se nobis dicere
contulit et in se dicta complevit, obnoxius ejus im-
precantes clementiam, ut sicut nos alterutræ pacis
osculo dulciffusus reddidit et definitionum nostrarum
primordia lineavit ac consummatione sublimi per-
ficiendo concludit, ita serenissimum ac piissimum
dominum nostrum Egicanem regem, cujus jussu
atque hortatu hic adunati sumus, salutiferæ defen-
sionis clypeo protegat, vexillo fidei munit, atque
cum gente et patria sibi credita per viam voluntatis
suæ deducat, quatenus protelatis præsentis ævi cur-
riculis feliciter polleat, et post hujus vitæ excursus
numerositate piæ actionis opimus cum his, qui-
bus nunc principatur, ad Christum perveniat lau-
reandus.

Decretum iudicii ab universis editum.

Actuum apostolorum probata satis et veneranda
narrat historia quod, Juda crimine proditoris dam-
nato, nequaquam Spiritus sanctus super reliquos un-
decim illapsu cœlico est diffusus, quoadusque Mat-
thias ab omnibus est præelectus in loco ejusdem
apostolus : obinde scilicet, quia undenarius nume-
rus transgressionem significat mandatorum. Et quia
Sisbertus Toletanæ sedis episcopus suo facinore de-
notatus nostro ex corpore constat abscissus, ob id
summopere numerositatem nostram convenit stude-
re, ut in loco ejus alio subrogato perfectioni debitæ
corpus nostrum reddatur, sicut per Matthiam per-
fectus numerus noscitur fuisse completus. Et quia
idem legatione superni iuninis fungentes apostoli
sunt protestati dicentes : *Christi bonus odor sumus
Deo in his qui salvi fiunt et in his qui pereunt, aliis
quidem odor mortis in mortem, aliis autem odor vitæ
in vitam* : illis videlicet odor vitæ in vitam qui præ-
ceptis eorum exhibere parientiam curaverunt, illis
vero odor mortis in mortem qui eorum nihilominus
monita contempserunt ; proinde quia prædictus Sis-
bertus Toletanæ sedis episcopus eorum salutaribus
monitis nequaquam maluit ex humilitate 580 de-
pendere obsequelam, quo Ecclesiam Dei ordine de-
bitore geret, humilitate instrueret et exemplis saluta-
ribus ad regna siderea provocaret, sed hicipiti se
percolleus mucrone, superbias videlicet atque per-
jurii, gloriosum dominum nostrum Egicanem regem
non solum regno voluit privare, sed et mortis im-
pensione perimere, ideo non congruit nos prius con-

nota describitur : *In synodo Toletana IV sexaginta sex
episcoporum inanes hæc*. Desumpta sunt ex B. H.
cum variantibus cæterorum lectionibus.

cilium inchoare, nisi illo prius canonica ac legali censura mulctato in loco ejus alius fuerit subrogatus Toletanæ sedis cathedram retenturus. Idcirco nobis omnibus in unum collectis, idem Sisbertus episcopus nostro est conventui præsentatus atque infidelitatis suæ machinationem patuli oris est affatu professus. Unde nos per hujus decreti nostri formulam sæpe dictam Sisbertum secundum edictam priscum synodice sanctionis ac decretum de talibus promulgatæ legis ab episcopali ordine et honore dejicimus, a perceptione corporis et sanguinis Christi excommunicatum in exsilio perpetuo manere censemus, in fine tantum communionem per omnia percepturus, excepto si eum principalis pietas cum sacerdotali conniventia delegerit absolvendum.

Igitur quoniam favente Domino concilium est quam citius inchoandum secundum prælectionem atque auctoritatem toties dicti nostri Domini, per quam in præteritis jussit venerabilem fratrem nostrum Felicem Hispalensis sedis episcopum de præfata sede Toletana jure debito curam ferre, nostro eum in postmodum reservans ibidem decreto firmandum, ob id nos cum consensu cleri ac populi ad sæpe dictam Toletanam sedem pertinentis prædictum venerabilem fratrem nostrum Felicem episcopum de Hispalensi sede, quam usque hactenus rexit, in Toletanam sedem canonicè transducimus, ut in eadem Hispalensi cathedra fratrem nostrum Faustinum Bracarenensis sedis episcopum, nec non et Felicem Portucalensis Ecclesiæ antistitem in præfata Bracarenensis sedis pontificem subrogamus, ac perpetua sanctione unumquemque eorum in præfatis sedibus confirmamus, quatenus uterque easdem quas suscipiunt Ecclesias pia prædicatione instruant, moribus sanctis exornent, ac beatæ vitæ exemplis ædificent, ut unanimitate mirabili in unum collecti, unum corpus effecti eis nobiscum in synodali conventu pariter residentibus illapsam sancti Spiritus ut duodecim apostoli mereamur, quo eus igne succensi et doctrina imbuti quæ ad disciplinam ecclesiasticam pertineant et ad compescendos pravorum hominum mores æquissime promulgemus et laudes Altissimo devotis mentibus præcinamus. Quod videlicet collegii nostri decretum gestis synodalibus a nobis in concilio definiendis fore sociandum decernimus, et locum illi debitum ut obtineat definimus.

581 *Læ edita in confirmatione concilii.*

Synodalis conventus et numerosa adunatio sacerdotum eo venerabilior cunctis perpenditur, eo nihilominus terribilis cernitur, quod in medio cœtus eorum præsentia individue Trinitatis adesse nequaquam ambigitur, sancto protestante Evangelio: *Ubiunque fuerint duo vel tres in nomine meo collecti ibi sum et ego in medio eorum.* Quocirca quia se in eorum medio superni omnipotentia numinis adesse innotuit, quid aliud nisi quiddam ore depromitur inaspiratione est ejus effectum, qui se inter eos est factus habitaturum? Unde gloriosa serenitas nostra ea quæ unanimitas eorum deprompsit, imo quæ per

A ora illorum Spiritus Sanctus promulgavit, venerabiliter suscepit, amanter amplectitur, et per hujus legis nostræ decretum firma in perpetuum manere decernit, inconvulsibili consistere auctoritate instituit, et omnimodum robor obtinere decrevit: scilicet ut a præsentis diei temporisque articulo omni vigilantia, omni sollicitudine, omni etiam cura quæque sunt pro disciplina vel utilitate ecclesiastica in hac synodo definita, quæque pro corrigendis pravorum moribus edita, per cunctas regni nostri provincias ab omnibus custodiantur, et absque aliqua scrupulositate vel controversiæ oppositione serventur. Et quia ingruente inguinalis plagæ vastatione ad Narbonensem sedem pertinentes episcopi nequaquam sunt in hac sancta synodo aggregati, ideo per hanc nostræ mansuetudinis legem instituentes jubemus, ut omnes ad ejusdem cathedræ diocæsim pertinentes episcopi in eadem urbe Narbona cum suo metropolitano adunentur, et cunctis hujus concilii capitulis vigilaci ab eis indagatione perlectis accedant ordinibus debitis subscriptores. Si quis igitur earundem definitionum constitutiones temerare præsumperit, detrabere misus fuerit, et miserabili ausu eis contraire tentaverit, ecclesiasticæ communicationis sententia ferietur, et rerum suarum quarta [E. 4, T. 1, 2, quinta] parte mulctabitur.

In nomine Domini Flavius gloriosus Egica rex omnibus sanctissimis Patribus in hac sancta synodo residentibus: Ecce sanctissimi in Christo Patres et apostolico dogmate fideles populi ducatores, synodice aggregationis vestræ unionem illo fiducialiter hortatu convenio, quo religiosum nobis vestræ sanctitudinis præbeatæ suffragium, nostræque promulgationis consultum porrigatis omnimode præstolatum. Promptissime etenim sæpe gloriosæ nostræ serenitatis fervet devotio ac puræ voluntatis flagrat devotis impletudo illis cum plebe mihi credita affectibus vivere, pietatibus inhærere, ac misericordiæ **582** incremento regendi studium servare, quibus tempora nostra nullis adversitatum stimulis commota, nullis civilibus vel externis excitationibus præpedita pacis munere floreat ac miserationis nostræ beneficio cumulata persistant: et quos forsitan pravæ infidelitatis implicat actio, respectu clementiæ nostræ, si fas est, pietatis releventur ex brachio, ut parcendo illis supernam mihi clementiam factorem efficiam, et status gentis meæ ac patriæ nullis amplius, quod absit, ruinæ lapsibus concidat. Sed quantum culpæ noxia remittere procuramus, tantum profanatorum transgressio molitur, et crebris perfidiæ ausibus præpedita subruitur. Unde si culpæ indulgentiam, si condigna factis restituam, anceps nostræ tranquillitatis animus æstuat in eo quod plerumque ipsa culpæ remissio increbrescente nequitia in contrarium vertitur, cum nec tandem vitia reprimuntur, quæ facili emendationis conamine perducere ad terminum debuerunt. Ipsi autem in hoc sancto concilio liquido perpendatis, jamjamque multis plurimorum casus relato opinabili didicistis, quibus

perfidiorum quantisque amulorum nefandis conatibus A
 deceptionis meæ quotidie excidium sentiam, vel
 quanta patriæ fuerint insolenter conturbata excitata.
 Quorum denique sceleratorum, qui et in præteritis
 et nunc perfidiasse detecti sunt, prævaricatione com-
 pellimur cætus vestri universitatem consulere, ut
 quid de talium excessibus, qui in præteritis vel nunc
 usque mihi deliquisse noscuntur, agere serenitatem
 nostram conveniat; utrum condignis sententiis cano-
 nice ac legaliter feriantur, an parcendo illis noxarum
 delicta impunita serventur, saluberrima unanimi-
 tatis [E. 4, T. 1, 2, humanitatis] vestræ promulgatione
 attentius decernatur, illa nostræ gloriæ vel succes-
 sorum nostrorum principum licentia modis omnibus
 reservata, ut si deinceps quisque contra regiam
 potestatem, gentem, patriam nostram agere conatus
 extiterit, juxta canonicam sententiam tempore præ-
 cessoris nostri domini Sisenandi principis de talibus
 personis in concilio editam vel legis sententiam, ejus
 debeat pravitas acriter coerceri, tantum est, ut sicut
 præmisimus quo emendationis studio errantium mihi
 transgressio emendetur, salutaris vestri responsio
 nostris clarescat in sensibus. Nam et hoc decreti
 vestri concedet stylo censendum, ut quia præcessor
 noster divæ memoriæ dominus Wamba rex in ipsis
 regnandi primordiis Theudemundum Spatarium nos-
 trum contra generis vel ordinis sui usum, Festi
 quondam incitatione Emeritensis episcopi, solius
 tantum regis potestatis impulsu in eandem Emeri-
 tensensem urbem numerariæ officium agere instituit,
 quod etiam unius anni excursu **583** contra rationem
 noscitur peregrisse, imo quia nec valuit imperio gentis
 obsistere, vestri edicto concilii ab eodem Theude-
 mundo suæque omni posteritate talis actionis offi-
 cium suspendatis, quo nullo ulterius tempore tam
 ipse quam omnis ejus progenies usque in finem sæ-
 culi ob hanc causam videantur aliquatenus molestari.
 Datum sub die Kalendas Maias anno feliciter sexto
 regni nostri, in Dei nomine sedis nostræ Toletæ.

Pontifices.

Ego Felix indignus urbis regis episcopus hæc de-
 creta synodalia a nobis edita subscripsi.

Ego Faustinus indignus Hispalensis sedis episcopus
 hæc decreta synodalia a nobis edita subscripsi.

Maximus indignus sanctæ Ecclesiæ Emeritensis
 episcopus hæc decreta synodalia a nobis edita sub-
 scripsi.

Ego Vera indignus Tarraconensis sedis episcopus
 hæc decreta synodalia a nobis edita subscripsi.

Ego Felix in Dei nomine Bracarensis atque Du-
 niensis sedium episcopus hæc decreta synodalia a
 nobis edita subscripsi.

Gaudentius Valeriensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Florus Montesane Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ervigius Beterrensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Fructuosus Aurevianæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Suniagisius Laniobrensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Gaudila Empuritanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Donifa Cauriensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Arcontius Elborensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Auredus Herdensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Gundericus Seguntinæ Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Spasandus Complutensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Basualdus Palentinæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Marianus Oretanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Wittisclus Valentiniæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Sonna Oxomensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Gavinus Arcobice Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Zaceus Cordubensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Anterius Segobricensis Ecclesiæ episcopus **584**
 subscripsi.

Honorius Malacitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Arbidius Astigitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Pappulus Eliplensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Decentius Segobriensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Avitus Urcitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Felix Calagurritanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Constantinus Aucensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Audebertus Oscensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Adelphus Tudensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Neptianus Tirassonensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Sunigisidus Laniobrensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Potentius Lucensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Eppa Illicitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Joannes Egarensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Ouemundus Salamanticensis Ecclesiæ episcopus
 subscripsi.

Balderejus Cæsaraugustanæ Ecclesiæ episcopus
 subscripsi.

Involatus Dertosanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Argesindus Egitaniensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Isidorus Setabitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Joannes Abilensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Teudiselus Beatiensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Coniuldus Italicensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Wisefredus Ausonensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Laulfus Barciouensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Emila Conimbriensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Leovericus Urgellitanæ Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Sisebado Tuccitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Gerontius Asidouensis Ecclesiæ episcopus sub-
 scripsi.

Basilii Bastitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi. A mei Marciani Pampilonensis sedis episcopi, subscripsi.

Fionius Lamecanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Mirus Gerundensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

585 Landericus Olyssiponensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Joannes Pacensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Centerius Eliberitanæ Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Teudfredus Venensis sedis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Aurelius Astoricensis Ecclesiæ episcopus subscripsi.

Abbatas.

Gabriel misericordia Dei abbas hæc decreta synodalia a nobis edita subscripsi.

Eulalius abbas subscripsi.

Nerbantius abbas subscripsi.

Braulio abbas subscripsi.

Eugenius abbas subscripsi.

Vicarii episcoporum

Vitulus diaconus, agens vicem domini mei Marciani Dianiensis Ecclesiæ episcopi, subscripsi.

586 Vincomalus diaconus, agens vicem domini

Criscus presbyter, agens vicem Agrippii Osso-

bensis sedis episcopi, subscripsi.

Comites et viri illustres.

Vitulus vir illuster comes patrimonii et dux hæc decreta synodalia subscripsi.

Wimar comes subscripsi.

Teudulfus comes subscripsi.

Paulus comes subscripsi.

Teudfredus comes subscripsi.

David comes subscripsi.

Requisindus comes subscripsi.

Sisemundus comes subscripsi

B Ella comes subscripsi.

Teodelhittus comes subscripsi.

Bigesuindus comes subscripsi.

Ega comes subscripsi.

Afrila comes subscripsi.

Danila comes subscripsi.

Audemundus comes procer subscripsi.

Teudemundus comes procer subscripsi.

LXII

CONCILIIUM ^a TOLETANUM DECIMUM-SEPTIMUM

HABITUM ANNO RELIGIOSISSIMI AC SERENISSIMI DOMINI NOSTRI EGICANI REGIS SEPTIMO, SUB DIE V IDUS NOVEMBRIS, ERA DCCXXXII.

Dum in ecclesia gloriosæ virginis et confessoris Christi sanctæ Leocadiæ, quæ est in suburbio Toletano ubi sanctum ejus corpus requiescit, plerique Hispaniarum et Galliarum pontifices convenissemus, debitis nobis in locis residentibus adfuit idem gloriosissimus princeps fervore sanctæ devotionis accensus sanctique Spiritus munere plenus, et in medio nostri consistens inclytum caput reclinans sese a nobis benedicti poposcit et orationumstrarum effusione Domino commendari optavit. Illis itaque, ut moris est, actis, tomuni manu propria nobis obtulit inquilens: Ecce sanctissimum ac reverendissimum Ecclesiæ catholicæ sacerdotale collegium et divini cultus honorabile sacerdotium, seu etiam vos illustre aulæ regię decus, ac magnificorum viro:um numerosus conventus, quos huic honorabili cœtui nostra interesse celsitudo præcepit, quia satis longum est ea quæ regni nostri utilitatibus seu genti et patriæ nostræ necessaria sunt vobis proprii oris nostri alloquio enarrare, ideo **587-588** hunc tomum, quia universa quæ nostra mansuetudo ad peragendam vestris sensibus debuit intimare dignoscitur continere, contrado, præcipiens pariter et exhortans vos per eam qui dixit: *Ubiunque fuerint duo vel tres congregati in nomine meo et ego ero in medio eorum*; quia ea quæ tomus iste continet vel alia quæ ad ecclesiasticam disciplinam pertinent seu diversarum causarum negotia quæ se venerabili cœtui vestro ingesserint audienda gravi ac maturato consilio pertractetis atque iudiciorum vestrorum edictis justissime ac firmissime terminetis. Qua sacri oris sui oratione finita e medio nostri benedictione percepta abscessit. Tunc unusquisque nostrorum residentis suo in loco tomum ipsum reserari præcipimus, et quæ necessaria erant alterna collatione pertractare curavimus.

In nomine Domini Flavius Egica rex sanctissimis Patribus in hac sancta synodo residentibus: Quo mentis ardore quantisque facibus serenitatis nostræ sublimitas religionis sanctæ amore succensa æstuet, nec verborum proluxa potest ratione deproxi nec litterarum apicibus annotari; quia in quantum fides Christiana spiritualium virtutum lumine ineffabili comparatione coruscat, tantum sensus nostri brevitatis necdum valet ejus enarrare mysteria. At nunc quam profunditatis ipsius abyssum nequeamus pertingere, magna tamen devotio clementiæ nostræ animos ad exhortandam vestram sanctitudinem cognoscat, qualiter vos in hac sancta synodo residentis in primis de ejus mysterio edictis spiritualibus disputetis et apostolici vestri ordinis dogmata promulgetis, quæ fidelium corda incomparabili sidere perlustrata infidelium quoque pectora mentis gressibus a lenebris ad lumen conversa pertranseant. Pro nefandis denique Judæis intra fines regni nostri degentibus ita

^a Deest hoc concilium in A., Æ., E. 3. Desumptum est ex Codice B. R. cum variantibus ceterorum lectionibus.

permittimus, quod etiam absque non minimo mœrore præferimus, qui ab initio propriorum rituum errore decepti Christi nomen incredibili pravitate negaverunt, nefariisque hæcænis argumentis eandem almæ fidei sectam deluserunt. Certum namque est verumque præconium in cuncto pene terrarum orbe relatione perspicua extitisse vulgatum, quod fidei plenitudine fides semper Hispaniæ floruerunt, unde nostram gloriam summa ratio cogit valida illis intentione resistere, cum in aliquibus mundi partibus alios dicuntur contra suos Christianos principes resultasse, plerisque vero justo Dei iudicio a Christicolis regibus interemptos fuisse; præsertim quia iuper manifestis confessionibus indubie invenimus hos in transmarinis partibus Hebræos alios consuluisse, ut unanimiter contra genus Christianum agerent præstolantes perditionis suæ tempus, qualiter ipsius Christianæ fidei regulam depravarent: quod et per easdem professiones quæ vestris auribus sunt reserandæ patebit. Nam et a primordio nostri regiminis, tanta fuit pro eorum conversione mansuetudinis nostræ intentio, ut non solum diversis persuasionibus eos ad fidem Christi pertrahere conaremur, verum etiam et mancipia Christiana quæ pridem ob suam perfidiam per legis ordinem caruerunt ex tranquillitatis nostræ decreto reciperent solummodo, ut per veræ conversionis [E. 4, conversationis] propositum expulsa procul cordis perfidia eos matris sinu Ecclesiæ adoptivos exciperet. Sed et per cautionis [E. 4, causationis] seriem iurjurandi attestatione subnixæ spondentes nec tandem promissa compleverunt, sed ritus et carcerum solitas proculdubio egisse perventi sunt. Et quia divinæ voluntatis imperio reservati sunt regni nostri tempore corrigendi, necessarium fore nostræ perpedit tranquillitas ut vestro nostrorumque optimatum generali conventu eorum nequitia quantocius refrenetur, quo opitulante Christo extirpata ipsorum confestim nequitia Christianum nomen polleat et Christi fides infinite clarescat, ne tunc videatur tantæ perfidie obviari, quando Ecclesiæ catholicæ eorum dignoscatur adversitas impagnare. Ut ergo tam dira incredulitatis perversitas victa disperat, aut synodali emendatione a parentali refrenentur errore, aut si placet uniformi vestra sententia falce maneant justitiæ desecati, sic quoque ut quid de illis cunctisque rebus ipsorum agere conveniat canonica vestri cœtus sententia patenti stylo constituat, quod nostræ legis censura perpetim stabile manere deernat, illis tantumdem Hebræis ad præsens reservatis, qui Galiliæ provinciæ videlicet intra clausuras noscuntur habitatores existere vel ad ducatum regionis ipsius pertinere, ut quia delictis ingruentibus et externæ gentis incursum et plage inguinalis interite passim ipsa ab hominibus desolata dignoscitur, cum omnibus rebus suis in suffragio ducis terræ ipsius existant et publicis utilitatibus profectum incunctanter exhibeant, ita ut secundum sanctæ fidei regulam ut veræ Christicolæ vitam suam corrigant, et omnem genuinæ incredulitatis errorem a suis cordibus pellant.

A Quod si amodo vel in modicum detecti fuerint sanctæ fidei depravatores existere, illico de terra ipsa promoti eadem qua et prædicti parentes eorum censura erunt modis omnibus feriendi. Nam et quorundam sacerdotum non sinit veritas silere insaniam, qui ante sacrosanctum altare Dei pro superstitionibus hominibus missas audeant dicere de defunctis, et cum aliis nocere intendunt ipsi sibi met potius interfectores existunt et suorum incurrunt exidium animarum in eo quod scriptum est: *Os quod mentitur occidit animam*; et dum quodam invidia vel malitiæ livore tam nefaria gerunt, unum est quia et Deo mentiuntur et in arcum perversum sacerdotalem ordinem vertunt. Quod si Domino mendacium huiusmodi sacrificio offerre non metuunt, B quid de cætero falsitatis loqui pavescunt? Petrum denique apostolum dixisse legimus Avania memineo: *Ut quid Satanas implevit cor tuum mentiri te Spiritui sancto, quia non es hominibus mentitus sed Deo?* Tanti quippe facinoris admissum vestro concilio committimus extirpandum, quo et illos qui talia egisse detecti sunt et eos a quibus ob hoc nefas perpetrandum sciscitati sunt, ac deinceps in tali errore quosque delapsos regula decernatis canonica feriendos ut illatam in semetipsos sentientes correctionem et male acta pœniteant, et ne ab aliis ulterius fiant sententia vestra speciale prohibitionis exemplum ostendat. His igitur præmissis causis populorum negotia vestris auribus intimata cum Dei timore prudentiæ vestræ committimus dirimenda, C et quia multitudo sapientium sanitas est orbis terrarum, nulla sit occasio quæ vestræ mentis aciem ad promulgandam justitiam possit obtundere, nullus favoris se locus interserat lumen veritatis abscondere, quatenus ipsa vestrorum iudiciorum emissio luce clareat æquitatis, justitiam proroget debitam populis, et ad cumululum nobis pertineat copiosæ mercedis. Sed et illud vestris precibus sedari obnixius a Domino præoptamus, ut quia hostis humani generis quosdam nostrorum inhians non desinit ad perditionem subripere, ex quo propria culpa eruntur facinore non quod absit nostræ potestatis gravedine corruï, tribus diebus hoc peracto concilio speciales obinde litanias contrito cordis arcano celebrare curetis, ita ut usque huius anni spatium per singulos menses eodemque modo tridua jejunia peragatis, ut quia neminem de his quos ditioni nostræ superna pietas subdidit usquam perire volumus, nec amplius quempiam perdere querimus, sed de gentis nostræ vel patriæ statu lætari affatim delectamur, precatu saltem vestræ beatitudinis insidiarum stimula, quæ quotidie contra nostram gloriam preparant, a suis cordibus auferant et erga nostram serenitatem pura fidei sinceritate persistant, ut et a priorum lapsu se erectos esse congaudeant, et nostra gloria ex hoc cum eis pacis et charitatis munere cumulata Christo Domino indefessa gratiarum vota persolvat.

De regula sanctæ fidei.

Necessarius ordo deposcit ut secundum **590** Pauli vasis electionis edictum ante initium quarumcunque causarum regnum Dei quærat, quatenus ea quæ sequenter agenda sunt iustissime opitulante Domino terminentur. Ac proinde opportunum fore perspeximus fidei sanctæ mysterium, quod est salutis nostræ Inconvulsibile fundamentum, ore proprio pandere et ructatione cordis patule enarrare: idcirco credentes et confitentes ea quæ in omnibus sanctis conciliis sanctorumque patrum oraculis gloriosa confessio protulit, symboli etiam seriem quæ totius sanctæ fidei continet sacramenta, oris nostri confessione proferimus.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium conditorem: et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, et ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, hominison Patri, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo et quæ in terra, qui propter nos et propter nostram salutem descendit et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine homo factus est, passus sub Pontio Pilato, et sepultus tertia die resurrexit, ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Patris, iterum [T. 1, 2, inde] venturus in gloria judicare vivos et mortuos, ejus regni non erit finis: credimus et in Spiritum sanctum Dominum et vivificantem, ex Patre et Filio procedentem, cum Patre et Filio adorandum et glorificandum, qui locutus est per prophetas: in unam catholicam atque apostolicam Ecclesiam: confitemur unum baptisma in remissionem peccatorum, expectamus resurrectionem mortuorum et vitam futuri sæculi. Amen. Qua nostra credulitate, ut sanctorum Patrum adunatio edidit, reserata atque finita ad ea quæ sunt subsequenter agenda definitionis nostræ articulum vertimus.

1. *De tribus diebus, quibus in initio concilii nihil aliud agendum jubetur, nisi tantum de fide ac de aliis rebus spiritualibus, nullo sæcularium interpositio.*

Ternarius numerus in eo quod initium mediumque finemque sortitur Trinitatis speciem signare videtur, ac proinde quia numerositas sacerdotum in nomine sanctæ Trinitatis pro synodo peragenda assolet congregari, opportune instituendam credimus in initio totius adunationis, ut trium dierum spatiis percurrente jejunio de mysterio sanctæ Trinitatis aliisque spiritualibus sive pro moribus sacerdotum corrigendis, nullo sæcularium assistente, inter eos habeatur collatio, ita nempe ut dum scriptis causis sub nominis **591** divini timore per triduum habita fuerit altercatio, ejusdem sanctæ Trinitatis juvamine cæterarum causarum negotia inoffensibili peragantur instantia.

II. *De observandis ostiis baptisterii in initio Quadragesimæ.*

Licet in initio Quadragesimæ baptizandi generali-

ter claudatur mysterium, tamen ut ecclesiasticæ consuetudinis ordo deposcit necesse est ut ostia baptisterii in eodem die pontificali manu et annulo assignata [T. 1, 2, signata] claudantur, et usque in Cœnæ Domini solemnitate nullatenus reserentur, ob id videlicet ut et per signaculum pontificum, excepto gravissimæ necessitatis obventu, in his diebus monstraretur per totum orbem non licere fieri baptismum et sanctificationem; iterum episcopali eadem observatione reserata signetur dominicæ patere mysterium resurrectionis, in quo ad vitam factus est aditus homini, ut quia per baptismum consepultus est in morte Christi resurgat cum eo in gloria Dei. Quod quia in aliquibus ecclesiis minime hæc sancta consuetudo ab episcopis custoditur atque peragitur, ideo per hanc nostram sententiam sancimus atque decernimus, ut ita a totius Hispaniæ et Galliarum pontificibus custodiantur, quatenus in prædicto die, initii videlicet Quadragesimæ, et ostia sancti baptisterii cum laudum consummatione claudantur, et ab episcopis suorum annulorum signaculo obsignentur, ita ut nisi in Cœnæ Domini celebritate, quando more solito altaria assolent devestiri, eadem debeant ostia reserari. Inconveniens etenim res est, ut illic in præmemoratis Quadragesimæ diebus cunctis aditus pateat adeundi, ubi non licet debitum mysterium exerceri.

III. *De ablutione pedum in Cœna Domini faciendâ.*

Cælibe satis ratumque Deo cernitur mysterium, si ejus exempla sequentes imitatores ipsius esse student Christicolæ mentes, dicente Domino: *Qui mihi ministrat me sequatur.* Quocirca si Dominus redemptorque noster discipulorum non dedignatus est ablutione aquæ abluere pedes, protestante evangelista: *Surgens Jesus a cœna et ponens vestimenta sua cepit lavare pedes discipulorum dicens: Si ego lavi pedes vestros dominus et magister, et vos debetis alter alterius lavare pedes; cur nos piæ actionis exhibitione imbuti exemplorum ejus non simus devotissimi sectatores? Denique coruscante sanctæ operationis exemplo, partim desidia, partim consuetudine in quibusdam ecclesiis in Cœnæ Domini litatione pedes fratrum a sacerdotibus non lavantur, nihil aliud obtendentes **592** nisi solam traditionis consuetudinem, cum Veritas objurgans dicat: *Quare vos transgredimini mandatum Dei propter traditionem vestram?* itemque præcellentissimus doctor et invictissimus martyr Cyrianus prosequens ait: Frustra qui ratione vincuntur consuetudinem nobis opponunt, quasi consuetudo major sit veritate, aut non id sit spiritualibus sequendum quod in melius fuerit a sancto Spiritu revelatum; ideoque dum veritatis exemplum luce clarius enitescat et objurgationis ejus terribilia edicta præfulgeant, atque etiam doctoris præcipui sententia instruat majorem esse veritatem consuetudine, incassum nobis consuetudinem sine ratione objiciunt. Nam licet eadem ablutio pedum omni tempore ut fiat expedibile habeatur, tamen necesse est ut specialius in eodem die quo a*

Christo gestum est omnimode observetur. Proinde hæc sancta synodus decernit atque instituit, ut deinceps non aliter per totius Hispaniæ et Galliarum ecclesias eadem solemnitas celebretur, nisi pedes unusquisque pontificum seu sacerdotum secundum hoc sacrosanctum exemplum suorum lavare studeat subditorum. Quod si quisquam sacerdotum hoc nostrum distulerit adimplere decretum, duorum mensium spatium sese noverit a sanctæ communionis perceptione frustratum.

IV. *De sacris ministeriis vel ornamentis ecclesiarum.*

Sacerdotum quorundam improbanda voluntas et infausta temeritas sacrosancta sibi commissa altarum ministeria atque cætera ecclesiæ ornamenta non solum aliis tradunt pro suis nequissimis actibus abutenda, sed, quod pejus est, suis ea non pertimescunt usibus adjungere insumenda. Unde licet antiquorum Patrum sententia de talibus personis, quæ vasa solummodo sacra disperdunt voluntate sacrilega, fuerit jam in præteritis promulgata, tamen in commune deinceps statuit coadunatio nostra, ut non tantum de sacris ministeriis, sed etiam et de universis ecclesiæ ornamentis nihil unusquisque sacerdotum pro suis usibus vel voluntatibus infringere, vendere aut naufragare pertentet. Si quis vero sacerdotum hoc nostrum violare tentaverit institutum, secundum prisca canonum instituta honoris proprii ordinem amittat, et ut sacrilegus perenni infamio denotatus a sacre communionis perceptione, excepto in supradictæ temporis cursu, omnibus diebus vitæ suæ maneat alienus; atque insuper si ejusdem temeritatis extiterit propriæ rei habitio, quidquid de eisdem sacris ministeriis vel ornamentis ecclesiæ visus est naufragasse, aut ipse aut 593 pars ejus compellatur parti ejusdem ecclesiæ ex integro reformare.

V. *De his qui missam defunctorum pro vivis audent malevole celebrare.*

Dum sanctus Spiritus per os sanctorum suorum humano generi statuit omnibus modis mendacium præcavere, dicente Salomone: *Noli narrare mendaciam adversus fratrem tuum neque amico similiter facias*; et iterum: *Os quod mentitur occidit animam*; plerique sacerdotum qui prædicatores veritatis existere debuerunt, et ex quorum ore universalis plebium legem veritatis debet exquirere, secundum Salomonem ^a qui dicit: *Labia sacerdotum custodiunt scientiam et legem exquirunt de ore ejus, quia angelus Domini est*, ita præpediente delicto atque sauciati inimicitia dolo non solum hominibus fallaciter loqui minime pertimescunt, sed in sanctis basilicis supra altare Domini coram Deo idem nequaquam perpetrare horrescunt. Nam missam pro requie defunctorum promulgatam fallaci voto pro vivis student celebrare hominibus, non ob aliud, nisi ut is pro quo idipsum offertur sacrificium ipsius sacrosancti libaminis interventu mortis ac perditionis incurrat periculum, et quod cunctis datum est in salutis remedium illi hoc

^a Textus est Malachiæ cap. II, vers. 7.

perverso instinctu quibusdam esse expetunt in interitum. Obinde nostræ elegit unanimitatis conventus, ut si quis sacerdotum deinceps talia perpetrasse fuerit detectus, a proprii deponatur ordinis gradu, et tam ipse sacerdos quam etiam ille qui eum ad talia peragenda incitasse perpenditur, exilii perpetui ergastulo religati, excepto in supremo vitæ curriculo, cunctis vitæ suæ diebus sacre communionis eis denegetur perceptio, quam Domino se crediderunt fraudulento delibasse studio.

VI. *De diebus litaniarum per totos duodecim menses ce ebrandis.*

Quamquam priscorum Patrum institutio per totum annum per singulorum mensium cursum litaniarum vota decreverit persolvendum, nec tamen specialiter sanxerit pro quibus causis id ipsum sit peragendum, tamen quia cooperante humani generis adversario multa inolevit oberrandi consuetudo et jurisjurandi transgressio, ideo secundum evangelistam qui ait: *Vigilate et orate ne intretis in tentationem*, in commune statuentes decernimus, ut deinceps per totum annum in cunctis duodecim mensibus per universas Hispaniæ et Galliarum provincias pro statu Ecclesiæ Dei, pro incolumitate principis nostri atque salvatione populi, et indulgentia totius peccati et a cunctorum fidelium cordibus 594 expulsionem diaboli, exomologesis votis gliscentibus celebretur, quatenus dum generalem omnipotens Dominus afflictionem perspexerit, et delictis omnibus miseratus indulgeat, et sævientis diaboli incitamenta ab animis omnium procul efficiat.

VII. *De munitione conjugis atque prolis regis.*

Præminentium exercitium ac devotionis sanctæ studium, dum sese per diversa pia operationis gesta diffundit, et emolumentum sibiomet conquirit virtutis et bene operandi adhibet incentivum subjectis, ita nempe ut pro eo quod bene gessit recipiat a Deo mercedem, et pro eo quod ad bonum alios incitavit statim recepisse gaudeat retributionis vicem. Quapropter dum principalis sublimitas talia agit, perspicuum est ut a sancta Ecclesia prorogetur ei vicissitudo mercedis, cur eandem Ecclesiam studet exornare operibus justis, quatenus et ille ad bene agendum promptior magis magisque efficiatur, et subditorum animus gratuita invitatione amplius roboretur. Ac proinde quia religiosus ac gloriosissimus princeps noster Egica rex zelo zelans pro Domino Deo exercituum inimicos veræ fidei, qui diversa actione maluerunt catholicæ credulitatis statum evertere, et jurisjurandi profanationem, dum cærimoniarum suarum ritus contra suam pollicitationem maluerunt servare, visi sunt incurrisse, ita recto iudicii tramite digna cernitur ultione percutere, quatenus et injuriam crucis Christi vindicaret, et statum totius sanctæ Ecclesiæ conservaret, atque genti ac patriæ suæ defensionis munimina necessaria provideret. Ideo nos pro tot et tantis beneficiis, quibus tam sanctæ Ecclesiæ quam genti ac patriæ suæ prorogare intendit, cupientes in

aliquo eidem principi piam retributionem rependere, per hujus definitionis nostræ sanctionem depromimus et per individuae Trinitatis inviolabile sacramentum cunctos tam nunc consistentes quam futuris temporibus, cujuslibet ordinis vel generis, homines succedentes convenimus ac contestamur, ut si quandoque contigerit quod gloriosa domina Cixilo regina diutinis et felicioribus serenissimi nostri principis Egicani annis transactis religiose existat in viduitate superstes atque ex eo habuerit dulcissimas proles, nulla mordacitate invidiæ pulsæ, nullo odii stimulo acti, nullo diabolicæ fraudis instinctu permoti contra eos quisquam conetur assurgere; nullus circa evidentium cuspum indicium per quascunque subtilissimas indagaciones nocibilitatis adversus eos perquirat occasiones; nullis eorum vita cujuslibet instantia obteturur injustissimis tædiis, nullis maceretur inediis; nullus quoque **595** filius ac filius eorum contra eorum voluntatem religionis habitum imponat, aut exsilii ergastulis mancipandos statuat, neque flagellorum verberibus cruciet, per quod et dignitate priventur et extra debitum justitiæ ordinem rerum suarum eis habitio auferatur, sed quietis ac tranquillitatis ope fulciti tam quod eis de parentali facultate debita successio dederit, quam etiam quod per auctoritatum oracula idem clementissimus dominus noster illis conferre maluerit, vel quæ ab illis juste conquistata extiterint, imperturbato jure possideant, et de rebus ipsis judicare quod voluerint incunctatam licentiam habeant. Necessarium enim unicuique debet videri ut sacerdotalibus præmuniantur oraculis et eorum edictis reddantur per omnia liberales. Qui, si quandoque extiterint destituti, secundum canonici vigorem edicti sacerdotum manebunt defensionibus contuendi. Si quis igitur hoc pietatis edictum violandum delegerit, infirmandum crediderit aut quoquo pacto temerare intenderit, sit perpetui anathematis ultione damnatus, a pagina cælesti abrasus, atque cum diabolo ejusque sociis acrioribus suppliciis alligatus.

VIII. De Judæorum damnatione.

Sicut fidelium probitas magno debet donationis [T. 2, donationis] præmio munerari, ita infidelium pravitas fortissimo congruit judicantium mucrone percelli. Equum etenim est, ut domestici fidei copiosius sublimentur et adversarii ejus durius condemnentur, quatenus et illi magis Domino suffragante proficiant et isti Deo obnitate deficiant. Et ideo quia plebs Judæorum nequissima sacrilegii nota respersa et effusione sanguinis Christi cruenta ac multoties jurisjurandi profanatione nescitur maculosa, ut copiosa sunt eorum scelera, sic necesse est ut gravem sese incurrisse lugeant animadversionis jacturam, qui per alia sua scelera non solum statum Ecclesiæ proturbare maluerunt, verum etiam a tyrannico inferre conati sunt ruinam patriæ ac populo universo, ita nempe ut suum quasi tempus invenisse gaudentes diversas in catholicis exercerent strages. Unde crudelis et stupenda præsumptio cru-

A deliori debet extirpari supplicio, et ita in eis ordinatum debet sævire judicium quatenus usquequaque puniatur quod nequiter definitum prænoscutur. Quade causa dum in hac sancta synodo per aliarum causarum semitas dirigeremus cautissime processus, exemplo eorumdem infidelium conspiratio ad ultionis nostræ pervenit auditus, eo quod non solum contra suam pollicitationem suorum rituum observatione tunicam fidei, qua eos per undam sacri baptismatis induit sancta mater Ecclesia, **596** maculaverint, sed et regni fastigium sibi, ut præmissum est, per conspirationem usurpare inavuerint. Quod infustum facinus dum ex ipsorum professionibus noster plenissime nosset conventus, hujus decreti nostri sententia eos decernimus irrevocabili ferri censura, scilicet ut ex jussione piissimi et religiosissimi principis nostri Egicani, qui zelo Domini accensus et sanctæ fidei ardore compulsus non solum injuriam crucis Christi vindicare vult, sed et gentis suæ ac patriæ exitium, quod fore illi inferendum sævius decrevere, acrius extirpare intendit, suis omnibus rebus nudati, et ipsæ rescuæ fisci viribus sociatæ tam eorumdem perfidorum personæ quam uxores eorum ac filiorum vel reliquæ posteritatis a locis propriis exsolutæ per cunctas Hispaniæ provincias perpetuæ subjectæ servituti, his quibus eos jusserit servituros largitæ, maneat usquequaque dispersæ: nec quoquo pacto eis in infidelitatis suæ obstinatione durantibus ad ingenuitatis statum detur quandoque occasio revertendi, quos numerosa examissim faciorum suorum macula denotavit. Sic tamen decernimus, ut secundum electionem principis nostri aliqui ex servis Christianis eorumdem Judæorum eligantur, qui de proprietatis eorum peculio, quantum illis sæpe fatus dominus noster per auctoritatum seriæm aut scripturas libertatis conferri elegerit, accipiant; et quidquid functionis in rationem publicam ipsi Judæi visi sunt hactenus persolvisse, prædicti illorum servi, quos idem princeps noster elegerit, sine qualibet excusatione in omni debeant integritate persolvere. Illi denique qui eosdem Judæos ex largitione sæpe fatus domini nostri donatos perceperint, tale placitum in nomine suæ gloriæ conscribant, quatenus in nullo eos permittant rituum suorum cærimonias celebrare aut colere vel quascunque parentalis perfidiæ semitas imitari. Sed et filios eorum utriusque sexus decernimus, ut a septimo anno eorum nullam cum parentibus suis habitationem aut societatem habentes ipsi eorum domini qui eos acceperint per fidelissimos Christianos eos nutriendos contradant, ea scilicet ratione ut et masculos Christianis feminis in conjugio copulent, et feminas Christianis similiter viris maritali societate adjungant, et neque parentibus, sicut diximus, neque filiis sit penitus licentia quoquo pacto Judaicæ superstitionis cærimonias custodire, neque infidelitatis suæ semitas quibuslibet occasionibus iterare.

De gratiarum actione.

Cunctis denique ad sacræ institutionis vel aliorum

negotiorum ordinem pertinentibus Deo favente consummatis atque finitis, eidem **597** regi omnium Domino et inextimabiliter glorioso grates ineffabiles pandimus, concentus melodicis insonamus, et hymnorum vota continua júbilatione præcænimus pro eo quod universitatem nostram sub sui nominis timore in unum collegit, et vicissim nos nobis visione alterutra præsentans reddidit; ejus obnixius omnipotentiam precibus indefessis orantes, ut orthodoxo ac religiosissimo principi nostro Egicano longævitatem felicitum temporum largiatur, per suæ voluntatis itinera ejus dirigat gressus, tribuens ei sibi creditarum plebium phalangas pie regere, moderamine discreto disponere, ac miserationis ore fulcire, quo post enormes temporum cursus de temporali regno ad regnum perpetuum gestis piissimis opulentum eum transferre dignetur usquequaque cœlicolis sociandum, cujus jussu atque imperio ad hunc pacis conventum congregati fuisse dignoscimur.

Lex in confirmatione concilii edita.

Congruum satis genti ac patriæ nostræ atque expeditibile perpenditur omni Ecclesiæ, si ea quæ

A synodali defunctur conventu **598** principali confirmetur stylo. Idcirco per hujus legis decretum serenitatis nostræ mansuetudo decernit, ut omnium capitulorum sententiæ quæ in hac sancta synode promulgatæ noscuntur, firmissimæ stabilitatis obtineant robur; id est: De tribus diebus quibus in initio concilii nihil aliud agendum jubetur, nisi tantum de fide ac de aliis rebus spiritualibus, nullo sæcularium interposito; De obserandis ostiis baptisterii in initio quadragesimæ; De ablutione pedum in Cœna Domini facienda; De sacris ministeriis vel ornamentis ecclesiarum; De his qui missas defunctorum pro vivis audent malevole celebrare; De diebus litaniarum per totos duodecim menses celebrandis; De munitione conjugis ac prolis regis: De Judæorum damnatione.

Quarum omnium constitutionum decreta quicquid temeranda crediderint, observare noluerint, venerari neglexerint, cujuslibet sint generis, personæ vel ordinis, secundum præcedentium conciliorum leges, quæ in confirmationem eorum sunt promulgatæ, sive excommunicatione seu etiam damno maneat usquequaque damnati.

LXIII

CONCILIIUM BRACARENSE PRIMUM

OCTO EPISCOPORUM, HABITUM ERA DXCIX, ANNO TERTIO AR. AMIRI^a REGIS. DIE KALENDARUM MAIARUM.

Cum Gallaciæ [U., Galliæ] provinciæ episcopi, id est Lucretius, Andreas, Martinus, Cottus, Ildericus, Lucetius, Timotheus, Maliosus, ex præcepto præfati gloriosissimi Ariamiri regis in metropolitana ejusdem provinciæ Bracarensis ecclesia convenissent, consedentibus simul episcopis, præsentibus quoque presbyteris, astantibusque ministris vel universo clero, Lucretius memoratæ metropolitanæ ecclesiæ episcopus dixit: Diu est, sanctissimi fratres, quod secundum instituta venerabilium canonum et decreta catholicæ et apostolicæ disciplinæ desiderabamus sacerdotalem inter nos fieri debere conventum, qui non solum ecclesiasticis regulis et ordinibus opportunus est, sed etiam stabilem semper efficit charitatis fraternæ concordiam, dum congregati simul in nomine Domini sacerdotes ea inter se salutifera collatione requirunt quæ secundum doctrinam apostolicam unitatem spiritus in vinculo pacis obtineant. Nunc igitur quoniam optatum nobis hujus congregationis diem gloriosissimus atque piissimus filius noster aspirante sibi Domino regali præcepto concessit, et simul **599-600** consedemus, prius, si placet, de institutis fidei catholicæ perquirimus, tum deinde sanctorum Patrum instituta recensitis canonibus innotescant, postremo quadam etiam quæ ad obsequium Dei vel officium pertinent clericale diligentius pertractentur, ut si qua fortasse vel per ignorantiam

C desidiâ, vel per longi temporis incuriam, aut varia inter nos habentur aut dubia, ad unam sicut deceat rationis ac veritatis formulam revocentur. Omnes episcopi dixerunt: Prosecutio tum beatitudinis justa est, ea namque de causa convenimus ut aliqua nobis ecclesiasticæ constructionis utilitas commodetur. Lucretius episcopus dixit: Prius ergo de statutis fidei sicut superius dictum est proferamus^b; nam licet jam olim Priscillianæ hæresis contagio Hispaniarum provinciis detecta sit et damnata, ne quis tamen aut per ignorantiam aut aliquibus, ut asolet, scriptoris deceptus apocryphis aliqua adhuc ipsius erroris pestilentia sit infectus, manifestius ignavis hominibus declaretur qui in ipsa extremitate mundi et in ultimis hujus provinciæ regionibus constituti aut exigua aut pene nullam rectæ eruditionis notitiam contigerunt. Credo autem vestræ beatitudinis fraternitatem nosse, quia eo tempore quo in his regionibus nefandissima Priscillianæ sectæ venena serpebant, beatissimus papa urbis Romæ Leo, qui quadragesimus fere exstitit apostoli Petri successor, per Turibium notarium sedis suæ ad synodum Gallaciæ contra impiam Priscilliani sectam scripta sua direxit. Cujus etiam præcepta Tarraconensis et Carthagineasis episcopi, Lusitani quoque et Bæitici, facto inter se concilio, regulam fidei contra Priscillianam hæresem cum aliquibus capitulis conscribentes

^a *Æ.*, T. 2, *Argemiri*, sicque postea hoc nomen in usum scribitur.

^b *Æ.*, B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., *conferamus*.

ad Balconiu. tunc hujus Bracarenſis Eccleſiæ præ-
 autem direxerunt. Unde quia et ipſum præſcriptæ
 fidei exemplar cum ſuis capitulis præ manibus hic
 habemus, pro inſtructione ignorantium, ſi veſtræ
 placet reverentiæ, recietur. Omnes epiſcopi dixe-
 runt : Valde neceſſaria horum capitulorum eſt le-
 ctio, ut dum ſimplicioribus quibusque priſtina ſan-
 ctorum Patrum ſtatuta panduntur, abominata jam
 olim a ſede beatiffimi Petri apoſtoli et damnatæ
 Priscillianæ hæreſis ſigmenta cognoſcant. Lectum
 eſt exemplar fidei cum capitulis ſuis, quæ ne pro-
 litatem facerent hiſ geſtis minime ſunt inſerta.
 Poſt lectionem capitulorum omnes epiſcopi dixerunt :
 Licet horum capitulorum lectio neceſſaria recensita
 ſit, tamen evidentius et ſimplicius ea quæ ſunt ex-
 ſecrabilia, ita præpoſitis etiam modo capitulis decla-
 rantur, ut et qui minus eſt eruditus intelligat, et ſic
 ſub anathematis ſententia expoſita jam olim Priſcil-
 liani erroris ſigmenta damnentur; ut quicquid cleri-
 cus vel monachus ſive laicus tale aliquid ſentire adhiuc
 vel defendere fuerit deprehenuſ, tanquam vere putre
 membrum continuo de corpore abſcidatur catholicæ
 Eccleſiæ, ne aut ſocietas ejuſ maculam ſuæ pravita-
 tis recte credentibus ingrat, aut amplius de permix-
 tione talium aliquid orthodoxis reputetur oppro-
 brium.

*Propoſita contra Priscillianam hæreſem capitula et
 relecta continent hæc.*

I. Si quis Patrem et Filium et Spiritum ſanctum
 non confitetur tres perſonas uniuſ eſſe ſubſtantię
 et virtutis ac poteſtatis, ſicut catholica et apoſtolica
 Eccleſia docet, ſed unam tantum ac ſolitariam dicit
 eſſe perſonam, ita ut ipſe ſit Pater qui Filius, ipſe
 etiam ſit Paraclituſ Spirituſ, ſicut Sabelliuſ et Pri-
 ſcillianuſ dixerunt, anathema ſit.

II. Si quis extra ſanctam Trinitatem alia neſcio
 quæ divinitatis nomina introducit dicens, quod in
 ipſa divinitate ſit Trinitas Trinitatiſ, ſicut Gnoſtici
 et Priscillianuſ dixerunt, anathema ſit.

III. Si quis dicit Filium Dei Dominum noſtrum an-
 tequam ex virgine naſceretur non fuiſſe, ſicut Pau-
 luſ Samoſatenuſ et Photinuſ et Priscillianuſ dixe-
 runt, anathema ſit.

IV. Si quis Natalem Chriſti ſecundum carnem non
 vere honorat, ſed honorare ſe ſimulat jejunans in eo-
 dem die, et in dominico, quia Chriſtum in vera ho-
 minis natura natum eſſe non credidit, ſicut Cerdon,
 Marcion, Manichæuſ et Priscillianuſ dixerunt, ana-
 thema ſit.

V. Si quis animas humanas vel angelos ex Dei credi-
 dit ſubſtantia exſtiſſe, ſicut Manichæuſ et Priscil-
 lianuſ dixerunt, anathema ſit.

VI. Si quis animas humanas dicit priuſ in cœleſti
 habitatione peccaſſe, et pro hoc in corpora humana in
 terram dejectaſ, ſicut Priscillianuſ dixit, anathema ſit.

VII. Si quis dicit diabolum non fuiſſe priuſ bonum
 angelum a Deo factum nec Dei opificium fuiſſe na-

turam ejuſ, ſed dicit eum ex chao et tenebris emer-
 ſiſſe, nec aliquem ſui habere auctorem, ſed ipſum
 eſſe principium atque ſubſtantiam mali, ſicut Mani-
 chæuſ et Priscillianuſ dixerunt, anathema ſit.

VIII. Si quis credit quia aliquantas in mundo crea-
 turas diaboluſ fecerit, et tonitrua et fulgura et tem-
 peſtates et ſiccitates ipſe diaboluſ ſua auctoritate
 faciat, ſicut Priscillianuſ dixit, anathema ſit.

IX. Si quis animas et corpora humana fatalibus
 ſtellis credit aſtringi, ſicut pagani et Priscillianuſ
 dixerunt, anathema ſit.

X. Si quis duodecim ſigna de ſideribus, quæ ma-
 thematici obſervare ſolent, per ſingula animi vel
 corporis membra diſpoſita credunt et nomiſibus pa-
 triarcharum aſcripta **601** dicunt, ſicut Priscillianuſ
 dicit, anathema ſit.

XI. Si quis conjugia humana damnat et procrea-
 tionem naſcentium perhorreſcit, ſicut Manichæuſ et
 Priscillianuſ dixerunt, anathema ſit.

XII. Si quis plasmationem humani corporis dia-
 boli dicit eſſe ſigmentum, et conceptiones in uteriſ
 matrum operibuſ dicit dæmonum figurari, propter
 quod et reſurrectionem carniſ non credit, ſicut Ma-
 nichæuſ et Priscillianuſ dixerunt, anathema ſit.

XIII. Si quis dicit creationem univerſe carniſ non
 opificium Dei, ſed malignorum eſſe angelorum, ſicut
 Manichæuſ et Priscillianuſ dixerunt, anathema ſit.

XIV. Si quis immundos putat cibos carniuſ, quos
 Deus in uſu hominuſ dedit, et non propter afflic-
 tionem corporiſ ſui, ſed quaſi immunditiã putans
 ita ab eiſ abſtineat, ut nec olera cocta cum carni-
 buſ præguſet, ſicut Manichæuſ et Priscillianuſ dixe-
 runt, anathema ſit.

XV. Si quis clericorum vel monachorum præter
 matrem aut germanam vel thiam vel quæ proxima
 ſibi conſanguinitate junguntur, alias aliquas quaſi
 adoptivaſ feminas ſecum retinent et cum ipſiſ coha-
 bitant, ſicut Priscillianuſ ſecta docuit, anathema ſit.

XVI. Si quis quinta feria paſchali, quæ vocatur
 Cœna Domini, hora legitima poſt nonam jejuniuſ in
 eccleſia miſſaſ non tenet, ſed ſecundum ſectam
 Priscillianuſ ſeſtivitatem ipſiuſ diei ab hora tertia per
 miſſaſ defunctorum ſoluto jejuniuſ colit, anathema ſit.

XVII. Si quis ſcripturaſ, quaſ Priscillianuſ ſecun-
 dum ſuum depravavit errorem vel tractatuſ Dictinii
 quos ipſe Dictiniuſ antequam converteretur ſcripſit
 vel quæcunq; hæreticorum ſcripta ſub nomine pa-
 triarcharum, prophetarum vel apoſtolorum ſuo er-
 rori conſona conſixerunt, legit et impia eoruſ ſig-
 menta ſequitur aut defendit, anathema ſit.

Propoſitiſ hiſ capituliſ et relectiſ Lucretiuſ epi-
 ſcopuſ dixit : Quoniam ea, quæ catholiciſ abominanda
 ſunt et damnanda, maniſeſtius et apertius etiam
 ignorantibuſ declarata ſunt, neceſſarium poſt hoc
 arbitror, ſi veſtræ fraternitati videtur, ut inſtituta
 nobiſ ſanctorum Patrum, recensitiſ antiquiſ canoni-
 buſ, innotescant; quæ eſi non omnia certe vel pauca
 quædam quæ ad inſtructionem clericaliſ diſciplinaſ

• Æ., B. R., E. 3, U., G., docuerunt.

pertinent relegantur. Omnes episcopi dixerunt. Placet hoc dictum, et congrua res est, ut quibus fortasse per incuriam abolita sunt ecclesiastica constituta, audiant sanctorum canonum regulam et observent. Relecti ex Codice coram concilio **602** tam generalium synodorum canones quam localium: post quorum lectionem Lucretius episcopus dixit: Ecce ex ipsa canonum lectione agnoscat sancta fraternitas vestra non solum in generalibus conciliis, sed etiam in localibus congregatos simul sacerdotes uno consensu ea quæ ecclesiastico conveniebant ordini statuisse, et secundum quod uniuscujusque rei exhibebat ratio prospexisse, sequentes sententiam doctrinæ apostolicæ dicentis: *Probate quæ bona sunt et tenete*. Si ergo placet charitati vestræ, quia sunt aliqua ecclesiasticæ institutionis obsequia, quæ in hujus præsertim extremitate provinciæ, non per contentionem, quod absit, sed magis sicut præfati sumus per incuriam aut per ignorantiam variantur, constituamus quædam inter nos capitula, ut quæ non uno modo tenentur a nobis ad unam omnino formulam revocentur. Omnes episcopi dixerunt: Necessarium et valde hoc utile arbitramur, ut ea quæ apud unumquemque nostrum varia et inordinata consuetudine retinentur, unito inter nos per Dei gratiam et concordiam celebrentur officio, et idcirco si quid illud est magnum vel parvum quibus variari videmur, ad usum, sicut dictum est, formulam præfixis rationaliter capitulis revocetur: præcipue cum et de certis a quibusdam causis instructionem apud nos sedis apostolicæ habeamus, quæ ad interrogationem quondam venerandæ memoriæ præcessoris tui Profuturi ab ipsa beatissimi Petri cathedra directa est. Lucretius episcopus dixit: Recte vestra fraternitas pro auctoritate sedis apostolicæ reminiscita est, quæ licet eodem tempore innouerit quo directa est, tamen pro firmitate testimonii et instructione multorum, si vestræ unanimitati complacet, quia præmanibus est, coram his omnibus relegatur. Omnes episcopi dixerunt: Justum est, ut quia mentio ipsius auctoritatis est habita, quæ sit ejus doctrina a circumstantibus audiatur. Relecta est auctoritas sedis apostolicæ ad quondam Profuturum directa episcopum, quæ propter prolixitatem his gestis minime est inserta. Post cujus lectionem Lucretius episcopus dixit: Manifestius patet apostolicam nobis optulari doctrinam; et ideo sicut fraternitas vestra prædixit, si quid per ignorantiam apud quosdam variat, ad uniformem concordie regulam præscriptis inter nos capitulis astringatur. Proposita sunt igitur capitula et relecta, quæ continent hæc:

I. De uno ordine psallendi.

Placuit omnibus communi consensu ut unus **603** atque idem psallendi ordo in matutinis vel vespertinis officiis teneatur, et non diverse ac private, ne-

^a *Æ.*, B. R., E. 4, T. 1, 2, cæteris.

^b Ex reliquis, præter A., in quo: *terminata*.

^c *Æ.*, dixerunt: *Placet et justum est*.

A que monasteriorum consuetudines cum ecclesiastica regula sint permixtæ.

II. De solemniis diebus.

Item placuit ut per solemniis diebus vigiliis vel missis omnes easdem et non diversas lectiones in ecclesia legant.

III. De salutatione: Dominus vobiscum.

Item placuit, ut non aliter episcopi et aliter presbyteri populum, sed uno modo salutent dicentes: *Dominus sit vobiscum*, sicut in libro legitur Ruthi, ut respondeatur a populo: *Et cum spiritu tuo*; sicut et ab ipsis apostolis traditum omnis retinet Oriens, et non sicut Priscilliana pravitas permutavit.

IV. De ordine missarum.

Item placuit, ut eodem ordine missæ celebrentur ab omnibus, quem Profuturus quondam hujus metropolitanae Ecclesiæ episcopus ab ipsa apostolicæ sedis auctoritate susceptum scriptum.

V. De ordine baptizandi.

Item placuit, ut nullus eum baptizandi ordinem prætermittat, quem et antea tenuit metropolitana Bracarensis Ecclesia, et pro amputanda aliquorum dubietate prædictus Profuturus ab episcopis scriptum sibi et directum a sede beatissimi apostoli Petri suscepit.

VI. De primatu episcopi.

Item placuit, ut conservato metropolitana episcopi primatu cæteri episcoporum secundum suæ ordinationis tempus alius alio sedendi deferat locum.

VII. De rebus ecclesiæ.

Item placuit, ut ex rebus ecclesiasticis tres æquæ fiant portiones, id est una episcopi, alia clericorum, tertia in recuperationem vel in luminaria ecclesiæ: de qua parte sive archipresbyter sive archidiaconus illam administrans episcopo faciat rationem.

VIII. De ordinatione alterius clerici.

Item placuit, ut nullus episcopus clericum alterius ordinare præsumat, sicut et antiqui canones vetuerunt, nisi forte signata ipsius episcopi scripta suscepit.

604 IX. De orario diaconi.

Item placuit, ut quia in aliquantis hujus provinciæ ecclesiis diacones absconsis infra tunicam utuntur orariis, ita ut nihil differri a subdiacono videantur, de cætero superposito scapulae, sicut decet, utantur orario.

X. De vasibus altarium.

Item placuit, ut non liceat cuilibet ex lectoribus sacra altaris vasa portare, nisi his qui ab episcopo subdiaconi fuerint ordinati.

XI. De lectoribus ecclesiæ.

Item placuit, ut lectores in ecclesia habitu sæculari ornati non psallant, neque granos gentili ritu dimittant.

XII. De canonicis Scripturis.

Item placuit, ut extra psalmos vel canonicarum

^d B. R., E. 4, T. 1, 2, varia habetur.

^e Illi tituli in A. et *Æ.* ad marginem depicti sunt; desunt in reliquis.

Scripturarum Novi et Veteris Testamenti nihil poetice compositum in ecclesia psallatur, sicut et sancti præcipiunt canones.

XIII. *Ubi omnes communicant.*

Item placuit, ut intra sanctuarium altaris ingredi ad communicandum non liceat laicis, viris vel mulieribus, nisi tantum clericis, sicut et in antiquis canonibus statutum est.

XIV. *De oleribus et carnibus.*

Item placuit, ut quicumque in clero cibo carniarum non utantur, pro amputanda suspitione Priscillianæ hæresis, vel olera cocta cum carnibus tantum prægustare cogantur; quod si contempserint, secundum quod de his talibus sancti Patres antiquitus statuerunt, necesse est eos pro suspitione hæresis hujus officio excommunicatos omnibus modis removeri.

XV. *De auctore excommunicatorum.*

Item placuit, ut hi qui pro hæresi aut pro crimine aliquo excommunicantur, nullus eis communicare præsumat, sicut et antiqua canonum continent statuta; quæ si quis spernit voluntarie se ipsum alienæ damnationi tradet.

XVI. *De his qui se ipsos interficiunt.*

Item placuit, ut hi qui sibi ipsis aut per ferrum aut per venenum aut per præcipitum aut suspendium vel quolibet modo violentam inferunt mortem, nulla illis in oblatione **605** commemoratio fiat, neque cum psalmis ad sepulturam eorum cadavera deducantur: multi enim hoc sibi per ignorantiam usurparunt. Similiter et de his placuit qui pro suis sceleribus puniuntur.

XVII. *De catechumenis defunctis.*

Item placuit, ut catechumenis sine redemptione baptismi defunctis simili modo neque oblationis commemoratio neque psallendi impendatur officium, nam et hoc per ignorantiam usurpatum est.

XVIII. *De corporibus defunctorum.*

Item placuit, ut corpora defunctorum nullo modo intra basilicam sanctorum sepeliantur, sed si necesse est de foris circa murum basilicæ usque adeo non abhorret. Nam si firmissimum hoc privilegium usque nunc retinent civitates, ut nullo modo intra ambitus murorum cujuslibet defuncti corpus humetur, quanto magis hoc venerabilium martyrum debet reverentia obtinere?

XIX. *De benedictione chrismatum.*

Item placuit, ut si quis presbyter post hoc interdictum ausus fuerit chrisma benedicere, aut ecclesiam aut altarium consecrare, a suo officio deponatur, nam et antiqui hoc canones vetuerunt.

XX. *De laicorum gradu.*

Item placuit, ut ex laico ad gradum sacerdotii ante non veniat, nisi prius anno integro in officio

A lectorati vel subdiaconati disciplinam ecclesiasticam discat, et sic per singulos gradus eruditus ad sacerdotium veniat; nam satis reprehensibile est ut qui necdum didicit jam docere præsumat, dum et antiquis hoc Patrum institutionibus interdictum sit.

XXI. *De collatione fidelium.*

Item placuit, ut si quid ex collatione fidelium aut per festivitatem martyrum aut per commemorationes defunctorum offertur, **606** apud unum clericorum fideliter colligatur, et constituto tempore aut semel aut bis in anno inter omnes clericos dividatur; nam non modica ex ipsa inæqualitate discordia generatur, si unusquisque in sua septimana quod oblatum fuerit sibi defendat.

XXII. *De præceptis canonum antiquorum.*

Item placuit, ut quæcumque præcepta antiquorum canonum, quæ modo in concilio recitata sunt, nullus audeat præterire: si quis autem quasi contumax transgreditur illa, necesse est ut de suo degradetur officio.

Relectis capitulis Lucretius episcopus dixit: Quia optulante nobis Domino ea quæ ad firmitatem catholicæ orthodoxæ fidei, vel quæ ad officium ordinis ecclesiastici pertinebant unanimi sicut oportebat collatione decrevimus, restat nunc ut ex omnibus his quæ per gratiam Dei salubriter statuta sunt, propriam unusquisque nostrum studeat docere atque informare diocesim. Si quis autem ex nobis in parochiis suis post agnita hujus concilii constituta aut clericum aut monachum sanæ huic doctrinæ resistantem invenerit aut in aliquo adhuc Priscillianæ sectæ errore latitare persenserit, et non continuo illum excommunicatum et anathematizatum de ecclesia foris ejecerit, ita ut cum hujusmodi homine nec cibum aliquis fidelium communicare præsumat, noverit se is qui talem recipit et fraternæ esse excommunicationi obnoxium et divinæ proculdubio sententiæ reum. Omnes episcopi dixerunt: Quæcumque a nobis unito per Dei gratiam communi consensu decreta sunt pervigili necesse est sollicitudine observentur, quæ ut stabilem placitæ constitutionis obtineant firmitatem propria unusquisque his gestis manu subscribat. Et post episcoporum subscriptio subsequuta est.

D Lucretius episcopus subscripsi.
 Andreas episcopus subscripsi.
 Martinus episcopus subscripsi.
 Cortus episcopus subscripsi.
 Ildericus episcopus subscripsi.
 Lucetius episcopus subscripsi.
 Timotheus episcopus subscripsi.
 Maliosus | T. 2, Meliosus. U., G., Maliciosus | episcopus subscripsi.

CONCILFUM BRACARENSE SECUNDUM

DUODECIM EPISCOPORUM, HABITUM ANNO SECUNDO REGIS MIRONIS, DIE KALENDARUM JUNIARUM, ERA DCX.

607-608 Cum Gallæciæ provinciæ episcopi tam ex Bracarensi quam ex Lucensi synodo cum suis metropolitanis præceptione præfati regis simul in metropolitana Bracarensi ecclesia convenissent, id est Martinus, Nitigis^a, Remisol, Andreas, Lucretius, Adoricus, Wittimer, Sardinarius, Viator, Anila, Polemius, Mahiloc, consedentibus his simul episcopis atque universo clero præsentem, Martinus Bracarensis Ecclesiæ episcopus dixit: Inspiratione hoc Dei credimus provenisse, sanctissimi fratres, ut per ordinationem domini gloriosissimi filii nostri regis ex utroque concilio conveniremus in unum, ut non solum de visione alterutra gratulemur, sed etiam ea quæ ad ordinationem et disciplinam ecclesiasticam pertinent pariter colloquamur; scriptum est enim in Evangeliiis dicente Domino: *Ubiunque fuerint duo vel tres in nomine meo congregati, ibi ero in medio eorum.* Nitigis Lucensis Ecclesiæ episcopus dixit: Nec aliud potest credi nisi ea quæ ad utilitatem nostrarum pertinent animarum, divina inspiratione et inchoari et perfici posse: et ideo unanimes omnes atque id ipsum in Domino sentientes quæcunque ad instructionem nostram pertinent in medium prolata desideramus agnoscere. Martinus episcopus dixit: Arbitramur vestram beatitudinem recordari, quia cum primum in Ecclesia Bracarensi episcoporum concilium congregatum est, post multa quæ ad concordiam rectæ fidei fuerant roborata aliqua etiam quæ regularem sanctorum canonum continent discretionem firmavimus, quorum utilitas ut possit evidentius in memoriam revocari, ipsa si vobis placet epistola in vestra præsentia relegatur. Omnes episcopi dixerunt: Oportet omnibus modis ut in omnium auribus qui hic astant recitetur.

Recitatis ergo capitulis, quæ ne prolixitatem facerent his gestis minime sunt inserta, Martinus episcopus dixit: Hæc ergo quæ modo sunt recitata, quæ nobis tunc aut varia aut dubia aut inordinata sunt visa, auxiliante Deo directa sunt et suam immobiliter obtinent firmitatem: quæ autem tunc in memoriam non venerunt aut onerosum fuit in primo illo concilio multa simul ingerere, necessarium videtur modo ad notitiam sanctæ vestræ charitatis deferri, eo specialiter prospectu ut speciali ventilata examine purgentur. Sancti enim Patres ac præcessores nostri ad generales synodos undique collecti pro unitate rectæ fidei fecerunt, sicut in Nicæa contra Arium trecenti decem et octo, et in Constantinopoli contra Mæcedonium centum et quinquaginta, et in Epheso contra Nestorium ducenti, et in Chalcedone contra

Eutychem sexcenti et triginta, aut certe speciales synodos per suas unusquisque provincias pro reseccandis contemtionibus vel emendandis aliquorum negligentibus collegerunt, et prout eventus culparum aut qualiscunque excessus exegit per singulas quasque definitas canonum sententias mediante inter eos Dei spiritu conscripserunt, quas oportet nos legere et intelligere et tenere [Æ., retinere]. Et quia opitulante Christi gratia de unitate et rectitudine fidei in hac provincia nihil est dubium, illud modo nobis specialius est agendum, ut si quid fortasse extra apostolicam disciplinam per ignorantiam aut per negligentiam reprehensibile invenitur in nobis, recurrentes ad testimonia sanctorum Scripturarum vel antiquorum canonum instituta, adhibito communi consensu omnia quæ displicuerint rationabili iudicio corrigamus: et primum, si placet, relectis beati apostoli Petri præceptis, quæ pro regula sacerdotum in sua epistola evidenter scripsit, quidquid non eodem tenore sicut princeps apostolorum edocuit agi videtur a nobis sine ulla cunctatione ad emendationem ducere festinemus, ne fortasse dum aliis prædicamus, ipsi reprobi effecti divino illo condemnemur **609-610** eloquio dicente: *Tu vero odisti disciplinam et projecisti sermones meos post te.* Omnes episcopi dixerunt: Cupimus memoratam apostoli Petri epistolam ad locum, ubi sacerdotes docet, audire. Tunc allato libro hæc ex eadem epistola recitata sunt: *Seniores obsecro consenior: pascite qui est in vobis gregem Dei providentes, non coacte sed spontanee secundum Deum, neque turpis lucri gratia sed voluntarie, neque ut dominantes in clericis sed forma facti gregis ex animo, ut cum apparuerit princeps pastorum recipiatis immarcescibilem gloriæ coronam.* His relectis omnes episcopi dixerunt: Cognitis his quæ ex epistola beati Petri apostoli recitata sunt, desideramus auxiliante Dei gratia divinis obedire præceptis et apostolicæ epistolæ, quæ nobis recitata est, in his omnibus formulam imitari, ne forte in aliquibus inordinate ambulantes divino, quod absit, iudicio condemnemur, sed ut sanctorum Patrum vestigia subsequentes in ipsorum requiem mereamur esse participes, et immarcescibilem illam gloriæ coronam, quæ repromissa est, cum ipsis accipere mereamur. Ob hoc ergo tuam simul omnes deprecemur charitatem, ut has omnes causas singulis capitulis breviter comprehensas, qualiter corrigi debeant, his gestis subter annectas, quæ cum studiosius relecta et in notitiam omnium nostrorum evidentius fuerint perducta, propria unus-

^a B. R., E. 4, T. 1, Nitigisis. E. 5, Nitigisus. T. 2, Nitigistus; sicque infra scribit.

^b T. 1, in clericis, T. 2, in clero.

quique manu pro eorum emendatione et confirmatione subscribat, ut non solum nobis, sed etiam successoribus nostris hæc ad perfectionem episcopalis officii decreta proficiant.

I. *Ut episcopus ambulet per diocesem suam, et ante viginti dies Paschæ catechumeni doceantur symbolum.*

Placuit omnibus episcopis atque convenit, ut per singulas Ecclesias episcopi per diöceses ambulantes primum discutiant clericos, quomodo ordinem baptismi teneant vel missarum, et quæcunque officia quomodo peragantur; et si recte quidem invenerint, Deo gratias, sin autem minime, docere debeant ignarus, et hoc modis omnibus præcipere, ut sicut antiqui canones jubent ante dies viginti baptismi ad purgationem exorcismi catechumeni currant: in quibus viginti diebus omnino catechumeni symbolum quod est: *Credo in Deum Patrem omnipotentem, specialiter doceantur.* Postquam ergo hæc suos clericos discusserint vel docuerint episcopi, alio die convocata plebe ipsius ecclesiæ doceant illos, ut errores fugiant idolorum vel diversa crimina, id est homicidium, adulterium, perjurium, falsum testimonium et reliqua peccata mortifera, aut quod nolunt sibi fieri alteri non faciant, et ut credant resurrectionem omnium hominum et diem iudicii, in qua unusquisque secundum sua opera recepturus est: et sic postea episcopus de ecclesia illa proficiatur ad aliam.

II. *Ut episcopus per diocesem ambulans duos solidos tantum accipiat, neque tertiam partem de oblationibus quærat, et ut clerici non cogantur more servili.*

Placuit ut nullus episcoporum, cum per suas diöceses ambulant, præter honorem cathedræ suæ, id est duos solidos, aliquid aliud per ecclesias tollat, neque tertiam partem ex quacunque oblatione populi in ecclesiis parochialibus requirat; sed illa tertia pars pro luminariis ecclesiæ vel recuperatione servetur, ut singulis annis episcopo inde ratio fiat: nam si tertiam partem illam episcopus tollat, lumen et sacra tecta abstulit ecclesiæ. Similiter et ut parochiales clerici servili more in aliquibus operibus episcopi non cogantur, quia scriptum est: *Neque vi dominantes in clero.*

III. *Ut episcopus in ordinatione clericorum commodum nullum accipiat.*

Placuit ut de ordinationibus clericorum episcopi munera nulla accipiant, sed ut scriptum est quod gratis donante Deo accipiunt gratis dent, et non aliquo pretio gratia Dei et impositio manuum vendetur: quia antiqua definitio Patrum ita de ecclesiasticis ordinationibus statuit dicens: *Anathema danti et accipienti.* Propterea quia aliquanti multis accleribus obruti sancto altario indigne ministrantes non hoc testimonio bonorum actuum sed profusione munerum obtinent, oportet ergo non per gratiam munerum, sed per diligentem prius discussionem, deinde per multorum testimonium clericos ordinare.

IV. *Ut pro chrismate episcopus nihil accipiat.*

Placuit ut modicum balsami, quod benedictum pro

* Sic, forte pro *exspoliationem.* EDIT.

A baptismi sacramento per ecclesias datur, quia singuli tremisses pro ipso exigi solent, nihil ulterius exigatur, ne forte quod pro salute animarum per invocationem sancti Spiritus consecratur, sicut Simon magus donum Dei pecunia emere, ita nos vendare damnabiliter videamur.

V. *Ut pro consecratione basilicæ episcopus nihil exigat.*

Placuit ut quoties ab aliquo fidelium ad consecrandas ecclesias episcopi invitantur, non quasi ex debito munus aliquod e fundatore **611** requirant: sed si ipse quidem aliquid ex suo voto obtulerit, non respuatur; si vero aut paupertas illum aut necessitas retinet, nihil exigatur ab illo. Hoc tantum unusquisque episcoporum meminerit, ut non prius dedicet ecclesiam aut basilicam, nisi antea dotem basilicæ et obsequium ipsius per donationem chartulæ confirmatum accipiat: nam non levis est ista teneritas, si sine luminariis vel sine sustentatione eorum qui ibidem servituri sunt, tanquam domus privata, ita consecratur ecclesia.

VI. *Ut si quis oratorium pro quæstu suo in terra sua fecerit non consecratur.*

Placuit ut si quis basilicam non pro devotione fidei sed pro quæstu cupiditatis ædificat, ut quidquid ibidem oblatione populi colligitur medium cum clericis dividat, eo quod basilicam in terra sua ipse condiderit, quod in aliquibus locis usque modo dicitur fieri, hoc ergo de cætero observari debet, ut nullus episcoporum tam abominabili voto consentiat, ut basilicam quæ non pro sanctorum patrocinio, sed magis sub tributaria conditione est condita, audeat consecrare.

VII. *Ut de baptizatis nullus accipiat præmium.*

Placuit ut unusquisque episcopus per ecclesias suas hoc præcipiat, ut hi qui infantes suos ad baptismum offerunt, si quid voluntarie pro suo offerunt voto, suscipiatur ab eis. Si vero per necessitatem paupertatis aliquid non habent quod offerre, nullum illis pignus violenter tollatur a clericis: nam multi pauperes hoc timentes filios suos a baptismo retrahunt, qui si forte dum differunt sine gratia baptismi de hac vita recesserint, necesse est ut ab illis eorum perditio requiratur, quorum exspolia * pertimescentes a baptismi se gratia retraxerunt.

VIII. *Ut qui clericum accusaverit et id non probaverit, excommunicetur.*

D Placuit ut si quis aliquem clericorum in accusatione fornicationis impetit, secundum præceptum Pauli apostoli duo vel tria testimonia requirantur ab illo: quod si non potuerit datis testimoniis approbare quæ dixit, excommunicationem accusati accusator excipiat.

IX. *Ut per singulos annos a metropolitano episcopis Pascha prænuntiatur.*

Placuit ut postquam omnia in concilio sacerdotum fuerint ordinata, illud omnimodis observetur, ut superventurum ipsius anni **612** Pascha, quoto Kalendarum die vel quoto luna debet suscipi, a metropolitano episcopo nuntiatur: quod cæteri episcopi vel reliquis clerus breviculo subnotantes unusquisque in

sua ecclesia, adveniente Natalis Domini die, astanti A populo post lectionem evangelicam nuntiet, ut introitum Quadragesimæ nullus ignoret; in cuius principio convenientes in unum vicinæ ecclesiæ per triduum cum psalmis per sanctorum basilicas ambulantes celebrent litanias; tertio autem die celebratis hora nona sive decima missis, dimisso populo præcipiant quadragesimæ observare jejunia, et mediante Quadragesima ex diebus viginti baptizandos infantes ad exorcismi purgationem offerre.

X. *Ut presbyter post cibum non teneat missam pro mortuis.*

Placuit ut quia per stultitiam præsumpti nuper erroris aut certe ex veteris Priscillianæ adhuc hæresis festore corruptos cognovimus quosdam presbyteros in huius præsumptionis audacia retineri, ut in missa mortuorum etiam post acceptum merum oblationem ausi sunt consecrare, ideo hoc præfixæ evidentis sententiæ admonitione servetur, ut si quis presbyter post hoc edictum nostrum amplius in hac vesania fuerit reprehensus, id est ut nec jejunos, sed quocumque jam cibo præsumptio, oblationem consecraverit in altari, continuo ab officio suo privatus a proprio deponatur episcopo.

His ita [T. 2, itaque] gestis placuit omnibus pro confirmanda horum observantia propria unumquemque manu subscribere eo placitorum [E. 4, U., placito] facto, ut si quis eorum capitulorum terminum transgressus ad inordinatas consuetudines reverti voluerit, totius concilii increpatione correctus severissimam sibi de sui ordinis inclinatione noverit imminere sententiam.

Martinus Bracarenensis metropolitane Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Remisol Besensis Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Lucetius Conimbrensis Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Adoricus Egestanæ Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Sardinarius Lamicensis Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Viator Magnetenensis Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Ex synodo Lucensi.

Nitigis Lucensis a metropolitane Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Andreas Iriensis [U., G., Herenensis] Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

613 Witimer Auriensis Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Polimius Asturicensis Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Anila Tudensis Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

Mahiloc Britonensis Ecclesiæ episcopus his gestis subscripsi.

a B. R., E. 4, T. 1, 2, *Lucensis Ecclesiæ.*

Capitula sive canones ex Orientalium antiquorum Patrum synodis a venerabili Martino episcopo vel ab omni Bracarensi synodo excerpti vel emendati tituli, ubi clericorum seorsum et laicorum seorsum sententiis restauravit, ut quod translatore a Græco in Latinum obscurius dixerunt, vel scriptorum ignavia depravaverat aut immutaverat, simplicius et emendatius omnia uno hoc continentur in loco, ut de quo capitulo quis scire voluerit, possit celerius invenire.

Domino beatissimo atque apostolicæ sedis honore suscipiendo in Christo fratri Nitigi b episcopo vel universo concilio Lucensis ecclesiæ Martinus episcopus salutem: Sancti canones qui in partibus Orientis ab antiquis Patribus constituti sunt Græco prius sermone conscripti sunt, postea autem succedenti tempore in Latinam linguam translati sunt: et quia difficile est ut simplicius aliquid ex alia lingua transferatur in alteram, simulque et illud accidit, ut in tantis temporibus scriptores aut non intelligentes aut dormitantes multa prætermittant, et propterea in ipsis canonibus aliqua apud simpliciores videantur obscura; ideoque visum est ut cum omni diligentia et ea quæ per translatore obscurius dicta sunt, et ea quæ per scriptore sunt immutata, simplicius et emendatius restaurem, id primum observans, ut illa quæ ad episcopos vel universum pertinent clerum una parte conscripta sint, similiter et quæ ad laicos pertinent simul sint adunata, ut de quo capitulo aliquis scire voluerit, possit celerius invenire.

I. De electione episcopi.

C Non liceat populo electionem facere eorum qui ad sacerdotium provocantur, sed iudicium sit episcoporum, ut ipsi eum qui ordinandus est probent, si in sermone et fide et in spirituali vita edoctus est.

II. De ordinatione episcopi.

Episcopum oportet maxime quidem ab omni concilio constitui; sed si hoc aut pro necessitate aut pro longinquitate itineris difficile fuerit, ex omnibus tres colligantur et omnium præsentium vel absentium subscriptione 614 teneantur, et sic postea ordinatione fiat. Hujus autem rei potestas in omni provincia ad metropolitanum pertineat.

III. De evacuanda ordinatione quæ absente metropolitano fuerit facta.

D Non debet ordinari episcopus absque consilio et præsentia metropolitani episcopi: adesse autem oportet omnes qui sunt in provincia sacerdotes, quos per suam debet epistolam convocare; et si quidem omnes occurrerint, melius; si autem hoc difficile fuerit, plures oportet occurrere: qui autem non convenerint præsentiam sui per suas epistolas faciant, et sic omnium facto consensu ordinationem episcopi fieri oportet. Si autem aliter præter quod a nobis terminatum est fuerit factum, talem ordinationem nihil prævalere decernimus. Si autem secundum canones ordinatione episcopi fuerit facta et aliquis contra suam malitiam in aliquo contradixerit, plurimorum consensus obtineat.

b B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., *Nitigino.*

IV. *De primatu metropolitani.*

Per singulas provincias oportet episcopum cognoscere primatum metropolitani episcopi et ipsum curam suscipere: nihil autem agere reliquos episcopos præter eum, secundum quod antiquitus a Patribus nostris constitutum continetur in canone, propter quod metropolitanus episcopus nihil sibi præsumptive assumat absque consilio cæterorum.

V. *De eo qui per ambitionem de inferiori civitate ad majorem transiens vult agere clericatum.*

Si quis in parte alicujus fuerit ambitior inventus, sive episcopus sive presbyter vel diaconus, de inferiori civitate non transeat ad majorem; quod si quis contra hæc magni concilii constituta importunus extiterit, omnimodo evacuetur hujusmodi factum, et suæ iterum restauretur Ecclesiæ, cujus episcopus aut presbyter aut diaconus prius fuerat constitutus.

VI. *De non mutanda parochia.*

Episcopum a propria parochia non liceat transire in aliam neque sua sponte introire, neque invitatus neque ab episcopo coactus, sed permaneat in loco in quo a Deo est ordinatus, et in ea quam sortivit Ecclesia secundum antiquorum canonum constitutum.

VII. *De præsumptione alienæ diocesis.*

Si quis episcopus, non per scripta metropolitani **615** episcopi aut qui cum eo sunt, rogatus de alia provincia in aliam venerit, sed præsumptive irruens ad ordinationem et constitutionem clericorum qui ad illum non pertinent importunus existat, vacua sint et inania omnia quæ ab eo fuerint constituta: ipse autem digna increpatione excommunicetur et abominetur a sancto concilio.

VIII. *De non constituendo episcopo successore.*

Episcopum non liceat ante finem vitæ alium in loco suo constituere successorem: si quis autem hoc usurpare tentaverit, talis constitutio irrita erit. Non ergo aliter fieri oportet nisi cum consilio et iudicatu episcoporum, qui post exitum præcessoris potestatem habent ordinare quem dignum elegerint.

IX. *De irruptione vacantis ecclesiæ.*

Si quis episcopus vacans in ecclesiam non habentem episcopum subripiens populos sine concilio integri ordinis irruerit, etiamsi populus quem seduxit desideret illum, alienum eum ab ecclesia esse oportet. Integrum autem et perfectum concilium dicimus illud in quo præsens metropolitanus episcopus fuerit.

X. *De episcopo per necessitatem vacante.*

Si quis episcopus ordinatus pro contentione populi aut pro aliqua alia ratione et non pro sua culpa in parochiam quæ ei fuerit data non ierit, hunc oportet honorem sacerdotii tantummodo contingere et de rebus ecclesiæ in qua convenit nihil sibi præsumat: sustineat autem quid de eo sanctum concilium iudicare voluerit.

XI. *De contemptore episcopo.*

Si quis episcopus ab episcopo ordinatus noluerit agere sacerdotium neque consenserit in sibi com-

missa ecclesia ambulare, istum [*Æ.*, statim] talem excommunicare oportet; quod si coactus contempserit, sanctum concilium quod placet de eodem determinet.

XII. *De seditioso episcopo.*

Si quis episcopus ordinatus fuerit et non vult ipsam parochiam suscipere in qua nominatus est, sed alibi vult ordinari et vim facit et seditiones concitat contra eos qui illum ordinaverunt, hunc ab honore oportet removeri. Si autem in pristino honore presbyterii vult stare, non vetetur ut gradum quem habuit retineat; quod si reluctatus fuerit, etiam de honore presbyterii ab ordinatore proprio deponatur.

616 XIII. *De dissensione iudicii.*

Si quis episcopus in aliquibus causationibus [*B. R.*, *T. 1, 2*, accusationibus] iudicatur, et viderit ipsos episcopos qui in provincia sunt inter se iudicio discrepare, ut alii videantur eum qui iudicatur iustificare alique condemnare, pro definitione hujus dissensionis hoc placuit sancto concilio, ut de vicina provincia alter metropolitanus episcopus convocetur, ut per eum confirmetur quod secundum rectum placuerit canonem.

XIV. *De præsumptione episcopi in rebus ecclesiæ.*

Si quis episcopus nulla ecclesiasticæ rationis necessitate compulsus inscio clero aut ubi forte non est presbyter de rebus ecclesiasticis aliquid præsumpserit vendere, res ipsas ecclesiæ propriæ cujus sunt restaurare cogatur, et in iudicio episcoporum deijciatur auditus et tanquam furti aut latrocinii reus a suo privetur honore.

XV. *De rebus ecclesiasticis gubernandis.*

Quæ sunt ecclesiæ debent ecclesiæ conservari cum omni diligentia et bona conscientia et fide Dei qui omnia videt et iudicat. Gubernari ergo oportet cum iudicio et potestate episcopi, cui etiam omnis populus et congregatio commissa est animarum. Manifesta autem esse debent quæ ad ecclesiam pertinent in conscientia eorum, qui circa episcopos sunt et presbyteres et diacones, ut hi omnes sciant quæ sunt ecclesiæ propria, ut si episcopo contigerit transitus, nihil eos latere possit ex his quæ ad ecclesiam pertinent, ut nullo modo possint minui et perire. Neque res propriæ episcopi debent importunitatem pro rebus ecclesiæ pati; dignum et re vera et justum est apud Deum et homines, ut ea quæ episcopi propria sunt cui voluerit derelinquat, et neque ecclesiam perpati damnum neque episcopum pro rebus ecclesiæ condemnari, aut post ejus obitum in causis quæ ad eum non pertinent aut in maledictum incidere.

XVI. *De rebus ecclesiæ dispensandis.*

Episcopus habeat potestatem in rebus ecclesiæ ut dispenset necessitatem habentibus. Cum omni reverentia et timore Dei participare eum oportet quæ necessaria sunt: si tamen ipse aut qui cum eo sunt fratres indiguerint aliquo, necessitatem nullomodo patiantur secundum sanctum Apostolum dicentem:

Victu et legumento, his contenti sumus. Si autem res ecclesiasticas episcopus in 617 suas voluntates usurpare voluerit et lucra ecclesiæ vel fructus agrorum non cum presbyterorum vel diaconorum consilio intaminaverit, aut fratribus vel filiis vel quibuscunque propinquis suis dederit potestatem, ut per eos latenter res lædantur ecclesiæ, hunc oportet obnoxium esse concilio. Similiter id, si episcopus vel qui cum eo sunt presbyteri aut diacones accusentur, qui ea quæ ex reditu vel ex quolibet actu veniunt ecclesiæ in suos sinus colligunt et pauperes fraudant et fame conciant, hos corripi oportet secundum quod ordinatum fuerit a sancto concilio.

XVII. De his qui ex vasis ministerii ecclesiæ aliquid vendiderint.

Si quis presbyter aut diaconus inventus fuerit aliquid de ministeriis ecclesiæ venundasse, quia sacrilegium commisit, placuit eum in ordinatione ecclesiastica non habere; in iudicio tamen episcopi dimitendum est sive dignus sit sive indignus in suo recipi gradu, quia multoties pro hoc ipso quod de sacrosancto altario intaminaverint id cum episcopi potestate dimissum est.

XVIII. De synodo faciendâ.

Propter ecclesiasticas curas et altercationum solutiones bene placuit per singulas provincias bis in anno concilium fieri, vocante a metropolitano episcopo omnes provincie episcopos, ita ut in his conciliis procedant omnes presbyteri, diacones vel hi qui in concilio eorum causæ examinatæ ad iustum iudicium perducantur, ut si qui manifeste episcopi vel presbyteri aut diacones inventi fuerint in offensa, secundam rationem excommunicentur quandiu communi consensu mitiorem de his placuit dari sententiam. Nulli autem episcopo liceat propria apud se metipsum concilia facere præter eos quibus sunt metropoles creditæ.

XIX. De episcopo qui noluerit venire ad synodum.

Non liceat ad concilium convocatos episcopos continere, sed ire, et ea quæ ad utilitatem ecclesiæ vel cæterorum pertinent aut docere si novit, aut doceri si nescit: nam si extra ægritudinem contempserit ire, reus erit fraterni concilii.

XX. De legitima ætate ordinandi presbyteri.

Si quis triginta ætatis suæ non impleverit annos nullo modo presbyter ordinetur, etsi valde sit dignus, quia ipse Dominus tricesimo 618 anno baptizatus est et sic cœpit docere. Oportet ergo eum qui ordinandus est usque ad hanc ætatem legitimam conservari.

XXI. De eunuchis qui ab aliis fiunt vel qui ipsi sibi naturalia abscidunt.

Si quis pro casu suæ ægritudinis naturalia a medicis habuerit secta, similiter et qui a barbaris aut hominibus stultis fuerint castrati, et moribus digni fuerint visi, hos canon admittit ad clericatus officium

promoveri. Si quis autem sanus non per disciplinam religionis et abstinentiæ, sed per abscisionem plasuati a Deo corporis, æstimans posse a se carnales concupiscentias amputari, castraverit se, non eum admitti decernimus ad aliquod clericatus officium. Quod si jam ante fuerat promotus ad clericum c, prohibitus a suo ministerio deponatur.

XXII. De neophytis.

Neophytus qui nuper baptizatus fuerit jam ætate legitima, non continuo liceat eum ad ecclesiasticum ordinem promoveri, quia oportet illum prius doceri quod possit docere, et multo tempore post baptismum probari, ut bene probatus veniat ad clerum secundum præceptum Apostoli dicentis: *Non neophytum, ne forte in superbiam elatus in iudicium incidat et laqueum diaboli.* Si autem succedenti tempore in aliquo peccato gravi a duobus vel tribus fuerit devictus, depositus de gradu suo cesset a clero. Si quis contra hanc regulam facere præsumperit, quasi contrarius magni concilii projiciatur a clero.

XXIII. De pœnitente non admittendo ad clerum.

Pœnitens, tantum si necessitas aut usus exegerit, inter ostiarios prius deputetur vel inter lectores, ita ut Evangelia vel Apostolum non legat. Si qui autem ante ordinati sunt, inter subdiacones habeantur, ita ut manum non imponant aut sacra non contingant: ex pœnitente enim dicimus de eo qui post baptismum pro homicidio aut pro diversis criminibus aut gravissimis peccatis publicam pœnitentiam sub cilicio gerens divino fuerit reconciliatus altario.

XXIV. De his qui sine discussione aut presbyteri aut diacones ordinati sunt.

Si quis presbyter aut diaconus sine aliqua examinatione ordinati sunt, aut certe, cum discuterentur, criminosa peccata sua celaverunt, et post ordinationem ab aliis sunt detecti, 619 abjiciantur a clero. Similiter et de universo ordine cleri servetur; nam hoc sibi quod irreprehensibile est sancta et catholica defendet Ecclesia.

XXV. De presbyteris vel diaconibus qui post ordinationem denotantur.

Si quis presbyter ante ordinationem peccaverit et post ordinationem confessus fuerit quia ante erravit, non offerat, sed tantum pro religione nomen presbyteri portet. Si autem non ipse confessus, sed ab alio publice fuerit convictus, nec ad hoc ipsum habeat potestatem ut nomen presbyteri portet. Similiter et de diaconibus observandum est, ut si ipse confessus fuerit ordinem subdiaconatus accipiat.

XXVI. De his qui viduas aut dimissas ducunt aut in malis consiliis mixti sunt.

Si quis viduam aut ab alio diuissam duxerit, non admittatur ad clerum, aut si obrepsit dejiciatur. Similiter si homicidii aut facto vel præcepto aut consilio aut assensione post baptismum concius fuerit, et per aliquam subreptionem ad clericatum venerit, dejiciatur et in fine vitæ suæ communionem recipiat.

a *Æ.*, B. R., T. 1 2, convocante.

b *Æ.*, B. R., T. 1, 2, U., aut a dominis stultis.

c *Æ.*, B. R., T. 1, 2, U., G., clerum.

XXVII. *De fornicatoribus clericis.*

Si quis presbyter aut diaconus fuerit fornicatus aut moechatus, projiciatur et agat poenitentiam.

XXVIII. *De his quorum uxores moechantur*

Si alicujus uxor in adulterio fuerit deprehensa, hic talis ad ministerium ecclesiasticum nullo modo adducatur. Si autem post ordinationem alicujus clerici uxor adultera ^a fuerit, dimittat eam : sin autem cum ipsa voluerit permanere, a ministerio alienus sit.

XXIX. *De viduis clericorum.*

Si qua vidua episcopi vel presbyteri aut diaconi maritum acceperit, nullus clericus, nulla religiosa cum ea conviviumumat; nunquam communicet; morienti tantum ei sacramentum ^b subveniat.

XXX. *De filia episcopi vel presbyteri sive diaconi.*

Si devota fuerit et maritum duxerit, si eam pater vel mater in affectum receperint, a communione habeantur alieni : pater vero causas in concilio se noverit praestaturum; **620** mulier vero non admittatur ad communionem, nisi marito defuncto egerit poenitentiam; sin autem vivente eo secesserit et ^c egerit poenitentiam vel petierit communionem, in ultimo vitae deficiens accipiat communionem.

XXXI. *De devota peccante vel quae se maritaverit.*

Devotam peccantem non recipendam in ecclesia, nisi peccare desierit et desinens egerit aptam poenitentiam decem annis et recipiat communionem. Prius autem quam in ecclesia admittatur ad orationem, ad nullius convivium Christianae mulieris accedat; quod si admissa fuerit, etiam haec quae eam receperit habeatur abstenta; corruptorem etiam par poena stringat. Quae autem maritum acceperit non admittatur ad poenitentiam, nisi adhuc vivente ipso marito caste vixerit, aut postquam ipse de hac vita discesserit.

XXXII. *De subintroductis adoptivis mulieribus.*

Nullus episcopus neque presbyter neque diaconus neque omnino aliquis ex clero licentiam habeat introumittendi ad se quasi adoptivam aliquam mulierem, quasi in loco filiae aut sororis aut matris, nisi forte sororem veram ex germanitate aut sororem patris aut matris et illas solas personas quae ab omni mala suspitione alienae sunt. Similiter et religiosis feminis laicorum alienorum familiaritatem et consortium prohibemus, et eorum qui nec in Dei timore subjecti sunt nec retinent continentiae disciplinam.

XXXIII. *De non recipiendis clericis vagis et infirmam ad ordinationem ejus, qui sine consensu episcopi sui ab alio episcopo ordinatus est.*

Si quis in contemptu positus presbyter vel diaconus vel quicumque ex clero recesserit ab Ecclesia sua, nullomodo in ^d alia suscipiatur Ecclesia, sed omnimodo compellatur ut ad suam revertatur Ecclesiam. Si autem permanserit in superbia et reverti noluerit, excommunicetur et projiciatur. Si quis autem episcopus ausus fuerit illum in suam Ecclesiam ordi-

A nare, non consentiente episcopo suo a quo recessit, ordinatio ejus vacua deputetur.

XXXIV. *De clericis desertoribus.*

Si quis presbyter aut diaconus aut aliquis de clero propriam Ecclesiam derelinquens ad alteram Ecclesiam vadit, et ibi multo tempore demoratur, omnino unquam ministret **621** in clero; et si admonuerit eum episcopus suus ut ad suam redeat parochiam, et redire noluerit, ubi est ibi de suo officio deponatur, ita ut nunquam in suum revertatur gradum propter dissolutionis peccatum. Si autem episcopus alter illum susceperit qui de reatu ejus est conscius, oportet ipsum episcopum sine increpatione in communi concilio non admitti, ut ecclesiasticum canonem ultra non solvat.

XXXV. *De importunis clericis.*

Si quis episcopus, presbyter aut diaconus excommunicatus in concilio injuste se queritur condemnatum, ad majorem episcoporum concilium revertatur et eorum inquisitionem et iudicium expectans, si quas se causas iustas habere putat, exponat. Si autem contempserit et importunans se palatio aures principum inquietare voluerit, hic ad nullam veniam poterit pervenire neque spem futuram reconciliationis habebit.

XXXVI. *De purganda opinione haeresis.*

Si quis episcopus sive alicujus episcopi presbyter aut diaconus in alicujus haeresis opinionem offenderit, et ob hanc causam fuerit excommunicatus, nullus episcopus eum in communionem recipiat nisi prius in communi concilio perfecte fidei suae libello satisfaciatur omnibus, et ita liberam teneat suam purgationem. Hoc idem et de fidelibus laicis sit decretum si in aliquam haeresis opinionem fuerint nominati.

XXXVII. *De clericis excommunicatis.*

Si quis episcopus in concilio excommunicatus fuerit sive presbyter sive diaconus, et post excommunicationem praesumpserit sive episcopus ille aut presbyter vel diaconus facere oblationem vel matutinum aut vespertinum sacrificium quasi in officio suo agere sicut prius, non liceat ei nec in alio ^e concilio spem reconciliationis habere nec ultra recolligi; sed etiam eos qui ei communicaverint omnes ab Ecclesia respui, maxime eos qui sciebant eum esse dejectum. Si autem permanserit turbans et concitans Ecclesiam per forasticam potestatem, oportet eum sicut seditonarium ab omni plebe expelli.

XXXVIII. *De presbyteris ut in secundas nuptias non vadant.*

Presbyterem ad secundas nuptias convivam ire non oportet pro eo quod hi qui **622** ad secundas nuptias veniunt poenitentiam postulent. Quomodo

^a B. R., E. 4, T. 1, 2, adulterata.

^b In reliquis, praeter A., sacramenta subveniant.

^c A., B. R., E. 4, T. 1, 2, U., et poenituerit vel petierit.

^d A., B. R., E. 4, T. 1, 2, in aliena recipiatur Ecclesia.

^e E. 4, T. 1, 2, aliquo.

^f A., B. R., E. 4, T. 1, 2, U., fieri.

potest presbyter ille esse, qui propter convivium interest tali conjugio?

XXXIX. *De his qui ad diaconatum eliguntur.*

Si quis ad ministerium diaconatus eligitur, si contestatus fuerit pro accipiendo matrimonio et dixerit non posse in castitate permanere, hic non ordinetur. Quod si in ordinatione tacuerit et ordinatus fuerit, et postea matrimonium desideraverit, alienus sit a ministerio et vacet a clero.

XL. *Non liceat diaconum non jussum sedere.*

Non liceat diaconum ante presbyterem sedere nisi cum jussione presbyteri.

XLI. *Non liceat quemlibet ministeria tangere.*

Non liceat quemlibet ministeria tangere, nisi subdiacono aut acolytho in secretario^b tangere vasa Domini.

XLII. *Ut mulieres in sacrarium non intrent.*

Non liceat mulieres in secretarium^c ingredi.

XLIII. *Si lector alterius viduam duxerit.*

Lector si viduam alterius uxorem acceperit, in lectoratu permaneat, aut si forte necessitas sit, subdiaconus fiat, nihil autem supra: similiter et si bigamus fuerit.

XLIV. *Si subdiaconus secundam duxerit uxorem.*

Si subdiaconus secundam duxerit uxorem, inter lectores vel ostiarios habeatur, ita ut Apostolum non legat.

XLV. *Ut non ascendat in pulpitu lector.*

Non liceat in pulpito psallere aut legere, nisi qui a presbytero^d lectores sunt ordinati.

XLVI. *De conditionalibus non ordinandis, nisi cum consensu patronorum.*

Si quis obligatus tributo servili vel aliqua conditione patrocinio ejuslibet domus, non est ordinandus clericus, nisi probata vitæ fuerit et patroni consensus^e accesserit.

XLVII. *De non suscipiendis servis alienis in clero.*

Si quis servum alienum causa religionis doceat contemnere dominum suum et recedere⁶²³ a servitio ejus, durissime in omnibus arguatur.

XLVIII. *De non celebrandis natalitiis martyrum in Quadragesima.*

Non liceat in Quadragesima natales martyrum celebrare, sed tantum sabbato et dominico pro commemoratione eorum oblationes offerri: sed nec natalitia nec nuptias liceat in Quadragesima celebrari.

XLIX. *Non suscipi debere infantes ad baptismum, nisi ante tres septimanas paschæ.*

Non liceat ante duas septimanas paschæ, sed ante tres ad baptismum suscipere aliquem, oportet autem in his diebus ut hi qui baptizandi sunt symbolum discant et quinta feria novissimæ septimanæ episcopo vel presbytero reddant.

L. *De non solvendo jejuniis quinta feria paschæ.*

Non liceat quinta feria novissimæ septimanæ jejunium solvere et omnem exhonore Quadragesimam,

^a Hic et sequentes canonum tituli desumpti sunt ex Tolitanis Codicibus, cum desint in A.

^b B. R., T. 1, 2, *sacrario*.

A sed sincere abstinentes totam Quadragesimam perire aridioribus cibis utentes.

LI. *De chrismate conficiendo.*

Omni tempore episcopis liceat chrisma conficere et per suas dioceses destinare, ita ut ad dirigendum chrisma diaconus aut subdiaconus ante diem paschæ de singulis Ecclesiis ad episcopum destinentur.

LII. *Non liceat presbytero, episcopo præsente, chrismare.*

Presbyter, præsente episcopo, non signet infantes, nisi forte ab episcopo fuerit illi præceptum.

LIII. *Non licet presbytero ante episcopum in baptisterium introire.*

B Non liceat presbytero prius ab episcopo in baptisterium introire, sed cum episcopo, nisi forte aut absens fuerit aut ægrotus.

LIV. *De prægnantibus baptizandis.*

Si qua mulier prægnans desideraverit gratiam baptismi percipere, quando voluerit habeat potestatem; nam nihil in hoc participat mater infanti qui nascitur propter quod unicuique propria posse voluntas in confessione monstratur.

LV. *Quid in altari offerri oporteat.*

Non oportet aliquid aliud in sanctuario⁶²⁴ offerri præter panem et vinum et aquam, quæ in typo Christi benedicuntur, quia dum in cruce penderet de corpore ejus sanguis effluxit et aqua. Hæc tria unum sunt in Christo Jesu, hæc hostia et oblatio Dei in odorem suavitatis.

LVI. *De presbyteris forasticis.*

C Forasticis presbyteris præsente episcopo vel presbytero civitatis offerre non liceat neque ministrare in populo, nisi forte illis absentibus.

LVII. *De non jejunando in die dominico neque genuflectendo, similiter et in Quinquagesima.*

Si quis presbyter propter publicam pœnitentiam a sacerdote acceptam aut aliqua necessitate die dominica pro quadam religione jejunaverit sicut Manichæi, anathema sit. Similiter et quod ab apostolis traditum canon tenet antiquus, placuit tam per omnes dominicas quam per omnes dies paschæ usque ad Quinquagesimam non prostrati neque humiliati, sed erecto vultu ad Dominum orationum fungamur officio; quia in ipsis diebus gaudium resurrectionis Domini celebramus.

D LVIII. *De non prægustandis carnibus et non execrandis.*

Si quis non pro abstinentiæ disciplina, sed pro execratione ab esca carnium se abstinat, placuit sancto concilio ut præguset, et si sic vult abstineat; si autem spernit ita ut olera cocta cum carnibus non deguset, iste non obediens nec suspicionem hæresis a se removens deponatur de ordine clericatus.

LIX. *De eo quod non liceat sacerdotibus vel clericis incantaturas vel ligaturas facere.*

Non liceat clericis incantatores esse et ligaturas

^c B. R., *sacrarium*.

^d Æ., B. R., T. 1, 2, U., *episcopo*.

^e E. 3, U., *consensus*.

facere, quod est colligatio animarum. Si quis hæc A 626 facit, de Ecclesia projiciatur.

LX. *Non liceat sacerdotibus vel clericis spectaculis interesse.*

Non liceat sacerdotibus vel clericis aliqua spectacula in nuptiis vel in conviviis spectare, sed oportet antequam ingrediantur ipsa spectacula surgere et recedere inde.

LXI. *Non liceat convivium facere de confertis.*

Non liceat sacerdotes vel clericos sed nec religiosos laicos convivium facere de confertis.

LXII. *De usuris vel negotiorum lucris.*

Si quis oblitus timorem Domini et sanctam 625 Scripturam quæ dicit : *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*, post hanc cognitionem magni concilii feneraverit et centesimas exegerit aut ex quolibet negotio turpia lucra quæserit aut per diversas species vini vel frugis vel cujuslibet rei emendo vel vendendo aliqua incrementa susceperit, depositus de gradu suo alienus habeatur a clero.

LXIII. *De clericis qui ad matutinum et vespertinum non veniunt.*

Si quis presbyter vel diaconus vel quilibet clericus ecclesiæ deputatus, si intra civitatem fuerit aut in quolibet loco in quo ecclesia est, et ad quotidianum psallendi sacrificium matutinis vel vespertinis horis ad ecclesiam non convenit, deponatur a clero, si tamen castigatus veniam ab episcopo per satisfactionem noluerit promereri.

LXIV. *Non liceat clericis dominica ab ecclesia absentari.*

Non liceat quemlibet clericum die dominica ab ecclesia absentem esse, sed missarum solemnibus interesse et jejunio.

LXV. *Non liceat clericis ante horam tertiam prandere, nec ad mensam accedere vel recedere sine hymno.*

Non oportet clericos vel laicos religiosos ante sacram horam diei tertiam inire convivium, neque aliquando clericos nisi hymno dicto edere panem, et post cibos gratias auctori Deo referre.

LXVI. *De attendenda coma clericorum vel habitu ordinato.*

Non oportet clericos comam nutrire et sic ministrare, sed attonso capite, patentibus auribus, et secundum Aaron talarem vestem induere, ut sint in habitu ordinato.

LXVII. *Non liceat psalmos posticos in ecclesia dicere nec libros apocryphos legere.*

Non oportet psalmos compositos et vulgares in ecclesia dicere, neque libros qui sunt extra canoneum legere, nisi solos canonicos Novi et Veteris Testamenti.

LXVIII. *Non liceat super monumenta mortuorum missas tenere.*

Non oportet clericos ignaros et [T. 2, aut] presumptores super monumenta in campo ministeria [T. 2, mysteria] portare aut distribuere sacramenta, sed aut in ecclesiis aut in basilica ubi martyrum

^b *Æ., B. R., T. 1, 2, et sacrificare de re mortuorum.*

626 reliquæ sunt depositæ ibi pro defunctis oblationem offerre.

LXIX. *Non liceat Christianis prandia in monumenta portare.*

Non liceat Christianis prandia ad defunctorum sepulcra deferre et sacrificia reddere mortuorum Deo.

LXX. *Non liceat clericis vel laicis catholicis ab hæreticis eulogias accipere aut cum ipsis vel schismaticis orare.*

Non liceat clericis vel laicis catholicis ab hæreticis eulogias accipere, quia maledictiones sunt magis quam benedictiones, neque liceat aut cum hæreticis aut schismaticis orare.

LXXI. *Non liceat Christianis observationes diversas attendere.*

B Si quis paganorum consuetudinem sequens divinos et sortilegos in domo sua introduxerit, quasi ut malum foras mittant aut maleficia inveniant vel lustrationes paganorum faciant, quinque annis poenitentiam agat.

LXXII. *Non liceat Christianis tenere traditiones gentilium, observare lunæ aut stellarum cursum.*

Non liceat Christianis tenere traditiones gentilium et observare vel colere elementa aut lunæ aut stellarum cursum aut inanem signorum fallaciam pro domo faciendam vel ad segetes vel arbores plantandas vel conjugia socianda, scriptum est enim : *Omnia quæ facitis aut in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, gratias agentes Deo.*

LXXIII. *Non liceat Kalendas observare.*

C Non liceat iniquas observationes agere Kalendarum et otios vacare gentilibus neque lauro aut viriditate arborum cingere domos. Omnis hæc observatio paganismi est.

LXXIV. *Non liceat medicinales herbas cum aliqua observatione colligere.*

Non liceat in collectione herbarum quæ medicinales sunt aliquas observationes aut incantationes attendere, nisi tantum cum symbolo divino aut oratione dominica, ut tantum Deus creator omnium et dominus honoretur.

627 LXXV. *Non liceat mulieres Christianas in lanificiis aliquid observare.*

Non liceat mulieribus Christianis aliquam vanitatem in suis lanificiis observare, sed Dominum invocent adiutorem qui eis sapientiam texendi donavit.

LXXVI. *De adulteris.*

Si cujus uxor adulterium fecerit aut vir in alienam uxorem irruerit, septem annis poenitentiam agat.

LXXVII. *De mulieribus fornicariis et abortum facientibus.*

Si qua mulier fornicaverit et infantem qui exiit fuerit natus occiderit, et quæ studuerit abortum [*Æ., T. 1, 2, abortum*] facere et quod conceptum est necare aut certe ut non concipiat elaborat, sive ex adulterio sive ex legitimo conjugio, has tales mulieres in morte recipere communionem priores canones decreverunt. Nos tamen pro misericordia sive tales mulieres

sive conscias scelerum ipsarum decem annis agere **A** pœnitentiam judicamus.

LXXVIII. De homicidio voluntario vel non voluntario.

Si quis voluntarie homicidium fecerit, ad januam ecclesiæ catholicæ semper subiaceat et communionem in exitu vitæ suæ recipiat. Si autem non voluntate, sed casu aliquod homicidium fecerit, prior et non septem annis agi pœnitentiam jussit, secundus canon quinque annis mandavit.

LXXIX. De muliere quæ duos fratres in conjugio vel viro qui duas sorores habet.

Si qua mulier duos fratres aut si quis vir duas sorores habuerit, a communione abstineantur usque ad mortem: in morte autem eis communicatio pro misericordia detur. Si vero supervixerint communione accepta et de infirmitate convalescerint, agant pœnitentiam plenam tempore constituto.

LXXX. De his qui nuptiis irruunt.

Si quis multis nuptiis fuerit copulatus, pœnitentiam agat: conversatio autem et fides pœnitentis compendiat tempus.

LXXXI. De his qui se animalibus commiscuerunt.

Si quis ante viginti annos in cujuslibet animalis **628** commistione peccaverit, quindecim annis in humilitate subiaceat ad ecclesiæ januam, et post hoc [G., post hoc] alios ^a quinque annos tantum communione receptus pœnitentiam agat, et sic gratiam sacramenti suscipiat. Interrogentur autem alii de eo, qualem vitam in pœnitentia egerit et sic communionis misericordiam consequatur. Si quis autem post viginti annos habens uxorem huic peccato irruerit, **C** viginti et quinque annis humilitati subiaceat, et quinque annis orationibus tantum communicans postea

^a *Æ., B. R., U., aliis quinque annis in orationis tantum communione receptus. G., aliis quindecim an-*

recipiat sacramentum. Quod si et hanc mensuram aliquis transgressus fuerit, sacramentum in exitu consequitur. Oportet enim tales inter dæmonios orare.

LXXXII. De his qui usque ad finem vite in peccatis perdurant, et in exitu communionem experiant.

Si quis de corpore exiens novissimum et necessarium communionis viaticum expetit, non ei denegatur. Quod si in desperatione positus post perceptam communionem iterum sanus fuerit factus, tantum orationis particeps sit, nam non accipiet sacramentum donec constitutum pœnitentiæ impleat tempus. Qui ergo in exitu mortis sunt et desiderant accipere sacramentum, cum consideratione et probatione episcopi accipere debeant.

LXXXIII. De his qui intrantes in ecclesiam per nimiam luxuriam a sacramento se abstinunt.

Si quis intra ecclesiam Dei et sacras Scripturas fabulando non aulit et pro luxuria sua avertit se a communione sacramenti et in observandis mysteriis declinat constitutam regulam disciplinæ, istum talem projiciendum de Ecclesia catholica esse decernimus donec pœnitentiam agat et ostendat fructum pœnitentiæ suæ, ut possit ^b communione percepta indulgentiam promereri.

LXXXIV. De excommunicatis.

Non liceat communicare excommunicatis neque in domos eorum introire neque orare cum eis; neque liceat in alia ecclesia suscipi qui ab alia ecclesia segregatur. Si autem aliquis episcopus, aut presbyter, aut diaconus, aut quilibet ecclesiasticus excommunicato communicaverit, quasi perturbans omnem disciplinam ecclesiasticam excommunicetur.

nis, etc.

^b *B. R., T. 1, 2, G., suæ, deprecans, ut possit.*

LXV

CONCILIIUM BRACARENSE TERTIUM

HABITUM ANNO IV GLORIOSISSIMI DOMINI NOSTRI WAMBANIS REGIS, ÆRA DCCXIII.

629-630 Decenter satis per divinum Spiritum in Bracarensi urbe collecti de his quæ intra Dei Ecclesiam perversa actione geruntur tractaturi convenimus, ut adjuvante nos illo qui dixit: *Ubiunque fuerint duo vel tres in nomine meo collecti ibi ero in medio eorum*, pari animo parique devotionis studio exurgentes male habitos extirpemus errores. Etenim dum nos in unum synodalis actio aggregasset, debitis in sedibus collocati primum de sanctæ fidei sacramento cœpimus habere sermonem, scilicet ne aut vanitate disputantium, aut nescientia simplicium erroris, quidpiam in hoc sacrosancto sacramento fidei teneretur. Unde cum omnes nos in vera fide uti speculum perlustraremus illæso in eo quia nullum nostrorum schismatici erroris fœdaverat turbo, sed vera nos et simplex in hoc sacramento apostollia ostendit idoneos prædicatio, grates omnipotenti preegimus Deo: quam tamen nostræ fidei regulam ipsis verbis atque sen-

tentiis commemorando reteximus, quibus eam in conventu Nicæni concilii declaratam esse scimus.

D Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium conditorem: et in unum Dominum Jesum Christum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum non factum, hominon Patri, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo et quæ in terra; qui propter nos et propter nostram salutem descendit, et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria Virgine homo factus, passus sub Pontio Pilato, sepultus tertia die resurrexit, ascendit in coelos, sedet ad dexteram Patris, inde [B. R., iterum] venturus in gloria judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis: credimus et in Spiritum sanctum dominum et vivificantem, ex Patre et Filio procedentem, cum

Patre et Filio adorandum et glorificandum, qui locutus est per prophetas : in unam catholicam atque apostolicam Ecclesiam : confitemur unum baptismum in remissionem peccatorum ^a, exspectamus resurrectionem mortuorum et vitam futuri sæculi. Amen.

Post hujus sanctæ fidei sacramentum relatus est in cognitionem ^b omnium nostrorum error manifestus pariter et diversus, qui tanta debet disciplinæ arte retundi quanta et perversitate comprobatur admitti. Quidam enim in sacrificiis Domini relati sunt lac pro vino, pro vino botrum offerre : eucharistiam quoque vino malidam pro complemento communionis credunt populis porrigendam; et, quod pejus his omnibus est, quidam sacerdotum in vasis Domini epulas sibi apponunt et manducare in eis præsumunt. Quidam etiam e sacerdotibus relati sunt quod, ecclesiasticæ consuetudinis ordine prætermissis, missam sine orariis audeant dicere, et quod in solemnibus ^c martyrum reliquias suo collo imponant et in sellulis non ab aliis se portandos nisi ab albatis diaconibus credant. Illud quoque quod plerique sacerdotum absque testimonio cum feminis commorentur, et quod quidam illorum honoratos fratres suos verberibus indiscretis subjiciunt; necnon et illud quod quidam Simonis cupiditate arrepti quos ordinari sunt sub cautione dimittant, qualiter postquam ordinati fuerint pecuniam ab illis promissam accipiant. Illud quoque quod familiam ecclesiæ in propriis laboribus quassant, damnum rebus dominicis facientes. Quæ omnia ne confuse viderentur esse prolata, discretis titulorum ordinibus credimus subnectenda.

I. *Ut, repulsis omnibus opinionibus superstitionum, panis tantum et vinum aqua permistum in sacrificio offeratur.*

Cum omne crimen atque peccatum oblatum Deo sacrificiis deleatur, quid de cætero **631** pro delictorum expiatione Domino dabitur quando in ipsa sacrificii oblatione erratur? Audivimus enim quosdam schismatica ambitione detentos contra divinos ordines et apostolicas institutiones lac pro vino in divinis sacrificiis dedicare, alios quoque intinctam eucharistiam populis pro complemento communionis porrigere, quosdam etiam non expressum vinum in sacramento dominici calicis offerre, sed oblatum uvis populis communicare. Quod quam sit evangelicæ atque apostolicæ doctrinæ contrarium et consuetudini ecclesiasticæ adversum, non difficile ab ipso fonte veritatis probabitur a quo ordinata ipsa sacramentorum mysteria processerunt. Cum enim magister veritatis verum salutis nostræ sacrificium suis commendaret discipulis, non illum lac, sed panem tantum et calicem sub hoc sacramento benedixisse cognoscimus. At enim evangelica veritas : *Acceptit Jesus panem et calicem, et benedicens dedit discipulis suis. Cesset ergo lac in sacrificando offerri, quia manifestum et evidens exemplum evangelicæ veritatis illuxit, quod præter panem et vinum aliud offerre non sinit. Illud*

A vero quod pro complemento communionis intinctam tradunt eucharistiam populis nec hoc prolatum ex Evangelio testimonium recipit, ubi apostolis corpus suum et sanguinem commendavit; seorsum enim panis et seorsum calicis commendatio memoratur. Nam intinctum panem aliis Christum præbuisse non legimus, excepto illi tantum discipulo quem intincta buccella magistro proditorum ostenderet, non quæ sacramenti hujus institutionem signaret. Nam quod de inexpresso botro, id est de uvarum granis populus communicatur, valde est omnino confusum; calix enim dominicus, juxta quod quidam doctor edisserit, vino et aqua permistum debet offerri; quia videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo quando in calice vino aqua miscetur, Christo populus adunatur et credentium plebs ei in quem credit copulatur et jungitur, quæ copulatio et conjunctio aquæ et vini sic miscetur in calice Domini ut commistio illa non possit separari. Nam si vinum tantum quis offerat, sanguis Christi incipit esse sine nobis; si vero aqua sit sola, plebs incipit esse sine Christo. Ergo quando botrum solum offeritur in quo vini tantum efficientia demonstratur, salutis nostræ sacramentum negligitur quod per aquam significatur: non enim potest calix Domini esse aqua sola aut vinum solum, nisi utrumque misceatur. Et ideo quia jam ex hoc plurima et multiplex majorum emanavit sententia, quorum pietas in Deum religiosa horum sacramentorum et efficientias copiose **632** disseruit et institutiones verissime declaravit, C omnis talis error atque præsumptio cessare jam de cætero debet, ne perversorum inordinata compago statum veritatis enervet. Et ideo nulli deinceps licitum erit aliud in sacrificiis divinis offerre, nisi juxta antiquorum sententias conciliorum panem tantum et calicem vino et aqua permistum. De cætero aliter quam præceptum est faciens tandiu a sacrificando cessabit, quandiu legitima poenitentiae satisfactione correptus ad gradum sui officium redeat quem amisit.

II. *Ne vasa Domino sacra humanis usibus serviant.*

Omni cura omnique studio providendum est ne hi qui locum videntur obtinere regiminis contumeliam videantur inferre cælestibus sacramentis. Etenim, quod et auditui horribile et visui execrabile judicatur, relatum nobis est quod quidam sacerdotum sacrilega temeritate præcipientia vasa Domini in proprios usus assumant epulasque sibi in eis comesturi apponant. Quod malum et obstupentes deflemus et deficientes obstupescimus, ut illic humana temeritas sibi epulam præparet ubi sanctum Spiritum cognoscitur advocasse, et ibi eam carni crupulatus assumat ubi divina visus est celebrasse mysteria, et in quibus tantæ rei sacramentum pro expiatione delictorum percepit in his expleat voluntatem ludibrii sui. Et ideo hujus de cætero præsumptionis persona, quæ sciendo divina vasa vel ministeria aut in usus suos transtulerit aut comedere in his vel poculum sibi su-

^a T. 1, 2, *pro resurrectione, carnis resurrectionem, et vitam.*

^b B. R., *collationem. E. 4, T. 1, concionem.*

^c B. R., E. 4, T. 1, 2, *solemnitatibus.*

quodcumque elegerit, gradus sui vel officii periculum sustinebit; ita tamen ut si de sæcularibus fuerit, perpetua excommunicatione damnetur; si vero religiosus, ab officio deponatur; sub hac quoque damnationis sententia et illi obnoxii tenebuntur, qui ecclesiastica ornamenta, vela vel quælibet alia indumenta atque etiam utensilia sciendo in suos usus transtulerint vel aliis vendenda vel danda crediderint.

III. Ne sacerdos sine orario missam audeat celebrare.

Cum antiqua et ecclesiastica noverimus institutione præfixum ut omnis sacerdos cum ordinator orario utroque humero ambiatur, scilicet ut qui imperturbatus præcipitur consistere inter prospera et adversa virtutum semper ornamento utrobique circumceptus appareat, qua ratione tempore sacrificii non assumat quod se in sacramento accepisse non dubitat? Proinde modis omnibus convenit, ut quod quisque percepit in consecratione honoris hoc retinet in oblatione **633** vel perceptione suæ salutis; scilicet ut cum sacerdos ad solemnia missarum accedit aut per se Deo sacrificium oblaturus aut sacramentum corporis et sanguinis Domini nostri Jesu Christi sumpturus non aliter accedat quam orario utroque humero circumseptus, sicut et tempore ordinationis suæ dignoscitur consecratus, ita ut de uno eodemque orario cervicem pariter et utrumque humerum premeans signum in suo pectore præferat crucis. Si quis autem aliter egerit, excommunicationi debite subiacebit.

IV. Ne sacerdotes sive quicumque ex clero sine testimonio cum quibuslibet feminis habitent.

Quamquam antiqua canonum institutio de hujusmodi præsumptione absolutas et multiplices disciplinas atque institutiones ediderit, nos tamen brevitate causa omnem fornicandi occasionem cupientes auferre, id omnimoda sancimus auctoritate tenendum, ut nullus sacerdotum sive quisquis ille de clero absque honesto et competenti testimonio, excepta sola matre, cum quibuslibet feminis secrete se præsumat adjungere, non solum cum extraneis mulieribus, sed nec ipsis etiam sororibus vel propinquis, ne licentia sororum vel propinquarum mulierum quisquis ille solutus familiarior habeatur ad perpetrandum scelus. Hujus ergo præceptionis transgressor sex mensibus se noverit penitentiae legibus subiacere.

V. De damnata præsumptione quorundam episcoporum qui in festivitatis martyrum ad ecclesiam procedentes, appensis collo reliquiis, ab albanis diaconibus in sellulis vehantur.

Bona siquidem res est divina sacerdotibus contractare mysteria, sed cavendam valde est ne hoc quisque ad usum pravitate suæ intorqueat, unde soli Deo de bono conscientie placere debuerat; scriptum est enim: *Vae his qui faciunt opus Domini fraudulenter et desidiose.* Ut enim quorundam episcoporum detestanda præsumptio nostro se cœtui intulit dirimenda, agnovimus quosdam episcopos, quod in solemnitatibus martyrum ad ecclesiam progressuri reliquias collo suo imponant, et ut majoris fa-

^a In reliquis, præter A., donanda.

stus apud homines gloria intumescant, quasi ipsi sint reliquiarum arca levitæ albis induti in sellulis eos deportant. Quæ detestanda præsumptio abrogari per omnia debet, ne sub sanctitatis specie simulata vanitas sola prævaleat, si modum suum uniuscujusque ordinis reverentia non agnoscat. Et ideo antiqua in hac parte et solemnis consuetudo servetur, ut in **634** festis quibusque diebus arcam Domini cum reliquiis non episcopi, sed levitæ in humeris gestent, quibus et in veteri lege onus id et impositum novimus et præceptum. Quod si etiam episcopus reliquias per se deportare elegerit, non ipse a diaconibus in sellula vectabitur, sed potius pedisequa eo una cum populis progressionem procedente ad conventicula sanctarum ecclesiarum sanctæ Dei reliquias per eundem episcopum portabuntur. Jam vero qui hæc instituta sciendo adimplere distulerit, quando in hoc vitio fuerit a sacrificando cessabit.

VI. De honesta honoratorum disciplina.

Cum beatus Apostolus arguere, obsecrare vel increpare in omni patientia præcipiat et doctrina, novimus quosdam ex fratribus tantis cædibus in honoratos subditos effervescente, quantas poterant atrocitatum promereri personæ. Et ideo qui gradus jam ecclesiasticos meruerunt, id est presbyteres, abbates, sive levitæ, excepto gravioribus et mortalibus culpis, nullis debent verberibus subiacere; non enim est dignum ut passim unusquisque prælatu honorabilia membra sua, prout voluerit et cum placuerit, verbis subiciat et doloribus; ne dum incaute sublita percussit membra, ipse quoque debitam sibi subditorum reverentiam subtrahat, juxta illud quod quidam sapiens dixit: *Leviter [B.R., T. 1, 2, leniter] castigatus reverentiam exhibet castiganti, asperitate autem nimie increpationis nec increpationem recipit nec salutem.* Et id eo si quis aliter quam dictum est prædictos honorabiles subditos licentia perceptæ potestatis elatus malitia tantum crediderit verberandos, juxta modum verberum quem intulerit excommunicationis pariter et exsilii sententiam sustinebit.

VII. Ne promissione munerum honoris gratia venundetur.

Quia non expedit ut donum sancti Spiritus pecunia comparetur, quamquam ex hoc antiquorum canonum disciplina et multiplices maneat et diversæ, tamen quia necesse est ut frequentius retundatur quod sine intermissione præsumitur, ideo novellimus hujus institutionis formulam instituentes decernimus, ut quicumque pro conferendo cuiquam sacerdoti gradu aut munus quodcumque aut promissionem muneris antequam ordinetur acceperit, vel etiam postquam ordinatus fuerit in aliquo se pro hoc ipso præsumpserit munerari, sive ille qui dedit sive qui acceperit juxta sententiam Chalcedonensis concilii gradus sui periculum sustinebit.

635 VIII. Ne rectores ecclesiæ plus propria quam ecclesiastica jura laborare intendant.

Non decet rectores ecclesiæ in suis strenuos et in

ecclesiasticis rebus esse remissos. Nam quorundam fertur opinio, quod quidam sacerdotum familias ecclesie in suis propriis laboribus quassent, rei propriae profectum augentes, dominicis vero dispensandis nutrientes. Unde quicumque sub hoc neglectu rebus divinis laborare distulerit speciali placito distringendus est, qualiter si de rebus seu augmentis ecclesie quæstum vel labores rei propriae auxit, et ex hoc ecclesiasticis rebus aut neglectum laboris exhibuit aut minorationem vel perditionem induxit: quidquid in rebus ecclesie minorationis exhibuit, totum de rebus propriis ecclesie illi restituat, ex cujus rebus atque suffragiis suos convictus fuerit ampliasset labores. Quod si aliquid pro utilitatibus ecclesie aut substantiæ expendit aut dispendit vel perditionis quidpiam pertulit, si hoc comprobare potuerit, totum illi a rebus ejusdem ecclesie reformabitur, pro cuius utilitatibus id expendisse probatur.

Gratias itaque omnipotenti peragimus Deo: **636** post hæc sit pax, salus et diuturnitas piissimo et amatori Christi domino nostro Wambani regi, cujus devotio nos ad hoc decretum salutiferum convocavit; divinam postulantes clementiam, ut gloria Christi

^a B. R., E. 4, T. 1, *Leodegisius*. T. 2, *Leodecisius*.

regnum ejus corroboret usque ad ultimam senectutem, præstante ipso qui cum Patre et Spiritu sancto unus vivit et gloriatur in Trinitate Deus in sæcula sæculorum.

Leodegisus ^a in Christi nomine episcopus, cognomento Julianus, hæc constitutiones secundum quod nobis cum sanctis coepiscopis meis, qui mecum subscripserunt, Deo inspirante, complacuit, relegi et subscripsi.

Genitivus Ecclesie Tudensis episcopus hæc constitutionibus interfui et subscripsi.

Froaricus Portucalensis Ecclesie episcopus hæc constitutionibus interfui et subscripsi.

Isidorus Asturicensis Ecclesie episcopus hæc constitutionibus interfui et subscripsi.

Bela Britaniensis Ecclesie episcopus hæc constitutionibus interfui et subscripsi.

Hilarius ^b Auresinæ Ecclesie episcopus hæc constitutionibus interfui et subscripsi.

Rectogenes Lucensis Ecclesie episcopus hæc constitutionibus interfui et subscripsi.

Hdulfus, qui cognominor Felix, Iriensis Ecclesie episcopus, hæc constitutionibus interfui et subscripsi.

^b *Æ.*, B. R., E. 3, 4, T. 1, 2, *Alarius*. U., *Alaricus*.

LXVI

CONCILIUM HISPALENSE PRIMUM.

EPISTOLA EPISCOPORUM AD PEGASIVM EPISCOPVM MISSA.

Domino sancto et reverenter a nobis honorando charissimo fratri Pegasio episcopo Leander, Joannes, Agapius, Stephanus, Basilinus, Velatus, Sinticius et Petrus episcopi, qui in unum in urbe Hispalensi adfuimus, sanctitatem tuam charitatis studio salutantes, precamur Dominum qui nos de salute tua vel visione lætificare dignetur.

I. *De mancipiis Ecclesie ab episcopo manumissis.*

Interea consentientibus nobis in ecclesia Hispalensi sancta Jerusalem brevem mancipiorum Ecclesie, quos libertasse visus fuerat decessor tuus sancte recordationis Gaudentius episcopus, vestri nobis diacones obtulerunt, et non solum quos libertaverat ibidem relegimus, sed etiam quos proximis suis de familiis Ecclesie donaverat in eodem **637** brevi recensuimus annotatos. Qua de re canonum constituta consulimus si talis libertas aut transactio potuisset esse stabilis. Comperimus autem in canone ut episcopus qui res proprias, excepto filiis et nepotibus, alteris et non Ecclesie dimiserit, quidquid de Ecclesie rebus aut donavit aut vendidit aut quoquo modo ab Ecclesia transtulerit, irritum haberetur. Et ideo si res præcessoris tui Gaudentii episcopi Ecclesia vestra non possidet, liberi qui ab eo facti sunt non sunt legitime absoluti liberi: ceterum si res illius in compensationem Ecclesie vestre deseruiunt, illi prorsus maneat liberi; nam si, ut dictum est, præstitum de suis rebus non fecit, Ecclesie

damnum utique inferre non debuit. Propterea ergo de uno consensu omnes significamus magis humanius quam severius cogitantes, ut hi quos constat tali conditione fuisse liberatos in jure Ecclesie maneat ut idonei, et peculium suum non aliis personis, sed tantum filiis suis derelinquant. Ipsi quoque filiis et nepotibus cum peculio ipsorum quasi idoneis in jure Ecclesie permanentibus in extraneam eis non liceat personam quidpiam transmutare. Sed si quis eorum sine hærede disceaserit, peculium eorum sancte proficiat Ecclesie.

II. *De mancipiis Ecclesie ab episcopo proximis suis collatis.*

Ea vero mancipia quæ memoratus episcopus de jure Ecclesie sublata suis proximis contulit, si similia de proprio suo Ecclesie ipsius non compensavit, Ecclesia vestra absque aliqua oppositione recipiat. Hanc formam non solum vestra, hoc est Astigitana, servabit Ecclesia, sed et si qui per omnem Bæticam provinciam tali conditione vel sorte de jure Ecclesie commearunt pari sententia subiacebunt. Durum est enim atque irreligiosum ut episcopus, qui ecclesiasticis stipendiis vivit et proprietatem suam lucris Ecclesie minime confert, aliorum oblationes **638** a jure ecclesiastico privet.

III. *De clericis cum quibus mulieres cohabitant.*

Inter cætera vero cognoscite a nobis hoc definitum

pro abolendis maculis clericorum, quia quidam episcoporum non observantes nuper editum concilii Tolotani decretum minus solliciti in subjectis existunt, proinde placuit, ut si presbyteres, diacones vel clerici consortia extraneorum feminarum vel ancillarum familiaritatem per sacerdotis sui admonitionem a se minus removerint, in se undis iudices easdem mulieres cum voluntate et permissu episcopi comprehensas in suis lucris usurpent, ut vitium hoc, dum sacerdos inhibere non prævalet, potestas judicialis coerceat; dato tamen a iudicibus sacramento episcopis ut eas clericis nulla arte restituant; quod si restituerint, ipsi iudices sententia excommunicationis feriantur. Mulieres vero illæ juxta priores canones a sacerdote [T. 2, sacerdotibus] distractæ^a, pretium earum indigentibus dispensetur. Quæ statuta manu nostra subscripsimus. Data ad sanctitatem vestram die pridie Nonas Novembres, anno quinto

^a B. R., E. 4, T. 1, 2, *distractæ in monasterium Deo votarum tradantur servituræ. Quæ statuta. In A. et reli-*

regni gloriosissimi domini nostri Reccaredi regis, æra DCXXVIII^b.

Leander Ecclesiæ sanctæ Hispalensis episcopus hanc constitutionem firmavi et subscripsi.

Joannes Ecclesiæ Egabrensis episcopus hanc constitutionem firmavi et subscripsi.

Agapius Ecclesiæ Cordubensis episcopus hanc constitutionem firmavi et subscripsi.

Stephanus Ecclesiæ Eliberitanæ episcopus hanc constitutionem firmavi et subscripsi.

Basilius Ecclesiæ Eliplensis episcopus hanc constitutionem firmavi et subscripsi.

Velatus Ecclesiæ Tuccitanensis episcopus hanc constitutionem firmavi et subscripsi.

Sinticius Ecclesiæ Italicensis episcopus hanc constitutionem firmavi et subscripsi.

Petrus Ecclesiæ Accitanæ episcopus hanc constitutionem firmavi et subscripsi.

quis deest forte vox renundentur et.

^b B. R., E. 4, T. 1, æra DCXXVIII.

LXVII

CONCILIIUM HISPALENSE SECUNDUM

HABITUM DIE IDUUM NOVEMBRIUM, ANNO NONO REGNI GLORIOSISSIMI PRINCIPIS SIGEBUTI, ÆRA DCLVII.

639 I. De Teudulfi Malacitanæ Ecclesiæ episcopi querimoniis adversus reliquos episcopos pro quibusdam parochiis.

In nomine Domini et Salvatoris nostri Jesu Christi Isidorus, Bisinnus, Rufinus, Fulgentius, Cambra, Fidentius, Teudulfus et Honorius episcopi, qui pariter in urbe Hispalensi pro aliquibus ecclesiasticis negotiis coadunati sumus. Consedentibus igitur nobis in secretario sacrosanctæ Jerusalem Hispalensis ecclesiæ cum illustribus viris Sisisclo rectore rerum publicarum atque Suanilane actore^a rerum fiscalium, stante^b religiosissimo clericorum coetu, prima actione Teudulfi Malacitanæ Ecclesiæ antistitis ad nos oblata precatio est asserentis an iquam ejusdem urbis parochiam militaris quondam hostilitatis discrimine fuisse descissam et ex parte aliqua ab ecclesiis Astigitanæ, Eliberitanæ atque Egabrensis urbium esse retentam. Pro qua re placuit ut omnis parochia quæ ab antiqua ditione ante militarem hostilitatem retinuisse Ecclesiam suam comprobaret, ejus privilegio restitueretur. Sicut enim per legem mundialem his, quos barbarica feritas captiva necessitate transvexit, postliminio revertentibus redditur antiqua possessio, non aliter et Ecclesia receptura parochiam quam ante retinuit cum rebus suis, sive ab aliis Ecclesiis possideantur, sive in cujuslibet possessionem transfusa sunt, non erit objicienda præscriptio temporis ubi necessitas interest hostilitatis.

II. De querimoniis Fulgentii et Honorii episcoporum pro quibusdam parochiis.

C Secundo examine inter memoratos fratres nostros Fulgentium Astigitanum et Honorium **640** Cordubensem episcopos discussio agitata est propter parochiam basilicæ, quam horum alter Celticensem^a, alter Regiensem asseruit; et quia inter utrasque partes hæcenus limitis actio vindicata est, cujus quamvis vetusta retentio nullum juris præjudicium afferret, ideoque ne in dubium ultra inter eos nostra devocaretur sententia, prolatis canonibus synodalia decreta perlecta sunt, quorum auctoritas præmonet ita oportere inhiberi cupiditatem ut ne quis terminos alienos usurpet, ob hoc placuit inter æternas partes inspectionis viros mittendos, ita ut si in dicecesi possidentis sitam basilicam veteribus sigils limes præfixus monstraverit, Ecclesiæ cujus est justa retentio sit æternum dominium: quod si et limes legitimus eandem basilicam non concludet, sed tam longi temporis probatur objecta præscriptio, appellatio repetentis episcopi non valebit, quia illi tricennalis objectio silentium ponit. Hoc enim et sæcularium principum edicta præcipiunt et præsulum Romanorum decrevit auctoritas. Si vero infra metas tricennalis temporis extra alienos terminos basilicæ injusta retentio reperitur, repetentis episcopi juri sine mora restituatur.

III. De desertionibus clericis ut episcopis suis restituantur.

Tertia definitione ad nos oblata precatio est a reverentissimo fratre nostro Cambræ Italicensi epi-

^a Ex A., E. 3, 4, U., G. In A., rectore. In B. R., T. 1, 2, *anc. ore.*

^b T. 1, *instante.* T. 2, *adstante.*

^a Ex A., B. R., E. 3, 4. In A., *Celticensem.* In T. 1, 2, *Celesticensem.* In U., G., *Atticensem.*

scopo pro quodam clerico Spassando, qui deserens Ecclesiam suam cultum in qua dicatus ab infantia exordiis fuerat ad Ecclesiam Cordubensem se contulit; quem elegimus, ut si nihil proponeretur de eo citra detractionis objecta proprio reformaretur episcopo. Scribitur enim in lege mundiali de colonis agrorum, ut ubi esse quisque jam coepit ibi perduret. Non aliter **641** et de clericis qui in agro Ecclesiam operantur canonum decreto praecipitur, nisi ut ubi permaneant ubi coeperunt. Ideoque placuit, ut si quis clericus ministeriis Ecclesiae propriae destitutus ad aliam transitum fecerit, compellente ad quem fuerit sacerdote ad Ecclesiam quam prius incoluerat remittatur. Qui vero eum susceperit nec statim sine ullo nisu exceptionis ad propriam Ecclesiam remittendum elegerit, quandiu eum restituat communionem se privatam agnoscat. Desertorem autem clericum cingulo honoris atque ordinis sui exutum aliquo tempore monasterio deligari convenit, sicque postea in ministerium ecclesiastici ordinis revocari. Nam non poterit in talibus pervagationibus aboleri licentia, nisi fuerit in eis propter correccionem disciplinae subsecuta censura.

IV. De bigamis ad presbyterium vel diaconatum non promovendis.

Quarta actione nuntiatum est nobis apud Astigitanam Ecclesiam quasdam nuper ordinationes illicitas existisse, ita ut quidam viduarum mariti levitarum ministerio sacrentur: quos quidem convenit a gradu suscepto in irritum devocari, nec ultra provehi ad diaconi ministerium qui contra divina atque ecclesiastica jura instituti reperiuntur.

V. Ne presbyter diaconum aut presbyterem ordinare praesumat.

Quinto iudicio ad cognitionem nostram Aniani Egabrensis diaconi relatu deductum est de quibusdam ipsius Ecclesiae clericis, quorum dum unus ad presbyterium, duo ad levitarum ministerium sacrentur, episcopus eorum oculos detentus dolore fertur manum suam super eos tantum posuisse, et presbyter quidam illis contra ecclesiasticum ordinem benedictionem dedisse; qui licet propter tantam praesumptionis audaciam poterat accusatus iudicio praesenti damnari, si adhuc in corpore positus non fuisset mortis vocatione praeventus: sed quia jam ille examini divino relictus humano iudicio accusari non potest, hi qui supersunt et ab eo non consecrationis titulum, sed ignominiae potius eloquium perceperunt, ne sibi licentiam talis ultra usurpatio faciat, decrevimus ut gradu sacerdotalis vel levitici ordinis, quem perverse adepti sunt, depositi a quo iudicio abutantur [Fortis, abjiciantur]. Tales enim merito iudicati sunt removendi, quia prave inventi sunt constituti.

642 VI. De presbyteris vel diaconibus ab uno episcopo non deponendis.

Sexta actione comperimus Fragitanum Corduben-

sis Ecclesiae presbyterem a pontifice suo injuste olim dejectum et innocentem exsilio condemnatum, quem rursus ordini suo restituentes id denuo adversus praesumptionem nostram decrevimus, ut juxta praeceptorum Patrum synodalem sententiam nullus nostrum sine concilii examine deiciendum quemlibet presbyterem vel diaconum audeat; nam multi sunt qui indiscussos potestate tyrannica non auctoritate canonica damnant, et sicut nonnullos gratiae favore sublimant, ita quosdam odio invidiaque permoti humiliant, et ad levem opinionis auram condemnant quorum crimine non approbant. Episcopus enim presbyteris ac ministris solus honorem dare potest, auferre solus non potest. Si enim hi qui in saeculo a dominis suis honorem libertatis adepti sunt in servitutis nexu non revolvuntur, nisi publice apud praetores tribunali foro fuerint accusati, quanto magis hi qui divinis altaribus consecrati honore ecclesiastico decorantur? Qui profecto nec ab uno damnari nec uno iudicante poterunt honoris sui privilegiis exui, sed praesentati synodali iudicio, quod canon de illis praeeperit definiri.

VII. De his quae prohibentur presbyteris in ecclesiasticis sacramentis.

Septimo examine relatum est nobis veneratissimum quondam Agapium Cordubensis sedis episcopum frequenter presbyteres destinasse, qui absente pontifice altaria erigerent, basilicas consecrarent: quod quidem non est mirum id praecipisse virum ecclesiasticis disciplinis ignarum et statim a saeculari militia in sacerdotale ministerium delegatum. Ergo ne ultra talis a nobis licentia usurpetur, communi sententia statuendum oportuit, scientes quia sicut presbytero illicita consecratio est altarium, ita et constitutio. In divinis enim litteris praecipiente Domino solus Moyses in Tabernaculo Dei erexit altare, solus ipse auxit, utique quia summus sacerdos Dei erat, sicut scriptum est de eo: *Moyses et Aaron in sacerdotibus ejus*. Ideoque id quod tantum facere principibus sacerdotum jussum est, quorum typum Moyses et Aaron tenuerunt, presbyteres qui filiorum Aaron gestant figuram arripere non praesumant. Nam quamvis cum episcopis plurima illis ministeriorum communis sit dispensatio, quaedam tamen auctoritate veteris **643** legis, quaedam novellis ecclesiasticis regulis sibi prohibita noverint, sicut presbyterorum et diaconorum ac virginum consecratio, sicut constitutio altaris, benedictio vel unctio, siquidem nec licere eis ecclesiam vel altarium consecrare nec per impositionem manus fidelibus baptizatis vel conversis ex haeresibus Paracletum Spiritum tradere, nec chrisma conficere nec chrismate baptizatorum frontem signare, sed nec publice quidem in missa quemquam poenitentium reconciliare, nec forinatas cuilibet epistolas mittere. Haec enim omnia illicita esse presbyteris, quia pontificatus

praesides tribunali.

^d *Æ., B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., urbis.*

^e *Æ., B. R., E. 3, 4, U., mysteriorum.*

^a *Æ., B. R., E. 4, T. 1, U., G., elogium. T. 2, enlogium.*

^b *In reliquis, praeter A., sacerdotibus.*

^c *B. R., E. 4, T. 1, 2, U., G., apud praetores ac*

apicem non habent; quod solis deberi episcopis auctoritate canonum præcipitur, ut per hoc et discretio graduum et dignitatis fastigium summi pontificis demonstraretur. Sed neque coram episcopo licere presbyteris in baptisterio introire, neque præsentem antistitem infantem tingere aut signare, nec pœnitentes sine præcepto episcopi sui reconciliare, nec eo præseente sacramentum corporis et sanguinis Christi conficere, nec eo coram posito populum docere vel benedicere aut salutare nec plebem utique exhortari.

VIII. *De superbis Ecclesiæ libertis ut ad servitium revocentur.*

Octava discussio est agitata de quodam Eliseo ex familia Egabrensis Ecclesiæ, qui ab episcopo suo traditus libertatis de libertate festinam ad contumaciæ morbum transiit, sicque per superbiam non solum ejusdem episcopi veneficis artibus salutem lædere voluit, sed etiam patronam Ecclesiam libertatis immemor damnavit. Adversus quem ingrati actio canonum ac legum auctoritate juste dirigitur, scilicet ut immeritæ libertatis damno mulctatus ad servitium nexum quo natus est revocetur. Talium enim status, qui contra episcopum suum vel patronam Ecclesiam nititur, decidi potius quam servari convenit, ut quorum libertas perniciosa est sit salutifera servitus, et qui superbire noverint adepta libertate præditi discescant obedire subjecti.

IX. *De œconomis ne ex laicis constituantur.*

Nona actione didicimus quosdam ex nostro collegio contra mores ecclesiasticos laicos habere in rebus divinis constitutos œconomos. Proinde pariter tractantes elegimus ut unusquisque nostrum secundum Chalcedonensium Patrum decreta ex proprio clero œconomum sibi constituat. Indecorum est enim laicum vicarium esse episcopi et sæculares in Ecclesia judicare: in uno enim eodemque officio non deest dispar professio. Quod etiam in lege divina prohibetur dicente Moyse: *Non arabis in bove simul et asino*; id est homines diversæ professionis in officio uno non sociabis. Unde oportet nos et divinis libris et sanctorum Patrum obedire præceptis, constituentes ut hi qui in administrationibus Ecclesiæ pontificibus sociantur discrepare non debeant nec professione nec habitu; nam cohærere et conjungi non possunt quibus et studia et vota diversa sunt. Si quis autem episcopus post hæc ecclesiasticam rem aut laicali procuratore administrandam elegerit, aut sine testimonio œconomi gubernandam crediderit, vere ut contempnor canonum et fraudator ecclesiasticarum rerum non solum Christo de rebus pauperum judicatur reus, sed etiam et concilio manebit obnoxius.

X. *De monasteriis non convellendis.*

Decima actione poscentibus monasteriorum Patribus pari sententia statuimus, ut cœnobia super condita in provincia Bætica, sicut et illa quæ sunt antiqua, inconvulsibili et inconcussa stabilitate permaneant solidata.

^a In reliquis, præter A., prædamnavit.

^b Æ. B. R., F. 3, 4, T. 1, 2, U., conservari.

^c B. R., T. 1, 2, U., G., eundem sacri cætus eversorem.

Si quis autem, quod absit, nostrum vel nobis succedentium sacerdotum quodlibet monasterium aut vi cupiditatis exspoliandum aut simulatione aliqua fraudis convellendum vel dissolvendum tentaverit, anathema effectus maneat a regno Dei extraneus, nec proficiat illi bonum fidei vel operis ad salutem qui tanti et tam salutaris vitæ destruxerit tramitem. Super hæc etiam universi Bætici provincie episcopi congregati eundem sacrilegum et eversorem a communione suspendant, convulsum monasterium cum rebus suis restaurent, ut quod imple unus subverterit omnes pie reforment.

XI. *De monasteriis virginum ut a monachis tueantur.*

Undecima actione consensu communi decrevimus ut monasteria virginum in provincia Bætica condita monachorum administratione ac presidio gubernentur. Tunc enim salubria Christo dicatis virginibus providemus, quando eis Patres spirituales elegimus, quorum non solum gubernaculis tueri, sed etiam doctrinis ædificari possint, ea tamen circa monachos cautela servata, ut remoti ab earum peculiaritate nec usque ad vestibulum habeant accedendi familiaritatem permissum, sed neque abbatem vel eum qui præficitur extra eam quæ præest loqui virginibus Christi aliquid quod ad institutionem morum pertinet licebit; nec cum sola quæ præest frequenter eis loqui oportet, sed sub testimonio duarum vel trium sororum, ita ut rara sit accessio et brevis omnino locutio. Absit enim ut monachos, quod etiam dictu nefas est, Christi virginibus familiares esse velimus, sed juxta quod jussa regularum vel canonum admonent longe discretos atque sejunctos eorum tantum easdem gubernaculis deputamus, constituentes ut unus monachorum probatissimus eligatur, cujus curæ sit prædica earum rustica vel urbana intendere, fabricas extruere, vel si quid aliud ad necessitatem monasterii providere, ut Christi famule pro animarum suarum tantum utilitate sollicitæ solis divinis cultibus vivant, operibus suis inserviant. Sane is qui ab abbate præponitur judicio sui episcopi comprobetur. Vestes autem illæ iisdem cœnobiis faciant a quibus tuitionem expectant, ab iisdem denuo, ut prædictum est, laborum fructus et procuratoris suffragium receptoræ. Si qui autem monasteriorum hanc ordinationem aut contempserint aut qualibet inertie dissolutione neglexerint, sciant quod eorum tepor atque superbia ex communicationis sit plectenda censura.

XII. *De quodam Acephalorum episcopo.*

Duodecima actione ingressus est ad nos quidam ex hærese Acephalorum natione Syrus, ut asserit ipse, episcopus, duarum in Christo naturarum proprietatem abnegans et deitatem passibilem asserens: ejus dum nostris sensibus tanti erroris confusio patuisset, prolatis illi de incarnatione Domini nostri Jesu Christi testimoniis sanctorumque Patrum sententiis recitatis, omni eum deinde exhortatione ad

^a Ex reliquis, præter A., in quo: *Bætica vel ubique condita.*

veræ fidei rectitudinem sacerdotali modestia invitavimus. Qui salutaribus monitis pertinaciter per multos diuturnosque conflictus communionem renitens, tandem gratia divina eductus cunctis coram astantibus hæresim propriam abdicavit, duasque naturas et unam personam in uno eodemque Domino nostro Jesu Christo confessus est, credens impassibilem naturam deitatis atque in sola humanitate suscepisse infirmitates passionis et crucis. Conversus itaque atque receptus susceptæ fidei confessionem cum stipulatione jurejurando protulit, atque ab omnibus suis erroribus purgatus apparuit. Taliq[ue] pro merito gaudentes Christo gratias egimus, quod eundem post pravitatem hæresis ad rectitudinem fidei divina gratia promovisset, quem optamus ut permanens **646** in fide Christi pure ac devotissime conservetur.

XIII. De duabus in Christo naturis et una persona.

Tertia decima, id est ultima prosecutione, breviter narrandum putavimus ad refutationem eorundem hæreticorum qui duas naturas Christi post unionem delirantes confundunt, et passibilem in eo divinitatis substantiam asserunt; contra quorum blasphemias oportet nos in una persona Christi geminæ naturæ proprietatem ostendere, passionemque ejus in sola humanitatis susceptione manifestare, ut si forte al. qui stultorum hujus inscientiæ errore decepti sunt, dum ista legerint respiciant recteque fidei veritatem firmiter teneant. Nam proculdubio multi sunt ^a qui secundum Apostoli vocem prurientes auribus a veritate quidem auditum avertunt, ad fabulas autem convertuntur. Ergo, sicut immaculata fides et sancta Ecclesia Dei docet, conitenitur Dominum nostrum Jesum Christum intemporaliter ex Patre Deo natum, temporaliter ex uerò gloriosæ virginis Mariæ hominem editum, et ob hoc in una subsistenti persona duas naturas habentem, deitatis quæ ante sæcula genitus est, humanitatis in qua diebus ultimis editus est; in illa secundum formam Dei, in ista secundum formam servi consistens; in illa Patri manens æqualis, in ista sine peccato similis nostræ conditioni; in illa invisibilis, in ista visibilis; in illa inviolabilis, in ista passibilis; in illa ex qua mori non potuit, in ista in qua mortem suscepit. Cujus geminæ naturæ distinctio primum ex litteris legis, deinde ex prophetiis et evangelicis atque apostolicis depromenda est paginis, ut ea quæ asserimus non argumentis sed exemplis Scripturarum firmemus. Lex in una eademque Salvatoris ^b nostri persona sic demonstrat utramque naturam: divinam, loquente Domino ad Moysen: *Eccæ mitto angelum meum qui præcedat te* ^c, *observa eum et audi vocem ejus, quia est nomen meum in illo*; humanam, loquente eodem Domino ad Abraham: *In semine tuo benedicentur omnes gentes*; id est in carne Christi quæ de Abrahæ stirpe descendit. Prophetia in Psalmis sub una eademque Christi persona sic ostendit utramque naturam, divinam secundum

A illud: *Ex utero ante luciferum genui te*; humanam secundum hoc: *Et homo factus est in ea, et ipse fundavit eam Altissimus*; divinam secundum illud: *Eruclavit cor meum verbum bonum*; humanam secundum hoc: *Speciosus forma præ filiis hominum*.

647 Prophetia in Proverbiis in una eademque Christi persona sic declarat utramque naturam: divinam secundum illud: *Ante colles genuit me*; humanam secundum hoc: *Dominus creavit me in initio viarum suarum*; divinam secundum illud: *Necdum erant abyssi et ego jam concepta eram*; humanam secundum hoc: *Sapientia ædificavit sibi domum, corporis utique sui templum in quo Filius Dei inhabitaret, dum Verbum est caro factum*. Prophetia in Isaia sub una eademque Christi persona sic demonstrat utramque naturam, deitatis secundum illud: *Nunquid qui alios parere facio ipse non pariam? dicit Dominus*; humanitatis secundum hoc: *Ecce virgo in utero concipiet et pariet filium*; divinitatis secundum illud: *Rorate, cæli, desuper, et nubes pluant justum*; humanitatis secundum hoc: *Aperiatur terra et germenet Salvatorem et justitia oriatur simul*; humanitatis secundum hoc: *Parvulus natus est nobis*; divinitatis secundum illud: *Filius datus est nobis*. Parvulus enim Christus ad susceptæ humanitatis naturam pertinet, quia homo factus est; Filius autem datus ad divinitatem, quia Dei Filius, et ut ostenderet in utraque natura unam esse personam parvulum natum et Filium datum adjecit: *Vocabitur nomen ejus magni consilii angelus, Deus fortis, Pater futuri sæculi*. In Evangelio quoque in uno eodemque Christo divinæ naturæ significatio est: *Ego et Pater unum sumus*; humanæ naturæ insinuatio: *Pater major me est*; divinæ naturæ significatio: *Ego sum veritas et vita*; humanæ naturæ insinuatio: *Tristis est anima mea usque ad mortem*; divinæ naturæ significatio: *Omnia per ipsum facta sunt*; humanæ naturæ insinuatio: *Non veni facere voluntatem meam, sed voluntatem ejus qui misit me, Pater*.

Paulus quoque apostolus in uno eodemque Christo naturam divinitatis exprimit dum dicit: *Præmogenitus omnis creaturæ ipse est ante omnes, et omnia in illo constant*: naturam humanitatis declarat dum dicit: *Ipse est caput corporis Ecclesiæ*; et alibi: *Qui cum in forma Dei esset, non rapinam arbitratus est esse se æqualem Deo, sed semetipsum exinanivit formam servæ accipiens*. Per hoc enim quod dicit: *Qui cum in forma Dei esset*, naturam in eo divinæ majestatis ostendit: pro eo autem quod adjecit, *Formam servæ accepit*, naturam in eo humanæ humilitatis significavit. Et iterum: *Cum esset, inquit, dives, pauper factus est ut illius inopia nos divites essemus*. Ubi enim dicit: *Cum esset dives*, divinæ naturæ gloria panditur, et ubi adjecit, *Pauper factus est*, humanæ infirmitatis subjectio demonstratur. In ipso initio apostolici symboli geminæ sic ostenditur in una eademque Christi

tur: *et custodiat te in via et introducat ad locum quem præparavi, observa eum*.

^a T. 1, 2, sunt stultorum qui.

^b Æ., Christi persona.

^c In T. 2, recentiori manu, duas inter lineas addi-

persona naturæ distinctio : deitatis ex Patre dum dicit : **648** Credo in Deum Patrem omnipotentem et in Jesum Christum Filium ejus unicum, Deum et Dominum nostrum ; humanitatis ex matre dum adjecit : Natum de Spiritu sancto ex utero Mariæ virginis. Ecce ex utroque Testamento duæ naturæ in Christo : divinitatis una, altera humanitatis, quæ quidem gemina unam fecit personam, quia unus idem mediator Dei et hominum homo Christus Jesus.

Jam vero de passione ejusdem Salvatoris nostri et Domini Jesu Christi, quam in sola humanitate non in deitate sustinuit, sicut superius legis et prophetarum auctoritas, Evangeliorum quoque et apostolorum prædicatio adhibenda est.

Lex de passione corporis Christi sic dicit : *Lavabit in vino stolam suam et in sanguine uvæ pallium suum.* Quid hic pallium, quid stola nisi caro Christi passionis sanguine decorata ? Hæc enim sola contumelias crucis sustinuit ; divinæ vero naturæ majestas nihil injuriæ sensit.

Propheta quoque in Psalmis passionem Christi in carne sola esse sic asserit : *Foderunt manus meas et pedes meos, dinumeraverunt omnia ossa mea :* ubi non deitatis sed tantum crucifixi corporis injuria intelligitur. Ibi enim in membrorum significatione sola caro clavis suspensa in ligno atque suffixa pronuntiat, sicut et apud Jeremiam legitur : *Venite, mittamus lignum in panem ejus,* id est crucem in corpore ejus. Neque enim divinitas ligno suspendi potuit, sed sola utique humanitas cruce suffixa pependit ; cujus etiam caro tolerantiam mortis perpessa sic ostenditur alibi dnm dicit : *Caro mea requiescit in spe ;* utique quia sola in Christo carnis materia mortis fragilitate defuncta spem resurrectionis suæ spectabat, etiam sine corruptione receptura dum adjecit : *Nec dabis sanctum tuum videre corruptionem.*

Salomon autem in Canticis canticorum passionem carnis Christi sic prædicat dicens : *Manus, inquit, meæ distillaverunt myrrham et digiti mei guttum :* ubi specialiter ostenditur in manibus ac digitis solam carnem Christi suffixam stipite, sicut in psalmo centesimo octavo decimo legitur : *Confige clavis timoris tui carnes meas.*

Isaias autem Christum in sola humanitate qua apparuit passionis injuriam suscepisse ita prædixit : *Homo, inquit, in plaga et sciens ferre infirmitates, vere languores nostros ipse tulit et dolores nostros ipse portavit.* Quis ipse nisi utique homo ? nam pati et delicere in illo natura Dei non potuit, sed homo portavit in eo passionem et mortem, in quo et ipsa mors habet conditionem. Nam et cum de eo idem propheta dixisset : *Quis est iste qui venit de Edom, tinctus vestibus de Bosra ?* et adjecit : *Quare rubrum est vestimentum tuum et indumentum tuum tanquam calcantium in torculari ?* Quid hic per indumentum **649** et vestimentum rubrum voluit ostendere nisi solam carnem Christi passionem crucis infectam errore ? Unde et in ipsa passione

chlamyde coccinea Christus induitur, ut imago sanguinis tantum in carne demonstraretur. Jeremias quoque corpus solum obtulisse Christum passioni sic loquitur : *Non sum, inquit, contumax neque contradico, corpus meum dedi percutientibus :* non dixit divinitatem quæ passionem nescit perferre. Et iterum : *Posui scapulas meas ad flagella et maxillas ad palmas.* Quod et ipsum ad carnis patientiam non ad deitatis refertur injuriam. Et Zacharias : *Videbunt, inquit, in quem confixerunt.* Quem alium nisi indubitanter hominem, quem Judæi crucifixerant, et in carne judicantem videbunt ?

Ecce pronuntiata est passio corporis Christi ex lege et prophetis : transeamus inde ad Evangelia. Ibi quæramus Christum Filium Dei in sola carne portasse valetudines passionis, injuriam crucis, loquente ipso discipulis : *Ecce ascendimus Hierosolymam et consummabuntur omnia quæ scripta sunt per prophetas de filio hominis : tradetur enim gentibus et illudetur et flagellabitur et conspuetur, et postquam flagellaverint occident eum, et die tertia resurget.* Quod totum in Christo secundum hominem dictum non ad substantiam deitatis, sed ad naturam pertinet carnis. Quod etiam in sequentibus docetur, Judæis dicentibus Christo : *Quod signum ostendis nobis quia hæc facis ?* Et dixit Jesus : *Solvite hoc templum et post triduum æscitabo illud.* Hoc autem dixit de templo corporis sui, nam et in passione sua dum corripiens proditorem diceret : *Juda, osculo filium hominis tradis ?* Quem interrogat tradere proditorem, nisi hominem ? quem et comprehenderunt, non deitatem quam cæcæi perfidia nec agnoscere poterunt.

Beatus autem apostolus Paulus Christum in homine solo pertulisse crucem sic asseruit : *Ut homo, inquit, humiliavit semetipsum factus obediens usque ad mortem, mortem autem crucis :* qui proinde dicit : *Ut homo,* ut nuncupatione hominis distincti naturæ lusinaretur passibilis. Quod confirmans alias ait : *An experimentum quæritis ejus qui in me loquitur Christus ? Qui non infirmatur, sed potens est in vobis ; nam etsi crucifixus est ex infirmitate nostra, sed vivit ex virtute Dei.* Passus est ergo Christus et mortuus, sed ex nostra infirmitate ; vivit autem impassibilis et immortalis, sed ex sua virtute, quæ tanta est ut in se nec passionem recipiat nec mortem admitat. Petrus quoque apostolorum princeps crucis Christi supplicium sic prædicat in solo corpore consummatum : *Qui **650** peccata, inquit, nostra pertulit in corpore suo super lignum, ut peccatis mortui justitiam viveremus, cujus livore sanati sumus.* Et paulo post : *Christo igitur passo in carne.* Ergo si Christus in carne est passus, non est secundum Deum, sed secundum hominem crucifixus.

Ecce perpatuit de Filio Dei quod passus est, quod mortuus est, corporis hoc tantum fuisse, non deitatis ; aliena sunt enim ista a Deo, testante propheta de Illo : *Deus sempiternus, Dominus creans fines terræ bum ejus in vobis.*

• B. R., T. 1, 2, hominem ? et comprehenderunt.

▷ Ex requis præter A., in quo : sed potens est ver-

non laborabit neque deficiet. Et [T. 1, 2, ac] psalmus A
 [U., Psalmista] : *Tu autem idem ipse es et anni tui non deficiet.* Omnes enim in Christo infirmitates humanitas sola portavit; caro enim habuit vagitus infantie, non divinitas: caro est pannis involuta, non deitas: caro habuit alimenta, caro portavit ætatum commercia: nam et quod fatigatus est, quod esuriit, quod dormivit, quod flevit, quod passioni proximus tristis fuit, quod postremo ipsam passionem et mortis conditionem sustinuit, totum hoc ad infirmitatem pertinet humanitatis, non ad incomprehensibilem substantiam deitatis. Unus est enim Christus Deus et homo, Verbum et caro, sed unde Deus inde habet immortalitatem, unde homo inde pertulit passionem, et unde caro inde mortuus, et unde Verbum inde æternus. Neque enim potest esse divinitate passibilis qui est virtute paternæ naturæ æqualis: unde et Patri derogatur dum natura deitatis in Filio passibilis creditur. Nam si una Patri et Filii substantia est, utique sicut Pater ita et Filius immortalis est, et si *Ego et Pater unum sumus*, sicut in Patre non est mors, ita nec in Dei Filio mors; et si verum est: *Omnia quæ habet Pater mea sunt*, ergo immortalitas Patris cum Filio est communis. Nam quod ait Apostolus de infidelium ignorantia: *Si enim cognovissent, nunquam Dominum gloriæ crucifixissent*, non quasi Dominus gloriæ sit crucifixus, ut natura deitatis videatur esse passibilis, sed quia unus in utraque natura est Christus, secundum assumpti hominis formam Dominus gloriæ dicitur passus, sicut e contrario illud: *Nemo ascendit in cælum nisi qui descendit de cælo filius hominis*, dum de cælo non descendisset nisi tantum Dei Filius nondum idem factus hominis filius. Propter personæ igitur unitatem et ad hominem referuntur in Christo quæ Deo propria sunt, et divinitati ascribuntur quæ hominis sunt; et ideo dum pati et mori non deitatis, sed carnis proprium sit, tamen propter personæ unitatem ipse Deus et natus ex virgine et passus et mortuus prædicatur, sed infirmitate carnis nostræ, non virtute divinitatis 651 suæ. Quod vero idem Apostolus ait: *Si enim cum inimici essemus reconciliati sumus Deo per mortem Filii ejus*; sic hic dicitur Filius Dei mortuus, sicut dicitur de martyribus passis et mortuis, quorum tamen animæ non sunt occisæ in corporis passione ore Veritatis testante: *Nolite timere eos qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere.* Ubi agnosci oportet, si anima martyrum corpore perempto suppliciiis extinguï non potest, Deus, qui est conditor animarum, quomodo per crucem carnis pati potuit exitium mortis? Quod etiam alibi apertius declaratur, eodem Filio Dei loquente: *Potestatem habeo ponendi animam meam et potestatem habeo iterum sumendi eam.* Quod si ipsa deitas mortua existit, quæro: quis animam ipsam resumpsit? stultum est ergo crucis passionem divinæ applicare naturæ, sed tantum creabili et humanæ. Sola enim caro crucis exitium sensit, sola

* In reliquis, præter A., *judicaturus de vivis et mortuis.*

caro lanceam pertulit, sola sanguinem et æquam manavit, ipsa sola mortua, ipsa sola in sepulcro posita, ipsa sola de sepulcro tertia die resuscitata, quæ etiam glorificata cælos adiit, in qua et venturus est judex in gloria Patris judicaturus a vivos et mortuos.

Prolatis igitur Novi ac Veteris Testamenti testimoniis in quibus duæ naturæ Christi patefactæ sunt in una subsistenti persona, et in quibus passio ejus apparuit in homine solo expleta, deinde oportuit sententias subnecti sanctorum Patrum qui in sacris litteris ingenti gloriæ fulserunt, ut etiam eorum traditione perpateat quia Dominus noster Jesus Christus ex duabus naturis et una persona subsistit, et quia mortem et passionem in sola carne suscepit.

Sanctus igitur Hilarius in expositione Epistolæ ad B
 Timotheum sic loquitur: Nam et cum dicit Scriptura *homo Christus*, et cum dicit *Christus mortuus*, et cum dicit: *Verbum caro factum est*, non exspoliandus est per fraudulentiam legentis expositionibus suis sermo. Namque ubi homo Christus est præcedit mediator Dei atque hominum, ex Deo homo, utrumque unum, et inter hominem et Deum medius confessione in se utriusque naturæ. Ubi Christus mortuus est subjicitur: qui resurrexit, qui est in dextera Dei: in morte ejus carnis nostræ infirmitas est, in resurrectione virtus^b ejus, in consensu Dei dignitas. Sanctus quoque Ambrosius in expositione Evangelii secundum Lucam sic asserit: Non enim suam, sed nostram crucem Christus ascendit, nec mors illa divinitatis, sed hominis fuit. Et paulo post: Etenim Christus omnia et in Christo omnia, licet in singulis Christus operetur, caro tamen moritur ut resurgat. Item idem in eodem libro 652 exponens inter alia dicit: *Tristis est anima mea*: et alibi: *Nunc anima mea turbata est valde*: non ergo suscipiens, sed suscepta turbatur, anima enim obnoxia passionibus, divinitas libera. Denique spiritus promptus, caro autem infirma; tristis est autem non ipse, sed anima, non est tristis sapientia, non divina substantia, sed anima: suscepit corpus meum, non me fefellit ut aliud esset et aliud videretur. Sanctus Athanasius in tractatu quem scripsit de Christi Nativitate sic dicit: In hoc sit ergo, fratres charissimi, fides nostra, in hoc tota salus et vita consistat, ut credamus Deum Dei Filium priorem ante omnia sæcula a Deo Patre invisibiliter et impassibiliter genitum, deinde ex Maria virgine secundum hominem natum, et secundum hunc hominem passum, mortuum et sepultum resurrexisse, ab inferis ascendisse in cælum. Item idem in expositione de Fide: Verbum, inquit, nascitur de virgine Maria accipiens corpus animale, sed neque Sermo comprehensus est carne, sed in carne et supra carnem, et sicut Deus præscius, Dei virtus, Dei veritas, passus autem humana, sed Sermo Dei impassibilis est. In passione quidem moritur homo ut vivificaret protoplastum, qui ceciderat per inobedientiam. Sanctus Gregorius scribens ad Celedonium dicit: Naturæ enim duæ in

^b B. R., E. 1, T. 1, 2, U., G., *virtutis ejus potentia in consensu.*

Christo, Deus et homo, non autem duo filii nec Dii duo. Item idem in sermone de Filio: Uno autem, inquit, capitulo moneo, ut altiora quidem ascribas divinitati et filii naturæ quæ passionibus et corpore probator esse superior, humilliora vero humanæ naturæ attribuas, quæ ex parte infirmitatis nostræ assumpta est. Item ipse in quarto libro contra Eunomium: Et ne aliquis incorruptibili naturæ deitatis crucem passionis applicet, per alia manifestius talem emendat errorem, mediatorem ipsum Dei et hominum et hominem et Deum ipsum nominans, ut cum duo de uno dicantur, congruum intelligatur circa utrumque, circa deitatem quidem impassibilitas, circa humanitatem autem dispensatio passionis. Sanctus quoque Basilius in quarto libro contra Eunomium ita scribit: Quid est: *Dominus creavit me, et ante omnes colles genuit me?* Ubi intelligendum hoc quod genuit de Dei Filio, hoc autem quod dicit *creavit* de ea parte qua in forma servi est, ut utramque naturam in una persona ostenderet. Sanctus Cyrillus in prima ad Successum epistola dicit: Ergo quantum quidem ad intellectum pertinet et ad videndum tantumdem oculis animæ, quemadmodum incarnatus est Unigenitus, duas naturas esse dicimus, unum autem Filium et Christum et Deum et Dominum, Verbum incarnatum et hominem **653** factum confitemur. Item in secunda ad eundem Successum epistola sic ait: Cum unus, inquit, sit et solus Filius Christus, idem ipse Deus et homo sicut in deitate perfectus, ita et in humanitate perfectus: non autem ipsum unigenitum Filium Dei, secundum quod intelligitur et est Deus, passum esse in sua natura, sed passum esse terrena natura. Oportet etenim necessario utraque servari uni et vero Filio, et non pati secundum deitatem, et dici passum esse eundem secundum humanitatem: ipsius enim passa est caro. Idem in expositione Levitici inter alia: Totum in his iterum circuminspice Salvatoris nostri mysterium et emundationem quæ per sanctum baptismum fit: duas enim aviculas sumi jubet vivas et mundas, ut intelligas per volatilia cælestem hominem simul et Deum in duas naturas, quantum pertinet ad rationem, dividendum un cuique convenientem. Item sanctus Augustinus in Excerptis: Neque enim illa susceptione alterum eorum in alterum conversum atque mutatum est, nec divinitas quippe in creaturam mutata est ut desisteret esse divinitas, nec creatura in divinitatem ut desisteret esse creatura. Nam si substantia hominis, quod absit credere, in divinitatem conversa est, augmentavit aliquid deitati; sed absit ut augmentum recipiat ineffabilis et incomprehensibilis plenitudo. Manet ergo utraque Filii Dei natura et una persona. Rursus ipse adversus Maximum: Si ergo attendas distinctiones naturarum, Filius Dei de cælo descendit, et filius hominis crucifixus est: si unitatem personæ, et filius hominis descendit de cælo et Filius Dei est crucifixus in terra. Idem in sequentibus: Oportebat Christum pati et resurgere

a mortuis die tertia. Ubi resurgeret nisi in eo quod potuit cadere? Ibi resurrexit ubi mortuus est: quære mortem in Verbo, nunquam esse potuit: quære mortem in anima, nunquam fuit: quære mortem in carne, plane ibi fuit, et ideo ibi fuit quia mors vera fuit. Et paulo post: Quid miraris? certe vita est Christus. Quare mortua est vita? nec anima mortua est, nec Verbum mortuum est, caro mortua est. Quare? ut in ea mors moreretur. Idem in explanatione Joannis evangelistæ: Quis ergo est per quem factus est mandus? Christus Jesus, sed in forma Dei. Quis est sub Pontio Pilato crucifixus? idem ipse Jesus Christus, sed in forma servi. Beatus quoque Leo apostolicæ sedis antistes in ea epistola quam scripsit ad Flavianum Constantinopolitanum episcopum sic ait: *Salva igitur proprietate utriusque naturæ et in unam euntem personam suscepta est a majestate humilitas, a virtute infirmitas, ab æternitate mortalitas, et ad resolvendum conditionis nostræ debitum natura inviolabilis **654** naturæ est unita passibili, ut quod nostris remediis congruebat, unus atque idem mediator Dei et hominum homo Christus Jesus et mori posset ex uno, et mori non posset ex altero. In integra ergo veri hominis perfectæque natura verus natus est Deus, totus in suis, totus in nostris. Et paulo post: Qui manens in forma Dei fecit hominem, idem in forma servi factus est homo: tenet enim sine defectu proprietatem suam utraque natura, et sicut forma servi Dei formam non adimit, ita forma Dei servi formam non minuit. Item paulo post: Agitur enim utraque forma cum alterius communionem quod proprium est, Verbo scilicet operante quod Verbi est, et carne exsequente quod carnis est. Unum horum coruscet miraculis, aliud succumbit injuriis, et sicut Verbum ab æqualitate paternæ gloriæ non recedit, ita caro naturam nostri generis non relinquit. Sanctus quoque Fulgentius in libro quem de incarnatione Domini nostri Jesu Christi scripsit inter alia sic intulit: Dico itaque vobis juxta sanctorum Patrum traditionem Dominum nostrum Jesum Christum in duabus naturis et incontusis, id est divinitatis et humanitatis, una persona sive substantia confiteri. Idem post alia: Si quis igitur in Domino nostro Jesu Christo aut duas naturas aut unam noluerit sive debita veritatem credere ac prædicare personam, vel si quis noluerit confiteri eundem Deum atque hominem, id est Verbum incarnatum de Maria virgine pro nostra salute veraciter natum, tantum catholica fide reprehenditur ac demonstratur extraneus, ut sacramento redemptionis humanæ resistat ingratus. Et paulo post: Verbum ergo caro factum unus et plenus est Christus, unus ex utraque atque in utraque, id est humana divinaque natura, in quo sic utriusque naturæ prorsus initio gloriosa subsistat, ut sive divinitati Christi humanitatem quis demat, sive humanitati divinitatem detrahat, Christum sacrilega infidelitate et blasphemæ prædicatione dissol-*

• *Æ., B. R., E. 4, persistat. T. 4, 2, U., G., persistit.*

vat. Item paulo post : Christus pro nobis est carne passus, qui de Deo Patre solus natus est impassibilis Deus. Ipsum itaque Christum Filium Dei pro nobis mortem carne gustasse salva immortalitate divinitatis ejus veraciter credimus. Et iterum post hoc : sed quia non est alter Deus, alter homo, sed idem unus est Christus Deus et homo, profecto idem Deus Christus est qui mortem sua carne suscepit, et idem homo Christus est qui mortem sua divinitate destruxit. Idem quippe Christus Dei Filius qui divinitate mori non potuit, carne mortuus est, quam mortalem Deus immortalis accepit; et idem Christus Dei Filius carne mortuus resurrexit, quia immortalitatem suae divinitatis **655** carne mortuus non amisit. Hinc est quod etiam post resurrectionem suam sicut in cicatricibus veris et in vera comestione piscis et mellis soliditatem in se veræ carnis edocuit, ita clausis foribus ingrediens veram in se virtutem sempiternæ divinitatis ostendit, ut agnosceretur et naturalis fuisse Christi morientis infirmitas, et eidem resurgenti naturalis inesse majestas.

Hæc quidem quæ tam divinæ Scripturæ quam etiam sanctorum Patrum eloquia docuerunt, decretis vestris breviter inserta protulimus demonstrantes gemi-

A nam carnis et deitatis naturam in una Domini et Salvatoris nostri persona, passum quoque eundem in ea natura quæ corporis est, non passum in ea natura quæ deitatis est. His agitur concordæ sententiæ in tribus secretariis definitis, pro confirmatione sui proprias subscriptiones **656** subscripsimus.

Isidorus in Christi nomine Ecclesiæ Hispalensis episcopus subscripsi.

Bisinus in Christi nomine Ecclesiæ Eliberitanæ episcopus subscripsi.

Rufinus in Christi nomine Ecclesiæ Asidonensis episcopus subscripsi.

Fulgentius in Christi nomine Ecclesiæ Astigitanæ episcopus subscripsi.

B Cambra in Christi nomine Ecclesiæ Ialicensis episcopus subscripsi.

Joannes in Christi nomine Ecclesiæ Egubrensis episcopus subscripsi.

Fidentius in Christi nomine Ecclesiæ Tucitanæ episcopus subscripsi.

Theodulphus in Christi nomine Ecclesiæ Malacitanæ episcopus subscripsi.

Honorius in Christi nomine Ecclesiæ Cordubensis episcopus subscripsi.

LXVIII

CONCILIIUM BARCINONENSE PRIMUM *.

Cum convenissent in Dei nomine Barcinone sancti C episcopi, id est, Sergis metropolitanus, Nibridius Barcinonensis, Casontius Empuritanus, Andreas Herdensis, Stalilius Gerundensis, Joannes Cæsaraugustanus, Asellus Dertosanus, hæc observanda constituerunt.

I. Ut psalmus quinquagesimus ante canticum dicatur.

II. Ut benedictio in matutinis fidelibus sicut in vespera tribuatur.

III. Ut nullus clericorum comam nutriat aut barbam radat.

IV. Ut diaconus in consensu presbyteri nullatenus sedeat.

V. Ut episcopo presente orationes presbyteri in ordine colligant.

VI. Pœnitentes viri tonso capite et religioso habitu utentes jejuniis et obsecrationibus vitæ tempus peragant.

VII. Ut pœnitentes epulis non intersint nec negotiis operam dent in datis et acceptis, sed tantum in suis domibus vitam frugalem agere debeant.

VIII. De his qui in infirmitatibus poscunt pœnitentiam et a sacerdote accipiunt, si postea convalescent vitam pœnitentium peragant, excepta manus impositione, segregati a communione quandiu probabilem sacerdos eorum approbaverit vitam.

IX. Jubemus vero in infirmitate positos, viaticam benedictionem percipiant.

X. De monachis vero id observari præcipimus quod synodus Chalcedonensis constituit.

De fisco Barcinonensi.

Dominis sublimibus et magnificis filiis aut fratribus numerariis Artemius vel omnes episcopi ad civitatem Barcinonensem fiscum inferentes : Quoniam ex electione domini et filii ac fratris nostri Scipionis comitis Patrimonii in anno feliciter septimo gloriosi domini nostri Reccaredi regis in officium numerarii in civitatem Barcinonensem provincie Tarraconensis electi estis, et a nobis sicut consuetudo est, consensum ex territoriis, quæ nobis administrare consueverunt, postulastis; idcirco pro hujus consensu nostri seriem decrevimus, ut tam vos quam agentes, sive adjuutores vestri pro uno modio canonico ad populum exigere debeatis, hoc est siliquas octo, et pro laboribus vestris siliquam unam, et pro inevitabilibus damnis **657** vel inter pretia specterum siliquas quatuor quæ faciunt in uno siliquis quatuordecim. Inibi hordeo, quod pro nostra definitione, sicut diximus, tam vos quam adjuutores atque agentes exigere debeant, nihil amplius præsumant vel exigere vel auferre. Si quis sane secundum consensum nostrum acquiescere noluerit vel tibi inferre minime procuraverit in specie, quod tibi convenit, fiscum suum inferre procuret. Quod si ab agentibus vestris aliqua superexacta fuerint, quam hujus consensu nostri tenor demonstrat, vos emendare et restituere cui male **658** ablata sunt ordinetis.

* D. est hoc concilium in reliquis Codicibus præter *Æ.*, ex quo deceptum est.

In quo consensu subter qui consensimus manibus nostris subscripsimus. Factum consensum sub die pridie Nonas Novembres, anno septimo regni domini nostri.

Artemius in Christi nomine episcopus consensum nostrum subscripsi.

Sophronius in Christi nomine episcopus consensum nostrum subscripsi.

Galanus in Christi nomine episcopus consensum nostrum subscripsi.

Joannes in Christi nomine episcopus consensum nostrum subscripsi.

LXIX

CONCILIIUM BARCINONENSE SECUNDUM.

Cum duce Domino Jesu Christo die Kalendarum Novembrium anno feliciter quarto decimo regni Christianissimi et piissimi domini Reccaredi regis Tarraconensis provinciæ episcopi in urbem Barcinonensem in ecclesia sanctæ Crucis fuissent congregati, hoc sancta synodus statuere elegit :

I. Ut cum ad officia ecclesiastica clerici provehantur, nihil pro benedictione aut subdiaconi aut diaconi vel presbyterii collata quidquam vel suboblationis nomine a quocunque episcopo vel ab ejus clero inquiratur ; illud Domini Jesu meminentes edictum quod ait : *Gratis accepistis, gratis date.*

II. Simili etiam statutum conditione est, ut cum echrizma presbyteris diocesanis pro neophytis confirmandis datur, nihil pro liquoris pretio accipiatur, ne gratia Dei pretio benedictionis affecta simoniacum interitum ementibus vendentibusque associet.

III. Hoc etiam innovandum custodiendumve in omnibus sancta statuit synodus, ut secundum priscorum canonum constituta vel synodalia epistolas præsumptam præmonentes, nulli deinceps laicorum liceat ad ecclesiasticos ordines, prætermisso canonum præfixo tempore, aut per sacra regalia aut per consensionem cleri vel plebis vel per electionem assensionemque pontificum ad summum sacerdotium aspirare vel provehi, sed cum per canonum conscripta tempora ecclesiasticos per ordinem spirituali opere desudando, probatæ vitæ adminiculo comitante, conscenderit gradus, ad summum sacerdotium, si dignitati vita responderit, auctore Domino provehatur : ita tamen ut duobus aut tribus quos consensus cleri et plebis elegerit, metropolitani judicio ejusque coepiscopis præsentatis, quem sors, præeunte episcoporum Junio, Christo Domino terminante, monstraverit, benedictio consecrationis accumulet. Aliiter deinceps, quod absit præsumptum, et ordinatores et ordinatos proprii honoris depositio subsequatur.

* Deest hoc concilium in cæteris Codicibus præter *Æ.*

IV. Pari etiam consideratione sancientes, ut si qua virgo propria voluntate, abjecta laicali veste, devotarum more induta castitatem servare promiserit, vel si qui hominum utriusque sexus poenitentia benedictionem expetendo a sacerdote perceperint et ad terrena connubia sponte transierint, aut violenter abstractæ feminæ a pudicitia violatore se sequestrare noluerint, utrique ab Ecclesiarum liminibus expulsi ita ab omnium catholicorum communione sint separati, ut nulla prorsus eis vel colloquii consolatio sit relicta.

Asiaticus in Christi nomine episcopus Tarraconensis metropolitane civitatis his constitutionibus interfui, consensi et subscripsi.

In Christi nomine Ugnus Barcinonensis episcopus hunc consensum subscripsi.

Simplicius in Christi nomine Urqelitane Ecclesie episcopus hanc constitutionem consentiens subscripsi.

659 In Christi nomine Aquilinus Ausonensis Ecclesie episcopus hanc constitutionem consentiens subscripsi.

Julianus in Christi nomine Ecclesie Dertosane episcopus consentiens subscripsi.

Mumius in Christi nomine Ecclesie Calagurritane episcopus consentiens subscripsi.

Galanus in Christi nomine Ecclesie Empuritanæ episcopus his constitutionibus annuens subscripsi.

Froisclus in Christi nomine Ecclesie Dertosane **660** episcopus annuens subscripsi.

Joannes peccator de Gerunda in his constitutionibus annuens subscripsi.

Maximus Ecclesie Cæsaraugustane minister in his constitutionibus annuens subscripsi.

Amelius in Christi nomine Ecclesie Ilerdensis episcopus his constitutionibus annuens subscripsi.

Ilergius in Christi nomine Ecclesie Egarensis episcopus in his constitutionibus subscripsi.

LXX

CONCILIIUM NARBONENSE.

In nomine Domini nostri Jesu Christi, anno feliciter quarto regni domini gloriosissimi Reccaredi regis, Migeus, Sedatius, Benenatus, Boetius, Pelagius, Tigradius, Agripheus et Sergis episcopi Gallie provinciæ, concilia sanctorum antiquorum Patrum vel

decreta observare cum Dei timore cupientes, nos in urbe Narbona, secundum quod sancta synodus per ordinationem gloriosissimi domini nostri Reccaredi regis in urbe Toletana fluit, die Kalendarum Novembrium Deo auspice in unum convenimus, et aliquanta

* Deest hoc concilium in reliquis Codicibus præter *Æ.*

quæ juste et pie sunt edita et per patrocinationis A potestatem non supplebantur, ad memoriam nunc temporibus domini nostri sub præfationibus deducentes, recapitulare fecimus, et quæ pro regula et fidei catholicæ disciplina adhuc visa sunt, communi tractatu elegimus conscribenda et canonibus definitivimus adjungenda, quæ tenor capitulorum subsequenter evidenti jure declarat.

I. Hoc regulariter definitum est, ut nullus clericorum vestimenta purpurea induat, quæ ad jactantiam pertinent mundialem, non ad religiosorum dignitatem; ut sicut est devotio in mente, ita et ostendatur in corpore, quia purpura maxime laicorum potestate præditi debetur, non religiosi: quod quisque non observaverit, ut transgressorem legis coercendum.

II. Hoc itaque definitum est, ut in psallendi ordi- B nibus per quemque psalmum Gloria dicatur omnipotenti Deo; per majores vero psalmos, prout fuerint, prolixius pausationes fiant et per quamque pausationem Gloria Trinitatis Domino decantetur.

III. Nam et hoc secundum priscorum censuram canonum finitum est, ut nullus clericus, subdiaconus, diaconus vel presbyter in plateis resideat; certe nec in plateis stare et fabulis diversis commisceri: quod si quis facere præsumperit, repellendum omnino ab officio et execrandum; si non emendaverit, et a communione et ab officio privetur.

IV. Ut omnis homo tam ingenuus quam servus, Gothus, Romanus, Syrus, Græcus vel Judæus, die C Dominico nullam operam faciant, nec boves jungantur, excepto si immutandi necessitas incubuerit: quod si quisque præsumperit facere, si ingenuus est, det comiti civitatis solidos sex, si servus centum flagella suscipiat.

V. Secundum concilium Nicænum sanctissimum concinnabula vel conjurationes non fiant clericorum, quæ sub patrocinio solebant fieri laicorum; nec unusquisque de inferiori gradu seniore sibi elatus ut increpet aut injuriet: quod si quis prætermisso tam justæ censuræ ordine ausus fuerit facere, districtione sævisima corrigatur, ut sub pœnitentiæ nomine vita recedente, id est anno uno in monasterio sciat abjicere superbiam unde inflatur, quod est diabolus, et addiscat humiliationem, quia per ipsam mortem gustare dignatus est.

VI. Secundum concilia priscorum orthodoxorum decrevit fraternitas, ut quicumque fuerit culpabilis inventus clericus aut honoratus de civitate et ad monasterium fuerit deputatus, sic abbas qui est prædictus 661 cum illo qui dirigitur agat, sicut ab episcopo manifesta correctione fuerit ordinatus: aliter si abbas facere elegerit, pro correctione tempus aliquod suspendatur, quia ob hanc causam dirigitur ut emendet, non ut passim ferculis diversis saturetur.

VII. Quicumque clericorum a maximo usque ad infra contra sanctæ Ecclesiæ utilitatem agere, tractare vel conari fuerit repertus, merito dejiciatur, quia fidem servare minime cognoscitur.

VIII. Quicumque clericus, subdiaconus, diaconus,

presbyter, sine conscientia episcopi aliquid de possessionibus vel de domo ecclesiæ tulerint aut fraudem fecerint, non solum cum omni dedecore constructi restituant quod fecerunt, sed etiam non debent ibi in ecclesia esse ubi fraudem visus est operasse: duobus jaceat sub pœnitentiæ annis, et dum desleverit factum, revertatur ad officium.

IX. Hoc ante omnia decretum est, ut Judæis non liceat corpus deducere psallendo, sed, ut eorum habuit mos et consuetudo antiqua, corpus deducant et reponant: quod si facere aliter præsumperint, inferant comiti civitatis auri uncias sex.

X. Hoc inmaxime definitum est, ut nullus ardeat clericorum ordinationem sui episcopi contemnere, sed ubi ordinatus fuerit ambulare debeat cum gratia et obedientia, et quæ injuncta fuerint agere: quod si sub còthurno superbix neglexerit implere, non solum ab stipendio, sed anno uno a communione privetur.

XI. Amodo nulli liceat episcoporum ordinare diaconum aut presbyterum litteras ignorantem; sed si qui ordinati fuerint, cogantur discere. Qui vero diaconus aut presbyter fuerit litteris inruditus et desidiose legere vel implere officium distulerit et in ecclesia paratus ad omnia non fuerit, ab stipendio rejiciendum et inclinandum quoad usque curvatus impleat et defendat quod esse cognoscitur aut quid erit in Ecclesia Dei: si non fuerit ad legendum exercitatus et si perseveraverit desidiose et non vult proficere, mittatur in monasterium, quia non potest nisi legendo ædificare populum.

XII. Hæc maxime pro Dei timore et modo disciplina canonice elegimus custodienda vel tenenda, ut dum missa celebratur, nullus presbyter aut diaconus absque aliqua infirmitate, dum missa perficiatur, egredi de altario audeat, nec diaconus aut subdiaconus, certe vel lector, antequam missa consummetur, alba se non præsumat exuere: quod si quisque non impleverit constituta, presbyteri increpentur ut redeant; diaconos et execrandos et stipendio privandos, reliquos districtione certissima condemnandos.

XIII. Hoc regulariter secundum priorum 662 statuta canonum finitum est, ut tam subdiaconus quam D ostiarius vel reliqui servitium sanctæ Ecclesiæ consuetum absque ulla desidia impleant et senioribus vela ad ostia sublevant: qui contempserint facere et adimplere, subdiaconos verbis corripiendos, et si non emendaverint, ab stipendio privandos, reliquos flagris coercendos.

XIV. Hoc itaque propter ampliandam fidei catholicæ disciplinam elegimus finiendum vel tenendum, ut si qui viri ac mulieres divinatores, quos dicunt esse caragios atque sorticularios, in cujuscunque domo Gothi, Romani, Syri, Græci vel Judæi, fuerint inventi, aut qui ausus fuerit amodo in eorum vana carmina interrogare et non publice hoc voluerit annuntiare, pro hoc quod præsumpsit non solum ab Ecclesia suspendatur, sed etiam sex auri uncias co-

miti civitatis inferat. Hii vero qui tali iniquitate repleti sunt et sortes et divinationes faciunt et populum prævaricando seducunt, ubi inventi vel inventæ fuerint, seu liberi, seu servi, vel ancillæ sint, gravissime publice fustigentur et venundentur, et pretia ipsorum pauperibus erogentur.

XV. Ad nos pervenit quosdam de populis catholice fidei execrabili ritu diem quintam feriam, quæ dicitur Jovis, multos excolere et operationem non facere : quam rem pro Dei timore execrantes et blasphemantes, quicumque ab hac die, præter festivitates in eo die venientes, ausus vel ausa fuerit vacare et operam non facere, si ingenuus est aut ingenua de Ecclesia repellendus et sub pœnitentia mittendus anno uno, et elemosyna et fletu satisfaciatur ut ei Dominus ignoscat : si servus aut ancilla fuerit, centenis flagellis correcti domino consignentur et ultra talia eos observare non permittant.

Migetius in Christi nomine Ecclesie catholice Nar-

bonensis episcopus has constitutiones, secundum quod nobiscum fratribus nostris, Deo inspirante, placuit, relegi et subscripsi.

Sedatius in Christi nomine Ecclesie catholice Veterrensis episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Boetius in Christi nomine Ecclesie Magalonen- sis episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Pelagius in Christi nomine Ecclesie Neumansensis episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Tigradius in Christi nomine Ecclesie Agathensis episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

B Sergis in Christi nomine Ecclesie Carcassonensis episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

Agripinus de civitate Loteba in Christi nomine episcopus his constitutionibus interfui et subscripsi.

LXXI

CONCILIIUM OSCENSE ^a

HABITUM ANNO TERTIO DECIMO REGNI DOMINI NOSTRI GLORIOSISSIMI RECCAREDI REGIS.

663-664 In nomine Domini Jesu Christi convenientes omnes in unum concilio Oscensi, hoc synodus sancta fieri elegit, ut annuis vicibus unusquisque nostrum omnes abbates monasteriorum vel presbyteros et diaconos suæ diocesis ad locum ubi episcopus elegerit congregari præcipiat, et omnibus regulam demonstret ducendi vitas, cunctosque sub ecclesiasticis regulis adesse præmoneat quousque etiam parcimonie et sobrietatis atque veridicæ castimonie honestorum virorum testimonio fama commendet. Sollicitum etiam pro hac re unumquemque nostrum esse convenit, ut curiosa indagine perquiramus si presbyteris et diaconibus atque subdiaconibus et

clericis pudica et casta sit vita : quod si, quod absit, quidquam malum de quoquam fama dictaverit, per veram et certissimam clericorum probationem vel virorum amanuensium, vel certe illarum seminarum, de quibus fama percurrit, atque etiam diversis argumentis ex quibus adulterorum indicia certissime suspicari solent, omnia argutissime perquirantur, ut nec per falsitatis obumbrationem quisquam notetur, nec per quasdam excusationes admissum facinus operiatur, dum per publicam probationem minime reconvinci garriant, sed probatæ vitæ se vixisse, honestorum clericorum testimonio clarere demonstrent.

^a Deest hoc concilium in cæteris Codicibus præter Æ.

LXXII

CONCILIIUM EGARENSE ^a.

In nomine Domini Jesu Christi, sub die Iduum D Januariarum anno feliciter tertio regni gloriosissimi domini nostri Sisebuti regis, convenientes in unum episcopi provincie Tarraconensis in locum Egara, id sancta instituit synodus, ut constitutio quæ dudum in anno tertio decimo regni divæ memoriæ Reccaredi regis in concilio Oscensi constituta quidem, sed minime conscripta fuit, confirmata et in perpetuum valitura perduret ; et omne quidquid ex castimonia presbyterorum et inferiorum clericorum conscriptum fuit, eadem forma et de omnibus episcopis sub tali industria solertiaque omni tempore pepigendo scrutetur, ut, auxiliante Domino et adminiculante, talis vitæ sollicitudinem nulla, quod absit, reprehensionis occasio subripere aliquando prævaleat.

Fusebius subscripsi.

^a Deest hoc concilium in reliquis Codicibus præter Æ.

Mumius subscripsi.

Joannes subscripsi.

Maximus subscripsi.

Emilia subscripsi.

Rufinus subscripsi.

Ursus subscripsi.

Vincentius subscripsi.

Stephanus subscripsi.

Pompedius subscripsi,

Sinthasius subscripsi.

Iustus subscripsi.

Maximus presbyter, agens vicem domini mei Stephani episcopi, subscripsi.

Fructuosus in Christi nomine diaconus, agens vicem domini mei Gomarelli episcopi, subscripsi.

CONCILIUM^a EMERITENSE

DUODECIM EPISCOPORUM, HABITUM DIE VIII IDUUM NOVEMBRIS, ANNO XVIII SERENISSIMI ET PISSIMI RECCESVINTHI REGIS, ÆRA DCCIV.

665—666. Congregatis omnibus provinciæ Lusitanæ episcopis in nomine Domini et residentibus in sanctæ Jerusalem ecclesia, quæ in Emeritensi urbe, quæ caput hujus provinciæ noscitur esse et sub principali nomine manet dedicata, juxta ordinem priorum canonum nostrorum cum Dei juvenine ceptum est initium. Primum, ut mos est, debitas laudes persolvimus omnipotenti Deo, cujus munere adunati sumus et dono; deinde serenissimo atque clementissimo principi nostro et domino gratiarum actiones impendimus regi Reccesvintho, optantes divinam misericordiam, ut qui ei tribuit regni potestatem concedat et vitæ felicitatem cum pacis quiete, sicque eum de suis hostibus reddat victorem, ut suorum inimicorum colla ditioni ejus subdat gratia favente quatenus et præsentem vitam quietus possideat per tempora longa, et post multa annorum curricula beatitudinis gaudia obtineat per sæcula nunquam finienda. Et quoniam de secularibus sancta illi manet cura, et ecclesiastica per divinam gratiam recte disponit mente intacta, sit illi opitulatrix ineffabilis omnipotentis Dei gratia, quæ quærentibus manet propinqua.

I. *De fidei institutione ejusque ordine.*

Juxta priorum Patrum regulam, quæ sancte nobis est tradita, cujus institutione profectum fidei habet sancta Dei Ecclesia catholica, quamlibet permultis conciliis maneat memorata, oportet tamen a nobis non eam esse prætermittendam. Hæc enim est prima concilii via, et nisi digne fuerit astructa perveniendi ad aliud ratio est incongrua. Nos ergo quia certos fatemur in fide et perpetim hanc profitemur, ore dignum est in hoc sancto concilio credulitatem nostram exponere.

Credimus in unum Deum Patrem omnipotentem, factorem cœli et terræ, visibilium omnium et invisibilium conditorem; et in unum Dominum^b Jesum Christum Filium Dei unigenitum, ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum ex Deo, lumen ex lumine, Deum verum ex Deo vero, natum, non factum, hominibus Patri, hoc est ejusdem cum Patre substantiæ, per quem omnia facta sunt quæ in cœlo et quæ in terra; qui propter nos et propter nostram salutem descendit et incarnatus est de Spiritu sancto, ex Maria virgine homo factus, passus sub Pontio Pilato, sepultus tertia die resurrexit, ascendit in cœlos, sedet ad dexteram Patris, iterum venturus in gloria judicare vivos et mortuos, cujus regni non erit finis; et in Spiritum sanctum dominum et vivificantem ex Patre et Filio procedentem, cum Patre et Filio ad-

^a Deest hæc concilium in A., Æ. et E. 3. Desumptum est ex Codice B. R. cum variantibus cæterorum lectionibus.

Andum et glorificandum, qui locutus est per prophetas: in unam catholicam atque apostolicam Ecclesiam: constitemur unum baptismum in remissionem peccatorum: expectamus resurrectionem mortuorum, vitam futuri sæculi. Amen.

Hæc est fides nostra et hæc credulitas sancta; hanc quisquis digne tenet iudicii tempore remunerationem condignam accipiet; quisquis ab ea discesserit et in hac fide esse noluerit, cum diabolo penas æterni supplicii luet. Oremus ergo omnipotentem Deum, ut hæc credulitas sincera divina nobis conferat beneficia ejusque pietas sancta præsentem in sæculo cuncta nobis dimittat peccata, et cum venerit judicare vivos et mortuos, ad **667** dexteram suam nos justificandos statuat. Si quis non crediderit aut confessus non fuerit Patrem et Filium et Spiritum sanctum unum esse in Trinitate Deum, anathema sit.

II. *De vespertini officii servando ordine.*

Sicut in fide sancta nostra est unanimitas, ita pro sancto Dei officio debet esse intentio summa. Oportet igitur ut sicut in aliis Ecclesiis vespertino tempore post lumen oblatum prius dicitur vespertinum quam sonum in diebus festis, ita et a nobis custodiat in ecclesiis nostris. Si quis hunc ordinem minime custodierit in sua Ecclesia, cunctosque ad se pertinentes non instruxerit ut bonum hujus operis agant, dum ta'e ad metropolitanum pervenerit aures et fuerit res convictus, excommunicationis se noverit se iri sententia.

C III. *Quid sit observandum tempore quo rex in ex-citu progreditur pro regis, gentis aut patriæ statu atque salute.*

Quantum cum Dei juvenine ratio comperit^e ut rectitudinis regula ponatur in ecclesiastico ordine, tantum necessarium est ea excogitare et ordinare quæ clementissimo domino nostro Reccesvintho regi fideliumque suorum genti aut patriæ debeant prosperitatem asserre. Ob hoc ergo instituit^d sanctum concilium, ut quodcumque eum causa progredi fecerit contra suos hostes, unusquisque nostrum in Ecclesia sua hunc teneat ordinem, ita ut omnibus diebus per bonam dispositionem sacrificium omnipotenti Deo pro ejus suorumque fidelium atque exercitus sui salute offeratur, et divini virtutis auxilium impetretur, ut salus cunctis a Domino tribuatur, et victoria illi omnipotenti Deo concedatur. Tandiu hic ordo tenendus est quandiu cum divino juvenine ad suam redeat sedem. Quisquis hujus institutionis modum implere distulerit, sciat se a suo metropolitanis esse excommunicatum.

^b E. 4, T. 1, 2, *Dominum nostrum Jesum.*

^c E. 4, T. 1, 2, *comperit.*

^d E. 4, T. 1, 2, *instituit hæc sanctum.*

IV. *Qualiter metropolitanis suis confinitimis, aut confinitimi metropolitano suo placitum faciant.*

Postquam fidei nostræ credulitas est manifesta, illa inserenda curavimus quæ rectitudinem faciant in Ecclesia sancta. Cæsus ergo nostræ unanimi- tatis hoc inserendum esse curavit, ut tempore quo metropolitani in Ecclesia Dei fuerit ordinatus episcopus, placitum in nomine suorum provincialium a episcoporum faciat ut caste, sobrie recteque vivat. Similiter et quando confinitimi episcopi in Ecclesiis quibus præesse potuerint fuerint ordinati, placitum faciant in nomine 668 episcopi sui metropolitani ut caste, recte et sobrie vivant. Quod si juxta canonum sententiam per voluntatem metropolitani atque informationis ejus epistolam per regiam jussionem ab alio metropolitano aliqui fuerint ordinati, tempore quo ad metropolitanum suum post suam venerint ordinationem, tale placitum non differant facere. Quod si distulerint, tandiu quisquis ille excommunicatum se esse noverit, quandiu impleat ordinem bonæ institutionis.

V. *Ut episcopus pro sua persona ad concilium non diaconem, sed aut archipresbyterum aut presbyterum dirigat.*

Juxta canonum ordinem tempore quo concilium per metropolitani voluntatem et regiam jussionem electum fuerit agere, omnes confinitimos episcopos in unum oportet adesse, nec pro tali re quælibet causa opponi debetur ad excusationem. Quod si contigerit aliquem de fratribus retineri ab infirmitate, qualiter non possit venire aut per regiam jussionem injunctum acceperit aliquid agere ut sit per quod non possit concilio interesse, quidquid tale acciderit, metropolitano suo fideliter intimet cuncta per suam epistolam manu sua subscriptam, ut in postmodum queratur ne excusationem faciat aliquam. Ad suam tamen personam non aliter nisi aut archipresbyterum suum diriget, aut si archipresbytero impossibilitas fuerit, presbyterum utilem, cujus dignitas cum prudentia patet, a tergo episcoporum inter presbyteros sedere et quæque in eo concilio fuerint acta scire et subscribere. Injustum enim hoc accipit cæsus noster, ut quisquam episcoporum diaconum ad suam personam dirigat; hic enim, quia presbyteris junior esse videtur, sedere cum episcopis in concilio nulla ratione permittitur. Quemcumque ergo ex presbyteris dirigere elegerit, instructum per informationem dirigat, ut ratio poscit, atque cum eo mandatarium suum juxta legis ordinem munitum, ut si a quolibet contra eundem episcopum in concilio fuerit suggestum, ab eo quem direxit qui petit accipiat responsum, et justitia quæ fuerit ordinata nullam in postmodum dilationem habeat.

VI. *Qualiter episcopus, admonitione accepta, ad metropolitanum suum veniat.*

Deo credimus esse placitum quando pro bono opere dignam in Ecclesia sancta imponimus regulam. Ideoque placuit fraternitati nostræ, ut sicut primatus reverentiæ a metropolitano episcopo jubetur impendi

^a F. 4, T. 1, 2., *comprovincialium.*

A per synodicam regulam, ita et a comprovincialibus 669 suis serventur hæc monita. Communi deliberatione censemus et sententiæ hujus ordinem servandum institimus, ut dum quisquam comprovincialis episcopus metropolitani sui admonitionem acceperit pro diebus festis Nativitatis Domini et Paschæ cum ea peragendis, veniendi ad eum nullam faciat excusationem. Quod si contigerit eum ab ægritudine esse detentum vel per nimiam intemperantiam aerum non habere qualiter ad præsentiam ejus possit venire, epistolam manu sua subscriptam dirigere debet, in qua hujus rei causa verissime notescat. Quod si sanus qui admonitionem acceperit fuerit, et venire distulerit, absque excommunicatione dimittendus non erit.

B VII. *Qualiter secundum priorum canonum instituta concilium fiat.*

Decretum est de priscis canonibus semel in anno fieri concilium ubi elegerit metropolitani episcopus, atque in ea sancta regula manet ordinatum, ut comprovinciales episcopi, dum a suo metropolitano fuerint admoniti, præsentem esse debeant ad locum temporis debiti, quæ res non extra regiam agitur voluntatem. Sunt nonnulli qui pro hoc admonitionem sui metropolitani et regiam jussionem accipiunt et minime implent quæ jubentur: hos priscorum canonum sententiæ excommunicatos esse jubent usque ad tempus superventuri concilii, et quamvis excommunicationis damno feriantur, nihil tale in his impenditur quod debeant metuere. Placuit huic sanctæ synodo, ut quisquis ille episcopus ad concilium venire distulerit admonitus, illic excommunicationis agat tempus ubi cum his qui præsentem fuerint elegerit metropolitani. Cella vero et res ad eum pertinentes, quousque ille sub poenitentia fuerit, instantia et sollicitudine regantur metropolitani; quia ideo est hoc electum ut discat sub poenitentia quod implere noluit voluntate recta. Dum ergo ad suam redierit cellam, rem in statu inveniat quæ Ecclesiæ suæ est debita.

C VIII. *Quid ordinatum maneat de episcopis qui inter se de parochiis intentionem habent.*

Omnibus penes cogni-um manet quomodo divina gratia, quæ cor serenissimi domini nostri et principis Recesvinti regis in manu tenet et ubi vult illud vertit, suggerente sanctæ memoriæ sanctissimo viro Orontio episcopo, animum ejus ad pietatem moverit, ut terminos hujus provinciæ Lusitaniæ cum suis episcopis eorumque parochiis juxta priorum canonum sententiæ ad nomen provinciæ 670 et metropolitani hanc sedem reduceret et restauraret. His ergo juxta eandem regulam decreto synodico judicii formula et suæ clementiæ confirmatione ad hanc metropolim reductis, dum miserante Domino principis jussu in unum ad sanctum convenissemus concilium, unus de eis Seta nomine sanctæ Egiditanæ Ecclesiæ episcopus interpellavit sanctam synodum eo quod Justus Salamanticensis Ecclesiæ episcopus debitam illi teneret dioccesem, hoc enim etiam adji-

^b E. 4, T. 1, 2., *serenissimi atque clementissimi domini.*

ciens ut de eo id unde ad Gallæciæ metropolim diocesis suæ fuerat possessum ille reciperet, quamvis longa post tempora, quæ parochiæ suæ fuerant debita. Sed quia antiquorum canonum sunt instituta, ut si in una provincia quisquis episcopus de alterius diocesi partem aliquam per triginta annos possederit, quietus teneat, justum perspeximus ut quia nec ille triginta annos adhuc habet quo ad hujus provinciæ metropolim reductus est, et ille quod perlongo tempore non possedit recepit, et triginta adhuc non sunt in hoc illi impleti anni, sicut ille ad debitam diocesem rediit, ita et hic qui pulsat diocesim sibi debitam ordinante metropolitano cum suis fratribus per suum sajonem recipiat; ita tamen ut de præsentia metropolitani inspectores dirigantur, qui per evidentia signa dioceses ipsas conspiciant, et unusquisque quod illi debitum est accipiat et habeat. Pacta vero, quæ juxta canonicam regulam inter episcopos per pacificam deliberationem justissime fuerint facta, in omnibus placet esse servanda. Omnibus vero episcopis id instituitur esse servandum, ut parochiam suam bene custodiant nec a quolibet fratrem usurpari permittant: quibus si tricennalis numerus per voluntatem aut negligentiam occurrerit, nullo modo reddenda erit.

IX. *Quid presbyter observare debeat qui presbyteris jubetur dare sanctum chrisma.*

Conveniens in omnibus nobis hæc manet sententia, quæ digne custodiatur in nostra provincia. Placuit, ut quisquis ab episcopo sanctum in potestate presbyteris ad distribuendum tempore opportuno acceperit chrisma, nihil ab eis beneficii causa tollere aut petere præsumat. Similiter et presbyteri, qui sanctum Dei baptismum infantibus tradunt, nihil pro tali gratia a parentibus eorum auferre præsumant. Quod si quis aliquid offert per bonam voluntatem, accipiat gratæ, nihil tamen, ut diximus, auferatur quacunque occasione. Si quis sententiæ hujus ordinem non custodierit eumque transgredi præsumperit, tribus mensibus sub pœnitentiâ excommunicatus manebit.

671 X. *Ut omnis episcopus infra hanc provinciam constitutus archipresbyterum, archidiaconum et primicerium in sua Ecclesia habeat.*

Communi deliberatione sancimus, ut omnes nos episcopi infra nostram provinciam constituti in cathedralibus nostris ecclesiis singuli nostrum archipresbyterum, archidiaconum et primicerium habere debeamus; sanctus quippe est ordo et a nobis per omnia observandus. Ideoque placuit huic magnæ synodo, ut quicumque ad hoc officium pervenerit humilitatem pontifici, suo et reverentiam præbeat, ne quolibet modo superbæ fastum quilibet ex his incurrat, sed in ordine quo quisque fuerit constitutus benigne persistat, et sui dignitatem officii per omnia teneat. Si quis ex his sui gradus ordinem non custodierit et quæ illi pro tali officio a suo episcopo imperata fuerint adimplere distulerit, prout causa patuerit, excommunicationis damno mulctandum se noverit.

• Ex reliquis, præter B. R., in quo : *curas.*

XI. *Ut omnis presbyter, abbas vel diaconus, episcopo suo humilitatem teneat et reverentiam summam.*

Pervenit ad cœtum hujus sancti concilii presbyteros, abbates et diacones episcopo suo inobedientes esse, atque id intronissum est ut dum quilibet ex presbyteris aut abbatibus ecclesiarum suarum a decedentibus episcopis habeant absolutionem, episcopo suo dignam obedientiam justamque reverentiam non exhibeant, et quibus concessa est per canonicam sententiam visitandi suam parochiam, his potius inferatur injuria et movetur calumnia. Proinde placuit huic sancto concilio, ut tam a presbyteris quam ab abbatibus sive etiam a diaconibus episcopo honor debitus impendatur, ut a nullo contumeliam pati videatur, et quandoque contigerit eum juxta canonicam sententiam visitare suam parochiam, et digne eum suscipiant et prout habuerint aut ratio permiserit illi præparent quæ fuerint necessaria. Id ergo per omnia servandum instituímus, ut nulli presbytero vel diacono sine voluntate episcopi sui licentia sit sæculares peragere causas aut injunctiones expedire publicas. Si quis hujus ordinem capituli transcendere voluerit, excommunicationis sententia feriendum se noverit.

XII. *Ut episcopus qui illi placiti fuerint de parochiam suam presbyteros atque diaconos cathedrales sibi faciat.*

Si priorum canonum sententia hunc recte **672** tenet ordinem, ut episcopus ab alio episcopo, si indigentiam habuerit, clericum ad ordinandum petat et accipiat; cur qui in diocesi sua habet eos, quos pro Dei officio et suo juvamine dignos repererit, ad suam principalem Ecclesiam non perducat et habeat? Pro hujus rei causa hoc elegit unanimitas nostra, ut omnis episcopus provinciæ nostræ si voluerit de parochianis presbyteris atque diaconibus cathedralem sibi in principali Ecclesia facere, maneat illi per omnia licentia. Hi tamen qui fuerint transducti humilitatem dignam episcopo suo teneant, et eo honore et reverentia habeantur et venerentur in cathedrali Ecclesia, sicut hi quos constat fuisse ordinatos in ea, et quamvis ab episcopo suo stipendii causa per bonam obedientiam aliquid accipiant, ab ecclesiis tamen in quibus prius consecrati sunt vel a rebus earum extranei non maneant, sed pontificali electione sub presbyteri ipsius ordinatione presbyter alius instituatur, qui sanctum officium peragat et discretionem prioris presbyteri victus et vestitus rationabiliter illi ministretur ut non egeat: aut si quæsierit qui ordinatur stipendium a suo presbytero accipiat, quantum dignitas officii eum habere expetat; clericis vero vel quos ad serviendum ei dederit per discretionis modum quæ necessaria sunt ministret. Si quis sententiæ hujus ordinem implere distulerit, prout ratio permiserit, excommunicandum se esse noverit.

XIII. *Ut episcopus eum quem viderit de clericis suis ad bonum profectum tendere, honorandi et munificandi de rebus Ecclesiæ licentiam habeat.*

In Ecclesia Dei sancta congregatio clericorum fit

non modica, et sunt aliqui quorum intentio non pauca est in sancto Dei officio, atque multi quos segnitudo fastus minime perducit ad bonum profectum. Ob hoc ergo sancto huic placuit concilio, ut quemcumque episcopus ad bonum profectum viderit crescere, per bonam intentionem venerandi, amandi et honorandi atque de rebus Ecclesie quod voluerit illi largiendi habeat potestatem: hæc enim causa et majoribus majorem præstat gratiam et minores excitat ut ad melius tendant. Quidquid ergo bonis largitur per gratiam ita in jus habeant, ut et remedium ex hoc sentiant et rem Deo dicant ad augmentum perducant. Quod si id quod acceperint per suam tepiditatem ad profectum minime perduxerint aut detrimentum patuerit, episcopus habeat licentiam sine ullo præjudicio in jure Ecclesie revocare rem propriam.

673 XIV. *De pecunia quæ in Ecclesia Dei offertur fideliter colligenda et fideliter dividenda.*

In sancta Dei Ecclesia diebus festis pro consuetudine et mercede communicationis tempore a fidelibus pecuniam novimus poni. Pro hoc placuit sancto concilio hæc rectitudinis ponere regulam, ut quia omni clero communis labor manet in officio sancto, omnibus juxta meritum ex hoc rependatur vicissitudo. Statuimus in nostris ecclesiis vel civitatibus hoc esse servandum, ut quidquid pecunie a fidelibus in Ecclesia fuerit oblatum, fideliter collectum maneat et conservatum et fideliter episcopo præsentetur, qualiter exinde tres partes fiant æquales: unam episcopus habeat; alteram presbyteri et diacones sibi deservientes consequantur, et inter se ut dignitas et ordo poposcerit dividant; tertia vero subdiaconibus et clericis tribuatur, ut a primicerio, juxta quod in officio eos perspicit esse intento, ita singulis dispensetur. Similis forma et de parochianis presbyteris in ecclesiis illis a Deo creditis erit servanda.

XV. *Ut episcopi atque presbyteri pro gravibus causis, quod legum dominant sententia, sine judicis examine familiam Ecclesie non debeant extirpare.*

Si regalis pietas pro salute hominum suarum legum dignata est ponere decreta, cur religio sancta per sancti concilii ordinem non habeat instituta quæ omnino debent esse cavenda? Ideoque placuit huic sancto concilio, ut omnis potestas episcopalis modum suæ ponat iræ, nec pro quolibet excessu cuiuslibet ex familia Ecclesie aliquid corporis membrorum sua ordinatione præsumat extirpare aut auferre. Quod si talis emergerit culpa, advocato iudice et vitalis ad examen ejus deducatur quod factum fuisse asseritur. Et quia omnino justum est ut pontifex sævissimam non impendat vindictam, quidquid eorum iudice verius patuerit per discipline severitatem absque turpi decalvatione maneat emendatum, et ab episcopo suo aut donatus fidelibus suis maneat qui malum aliquid, quod leges graviter damnant admisit, aut abjiciendi eum episcopus si voluerit licentiam habebit. Similiter et quia comperimus aliquos presbyteros, arguitur accedente, familia

A Ecclesie suæ crimen imponere, dicentes ex ea homines aliquos maleficium sibi fecisse eosque sua potestate torquere et per multam impietatem detrimere, et hoc emendari placuit per rectitudinem hujus sententia. Instituentes igitur decernimus, ut si presbyter talia pati se dixerit, ad aures hoc sui perducatur episcopi: ipse autem datis bonis hominibus ex latere suo **674** iudicem hoc jubeat querere, et si sceleris hujus causa fuerit inventa, ad cognitionem episcopi hoc reducant, et processa ex ore ejus sententia in a malum extirpatum maneat, ne hoc quisquam alius facere præsumat. Si quis sententiam hujus ordinem non observaverit, excommunicationis sententia feriendus erit et a cetero abjiciendus.

B XVI. *Ut episcopo non liceat tertiam de parochianis ecclesiis tollere.*

Bene disposuit divina gratia ut unaquæque ecclesia quidquid a fidelibus collatum est habeat. Perpreisicis quippe canonibus erat decretum ut episcopus de parochianis ecclesiis tertiam sequeretur, cui sua plenissime sufficere possunt. Placuit huic sancto concilio ut nullus provincie Lusitanie episcopus sententia hujus terminum excedat, nec a qualibet parochiana ecclesia tertiam auferre præsumat; sed quidquid exinde consequi potuerat totum in reparationem ipsarum basilicarum proficiat. Omnes vero supradicti presbyteri qui virtutem habuerint episcopo suo placitum faciant, ut reparare ecclesias sibi commissas intendant. Quod si facere distulerint, ab episcopo suo districti ecclesias sibi creditas, ut ratio permittit, digne reparant. Ecclesie tamen, quæ mundiales res nullas habent, sollicitudine, intentione et dispositione episcopali, ut ratio permiserit, habeant reparationem.

XVII. *Ut post mortem episcopi nulli subjectorum licet de eo quicquam detrahere.*

Quia per divinam gratiam in sancta Dei Ecclesia episcopalis ordinator potestas, dignum est ut sicut honore et bonitate summus habetur in vita, ita post mortem detractio de eo sit nulla. Hujus rei causa hanc sententiam protulit et per omnia jubet esse firmam congregatio nostra. Instituentes igitur decernimus, ut nullus subjectus de eodem detrahat episcopum, nullus de eo derogat nec malum quicquam loquatur. Si quis talia deinceps facere præsumperit, si presbyter fuerit, tribus mensibus ab episcopo suo sub penitentia religatus maneat; si diaconus, quinque; si subdiaconus aut clericus vel quilibet religiosus de majori gradu, quia constat ex his jam aliquos per bonam actionem esse venerandos, novem; si minimi fuerint qui levi corde sint minimæque adhuc personæ, quinquagenis flagellis jussione feriantur episcopi; quod si laicus, quamvis ingenuus in domo ecclesie tamen nutritus et ab ecclesie rebus dignitatis gratia præditus, juxta quod dignitas ejus exegerit, pro tali excessu excommunicationis sententia feriendus erit; si vero de familia ecclesie fuerit quisque, quia et in his discretioris

est gradus, si major **675** fuerit qui dignitate polleat, sex mensibus ab episcopo suo excommunicatus maneat; inferior tamen aut minima persona disciplinam mereatur, juxta quod episcopi sui processerit sententia. Dignum est etenim ut cui in vita honor fuit impensus, post mortem detractionis subtrahatur stimulus.

XVIII. *Ut parochitani presbyteri juxta ut posse habuerint de familia ecclesie suae clericos sibi faciant et habeant.*

Quodquid unanimiter digne disponitur in sancta Dei Ecclesia, necessarium est ut a parochitanis presbyteris custoditum maneat. Sunt enim nonnulli qui ecclesiarum suarum res ad plenitudinem habent, et sollicitudo illis nulla est habendi clericos cum quibus omnipotenti Deo laudum debita persolvant officia. Proinde instituit hæc sancta synodus, ut omnes parochitani presbyteri, juxta ut in rebus sibi a Deo creditis sentiunt habere virtutem, de ecclesie suae familia clericos sibi faciant, quos per bonam voluntatem ita nutriant ut et officium sanctum digne peragant, et ad servitium suum aptos eos habeant. Hi etiam vicium et vestitum dispensatione presbyteri merebuntur, et domino et presbytero suo atque utilitati Ecclesie fideles esse debent. Quod si inutilis apparuerint, ut culpa patuerit, correptione disciplinae feriuntur. Si quis presbyterorum hanc sententiam minime custodierit et non adimpleverit, ab episcopo suo corrigatur ut plenissime custodiat quod digne jubetur.

XIX. *Ut presbyter qui plures ecclesias habuerit commissas, pro singulis Dominicis diebus in singulis sacrificiis Deo offerre intendat.*

In parochiis multae sunt ecclesie constitutae, quae a fidelibus factae aut paucum aut nihil de rebus videntur habere; sacerdotali ergo decreto presbytero uni plures exstant commissae; unde cavendum est ne, occurrente paupertate, ordo ibidem non impleatur missae. Proinde salubri deliberatione censemus, ut pro singulis quibusque ecclesiis, in quibus presbyter jussus fuerit per sui episcopi ordinationem praesse, pro singulis diebus Dominicis sacrificium Deo procurret offerre, et eorum nomina, a quibus eas ecclesias constat esse constructas vel qui aliquid his sanctis ecclesiis videntur aut visi sunt contulisse, si viventes in corpore sunt, ante altare recitentur tempore missae; quod si ab hac decesserunt aut discesserint luce, nomina eorum cum defunctis fidelibus recitentur suo in ordine. Si quis hanc institutionem presbyter implere neglexerit, dum talis causa per quemlibet ad aures sui episcopi pervenerit, presbyter ille excommunicationis sententia feriendus erit.

676 XX. *Qualiter liberos episcopi faciant vel qualiter liberti a patrocinio Ecclesie nunquam discedant.*

In priorum canonum ordine institutum manet qualiter episcopi de familia ecclesie liberos debeant facere. Multi etenim sacerdotes, prout illis concessit divina gratia, habent unde canonicum ordinem impleant et sic liberos faciant, et sunt multi

qui nihil habentes ad hanc gratiam veniunt et sic liberos facere praesumunt. Tales etiam liberos regula canonica esse non jubet stabilites: contingere etenim solet ut postquam manumissor eorum ab hac discesserit luce, talis occurrat successor qui aut ecclesie familiam minime quaerat, aut per bonam voluntatem vel negligentiam hi a quo nihil ecclesie offerente liberi facti sunt longo pro tempore libertos se esse defendant, atque eas libertates ita abscondant ut pro hoc quaerenti episcopo laborem faciant. Talium si sit voluntas, licentia conceditur nulla quia non potuerunt, neque a servitio Ecclesie nunquam discedunt et pro his rebus in libertate permanere non poterunt. Sanctorum canonum non ahjicienda sunt instituta atque his quae implenda esse oportet addimus nova. Placuit haec sanctae synodo, ut quisquis digne juxta canonicam regulam libertus fuerit factus, in libertate maneat et a patrocinio ecclesiae ipse aut posteritas ejus nunquam discedat. Quisquis vero, non ut ordo canonicus poscit, libertas fuerit factus, quamvis prolixitas temporis in scripturae suae textu invenitur, quia a servitio Ecclesie nunquam visus est abscessisse, et canonica sententia rescindi jubet talem libertatem, ut ille et posteritas omnis ejus in servitio permaneant sanctae Ecclesiae, cui debiti manent per veram originem. Illos vero per omnia stabilites in libertate esse instituimus, qui ab his episcopis liberi sunt vel fuerint facti, qui de suo bona plurima sanctae Ecclesiae, in qua praesident, per sae scripturae textum cognoscuntur contulisse: et hi quamlibet jubeantur esse stabiles, nullo modo recedendi sunt a patrocinio sanctae Ecclesiae. Quod si contigerit eos eorumque alios personis ingenuis esse conjunctos, et quandoque eorum posteritas patrocinium Ecclesiae voluerit despiciere ex cujus familia per veram originem constat eos genitos esse, si ex his libertis trahunt originem qui juxta canonicam sententiam jubentur esse stabiles, et dignitatis suae nomen teneant, et Ecclesiae patrocinium nunquam amittant. Certè si ex his inventi fuerint originem trahere, quos canonicae regulae non jubent liberos esse, quamlibet post longa tempora dummodo origine firmata, reducendi tamen sunt ad sanctae Ecclesiae cui pertinent jura. Liberti **677** tamen ex familia Ecclesiae facti et posteritas quae ex his est procreata, si libertatem suam vel parentum suorum iuventi fuerint celasse aut abscondere, et tempore quo ab episcopo fuerint admoniti eam praesentare distulerint, dum eorum origo, ut jam diximus, fuerit manifestata per legalem testem, ad servitium Ecclesiae reducantur, et ut episcopo fuerit placitum ita eos habeat. Haec forma et in presbyteris servanda erit, qui cum voluntate episcopi sui, juxta canonicam regulam, de familia suae Ecclesiae liberos facere voluerint.

XXI. *Qualiter stabilitum manent quod episcopus in amicis suis servis aut libertis de re Ecclesiae suae donare voluerit.*

Non putandum est contra regulam iri canonicam,

quando ea institutum quæ servari oportet de re ecclesiastica. Quamvis etenim canonicæ sententiæ ordinem habeant, quid episcopus pro re Ecclesiæ observare debeat, opportunum tamen est ut ubi ab episcopo bonus impenditur profectus, a succedente institutus teneatur modus, Placuit huic sancto concilio, ut si episcopus Ecclesiæ suæ in qua præsidet de rebus suis inventus fuerit plurima contulisse, quidquid amicis suis servis aut libertis vel quibuscumque personis de Ecclesiæ suæ rebus compertus fuerit aliquid donasse, si triplum aut multo plus patuerit esse quod conscripsit in nomine Ecclesiæ suæ, firmum maneat quod distribuit in personis quæ prænotatæ sunt superiori ordine, nec licebit succedenti episcopo prioris sui irrumpere voluntatem. His etiam si causæ ecclesiasticæ fuerint commissæ, et fideliter prosequentes in rebus Ecclesiæ profectum visi fuerint facere, laboris sui consequantur mercedem, ita ut de eo quidquid acquisierint, quia constat eos non sine utilitate Ecclesiæ negotia commissæ peragere, de eo quidquid cum fide et bona intentione ad effectum perduxerint et ad jus Ecclesiæ per eos reductum patuerit, de mobili re decimum suum sequantur; pro immobili ab episcopo repensationem dignam accipiant, et tamen quæ meruerint ipsi aut posteritas eorum vel quibus largiri voluerint perenniter possideant. Si quis episcoporum, contra hujus sententiæ ordinem agens, irrumpere voluerit quod prior ejus fecit, et vocem amittat et scripturæ quæ facta est potestatem adimpleat, insuper et a cœtu fraterno excommunicatus maneat, ut excessus sui emendet causam.

XXII. *Qualiter excommunicari oportet qui canonicis hujus non custodierit sententiam.*

Quis, juvante nos divina gratia, ea in hoc **678** sancto concilio peregrinus quæ ad rectitudinem ecclesiastici ordinis sunt debita, in aliquibus sententiis cavendi modum imposuimus, aliqua tamen, quia singulari ordine non manent constricta, per hujus sententiæ decretum institutum, quod quisque episcoporum vel presbyterorum atque inferiori gradu constituti debeant metuere. Quisquis hujus canonicæ regulæ instituta servare distulerit, quamlibet major esse videatur, mediocri vero aut inferiori gradu constitutum se esse perspexerit, ut causa permiserit, a metropolitano episcopo cum suis confinitimis, qui supra notatum sententiarum ordinem custodierint, is qui servare distulerit excommunicatum se evidentissime noverit.

XXIII. *Confirmatio hujus concilii.*

Postquam fidei nostræ exposuimus credulitatem et quæ necessaria existerunt, ut potuimus, digessimus

A per ordinem, Creatori nostro et Domino quem credimus Trinum in unitate et veneramus unum in Trinitate Patri et Filio et Spiritui sancto debitas persolvimus laudes, tantæ majestatis glorificantes nomen qui dignatus est nobis rectitudinis viam ostendere: ac deinde serenissimo atque piissimo orthodoxo viro clementissimo domino nostro Reccesvintho regi gratiæ impendimus opem, cujus vigilantia et sæcularia regit cum pietate summa, et ecclesiastica plenius disponit divinitus sibi sapientia concessa. Ipse enim Dominus, cujus Trinitatem veneramus et confitemur, et Ecclesiæ suæ fidei conferat lucra et sacerdotibus, ministris atque omni clero, ut digne illi serviant, conferat remedia quæ ipsi sunt placita. Clementissimo principi Reccesvintho regi felicem vitam felicioraque præsentem in sæculo, et futuro post in regno sempiterna concedat gaudia possidenda; atque id omnibus in se credentibus præstare dignetur, ut dum sui iudicii manifestare voluerit tempus, omnibus tribuat perenne remedium ipse Dominus et Redemptor noster, qui cum Deo Patre et cum Spiritu sancto in Trinitate Deus permanet unus, cui est honor, gloria, virtus et imperium nunc et in omnia sæcula sæculorum. Amen.

B Proficiscus Dei miseratione Lusitanæ provinciæ sanctæ Emeritenis Ecclesiæ metropolitanæ episcopus hæc gesta synodalia cum confinitimis meis episcopis instituta manu mea subscripsi.

C Ego Selua Egiditanæ civitatis Ecclesiæ episcopus, pertinens ad metropolim Emeritensem, hæc instituta cum archiepiscopo meo Proficisco a nobis definita subscripsi.

Adeodatus in Christi nomine sanctæ Pacensis Ecclesiæ episcopus similiter.

679 Asphaltius in Christi nomine sanctæ Abitenis Ecclesiæ episcopus similiter.

Theodericus in Christi nomine sanctæ Myssiponensis Ecclesiæ episcopus similiter.

Theodiscus Dei misericordia episcopus sanctæ Ecclesiæ Laurencensis similiter.

Justus Dei miseratione sanctæ Salamanticensis Ecclesiæ episcopus similiter.

Cantaber Dei gratia episcopus sanctæ Ecclesiæ **680** Conimbriensis similiter.

D Donatus in Christi nomine episcopus sanctæ Ecclesiæ Cauriensis similiter.

Etarnus Dei misericordia episcopus sanctæ Ecclesiæ Ozonovensis similiter.

Petrus Dei misericordia Elborensis Ecclesiæ episcopus similiter.

Aloarius indignus sanctæ Calabriensis Ecclesiæ episcopus similiter.